

LILIEN'S DICTIONARY

Part I:
ENGLISH - POLISH
in 40 Fascicles

PRICE: \$1.00 PER FASCICLE

MARCH 1, 1944
Next Issue May 1, 1944

in currency
or by money order, or check
to the order of

FASCICLE II
aglossus—angle, s.

WYDAWNICTWO SŁOWNIKA LILIENA
928 BROADWAY, BUFFALO, N. Y.

Ernesta Liliena SŁOWNIK

Część I:
ANGIELSKO - POLSKI
w 40-u Zeszytach

CENA ZESZYTU: \$1.00

1 MARCA 1944
Następny Zeszyt 1 Maja 1944

gotówką albo
przekazem pocztowym lub czekiem
na zlecenie

ZESZYT II
aglossus—angle, s.

WYDAWNICTWA SŁOWNIKA LILIENA
928 BROADWAY, BUFFALO, N. Y.

br. 31812

SPIS ODBIORCÓW PIERWSZEGO ZESZYTU SŁOWNIKA LILIENA

Poniżej podajemy listę Odbiorców pierwszego zeszytu, którzy przyczynili się do pokrycia kosztu wydania drugiego zeszytu słownika. Fundacja św. Piotra w Stevens Point pokryła niedobór, a Prezes Fundacji Ks. Dziekan Juliusz Chyliński wzywa tych najchętniejszych, którzy stanęli w pierwszym rzędzie, by w myśl idei stworzenia wiekopomnego dzieła, odpowiadającego wielkości i godności języka polskiego, starali się—każdy w swoim gronie—o podwojenie tej liczby, by wydawnictwo stanęło na własnych nogach i doszło o własnych siłach do pomyślnego wykonczenia.

Oto lista nabywców z 22-ch stanów, dystryktu Columbia i z Kanady po dzień 1-y marca 1944:

Akademia SS. Felicjanek, Detroit, Mich.
Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej, Washington, D. C.
Archiwum i Muzeum Z.P.R.K., Chicago, Ill.
Assumption Monastery Library OO. Franciszkanów, Pulaski, Wis.
Biblioteka Z.N.P., Chicago, Ill.
Biblioteka Z.P.R.K., Chicago, Ill.
OO. Franciszkanie, Pulaski, Wis.
Konsulat Rzeczypospolitej Polskiej, Chicago, Ill.
Poland Fights, New York, N. Y.
Polish Arts Club, Chicago, Ill.
Polish Information Center, Gen. Sekr. Halina Majewska, Chicago, Ill.
Public Library, Detroit, Mich.
Wydawnictwo Dziennika Chicagoskiego, Chicago, Ill., 4 egz.
XX. Zmartwychwstańcy, Chicago, 6 egz.
SS. Zmartwychwstanki, Castleton on Hudson, N. Y.
J. Abramski, Newark, N. J.
Redaktor Łucjan Z. Adamczak, Cleveland, Ohio.
Bronisława Adamczewska, Toledo, Ohio.
Maksymilian Ambrose, Detroit, Mich.
Profesor Ludwik Anigstein, Dr. med. i fil., Galveston, Tex.
Henryk Archacki, New York, N. Y.
Nellie Arden, Cleveland, Ohio.
Siostra M. Assumpta, Zakon Felicjanek, Chicago, Ill.
Stanisław Aulak, Brooklyn, N. Y.
Ks. Profesor Pacyfik Bałdyga, Athol Springs, N. Y.
Jan S. Baran, Chicago, Ill.
Wanda S. Baron, Chicago, Ill.
Redaktor Adam Bartosz, Stevens Point, Wis.
W. Baworowski, Hinsdale, N. H.
Antoni Bednarczyk, Chicago, Ill.
Emil Belke, Prezes Grupy Z.N.P., Stevens Point, Wis.
Edward J. Belzer, Chicago, Ill.
Władysław M. Besterman, Washington, D. C. (Ambasada).
Ks. J. B. Betliński, Racine, Wis.
Rozalia Biedroń, Buffalo, N. Y.
Karol Biegaj, New Britain, Conn.
Grover Bloomfield, Dr. fil., Milwaukee, Wis.
Ks. Profesor Franciszek Bolek, M.A., Athol Springs, N. Y.
Ks. Biskup Stanisław W. Bona, Dr. fil., pr., teol., Grand Island, Nebr.
Ks. Prałat Tomasz P. Bona, dyrektor Rady Polonii, Chicago, Ill.
Inż. Piotr B. Borlew, Wisconsin Rapids, Wis.

H. Braciak, Chicago, Ill.
J. C. Bronars, Chicago, Ill.
Anna Brzozowska, Chicago, Ill.
Maria Brzozowska, Stepny, Conn.
Ks. C. Buchwald, O.M.I., Tolstoi, Manitoba.
Edmund W. Bukolt, Prezes Lullaby Furn. Co., Stevens Point, Wis.
Wiktor J. Bukolt, Prezes Northern Hardwood Veneer, Stevens Point, Wis.
W. Buraczewski, Mishawaka, Ind.
Elsie Burczyńska, Chicago, Ill.
Antonina van Buren, Chicago, Ill.
Stanisław Butyński, Hammond, Ind.
F. M. Cebula, Ware, Mass.
Jan Chmielewski, East Chicago, Ind.
Ks. Dziekan Juliusz Chyliński, Stevens Point, Wis.
Jakub Cichocki, Detroit, Mich.
Józef N. Corcoran, Philadelphia, Pa.
Ks. Prowincjał Wawrzyniec Cyman, O.M.C., Dr. teol., Chicopee, Mass.
Józef Czaplicki, Naugatuck, Conn.
Redaktor Jan T. Czech, Brooklyn, N. Y.
Łucja Czul, Harvey, Ill.
Redaktorka Janina Dalbert, Detroit, Mich.
Franciszek Danielski, Los Angeles, Calif.
Ks. Józef Delikat, Wilmington, Del.
Franciszek Dereziński, Stevens Point, Wis.
Janina Doba, Detroit, Mich.
Maria Drzymała, Elmhurst, Ill.
Franciszek W. Dziób, Chicago, Ill.
Piotr Feliczak, Blue Island, Ill.
Teodor Francke, Philadelphia, Pa.
Edward J. Froncek, San Francisco, Calif.
Adwokat Walery J. Fronczak, Chicago, Ill.
Felix Furtek, Chicopee, Mass.
Jakub Gatz, Carnegie, Pa.
S. J. Gecewiczowa, Brooklyn, N. Y.
Dr. Bol. Gerzabek, Buffalo, N. Y.
Wincenty Gierałtowski-Long, Baltimore, Md.
Władysław A. Gieysztor, Dr. pr. i fil., Pelham, N. Y.
Józef A. Głowacki, Sekr. Gen. Polish Nat'l Alliance, Brooklyn, N. Y.
Jadwiga Głuchowska, Washington, D. C. (Ambasada).
Wydawca Wacław Golański, Detroit, Mich.
Jan Golomski, Custer, Wis.
Wiktor J. Gorzel, St. Louis, Mo.
M. Goslinowski, Chicago, Ill.
Ks. Prałat Bolesław E. Góral, Milwaukee, Wis., 2 egz.
Leon Górny, Bloomfield, N. J.
Dr. Stefan S. Górny, Chicago, Ill.
B. Graban, Chicago, Ill.
Adwokat Stefan S. Grabowski, Sekr. Gen. Z.P.R.K., Chicago, Ill.
Sędzia Mikołaj S. Gronkowski, Hamtramck, Mich.
Julian Groszewski, Chicago, Ill.
Stanisław Grzybowski, Stevens Point, Wis.

aglossus, s. ('ses) terat. urodzony bez języka.

aglow, adj. (eglo') rozżarzony, promieniający światłem, żarzysty, świecisty, świetlisty.

aglow, adv. żarzysto, promieniająco, świetliście.

aglyphodont, adj. (egli'fodant; aglyfos gr. nieociosany, odus' odon'tos gr. ząb) zool. mający zęby nieciósane, bez rynienek.

aglyphodont, s. zool. osobnik z grupy **Aglyphodonta**.

Aglyphodonta i **Aglyphodontia**, s. pl. (-dan'te i -'szie) gady, **REP-TILIA**, z podrzędu węży, **OPHIDIA**, mające rozciągalną gębę bez jadu, niejadowite i z zębami nie zaopatrzonymi w rynienki.

agmatology s. (egmyta'łodzi; a'gma pl. ag'mata gr. kawałek, złom) med. dział chirurgii obejmujący naukę o złamaniach, **agmatologia**, nauka o złamaniach.

agminate i **agminated**, adj. (eg'minejt, -tyd) zrzeszony, zebrany, zgrupowany.

agnacy, s. (ag'nysi; ad- i nasci ł. urodzić się) r. pr. rz. pokrewieństwo po agnatach czyli z linii męskiej, po mieczu i wyłącznie przez męczyzn, ob. **cognate**, **enate**; pr. ang. i szk. pokrewieństwo przez ojca bez względu na to czy tylko przez męczyzn.

agnail i **hangnail**, s. (eg'nejl i heng'nejl) med. zanogcica, zanokcica, ropiący i bolesny obrzęk pod paznogciem, zapalenie końców palców.

agnate, adj. (ag'nejt) 1) krewny ze strony ojca pochodzący od wspólnego przodka wyłącznie przez linię męską; 2) przen. pokrewny, podobny.

Agnatha, s. pl. (eg'nyçy) zool. 1) agnata, grupa robaków i ślimaków, którym brak szczęk; 2) grupa kręgowców, którym brak szczęk i łuku do podtrzymania parzystych skrzel; 3) grupa ślimaków znamien-na swymi zwyczajami mięsożernymi, ob. **Testicellidae**.

agnathic i **agnathous**, adj. (egne'çik i eg'nyçös) zool. pozbawiony szczęki.

agnatic, adj. (egne'tik) pr. agnacyjny, spokrewniony po mieczu wyłącznie przez linię męską.

agnation, s. (agnej'szn) pr. agnacja, pokrewieństwo agnatów, spokrewnienie wyłącznie przez męskich członków rodziny, pokrewieństwo po mieczu przez męczyzn.

Agnes, s. (eg'nes; agnos' agne' gr. czysty, nieskalany) 1) Agnieszka, imię własne, dzień patronki 21 stycznia; 2) naiwna panienka w komedii Moliere „Szkoła Kobiet” pełniąc w swej naiwności wiele pomyłek; 3) bohaterka powieści Dickensa „David Copperfield,” ob. **Wickfield**.

Agni, s. (eg'ni; agni, ss. ogień) mit. wed. Agni, najwyższe bóstwo Wedy.

agnition, s. (agni'szn) przest. uznanie, potwierdzenie.

agnize, vt. (agnajz') przest. uznać, potwierdzić; dowiedzieć się.

Agnoëtæ, s. pl. (egno-i'ti) agneci, hist. kośc. 1) sekta arian z IV w. zaprzeczająca wszechwiedzy Boga; zwani teofronianami, od przewodcy swego, Teofroniusza z Kapadocji; 2) sekta monofizytów wieku VI do w. VIII, zaprzeczająca wszechwiedzy Chrystusa; zwani temistianami, od swego przewodcy Temistiusza, dziekana z Aleksandrii.

Agnoëte, s. (eg'no'it) hist. kośc. agnoëta, członek sekty agnoetów, ob. **Agnoëtæ**.

Agnoëtism, s. (egno-i'tyzm) hist. kośc. agnoetyzm, zasady sekty agnoetów, ob. **Agnoëtæ**.

agnomen, s. (egno'mn; ad- i nomen ł. imię) pl. **agnomina** (egno'mine) przydomek; hist. kl. dodatkowe (czwarte imię przyjmowane lub nadawane w Rzymie na pamiątkę, np. do pełnego imienia Publius Caius Scipio dodano Africanus na pamiątkę jego zwycięstw nad Kartaginą; w dawnej Rzpltej przydomek, imionisko (od zalety lub wady).

agnominal, adj. (-'mineł) przydomkowy.

agnostic, s. (agno'styk; a. p. i gno'stikos gr. wiedzący) agnostyk, wyznawca agnostycyzmu, utrzymujący, że nie wie o istnieniu Boga lub o przymiotach Boga; wyraz utworzony przez Huxleya (1869) w przec. greckich gnostyków którzy utrzymywali, że wiedzą o przymiotach Boga, ob. **gnostic**.

agnostic i **-al**, adj. (egno'styk. -ł) agnostyczny.

agnostically, adv. (-ełi) agnostycznie.

agnosticism, s. (egno'stysyzm) agnostycyzm, 1) doktryna, że umysł ludzki nie może wiedzieć ani o istnieniu ani o przymiotach Boga ani o naturze wszechświata, czy jest materialna czy idealna; twierdzenie utworzone przez Tomasza Huxleya, biologa ang., (1825-1895) w odr. ateizmu, zaprzeczającego istnieniu Boga; 2) doktryna uznająca istnienie Boga zaprzeczając możliwości poznania Jego właściwości; 3) doktryna utrzymująca, że niemożność poznania Boga wynika z tego iż wszelka wiedza ludzka jest względna i niepewna, ob. **relativity of knowledge**; a. ogranicza badania ludzkie do zakresu dostępnego rozumowi ludzkiemu, nie badając zagadnień metafizycznych.

agnus, s. (eg'nes) pl. **agnuses** (eg'neses) baranek; (agnus; pl. agni ł. baranek) kośc. baranek jako symbol, w szcz. ob. **Agnus Dei**.

Agnus bell (eg'nesbeł) kośc. dzwon, który uderza podczas śpiewania **Agnus Dei**.

Agnus Dei (eg'nes di'i) 1) kośc. baranek boży, według słów Jana Chrzciciela (św. Jan I.29) symbol Chrystusowy, w szcz. z chorągwią na której jest znak krzyża; 2) KW. płótno z tym wizerunkiem do przykrywania komunii; 3) KRK pieczęć z tym wizerunkiem wybita na wosku zebrany ze świec paschalnych i pobłogosławiona przez Papieża; 4)

KRK trzykrotna modlitwa w mszy św., także muzyka jej towarzysząca; 5) KA modlitwa podczas komunii i muzyka jej towarzysząca.

ago, adv. (ego') w przeszłości, temu, od owego czasu (minionego), **two years a.**, dwa lata temu, przed dwoma laty; **a.** oznacza punkt czasu w przeszłości, nie przestrzeń czasu czyli trwanie.

agog, adv. (egog') z wielką ochotą, chciwie, pożądlwie.

-agogue, przyr. (egog; agejn gr. prowadzić) przyrostek oznaczający prowadzenie, pomoc, **pedagogue** (pais paidos gr. chłopiec i agogos gr. kierownik) pedagog, **emmenagogue** środek do ułatwienia menstruacji.

agon, s. (e'gon i egan) pl. **agones** (ego'niz) hist. kl. konkurs o nagrodę za ćwiczenia gimnastyczne, za muzykę i deklamację i za wyścigi konne i pojazdów.

agonic, adj. (a. p. i goni-a gr. kąt) nie tworzący kąta; **a. line** fiz. linia bez kąta magnetycznego, linia (jedna na zach. druga na wsch. półkuli), gdzie igła magnetyczna wskazuje prosto na płn. i pld. bez deklinacji magnetycznej (bez zboczenia); mar. agona.

agonist, s. (e'gonist) 1) hist. kl. uczestnik zapasów starogreckich **AGONES**; 2) hist. kośc. **A.** agonista, zwolennik cesarza Fryderyka II, ob. **Agonistæ**.

Agonistæ, s. pl. (e'gonis'ti) agonści, hist. kośc. 1) w w. IV sekta płn.-afr. awanturników szukających śmierci męczeńskiej z ręki pogan, ob. **Circumcellion**; 2) w w. XIII w Szwabii sekta fanatyków popierających cesarza Fryderyka (1220-1250).

agonistic, **-al**, adj. (egoni'styk, -ł) dotyczący starożytnych zapasów publicznych, sportowy, stąd: dotyczący wysiłku fizycznego, współzawodnictwa, walki, nateżenia, wytężony.

agonistics, s. pl. (-'styks) sztuka zapasnictwa publicznego, przedstawienia zapasnicze.

agonize, vi. (a'gonajz) 1) cierpieć, przechodzić męczarnie agonii; 2) walczyć rozpaczliwie.

agonize, vt. (a'gonajz) wystawić na męczarnie agonii, torturować męczyć.

agonothete, s. (ego'noçit) hist. kl. urzędnik kierujący zapasami publicznymi (**AGONES**), agonoteta, agonarcha.

agony, s. (a'goni) 1) agonia, straszne cierpienia fizyczne zmuszające do wicia się podobnego jakie widywano w agones, publicznych zapasach; 2) med. agonia, konanie, cierpienia przedśmiertne; 3) paroksyzm radości, żywe podniecenie; 4) zawzięta walka o pierwszeństwo; **a. column** (w Anglii) szpalta ogłoszeń osobistych przeważnie w sprawie poszukiwania krewnych i przyjaciół; **It began with an advertisement in the A. Column of The Times**.

agora, s. (e'gore) pl. **agoræ** (e'gori) agora, zebranie obywateli starożytnej Grecji, miejsce zebrania, plac targowy w starożytnym mieście greckim.

agoraphobia, s. (-fo'bia; agora' gr. plac, fo'bia gr. strach) med. agorafobia, strach przed przestrzenią odczuwany przez pewnych neurasteników i połączony z silnym biciem serca i zawrotami głowy na sam widok ulicy lub na myśl o przejściu przez otwarty plac.

agouara, s. (agua'ra) zool. aguara (nazwa miejscowa), płd. amer. szop znamieny tym że żywi się rakami, także płd.-amer. dziki pies.

agouti i agouty, s. (egu'ti) zool. aguti (nazwa miejscowa), gryzoń, z rodziny DASYPROCTA, częsty w Płd. i Śr. Amer. i Indjach Zach., najpowszechniejszy *Dasyprocta a.* dorastający 15-u cali długości (33 em.).

-agra przyr. (agra gr. chwyt) przyrostek oznaczający bole w części ciała zazwyczaj oznaczonej w pierwszej części złożonego słowa, np. **pedagra** (pus podos' gr. noga).

agraffe, s. (egra'f) agrafa, agrafka, 1) sprzączka u zbroi, haczyk u odzieży zapinany na haftkę; 2) muz. haczyk lub inny przyrząd trzymający strunę fortepianu by ograniczyć drganie (wibrację); 3) bud. ankier do strzymywania kamieni; 4) bud. rzeźba umieszczona na szczycie łuku.

Agrapha, s. pl. (egra'fa; a. p. i grafejn gr. pisać; niepisane) hist. kośc. agrafa, powiedzenia Chrystusowe nie spisane w ewangeliiach kanonicznych lecz podawane z ust do ust w pierwszych wiekach a napotykanie u wczesnych pisarzy; uważane przez niektórych uczonych za autentyczne.

agraphia, s. (egre'fia) med. utrata zdolności pisanie wskutek zachorzenia pewnych ośrodków mózgowych, agrafia; często towarzyszy afazji, ob. **aphasia**.

agraphic, adj. (egra'fyk) agraficzny, dotyczący agrafil.

agrappe, s. (egrap') haczyk lub zatrask.

agrarian, adj. (agre'rien) 1) rolniczy, dotyczący roli, rolników i rolnictwa, 2) hist. kl. dotyczący ustaw starorzyskich rozdziałających zdobyte ziemie; wśród tych ustaw najważniejsze, jakie wprowadził Liciusz Stolo w 367 przed Chr., 3) bot. polny, dziki.

agrarian, s. agrariusz, obrońca interesów rolniczych, w szcz. zwolennik agrarianizmu, ob. **agrarianism**; hist. kl. r. ustawa rolnicza.

agrarianism, s. (egre'rienizm) agrarianizm, dążenie do redystrybucji ziemi w celu polepszenia użyteczności roli i poprawienia społecznych stosunków wśród rolników.

Agravain(e), Sir (ser a'grewajn) Agrawen, członek Okrągłego Stołu, brat Gawina, ob. **Knights of the Round Table**.

agree, vi. (egri') 1) zgodzić się, przystać, z to lub that; 2) być zgodnym z opinią drugich; 3) ugodzić się co do spornych spraw lub co do ceny, wymienić przyrzeczenia, przyrzec, umówić się; 4) odpowiadać czemuś, zgadzać się, **the two scales agree** obie wagi zgadzają się; 5) służyć na dobre, **shrimps do not a.**

with her raki jej szkodzą; 6) gram. zgadzać się, odpowiadać co do rodzaju, liczby, przypadku, osoby

agree, vt. (egri') 1) przest. uczynić po czyjejs woli, wyświadczyć grzeczność, uzgodnić, doprowadzić do zgody; 2) zgodzić się, przystać; pr. **agreed case** ob. **case stated**.

agreeability, s. (-ebiliti) zdolność okazania się przyjemnym, zdolność okazania się zdatnym do przyjęcia lub stosownym.

agreeable, adj. (-'ebi) przyjemny (dla umysłu lub dla zmysłów); 2) chętny; 3) zgodny z czymś, stosowny, z to lub with.

agreeableness s. (-'ebines) zdolność okazania się przyjemnym, zdolność okazania się zdatnym do przyjęcia lub stosownym.

agreeably, adv. (-'ebli) przyjemnie, zdalnie do przyjęcia.

agreed, part. adj. (egri'd) uzgodniony, będący w zgodzie, zjednoczony w zgodnym postanowieniu, często z **upon**.

agreement, s. (egri'ment) 1) stan lub czynność zgodzenia się, zgodność zapatrywań, zgodne porozumienie; 2) gram. zgodność formy między przynależnymi wyrazami co do liczby, przypadku, rodzaju i osoby; 3) pr. a) zgodne postanowienie co do uczynienia lub zaniechania, wymiana przyrzeczeń, zgodne porozumienie, zarządzenie lub stypulacja; b) dokument obejmujący wzajemne przyrzeczenia, umowa; 4) log. badanie w celu zatwierdzenia, że pewne zjawiska są związane z sobą jako przyczyna i skutek, przez badanie pewnej sumy warunków w rozmaitych okolicznościach; **A. of the People** hist. ang. dokument wydany przez Radę Wojskową 15-go stycznia 1649 i utrzymany formalnie w mocy blisko pięć lat bo do 16-go grudnia 1653, jeden z pierwszych rysów konstytucji republikańskiej.

agrément, s. (e'grejma ~'; fr.) 1) urok, czar; 2) wyrafinowana przyjemność dla smaku lub dowcipu; 3) agrément (agrema ~'), zgoda państwa na osobę przedstawiciela dyplomatycznego innego państwa.

agrestic, adj. (egres'tyk) wiejski, chłopski.

agria, s. (eg'ria) med. ropień, silna wysypka ropiąca.

agricultural, adj. (egrikoł'czureł) rolny, rolniczy; **a. ant** zool. mrówka rolnicza, wiele rodzajów mrówek, wśród których najlepiej znana jest mrówka **POGONOMYREX BARBATUS**, w Texas, niszcząca dookoła mrowiska wszystkie trawy z wyjątkiem jednej, której korzeniami się żywi.

agriculture, s. (egrikoł'czur) rolnictwo, gospodarstwo rolne, uprawa ziemi i chów bydła, agrykultura, w szerszym słowa znaczeniu: rolnictwo, sadownictwo, leśnictwo, chów bydła, produkcja jaj, masła, sera, itd.

agriculturist, s. (egrikoł'czuryst) rolnik, agronom, gospodarz rolny.

Agrimonia, s. (egrimo'nje) bot. rzepik, rodzaj roślin różowatych,

ROSACEAE, rosnących w płn. strefie umiarkowanej i w Andach w Amer. Płd.; **A. eupatoria**, rzepik pospolity, powszedni w Europie, ceniony był dawniej jako środek leczniczy; **A. odorata**, rzepik wonny.

agrimony, s. (eg'rimoni) bot. a) rzepik, roślina z rodzaju **AGRIMONIA**, ziele pierzasto-liściaste o żółtym kwiecie, owoce czepiają się ubrania; b) kilka innych roślin, jak ziele **hemp a. EUPATORIUM CANABINUM**, **water a. BIDENS** uczep, o owocach czepiających się odzienia.

agrise, vi. (egrajz') przest. drzeć ze strachu.

agrise, vt. przest. bać się czego, nienawidzić; straszyć.

agrom, s. (e'gram) agrom (nazwa miejscowa), med. choroba wsch.-indyjska, w której język łuszczy się i rozszczenia.

agronic i -al, adj. (egrona'mik, -kl) agronomiczny, rolniczy.

agronomics, s. pl. (egrona'miks) nauka agronomii, nauka rolnictwa.

agronomy, s. (egro'nomi) agronomia, część nauki rolnictwa, obejmująca teorię i praktykę uprawy ziemi i ziemiopłodów.

agronomist, s. (egro'nomyst) agronom.

Agropyron i Agropyrum, s. (egropaj'ren i -rom) bot. perz. szeroko rozpowszechniony rodzaj traw bezkolankowych, o kłosie wielokwiatowym, **A. REPENS** lub **TRITICUM REPENS couch grass** perz, należy do szeregu natrętnych chwastów tego rodzaju.

Agrostemma, s. (e'grote'me) bot. **AGROSTEMMA**, kakol, roślina z rodziny goździkowatych **CARYOPHYLLACEAE**, obejmującej dwa gatunki: **A. GRACILIS** i **A. GITHAGO**, znany chwast, kakol pospolity; **A. githago** posiada truciznę, **githagine**, gitaginę, w większych ilościach szkodliwą.

Agrostis, s. (egros'tys) bot. mietlica, **AGROSTIS**, rozpowszechniony rodzaj traw pastewnych; **A. VULGARIS** mietlica pospolita **redtop** jest ceniona zarówno w St. Zj. jak w Polsce.

agrostology, s. (ag'rasta'łodzi) bot. agrostologia, część botaniki obejmująca naukę o trawach, trawoznawstwo, zielnictwo, dawniej ziołopismo.

agrostologic, -al, adj. (agra'stalo'dzik, -ł) agrostologiczny, trawoznawczy.

agrostologist, s. (ag'rasta'łodzyst) agrostolog, trawoznawca, dawniej zielnik.

agrotechny, s. (egrotek'ni) technologia rolnicza, część agronomii obejmująca naukę metod zamiany ziemiopłodów na wyroby fabryczne.

aground, adj. (egraund') osiadły na mieliźnie, rozbitek, także przen.

aground, adv. na mieliźnie.

agrypnia, s. (egryp'ni-e; a'grypnos gr. bezsenny, od agrejn' gr. łowić i hypnos gr. sen) med. bezsenność.

agrypnotic, adj. (egrypna'tyk) wstrzymujący sen, przeszkadzający spaniu i powodujący bezsenność, np. mocna kawa lub herbata.

agua i agua toad, s. (a'gua, agua tod') zool. ropucha morska BUFO MARINUS, gromada: płazy, AMPHIBIA, rząd: bezogonowe, ANURIA, największa ze znanych ropuch, dochodzi do 8-u cali (20 cm.) długości i podobno pożera szczury polne i małe ptaszki.

aguardiente, s. (aguardien'te; ściągnięte dwa wyrazy: agua ardiente hiszp. płonąca woda) 1) ordynarna wódka w Hiszpanii i Portugalii; 2) w pld. zach. St. Zj. miejscowa gorzałka.

ague, s. (e'gju) med. 1) przest. ostra gorączka; 2) gorączka o charakterze malarycznym znamieną atakami powtarzającymi się w regularnych odstępach czasu; ataki te mają po trzy okresy: dreszcze, gorączka, poty; 3) przeziębienie połączone z drżeniem jakby od mrozu.

Aguecheek, Sir Andrew (ser andru e'gjućzik') zabawny głuptasek z komedii Szekspira „Twelfth Night”.

agueweed, s. (e'giu uid') bot. 1) **honest** EUPATORIUM PERFORIATUM, chwast; 2) goryczka nieciolistna, GENTIANA QUINQUEFOLIA, z rodziny goryczkowatych, GENTIANACEAE.

aguish, adj. (e'gju-isz) 1) mający właściwości gorączki malarycznej, mroźny, dreszczowy, drżący; 2) febryczny. wywołujący lub mogący wywołać febrę; **a. marshes** febryczne czyli malaryczne moczary; **a. person** osoba podatna pod malarię.

aguishly, adv. (-li) febrycznie, malarycznie.

aguishness, s. (-nes) febryczność, malaryczność.

ah, int. (a) a, ah, ach, wykrzyknik wyrażający stosownie do tonu wypowiedzenia: radość, zdziwienie, przyjemność, strach, litość, groźbę, żal, prośbę, zachętę, pogardę, odrążenie itd.

aha, int. (aha') wykrzyknik wyrażający stosownie do tonu wypowiedzenia: radość, tryumf, zadowolenie połączone z szyderstwem, zdziwienie.

ahead, adv. (ehe'd) 1) przest. naprzód bez pamięci, na złamanie karku; 2) przed siebie, w przód, naprzód; 3) przed czasem, z góry.

aheap, adv. (ehi'p) w kupie, na kupę.

ahem, int. (ehem') hm, wykrzyknik służący do pokrycia zakłopotania albo chrząknięcie dla zwrócenia uwagi na swą obecność.

ahoy, int. (ehoj') wykrzyknik mar. dla zawołania lub powitania, np. **ship ahoy!**

ahoy, vi. wołać „ahoy.”

Ahriman, s. (a'rimen; anra maniu awesta wrogi duch) Aryman, pierwiastek zła w nauce Zoroastra (Zaratustry), szatan starożytnych Persów, wróg Ormuzda, który go zwyciężył, ob. Ormazd.

ahu, s. (a'hu, nazwa perska) zool. gazela perska, GAZELLA SUBGUTTUROSA, pospolita w Azji środk., rodzina pustorogich, BOVIDAE, rząd parzystokopytnych, ARTIODACTYLA, podrząd przeżuwających RUMINANTIA.

ahuatle, s. (a'uetł, meks.) jajka muchy morskiej EPHYDRA HIANIS jadane przez Meksykan.

ahull, adv. (ehuł') mar. w dryfie, bez rudla i ze zwiniętymi żaglami, o okrętach w czas burzy.

ahungered, adj. (ehon'gerd) zgłodniały, wygłodniały.

Ahurama, s. ob. Ormazd.

ai, s. pl. ais (ej'i, ej'is) zool. leniwiec, BRADYPUS TRIDACTYLUS, zwany od wykrzyku jaki wydaje: ai, leniwcem zaś od powolnych ruchów jakimi dostaje się z gałęzi na gałąź zawsze uwieszony plecyma w dół; BRADYPODIDAE należą do ssaków, podrząd szczerbaków, EDENTATA, i mają wszystkie zęby jednakie.

aid, s. (ejd') 1) pomoc, poparcie; 2) pomocnik, adjutant, jak **aid-de-camp**, ob. **aide**; 3) pr. ang. pomoc w procesie jakiej strona może żądać od innej osoby mającej interes w wygraniu sprawy; 4) hist. ang. podatek uchwalony królowi przez parlament na nadzwyczajne wydatki zwany **grant in a.**; 5) pr. feud. pobór pieniężny nakładany przez zwierzchnika na hołdownika; Magna Charta ograniczyła te pobyry do trzech głównych, **the three chief aids**: na okup zwierzchnika z niewoli, na uroczystość uszlachcenia najstarszego syna i na wiano dla najstarszej córki pana; pobyry te zniósł Karol II w 1660; 6) pl., w jeździe konnej ręce, lejce, nogi itd. za pomocą których jeździec kieruje chodami wierzchowca; 7) pl. hist. fr. cła i podatki pośrednie.

aid, vt. (ejd) pomagać, zasilać, popierać.

Aida, s. (e-i'da) Aida, etiopska niewolnica egipskiej królowej Amneris w operze Verdiego „Aida” (1869), wystawionej po raz pierwszy w Kairze w 1871.

aidance, s. (ej'dens) pomoc, poparcie.

aidant, adj. (ej'dent) pomocny.

aidant, s. r. pomocnik.

aid-de-camp i aide-de-camp s. (ejd'deka ~') pl. **aids-decamp i aides-de-camp** (ejdz'deka ~') woj. adjutant, oficer przydzielony do doręczania rozkazów, pomagania w służbie, zbierania informacji itp.).

aid-de-campship i aide-de-campship, s. (-szyp) adjutantura, godność adjutanta, urząd adjutanta, ranga adjutanta.

aide, s. (ejd) woj. i mar. adjutant.

aider, s. (ej'der) pr. akt pomocny, w wyrażeniu **a. by verdict**, w przypuszczeniu że werdykt oparty na dowodach będzie zawierał ich treść.

aiglet, s. ob. aglet.

aigret i aigrette, s. 1) (e'gret) zool. przest. pisownia wyrazu egret, ob.; 2) (egret') czaple pióro, kitka piór lub klejnotów do ubrania głowy; czaple pióra stają się coraz rzadsze, ponieważ do celów handlowych nadają się pióra z okresu karmienia młodych wobec czego trzeba zabić oboje rodziców i zagłodzić młode; 3) kita włochatych nasion, np. mniszka dandelion, ostu thistle; 4) cokolwiek mającego kształt kitki,

np. promienie światła w koronie podczas zaćmienia słońca, promienie wychodzące z ciał elektrycznych itp.

aiguière, s. (eg'ui-er) ozdobne naczynie na kawę lub herbatę, w formie dzbanka z lejkiem i wąską szyjką, dołem brzuchate, górą smukłą, z wygiętą rączką i wygiętą rurką (lejkiem) do nalewania napoju.

aiguillette, s. (eguilet') ob. aglet.

aikinite, s. (ej'kinit; po mineralogii ang. Arturze Aikinie) min. ejkinit, czarnosiwy siarczek ołowiu, miedzi i bizmutu, PbCuBiS₃, w naturze w masywie lub w kryształach igiełkowych.

ail, s. (ejl) niedyspozycja, poboilewanie.

ail, vi. być w kłopotach, czuć się źle, poboilewać.

ail, vt. boleć, sprawiać ból, dokuczać, **what ails him?** co mu jest?, nigdy nie wiąże się z określoną przyczyną, np. nie mówi się **a toothache ails him**, lecz można użyć **something ails him**.

ailanthic, adj. (ejlen'zyk) bot. dotyczący rodzaju lub drzewa AILANTHUS.

Ailanthus, s. (ejlen'ez) bot. 1) ailantus (nazwa miejscowa na Molukach, w Indjach holenderskich, drzewo niebiańskie, nieduży rodzaj drzew z rodziny bieguncznikowych, SIMAROUBACEAE, o liściach nieparzysto-pierzastych i kwiatach zielonawych, zebranych w grona, w Indjach Wsch. i w Chinach.

ailantine, adj. (-'tyn) bot. i zool. dotyczący drzewa AILANTHUS lub jedwabnika PHILOSAMIS CYNTHIA żywiącego się na nim.

ailantine, s. (ejlen'tyn) ailantyna, jedwab wyrabiany przez jedwabnika PHILOSAMIA CYNTHIA.

aileron, s. (ej'liran) 1) bud. półprzyczółek, jak na tarasie dachowym; 2) lot. lotka; 3) woj. ob. **aillette**.

aillette, aislette i ailette, s. (ejlet'; fr. skrzydełko) woj. średniowieczna płyta z kutego żelaza lub stali do okrycia kolczugi na każdej łopacie, obie płyty wystające po nad ramiona jakby skrzydełka chroniły plecy od ciosów skierowanych w głowę i ześlizgujących się; ochrona ta wyszła z użycia z wprowadzeniem całych pancerzy.

ailment, s. (ejl'ment) niedyspozycja, poboilewanie, osłabienie (jednak nie choroba).

aim, s. (ejm) 1) przest. kombinacja, domysł; 2) cel, kierunek strzelby, strzały, uwagi, krytyki itd. ku punktowi w który ma paść; 3) cel, punkt, w który cios ma uderzyć; 4) zamiar, intencja, plan.

aim, vi. 1) przest. kombinować, rachować; 2) celować w co (at), **to aim at the target**; 3) zamierzać, starać się, usiłować, dążyć do (at lub inf.).

aim, vt. 1) przest. sądzić, oceniać, kombinować, domyslać się; 2) skierować do celu, celować, **to aim a gun, a blow, an article at** albo **against; aiming stand** woj. podstawa pod karabin maszynowy, na którym uczy się teorii celowania.

aimful, adj. (-'fuł) celowy.

aimfully, adv. (-i) celowo, rozmyślnie, z zamiarem.

aimless, adj. (-'les) bezcelowy, jałowy, pusty, płonny.

aimlessly, adv. (-li) bez zamiaru, bezcelowo, niechcący, bezmyślnie.

aimlessness, s. (-nes) bezcelowość, bezplanowość.

ainhum, s. (ejn'hom) med. choroba podzwrotnikowa, zazwyczaj ograniczająca się do murzynów, polegająca na kurczeniu się małych palców u nogi, aż nie odpadną.

ain't (ejnt) skrót za **am not**, **is not** lub **are not**, używany przez analfabetów, a w literaturze dla scharakteryzowania mówiącego jako osoby zgoła niewykształconej.

Ainu, adj. (aj'nu) ainoski.

Ainu, s. aino, członek szczepu ainosów, prawdopodobnie dawnych panów dzisiejszej Japonii, lecz teraz ograniczonego do Sachalinu, wysp Kuryjskich i części Jezo; białoskórni, o rysach europejskich, mówiący językiem aglutynacyjnym niespokrewnionym z żadnym innym.

air, s. (er) 1) powietrze, powietrze atmosferyczne, bezwonny i niewidzialny gaz składający się w 90% z tlenu i azotu w stosunku jednego do czterech, a 0.94% argonu, w reszcie zaś zawierający dwutlenek węgla, wodór, neon, hel, krypton, ksenon, siarkowodór, azotan amonu, bakterie, spory, parę wodną, kurz itp.; litr powietrza w temperaturze 0 stopni Celsjusza na wysokości ciśnienia 760 mm. waży 1.293 gr. czyli 773 razy mniej niż ta sama ilość wody; ciśnienie powietrza wynosi na poziomie morza mniej więcej 1.033 kg. na cm. kw. (14.7 funta na "kw."); 2) przen. coś lotnego, bezsilnego, nie treściwego, **you cannot live on air** nie można żyć z powietrza; 3) pogoda, specjalny stan powietrza, **morning a.** powietrze poranne; 4) atmosfera, środowisko ze swym wpływem; 5) przest. powietrze, morowe powietrze, dzuma; 6) wiew, powiew; 7) dyskusja, omówienie; 8) przest. informacja; 9) muz. melodia, aria, w chórze głos wiodący melodię, w nowoczesnej harmonii zwykle ton wyższy; 10) zewnętrzny wygląd, mina; 11) miny, sztuczna poza; 12) szt. powietrze, atmosfera, przedstawienie środowiska przez które dzieło pokazuje przedmioty; 13) w jeździe konnej chody, sztuczne ruchy i postawa wierzchowca; 14) KW. cienka zasłona pokrywająca kielich i pątenę.

Powietrze atmosferyczne otacza ziemię do wysokości około 100 mil, ale większa jego część znajduje się w obrębie najbliższych 5 mil; c.w. 0.00129.

air, vi. przest. zażywać powietrza.

air, vt. 1) wietrzyć wystawić na działanie powietrza dla przewietrzenia, ochłodzenia, odświeżenia, oczyszczenia; 2) dyskutować, omawiać, wystawić na działanie opinii publicznej; 3) wystawić na działanie gorąca dla osuszenia; 4) przest. ułożyć muzykę do czegoś.

air base, (- bejz') lot. baza lotnicza, lotnisko i miejsce do przechowania, naprawiania itd. samolotów.

air bath (- baż) kąpiel powietrzna, 1) aparat do aplikowania powietrza na ciało; 2) zdrowotne wystawianie nagiego ciała na działanie powietrza pod gołym niebem; 3) proceder suszenia substancji na powietrzu.

air bed (-'bed) łóżko powietrzne, worek lub materac napełniony powietrzem.

air bell (-'beł) pęcherz powietrzny, bąbel, kropla powietrza jaka tworzy się czasem na płycie fotograficznej podczas wywoływania, w szkłe podczas topienia itp.

air belt (- 'bełt) pas powietrzny, metal. pierścieniowa przestrzeń dookoła kopuły pieca hutniczego skąd powietrze wtłacza się do pieca.

air bladder (- 'ble'der) 1) pęcherz pławny NECTOCYSTIS lub VESICA NATATORIA, błoniasty worek gazu lub powietrza u ryb kostnoszkieletowych, GANOIDEI, u wielu kostnoszkieletowych, TELEOSTEI, i u dwudysznych, DIPNOI, pomaga on rybom zmieniać ciężar swój w rozmaitych wodach; u niektórych połączony z narządem słuchu, lecz morfologicznie niewątpliwie odpowiada płucom kręgowców lądowych; 2) pęcherz powietrzny, worek lub pęcherz w zwierzęciu lub w roślinie napełniony powietrzem; 3) bąbel, kropla powietrza w odlewie.

airbound, adj. (-'baund) zatkany powietrzem, wstrzymany przez nagromadzone powietrze, o rurze wodociągowej lub drenowej.

air brake (-'brejk') hamulec pneumatyczny działający albo za pomocą zgęszczonego powietrza albo za pomocą ssania częściowej próżni, ob. **Westinghouse brake**.

air braked (-'brejkd) hamowany pneumatycznie.

air brick (-'bryk) cegła wentylacyjna, cegła wydrążona lub dziurawiona albo skrzynka metalowa kształtu cegły z dziurawionymi bokami używana do wentylowania pokoi w budynkach ogniotrwałych.

air brush (-'brosz) powietrzny pędzel, rozpylacz używany do malowania ścian, mebli itd. za pomocą rozpylania farby pod ciśnieniem powietrza.

air-built, adj. (-'bilt) budowany na lodzie, nie mający żadnej podstawy.

air casing (er'kej'syn ~) izolacja powietrzna, polegająca na zamknięciu rury żelaznej w metalowej skrzynce z pozostawieniem powietrza między rurą a ścianami skrzynki, aby nie przepuścić gorąca.

air castle (-'kasł) zamek na lodzie, ob. **castle**.

air cell (-'seł) bot. przestrzeń powietrzna; anat. jama lub miejsce zatrzymania się powietrza w którejkolwiek części ciała.

air chamber (-'czejm'byr) 1) mech. zbiornik powietrzny w szcz. naczynie zawierające powietrze w tym celu by swoją prężnością działało jako sprężyna do regulowania przepływu cieczy w pompie lub innym przyrządzie hydraulicznym; 2) mar. komora po-

wietrzna (we wrotach pływających).

air cock (-'kak) odpowietrznik, kurek do wypuszczania powietrza.

air compressor (-'kompres'er) sprężarka powietrza.

air condenser (-'konden'zer) 1) mech. każdy aparat do zgęszczania powietrza; 2) mach. par. zewnętrzny kondensator pary chłodzony przez kontakt powietrza zamiast przez wodę.

air-cooled, adj. (-'ku'ld) chłodzony powietrzem.

air cooler, (-'ku'ler) mech. chłodnia powietrzna, w samochodach chłodzenie cylindra przez powiększenie jego powierzchni zewnętrznej za pomocą żebr, radiatorów itp. i wystawienie na wpływ wiatru.

aircraft, s. (-'kraft) lot. statek powietrzny, każdy przyrząd do lotu napowietrznego a więc balon, latawiec, samolot, statek napowietrzny, sterowiec, ślizgowiec itp. lecz w szcz. samolot i sterowiec.

aircraft carrier (-ke'rier) mar. okręt macierzysty dla samolotów, lotniskowiec, awiomatka, okręt przewożący samoloty i tak urządzony by samoloty mogły wznosić się z pokładu i osiadać na pokładzie.

air cushion (-'kuszn) poduszka powietrzna; 1) szczelny worek do nadymania, zazwyczaj gumowy z wentylem; 2) poduszczyk napełniony powietrzem służący do wstrzymania ruchu bez wstrząsu.

air drain (-'drejn) bud. dren powietrzny, rura lub komin doprowadzający powietrze do fundamentów dla suszenia, do kominka dla ciągu, do parapetu dla konserwowania itd.

airdrawn, adj. (-'dro'n) r. wyssany z palca, bezzasadny.

air-dried, adj. (-'drajd) suszony na powietrzu naturalnym sposobem bez sztucznego ogrzewania lub przewiewu itp.

air drill (-'dryl) świder powietrzny, wiertło pneumatyczne.

airdrome, s. (er'drom) aerodrom, lotnisko, miejsce zaopatrzone w pole do wznoszenia się i do lądowania samolotów oraz w hangary, warsztaty reparacyjne, części zapasowe itp.

air drying (-'draj'in ~) suszenie powietrzem, suszenie na powietrzu, proceder suszenia towaru np. grzybów, drzewa, owoców, wystawianie na działanie powietrza pod gołym niebem bez sztucznego przewiewu lub ogrzewania itp.

air-dry, adj. (-'draj) wyschnięty, wysuszony do tego stopnia że już nie wydaje z siebie wilgoci w zwyczajnych warunkach na wolnym powietrzu, choćby można wydestać więcej wilgoci za pomocą podgrzania lub umieszczenia w próżni itp.

air duct (-'dokt) przewód powietrzny; bud. rura doprowadzająca powietrze do pokoi dla wentylacji, do kominka dla ciągu itp., wyrażenie używane przy budowach drewnianych lub tymczasowych, w odr. **air drain** w budowach trwałych; zool. przewód powietrzny łączący pęcherz pławny pewnych ryb z narządem pokarmowym, ob. **air bladder**.

aire, s. (aj're i ejr. irl.) pl. irl. **airig**, hist. irl. w dawnym systemie szczebowym w Irlandii człowiek stanu wolnego opłacający daniny wyższej klasy ejrowi; stopnie: **og-a.** posiadacz własnego domu, **bo-a.** — domu z kawałkiem gruntu, **a. desa** — z 10-u dzierżawcami, **a. ard** — z 20-u, **a. tuisi** — z 27-iu, **a. forguill** — z 40-tu dzierżawcami.

Airedale terrier (er'dejl ter'jer) rasa psów domowych, dużych, ciężkich, o szorstkiej sierści, ważących od 35 do 45 funtów, pochodząca z Airedale, Yorkshire w Anglii pln.

air embolism (-'em-bolizm) med. embolia powietrzna, embolus powietrzny, zator powietrzny, zatkanie i przerwanie obiegu krwi wskutek wejścia powietrza do żyły.

air engine (-'en'dzin) mech. motor powietrzny, maszyna pędzona rozgrzanym lub zgęszczonym powietrzem.

airer, s. (e'rer) 1) osoba wietrzająca, osoba wystawiająca na działanie powietrza; 2) aparat na który kładzie lub wiesza się przedmioty do wietrzenia.

air filter (er'fyłter) filtr powietrza, oczyszczacz powietrza.

air fleet (-'fli't) flota powietrzna, 1) cała powietrzna siła zbrojna państwa; 2) liczna grupa samolotów pod wspólną komendą.

air flue (-'flu) przewód powietrza; **hot a. f.** przewód powietrza ogrzanego.

air force (-'fors) 1) siła aerodynamiczna, 2) flota lotnicza, lotnicza siła zbrojna.

air furnace (-'fö'r'nes) 1) piec do ogrzewania powietrza; 2) piec zaopatrywany w powietrze przybývające wskutek naturalnego ciągu bez miecha lub dmuchawki itp.

air gap (-'ge'p) 1) geogr. fiz. zagłębienie w szczycie górskim nie wypełnione strumieniem a powietrzem, ob. **wind gap**; 2) fiz. przerwa w polu magnetycznym lub elektrycznym wypełniona powietrzem w szcz. w motorze lub w dynamo miejsce między biegunami magnetycznymi a armaturą.

air gas (-'giez) gaz palny powstały z nasycenia powietrza jakąkolwiek lotną mieszaniną węglowodanu, jak np. gazoliną, i używany do ogrzewania i do oświetlania.

air gun (-'gan) wiatrówka, strzelba powietrzna w której prężność zgęszczonego powietrza działa jako siła wyrzucająca pocisk.

air hammer (-'hemer) młot pneumatyczny.

air hole (-'ho'l) 1) mech. pęcherz (w odlewie); 2) ryboł. przerębla (w wodzie na stawie, jeziorze lub rzece), otwór wyrabany dla łowienia ryb lub dla dopuszczenia powietrza żeby ryby nie dusiły się; 3) przerwa w lodzie zrobiona na powierzchni jeziora lub stawu przez płynącą wodę; 4) mar. powietrznik; 5) lot. worek powietrzny, miejsce w atmosferze w którym z powodu szczególnych warunków meteorologicznych panuje brak lub niedostatek oporu dla podtrzymania powierzchni samolotu.

airily, adv. (e'riłi) wietrzno; lekko, pogodnie; lekkomyślnie, swobodnie, płocho.

airiness, s. (e'rines) wietrzność, lekkość, pogoda umysłu, lekkomyślność, płochość.

airing, s. (e'rin ~) 1) wietrzenie, suszenie; 2) dyskutowanie, omawianie; 3) przejażdżka (dla zdrowia).

air jacket (er'dzie'kiet) mar. kaptan pływacki, odzienie gumowe, między którego ścianami znajdują się szczelne komórki napełnione powietrzem.

air lane (-'lejn) lot. ścieżka powietrzna gdzie przejście samolotu jest ułatwione przez stały wiatr.

air level (-'lewł) mech. poziomnica, dawniej wasserwaga.

air lift (-'lift) rodzaj pompy składającej się z dwóch rur, jedna w drugiej, gdzie powietrze wypychane z rurki wewnętrznej zmusza wodę w rurce zewnętrznej do podnoszenia się.

air line (-'lajn) 1) linia powietrzna, linia lotu ptaka (por. ang. **as the crow flies**), ob. **bee line**; linia lotnicza, przedsiębiorstwo lotnicze.

air-line, adj. (er'lajn) prosty jak linia lotu ptaka, prosty jakby strzelił, **an a. road is the shortest**.

air lock (-'lak) mech. komora powietrzna pomiędzy powietrzem zewnętrznym a komorą pracującą kieszonu pneumatycznego; mar. śluza powietrzna.

air-lock (-'lak) mech. przerwa w wypływanu cieczy z pompy lub tp. wskutek dostania się powietrza do części, w której ma być ciecz.

airlock, vt. przerwać upływ cieczy powietrzem lub jak gdyby powietrzem.

airman, s. (-'men) lot. lotnik, pilot.

Air Ministry (-'mi'nistri) angielskie ministerstwo lotnictwa, pierwsze na świecie, utworzone w r. 1918.

air motor (-'mo'tor) motor powietrzny, poruszany zgęszczonym powietrzem.

airohydrogen, adj. (e'rohaj'drodzin) powietrzno-wodorowy, dotyczący mieszaniny powietrza z wodorem, w szcz. w dmuchawce tlenowodorowej, gdy używa się powietrza zamiast czystego wodoru.

airol, s. (e'rol) airol, med. środek dezynfekcyjny, preparat bizmutowy z jodem i kwasem garbnikowym.

airometer, s. (ero'miter) gazomierz do obliczania przepływu powietrza.

air pillow (er'pilo) poduszka powietrzna, ob. **air cushion**.

air pipe (-'pajp) mar. rura powietrznika.

airplane, s. (-'plejn) lot. samolot, aeroplan, maszyna lotnicza cięższa niż powietrze; forma **airplane** jest uznana urzędowo przez władze St. Zj.; w Anglii używają częściej formy **aéroplane**; **a. carrier** ob. **aircraft carrier**.

airplane, vi. (-'plejn) latać w powietrzu, podróżować w samolocie.

airplanist, s. (-'plej'nist) osoba jadąca samolotem.

air plant (-'plent') bot. narost, roślina mająca korzenie w powietrzu i rosnąca na innych roślinach ale nie pasorzytnicza, ob. **Epiphytæ**.

air pocket (-'pa-kiet) worek powietrzny, ob. **air hole** 5).

airport, s. (-'port') lot. lotnisko.

air port (-'port') mar. furta powietrzna.

air potato (-'patej'to) rodzaj patata azjatyckiego, **DIOSCOREA BULBIFERA**, uprawiany czasami dla swych bulw podobnych do ziemniaków.

air propeller (-'prope'ler) 1) wiatrak do wentylowania pokoju; 2) szybko poruszające się śmigło do pędzenia sań lub tp. na lodzie ob. **propelle**.

air pump (-'pomp) pompa powietrzna, pompa do wyciągania powietrza z zamkniętego naczynia lub do wtłaczania powietrza do zamkniętego naczynia; mech. w maszynach parowych pompa do wyciągania z kondensatora skondensowanej (skroplonej) pary, wody, użytej do kondensacji i wmieszanego powietrza.

Airpump, s. (-'pomp') astr. Pompa Pneumatyczna, pld. gwiazdozbiór **ANTLIA**; 85 gwiazd do 7-ej wielkości.

air raid (-'rejđ) lot. atak powietrzny, napad samolotniczy, najazd samolotów.

air receiver (-'rysi'wer) mech. zbiornik powietrzny, zasobnik powietrza.

air sac (-'sak) worek powietrzny; zool. jedno z miejsc rozłożonych w rozmaitych częściach ciała ptasiego napełnionych powietrzem. worek podwidelkowy, dwa szyjowe, dwie pary piersiowych i dwa brzuszne, zwyczajnie łączą się z pneumatycznymi kośćmi i przyczyniają się do zmniejszenia wagi ptaka oraz do ułatwienia oddychania, ob. **residual air**, by płuca napełniały się świeżym powietrzem za każdym odetchnięciem.

airscrew, s. (-'skru) (w Ang.) śmigło, ob. **propeller**.

air service (-'serwis) lot. służba lotnicza, lotnictwo, trzecia gałąź służby wojskowej, w Anglii i we Włoszech podlegająca oddzielnemu ministerstwu, we Francji i Polsce wydziałowi w ministerstwie spraw wojskowych, w St. Zj. — w departamencie marynarki i armii.

air shaft (-'szaft) gór. szyb powietrzny, zwyczajnie pionowy do przewietrzania kopalni, tunelu, piwnic itp.

airship, s. (-'szyp) lot. sterowiec, maszyna lotnicza lżejsza niż powietrze; sterowce są: 1) sztywne, **rigid** (ry'dzid), kiedy utrzymuje je sztywny szkielet wewnątrz opony; 2) półsztywne, **semi-rigid** (se'majry'dzid), kiedy utrzymuje je w formie sztywny szkielet lub stępka oraz ciśnienie zawartego gazu; 3) miękkie, **non-rigid** albo **flexible** (nan'rydzid, fle'ksybl), jeżeli forma zachowuje się tylko dzięki wewnętrznemu ciśnieniu gazu.

airsick, adj. (-'syk) lot. cierpiący na chorobę lotniczą.

airsickness, s. (-'syknes) lot. i med. choroba lotnicza, kombinacja cho-

roby morskiej i choroby górskiej, spowodowana nagłymi zmianami poziomu i chyżości samolotu.

air-slaked i **air-slacked**, adj. (-'slejkd i -'slakd) zwietrzały, ob. lime.

air space (-'spejs) powietrze, miejsce zawierające powietrze; bot. zagłębienie, zawierające powietrze w komórkowych tkankach roślin; bud. ilość powietrza do oddychania w pokoju; bud. miejsce między ścianami zostawione dla izolacji lub dla suszenia; mech. warstwa powietrza między rurami kotła; woj. miejsce między ładunkiem prochu a pociskiem w broni palnej; zool. jamy powietrzne w ciele ptaka, ob. **air sac**.

air speed (-'spid') lot. powietrzna chyżość lotu, szybkość samolotu w stosunku do powietrza a nie w stosunku do ziemi.

air-speed indicator (er'spid in'dykejter) lot. anemometr, umieszczony na samolocie by wskazywał powietrzną chyżość samolotu; true a. nazywa się anemometr dający wynik bez względu na gęstość powietrza, **apparent a.** — podający wynik różny stosownie do gęstości powietrza.

air-speed meter (-'spidmi'ter) ob. **air-speed indicator**.

air spring (-'sprin~) sprężyna poruszana za pomocą elastyczności powietrza.

air stream (-'strim) prąd powietrza względem stałego ciała które 1) jest w spokoju gdy powietrze przepływa lub 2) porusza się w powietrzu dotychczas spokojnym.

air thermometer (-'germo'miter) termometr powietrzny, wskazujący zmianę temperatury wskutek kurczenia się i rozszerzania się powietrza.

air thread (-'red) babie lato, ob. **gossamer**.

air-tight, adj. (-'tajt) szczelny, hermetyczny, nieprzenikliwy dla powietrza.

air-tightness, s. (-'tajtnes) szczelność, hermetyczność, nieprzenikliwość na powietrze.

air trap (-'trep) zbiornik na powietrze, w szcz. do chwytania i zabierania zepsutego powietrza z kanałów, drenów, kloak itp.

air valve (-'wełw) wentyl powietrzny, kłapa, zawór, w szcz. otwierający się do środka kotła parowego co pozwala wejść powietrzu, aby obniżyć zewnętrzne ciśnienie podczas kondensacji pary gdy kocioł chłodzi.

air vesicle (-'wesykł) bot. naczynie powietrzne (często bardzo rozszerzone) roślin wodnych utrzymujące je na powierzchni.

airway, s. (-'uej) lot. linia powietrzna, linia komunikacji powietrznej, droga lotnicza wiodąca od lotniska do lotniska; bud. miejsce na przewód powietrza.

airwoman, s. (-'uumen) lot. lotniczka, pilotka, ob. **aviatrix**.

airworthiness, s. (-'uor'ines) lot. zdatność (samolotu itp.) do przebycia lotu, na wzór **seaworthiness**.

airworthy, adj. (-'uor'gi) lot. zdalny do lotu, o samolocie na wzór **seaworthy** o okrętach.

airy, adj. (e'ri) 1) powietrzny, wietrzny, atmosferyczny, idący wysoko w powietrze; 2) składający się z powietrza, podobny do powietrza, gazowy; 3) wietrzny, wystawiony na działanie powietrza; 4) nieuchwytny, elastyczny; 5) lekki, lekkomyślny, powierzchowny; 6) pusty, słabiuchny, nie mający oparcia, wątpliwy; nie-rzeczywisty, utopijny, zawieszony w powietrzu; 7) szt. p. odpowiadający prawdzie w kolorystyce światła i powietrza; 8) astr. a. signs gwiazdozbiory Bliźnięta, Waga i Wodnik.

aisle, s. (ajl) podłużna część kościoła lub innego budynku dzielonego wdłuż, bieżąca równolegle do głównej nawy; także główne przejścia między ławkami kościelnymi; również aleja w lesie.

ait, s. (ejt) kępa, wysepka na rzece lub jeziorze (Anglia).

aitch, s. (ejcz) litera h (ha).

aitchbone, s. (ejcz'bon) i **edgebone**, s. (edż'bon) kość pośladowa, także mięso otaczające tę kość.

Aix, s. (ejks) dzika kaczka, zool. rodzaj kaczek rzecznych znamiennych pięknym upierzeniem, obejmujący **wood duck**, **AIX SPONSO**, w Amer. Płn. i **mandarin duck AIX GALERICULATA** w Chinach.

Aix-la-Chapelle, s. (ekslaszapel') Akwizgran, miasto w Niemczech (niem. Aachen).

Aizoaceae, s. pl. (e'ajzoej'si-i) bot. rodzina ziół z rzędu komosowatych, **CHENOPODIALES**, rozpowszechniona w strefie cieplejszej w 22-u rodzajach a 500 gatunkach, m. i. pospolity w St. Zj. muchotrzew **carpet-weed MOLLUGO VERTICILLATA** pokrywający ziemię jakby kobiercem.

aizoaceous, adj. ('si-ös) bot. dotyczący rodziny ziół **AIZOACEAE**.

ajar, adj. (edżar') pochylony w bok, lekko uchylony, lekko zwrócony, **the door is ajar** drzwi są lekko uchylone.

ajar, adv. (edżar') na wywrót, w niezgodzie.

Ajax, s. (ej'dzeks) Ajaks, mit. kl. w "Iliadzie" imię dwóch bohaterów z pod Troi, 1) syn Telamona, najdzielniejszy i najpiękniejszy po Achillesie, popełnił samobójstwo, gdy zbroję po Achillesie przyznano przebiegłemu Ulissesowi; postać w "Iliadzie" i tragedii Sofoklesa "Ajaks Szalejący"; 2) syn Oileusza, króla Lokrydy, zwany A. Mniejszy, A. the Less, najszybszy po Achilu, zniewał się świątynię Ateny przez porwanie Kassandry, ukarany śmiercią przez boginię.

Ajax butterfly, (ej'dzeks bo'terflaj) zool. amerykański motyl **IPHICLIDES AJAX**, ob. **zebra swallowtail**.

ajowan, s. (e'dzou-en, nazwa jawańska) i **ajava** (edże'wa) bot. ajawa, roślina baldaszkowata, **UMBELLIFERAE**, używana na Jawie jako warzywo i w medycynie, daje olej zawierający tymol, zwana także **Javaneese seed** i **Javanese seed**.

Ajuga, s. (edżu'ge) bot. dąbrówka, gądział, ziele roczne lub trwałe z ro-

dziny wargowych, **LABIATÆ**; pospolita w Polsce dąbrówka rozłogowa **the common bugle A. REPTANS**.

ajutage, s. (e'dżutedż) wytrysk, wypływ, rurka przez którą wypływa woda np. z wodotrysku, a. of a **fountain**.

ake, s. (a'ke i a'ki) i **ake-ake** (a'ke-a'ke i a'kiak', maori) bot. 1) drzewo z rodziny mydleńcowatych, **SAPINDACEAE**, **DODONÆA VISCOSA** w Australii, ob. **hop bush** 1); 2) dwa drzewa z rodziny astrowatych, **ASTERACEAE**, **OLEARIA AVICENNIAEFOLIA** i **O. TRAVERSII**.

akee, s. (aki') afrykańskie drzewo **BLIGHTIA SAPIDA** z rodziny mydleńcowatych, **SAPINDACEAE**, o wonnych kwiatach i o owocach umieszczonych w białej, gąbczastej okrywie z jadalną substancją podobną do saponiny; aklimatyzowane w Indiach Zach. i Amer. Płd.

akeki, s. (a'keki) **akeki**, bot. wielkie iglaste drzewo japońskie, **THUJOPSIS DOLABRATA**, jedyny gatunek rodzaju **THUJOPSIS**, rodzina cyprysowatych, **CUPRESSACEAE**, rośnie do 100 stóp wysokości; materiał drzewny ceniony w robotach podziemnych i wodnych; hodowane w Europie jako drzewo ozdobne.

akerite, s. (e'keryt) min. akieryt, skała syenitowa zawierająca wiele ortoklazu, plagioklazu, piroksenów, biotytów i kwarcu.

akimbo, adj. (ekim'bo) zgięty, podparty pod bok zagiętym ramieniem o wystającym w bok na zewnątrz łokciu.

akimbo, adv. (ekim'bo) podpartszy się pod bok lub pod boki.

akin, adj. (ekin') 1) spokrewniony, związany węzłami krwi; 2) podobny, mający podobne właściwości, **it requires a courage akin to heroism** to wymaga odwagi zaskrawającej na bohaterstwo; przymiotnika tego nigdy nie stawia się przed rzeczownikiem który określa.

akinesia, s. (ekini'zje; a.p. i kinesis gr. ruch) med. bezwład, całkowity brak lub ubóstwo ruchów, utrata ruchu skutkiem porażenia lub przeszkody mechanicznej, paraliż nerwów ruchowych (motorycznych), bezruch.

akinetie, adj. (-'tyk) med. akineetyczny, nie mogący się ruszać albo mający trudności w wykonywaniu ruchów, dotyczący bezwładu.

Akkad i **Akkadian**, s. (e'ked, a'kad, eke'djen, eka'djen) Akkad, członek narodu, jaki przypuszczalnie zamieszkiwał dolinę Eufratu przed semitami i pozostawił pomniki swej kultury; George Rawlinson (1812-1902) wprowadził nazwę **Akkadians**, a Jules Oppert (1825-1905) nazwę **Sumerians**, w literaturze niektórzy autorowie używają określenia **Sumer-Akkadians**, inni przyjmują nazwę Akkadów dla północy Babilonii i Asyrii, a Sumerów dla południa.

akoulalion, s. (akule'ljen) słuchawka, przyrząd mikrotelefoniczny używany do pomocy w słuchaniu, do nauki głuchych, do pobudzania uczucia słuchowego.

Al, skrót, 1) imienia Alfred; 2) chem. ALUMINIUM, znak chemiczny pierwiastka glinu.

al-, rodzajnik arabski, równoznaczny z angielskim *the* i hiszpańskim *el*, przyjęty w wielu językach europejskich wraz z wyrazami przejętymi z arabskiego, np. *algebra*, *alkohol*, *alkowa*, *alkierz*, *alchemy*, *algebra*, *alcohol*, *alcove* i. w. i.

al- przedr. **ad-** asymilowany przed literą l.

-al przyr. 1) przymiotnika, **-ny**, oznaczający: przynależny do, stosowny, mający odpowiednie właściwości: od *autumn*, jesień — *autumnal*, jesienny, *normal*, *poetical*; 2) rzeczownika używanego pierwotnie przymiotnikowo a utworzonego w sposób podany pod 1) np. *animal*, *oval*; 3) rzeczownika powstałego z czasownika i wyrażającego czynność np. *arrival*, *dismissal*, *rebuttal*; 4) chem. wskazujący na obecność aldehydu (alkoholu z którego usunięto wodór) np. *chloral* chloral, aldehyd tróchlorooctowy.

A.L.A. skrót *American Library Association*.

Ala. skrót *Alabama*.

ala, s. (ej'le) pl. *alae* (ej'li) skrzydło; 1) hist. kl. pokój obok wielkiej sali, w szcz. dwa pokoiki umieszczone po obu stronach *atrium*, koło *tablinum* łączącego *atrium* z *peristylum*; 2) bot. a) skrzydełko, każde z dwojga skrzydełek kwiatu roślin motylkowatych, *Papilionaceae*; b) skrzydlak, błonkowate przedłużenie złożone z nasieniem niektórych roślin z rodziny *Bignoniaceae* jak *katalpy*; 3) bot., zool. i anat. każdy występ przypominający skrzydełko np. *alae of the vomer* boki kości lemieszowej, *alae nasi* nozdrza.

à la (a la fr.) przed samogłoską *à l'*, przed m. *au* (o), przed pl. *aux* (o) na sposób, w stylu *à la Botticelli* w stylu Botticellego, w szcz. odnośnie do potraw oznaczając sposób przyrządzenia.

Alabama, s. (e'aba'me) 1) Alabama, stan St. Zj. od 1819 (secesja 1861-1868), przezwisko *cotton state*, skrót: *Ala.*; 2) sławny okręt angielski kap. Rafała Semmesa z czasów Wojny Domowej, zadał ciężkie straty handlowi St. Zj. zanim zatopił go "Kearsarge" pod kap. Winslow 19.VI. 1864 niedaleko Francji; *A. claims* sprawa "Alabamy" stąd wynikła między St. Zj. a Anglią doprowadziła do wyroku w Genewie (*Geneva award*) w r. 1872, wskutek czego Anglia zapłaciła w 1873 \$15,500,000 odszkodowania; 3) szczep indiański, ob. *Creek*.

Alabama shad (e'alam'e szed) śledź alabamski, *ALOSA ALABAMA*, pospolity w niektórych rzekach uchodzących do Zatoki Meksykańskiej.

alabandite, s. (e'laben'dit, od miasta Alabanda w Azji Mniejszej) alabandyn, blenda manganowa, siarczek manganu *MnS*, c.w. 3.95 do 4.04 t. 3.5-4.

alabaster, adj. (e'labas'ter) alabastrowy; 1) zrobiony z alabastru, an

a. vase; 2) biały lub gładki jak alabaster, a. limbs.

alabaster, s. (-'ter, od miasta Alabastron w starożytnym Egipcie) 1) min. alabaster, kamień z bardzo drobnoziarnistego gipsu, zazwyczaj szczególnej białości lecz czasem i żółty, popielaty lub czerwony, stosowany w rzeźbiarstwie, do wyrobu urn itp.; 2) alabastron, ob. *alabastrum*.

alabastrine, adj. (-'tryn) alabastrowy, podobny do alabastru.

alabastrum, i **alabastron**, s. (-'trom, -'tran) alabastron, hist. kl. flakonik na olejki wonne, u góry płaski, wydłużony, u dołu okrągły, bez podstawy lub rączki.

à la carte (a'lakart', fr.) według spisu potraw, przy zamawianiu jadła w restauracji dowolny wybór bez względu na potrawy podawane we wspólnym obiedzie, zwanym *table d'hôte* (tabldot'). Także przymiotnikowo, **à la c. service**, **à la c. dinner**.

alacha, s. (ala'cza) alacza, lekki materiał jedwabny lub bawełniany, w paski, używany w Turcji i na Bliskim Wschodzie.

ala cinerea (ej'le sini'ri-a; ł. szare skrzydło) anat. trójkątna przestrzeń po obu bokach tylnej części dna czwartej jamy mózgowej, zawierająca jądra nerwów językowych.

alack, int. (alek') poet. i przest. niestety, biada.

alackaday, int. (-'adej) o dniu nieszczęsny! u Szekspira: **alack the day**.

alacrify, vt. ('rifaj) r. ożywić, zapalić, natchnąć do czynu.

alacrius, adj. ('riös) r. żywy, ożywiony.

alacriously, adv. ('li) r. żywo, żwawo.

alacriusness, s. (-nes) r. ożywienie, żwawość.

alacritous, adj. ('-ritös) żywy, szybki, gotów.

alacrity, s. (-'riti) chętna gotowość, żywość, radosne działanie, żwawość.

Aladdin, s. ('ladin) Aladdin, młodzieniec z „Tysiąca Nocy i Jednej”, który zdobywa czarodziejską lampę i czarodziejski pierścień.

Aladdinist, s. (ela'dinyst) członek sekty wolnodumców mohametańskich jaką założył w w. XV Ala Eddin („szczyt religii”), uczony teolog z czasów Mohameda II i Bajazeta II.

alalia, s. (ale'lia; a. p. i lalia gr. mówienie) med. niemożność mówienia, afazja z powodu utraty władzy mięśni do artykułowania dźwięków.

alalic, adj. (-'lik) med. dotyczący niemożności artykułowania dźwięków.

alalite, s. (e'lalajt) min. jasnozielony gatunek diopsydu, ob. *diopside*, z doliny Ala w Tyrolu.

ala lobuli centralis (ej'la lo'bjułi sentre'lis) anat. skrzydełko po obu bokach *lobulus centralis* w mózgu.

alameda, s. (alamej'da, hiszp.) aleja spacerowa, publiczne miejsce

spacerowe, szcz. w Amer. Płd. i w płd. stanach.

alamire lub **a la mire** (alami're') muz. nuta o oktawę powyżej A re skali Gwidona Aretiny, ob. *gamut*.

alamo, s. (ala'mo, hiszp.) topola w stanach płd.-zach. każdy rodzaj gatunku *POPULUS*; **the A.** misja franciszkańska zbudowana w 1722 na miejscu dzisiejszego San Antonio, Tex, bezskutecznie broniona w r. 1836 przez Teksan i St. Zj. przeciwko Meksykanom.

alamode, s. (e'lamod') 1) przest. moda, gust; 2) cienki jedwabny materiał na maski; 3) St. Zj. pot. (w restauracjach) z lodami, np. *cherry pie* a. kawałek placza czereśniowego z porcją lodów na wierzchu.

alanin(e), s. (e'lanyn i e'ani'n,) chem. alanina, biała krystaliczna substancja $\text{CH}_3\text{CH}(\text{NH}_2)\text{CO}_2\text{H}$, kwas aminowy otrzymywany z kwasu propionowego, czyli kwas alfa-aminopropionowy.

alant camphor (a'lant kam'fer) chem. rodzaj kamfory otrzymywany z korzeni omanu, ob. *elecampane*.

alantic, adj. (a'len'tyk) chem. dotyczący kwasu, którego bezwodnik znajdujemy w korzeniach omanu.

alar, adj. (ej'lar) skrzydlaty, uskrzydłony; bot. dotyczący odchylenia od osi pędu rośliny, ob. *axiliary*; **a. cartilages** anat. para dolnych bocznych chrząstek nosowych; **a. ligaments** anat. a) para ścięgien ograniczających możliwość odwracania głowy, ob. *check ligaments*, b) para zwisających płatków tkanki wydającej maź stawową w kolanie, ob. *synovial*.

Al Araf (e'la'ref) 1) w koranie granica między niebem a piekłem; 2) (sufizm) stan mistycznej kontemplacji o Bogu.

Alaria, s. (ale'ria) bot. rodzaj glonów (wodorostów) z rodziny blaszenców czyli blaszkowców, *Laminariaceae*, z gromady brunatnic, *Phaeophyceae*; niektóre jadalne jako sałata.

alarm, s. (alarm') 1) woj. alarm, wezwanie za pomocą sygnału do nagłego pogotowia z powodu najścia nieprzyjaciela lub tp. niebezpieczeństwa; 2) alarm, sygnał niebezpieczeństwa, ostrzeżenie przed niebezpieczeństwem; 3) szerm. wypadek z tupnięciem ostrzegającym o ataku, ob. *appel*; 4) alarm, mechaniczny przyrząd do ogłaszania alarmu, np. w razie pożaru; 5) alarm, zamieszanie; 6) panika, przestraszanie, zaniepokojenie, zaalarmowanie; a. *bird* zool. ptak australijski *LOBIVANELLUS LOBATUS* i ptak afrykański *SCHIZORHIA CONCOLOR*; a. *clock* budzik; a. *gauge* wentyl bezpieczeństwa; a. *watch* zegar alarmowy; a. *whistle* syrena, gwizdek alarmowy.

alarm, vi. wydać alarm, dzwonić na larum, bić na trwogę.

alarm vt. zaalarmować; 1) wezwać sygnałem do nagłego pogotowia, przestrzec przed bliskim niebezpieczeństwem; 2) zaniepokoić; 3) przestraszyć niespodzianie.

alarmed, part. adj. (-d) zaalarmowany, zaniepokojony.

alarmedly, adv. (alar'medli) alarmująco, niepokojąco.

alarming, part. adj. (-'min ~) alarmujący, zatrważający.

alarmingly, adv. (-'min ~li) alarmująco, zatrważająco.

alarmist, s. (-'myst) alarmista, człowiek przy lada okazji wysnuwający zatrważające przewidywania, pot. i żart, strachajło.

alarmism, s. (-'myzm) gotowość do wyciągania najbardziej zatrważających wniosków zwłaszcza bez należytej podstawy, rozpowszechnianie poczucia niebezpieczeństwa niekoniecznie istniejącego.

alarum, s. (ale'rom) i ala'rom) r. larum.

alary, adj. (e'lari) skrzydlaty, uskrzydłony, dotyczący skrzydeł, ze skrzydeł, podobny do skrzydeł.

alas, int. (alas') niestety, biada.

Alaska, adj. (ale'ska) dotyczący Alaski, pochodzący z Alaski; **A. cedar** żółty cedr; **A. cypress** żółty cyprys; **A. pine** cenne pln.-amer drzewo iglaste **TSUGA HETEROPHYLLA**, **hemlock**, z rodziny jodłowatych, **ABIETACEAE**.

Alaskan, adj. (ale'skan) dotyczący Alaski, pochodzący z Alaski.

Alaskan, s. mieszkanięc lub tubylec Alaski; tubylcy tworzą cztery grupy, dwie wielkie: Eskimaui i Kolusza, i dwie drobne: Skigetia i Athabaska lub Athapaska.

alaskite, s. (-'kajt) min. alaskait, rodzaj granitu z Alaski składający się głównie z kwarcu i ortoklazu.

ala sphenoidalis (ej'le sfi'no-ide'lis) anat. klinodkost bokowy kości klinowej, wielkie skrzydło kości klinowej.

Alastor, s. (eles'ter; a. p. i lathes'thaj gr. zapomnieć, niezapominający) Alastor, duch zemsty, mit. kl. czasem łączony z Zeusem, czasem z Eryniadami, hist. w wiekach średnich z demonami Szatana.

alate i alated, adj. (alejt' i alej'tyd) 1) (ala skrzydło) skrzydlaty, uskrzydłony; zool. (o muszlach) zaopatrzony w szerokie wargi; 2) (late późny) przest. spóźniony.

alatern i alaternus, s. (e'latern i e'later'nes) bot. ozdobny krzew europejski **RHAMNUS ALATERNUS**, szakłak z rodziny szakłakowatych, **RHAMNACEAE**.

alation, s. (elej'szn) uskrzydlenie, skrzydlatość.

Alaudæ, s. pl. (elo'de) zool. rodzaj ptaków śpiewających, do którego należy skowronek polny, z rodziny skowronków, **ALAUDIDAE**, z rzędu wróblowatych, **PASSERIFORMES**.

alaudine, adj. (elo'dyn i -'dajn) skowronkowy, skowronczy.

ala vespertionalis (ej'le wysper'tylionej'tys, dosł. skrzydło nietoperze) anat. para ścięgien brzusznych, ob. **broad ligaments**.

alb, s. (ełb) alba, hist. kość. w pierwszych wiekach długie spływające pocienne białe odzienie noszone przez niższe duchowieństwo i

często przez świeżych neofitów, obecnie w KRK i KA. biała szata z wąskimi rękawami noszona pod ornatem i używana przez oficjantów przy sakramencie ołtarza, ob. **Eucharist**.

albacore, s. (eł'bakor; z ar. al bakr, cielę, do port. i hiszp.) zool. 1) wielka ryba głębokomorska **GERMO ALALUNGA** z rodziny makrełowatych, **SCOMBRIDAE**, z rzędu kostnoszkieletowych, **TELEOSTEI**; 2) tuńczyk, zwany także **great albacore**, **THYNNUS THYNNUS**, z tej samej rodziny, dochodzi do 660 funtów (300 kg.); 3) kilka pokrewnych mniejszych gatunków, np. **bonito**, **SARDA SARDA**.

Alban, s. (ołben i eł'ben) Albin, imię własne, **Saint A.** (sentoł'byn) pierwszy męczennik Anglii, zabity podobno za prześladowań Dioklecjana, dzień patrona KRK 22-go czerwca, KA. 17-go czerwca.

Albanenses, s. pl. (ołbenen'zis) hist. kość. sekta albańska z VIII w., ob. **Cathari**.

Albania, s. (ołbe'nia) 1) Albania, królestwo wsch.-eur.; 2) przest. nazwa Szkocji w dawnych roman-sach i śpiewach.

Albanian, s. (ołbe'njen) 1) albański, dotyczący Albanii, kraju bałkańskiego, **the A. Alexander** Skanderbeg lub Iskander bej, właściwie Georgij Kastriot (1403-1468), dla odróżnienia od **the Macedonian Alexander**, Aleksandra Wielkiego (356-323).

Albanian, s. (ołbe'njen) 1. Albańczyk (m), Albanka (f) mieszkanięc Albanii na Bałkanach; 2) język albański, rzekomo pochodzący ze staro-iliryskiego.

Albany, s. (oł'beni) Albany, 1) poet. i przest. Szkocja; 2) stolica stanu New York, stąd **A. beechdrops** drzewo **PTEROSPORA ANDROMEDA**; **A. beef** jesiotr; **A. regency** hist. St. Zj. wpływowy konwentyl demokratyczny (1820-1850) do którego należał m. i. van Buren.

albardine, s. (oł'berdyn i o'berdin) bot. algerska trawa **LYGEUM SPARTUM** używana do wyrobu papieru.

Albatros, s. (al'batros) lot. albatros, nazwa rodzaju samolotów niemieckich nie stanowiącego oddzielnego typu.

albatross, s. (eł'betros; z ar. al kadus, wiadro, hiszp. alcatraz, pelikan, pelikan nosi wodę w torbie) zool. albatros, **DIOMEDEA EXULANS**, największy ptak morski, z rzędu **PROCELLARIIFORMES**, znakomity lotnik tak że pld. rodzaje nie są obce i na pln. Pacyfiku.

albatross cloth (eł'batroskloz) delikatna cienka tkanina wełniana.

albedo, s. (ełbi'do; albus ł. biały) 1) biel, białość; 2) astr. stosunek ilości światła, odbijającego się od niepolerowanej powierzchni, do całej ilości światła jaka na nią pada.

albeit, conj. (ołbi'it; pierwotnie **all be it** jakby nie było) chociażby, jakkolwiek, aczkolwiek, acz.

Alberich, s. (ał'berik) mit. teut. Alberyk, potężny król karłów, wódz Nibelungów, któremu ukradziono

pierścień czarowny; rzuca przekleństwo na tego kto pierścień posiedzie, ob. **Andvari**, w mit. rom. **Oberon**.

Albert chain (eł'bert czejn'; od Alberta, zmarłego w 1861 małżonka królowej Wiktorji angielskiej) łańcuszek (zazwyczaj złoty) z końcami w obu kieszonkach kamizelki, a w środku kamizelki zapinany na kółeczko do dziurki od guzika, modny w drugiej połowie w. XIX.

Albertine, adj. (ełbertin) albertyński, dotyczący młodszej linii domu Fryderyka saskiego, syna jego, Alberta Śmiałego; **A. tracts** wywody albertyńskie, traktaty ekonomiczne ogłaszane przeciwko dewaluacji gotówki, zalecanej przez linię ernestowską, **Ernestine branch**.

Albertine, s. (ełbertyn i oł'bertin) 1) rodzaj odlewów gipsowych zdobnych w kwiaty w wysokiej płasko-rzeźbie, **relief**, ob. **Albert ware**; 2) albertyn, członek zakonu albertynów, podobnego do franciszkanów, założonego przez Brata Alberta (Adama Chmielowskiego, 1848-1917) w Krakowie.

Albertist, s. (eł'bertyst) hist. kość. albertysta, zwolennik nauk scholastyka Alberta Wielkiego, **ALBERTUS MAGNUS**, **DOCTOR UNIVERSALIS**, hr. Bollstaedta, 1207-1280, prowincjała dominikanów i biskupa ratysbońskiego, który pierwszy pogodził i połączył filozofię Arystotelesa z dogmatami KRK.

albertite, s. (eł'bertajt) min. albertyt, bitumiczny minerał podobny do asfaltu znajdujący w powiecie Alberta w prowincji New Brunswick w Kanadzie.

Albert of Geierstein, Count (kaunt ełbert of Ga'jersztajn) w powieści Waltera Scotta "Anne of Geierstein", ojciec bohaterki, przewodniczący sądu podziemnego.

Albert ware (eł'bertuer') miękkie wyroby ceramiczne sprzedawane w stanie **biscuit**, ob., na ozdoby ścian itp.

albertype i albert type, s. (eł'bertajt; od Józefa Alberta z Monachium) albertyp, rodzaj kolotypu, ob. **collotype**.

albescent, adj. (ełbe'sent) bielejący, jaśniejący, stający się białym lub białawym, jasny.

albescence, s. (ełbe'sens) stawanie się białym lub białawym, bielenie, jaśnienie.

Albian, adj. (eł'bjen; prawdopodobnie od departamentu Aube (o'b) we Francji) geog. albienowy, dotyczący albienu, dolnego piętra kredy w Europie, ob. **geology**.

albican, adj. (-'bikent) bielejący, stający się białym lub bielszym.

albicat, s. (-'bikej'szn) med. bielactwo, stawanie się białym lub dostawanie białych plam lub pasm.

Albigenses, s. pl. (eł'bidžen'sis) hist. kość. albigensi, surowa sekta pld.-francuska, powstała w w. XI, najpotężniejsza w w. XII w mieście Albi (stąd nazwa), stłumiona jako heretycka w w. XIII przez inkwizycję i rycerzy krzyżowych, ob. **Cathari**.

Albigensian, adj. (eł'bidžen'szen) hist. kość. dotyczący albigensów, ich nauk, zasad itp.

albinic, adj. (ełby'nik) dotyczący bielactwa, dotknięty bielactwem.

albinism, s. (eł'binizm') albinizm, bielactwo, albinoizm, leukopatia, wrodzony brak w organizmie barwnika u normalnych osobników zwyczajnego, w szcz. bot. całkowity lub częściowy brak pigmentacji wskutek zmiany lub wstrzymania barwnika.

albinistic, adj. (eł'binis'tyk) dotknięty bielactwem.

albino, s. (ełbaj'no) pl. **albinos**, **albinos**, 1) osobnik (człowiek, sarna, słoń, mysz, rak, roślina itd.) pozbawiony zwyczajnego barwnika; albinosi wśród ludzi mają białe włosy, czerwone żrenice, niebieską lub różową tęczówkę, a wskutek zbyt silnego działania światła na oczy osłabiony wzrok; biała mysz jest sztucznym wynikiem hodowli; bot. roślina w której liściom lub kwiatom brak kolorów zwyczajnych wskutek (naturalnego lub sztucznego) niedostatku chloroplazmy; 2) (filatelistyka) odbitka marki pocztowej bez kolorów; 3) w Meksyku mieszaniec mający ósmą część krwi kaukaskiej, ob. **octoroon** i **quadroon**.

Albion, s. (eł'bjon) Albion, stara nazwa Anglii jeszcze zachowana w poezji.

Albion ware (-uer') ceramika angielska naśladowująca dawny rodzimy styl.

albite, s. (-'bajt) min. albit, trójskośny plagioklaz, zazwyczaj biały, glinokrzemian sodowy $\text{NaAlSi}_3\text{O}_8$, c. w. 2.62 - 2.65, t. 6 - 6.5, ob. **feldspar**.

albitic, adj. (ełbi'tyk) min. albitowy, zrobiony z albitu, mający właściwości albitu.

albitization, s. (ełbitizej'szn) i -taj-) petr. albityzacja, tworzenie się w skale granitowej lub syenitowej albitu jako ubocznego minerału.

Albizzia, s. (ełbi'zje) bot. liczny rodzaj drzew z rodziny czułkowatych, **MIMOSACEAE**, z rzędu różowych, **ROSALES**, rosnących w podzwrotnikowych okolicach Azji, Afryki i Australii.

albolite i **-lith**, s. (eł'bolajt i -li.) sztuczny kamień składający się głównie z magnezu i krzemu.

Alborak, s. (ełborak') według legendy mohametańskiej białe skrzydlate zwierzę, na którym Mohamet odbył podróż północną do siódmego nieba.

Albuca, s. (ełbiu'ka) bot. rodzaj cebulkowatych roślin z rodziny liliowatych, **LILIACEAE**, z Afryki Płd. spokrewnionych z naszym śniedkiem, **ORNI'THO GALUM**; a. osobnik tego rodzaju.

albugineous, adj. (ełbiudzi'ni-ös) białkowaty, podobny do białka oka, do białka jaja (o tkankach i cieczach zupełnie białych).

albugo, s. (ełbiu'go) 1) med. bielmo, ob. **leucoma**; 2) bot. A. nieliczny rodzaj pasorzytniczych grzybów z podgromady pleśniaków. **PHYCOMYCETES**, z których każdy gatunek ma innego gospodarza.

album, s. (eł'bom) album; 1) hist.

kl. biała tablica, na której wypisywano edykty pretora, spis senatorów, spis sędziów; 2) księga do wpisywania się gości; 3) książka na autografy, fotografie kartki widokowe; 4) zbiór utworów literackich, muzycznych, malarskich.

albumen, s. (ełbiu'men) białko jajka, stąd: a) bot. odżywcza tkanka mięsista; b) białko, albumina, ob. **albumin**.

albumen process (ełbiu'myn w St. Zj. pra'ses, w Ang. pro'ses) fotog. utrwalanie za pomocą białka jako podstawy zawieszin światłoczułych soli.

albumenize, vt. (-'mynajz) pokryć lub nasycić białkiem, poddać pod działanie roztworu albuminowego.

albumenizer, s. (-'mynajzer) kto lub co nasycza białkiem, poddaje pod działanie albuminy.

albumin, s. (eł'biumyn) albumina, chem. fizjol. białka, stanowiące najważniejszy składnik surowicy krwi, mleka, mięśni itd., tworzące bardzo istotną część składową komórek zwierzęcych i roślinnych i odgrywające najważniejszą rolę w zjawisku życia; mają około: 52% węgla, 22% tlenu, 16% azotu, 7% wodoru, 2% siarki, bardzo skomplikowane w budowie i łatwo ulegają przemianom; trzy grupy: białka właściwe (proteiny), albuminoidy, ob. **albuminoid** i **albumoid**, i proteidy.

albumin- i **albumini-** ob. **albumino-**.

albuminate, s. (ełbiu'mynejt) chem. fizj. a) albuminian, związek organiczny białka z innym ciałem; b) proteid prawie nierozpuszczalny otrzymywany za pomocą działania kwasów lub alkaliów na białko, **acid albumins** i **alkali albumins**, w szcz. **alkali a**.

albuminiferous, adj. (ełbjumini'fjrez) tworzący albuminę.

albuminimeter, s. (-'miter) albuminometr, przyrząd do mierzenia ilości białka w cieczy, med. szczeg. w moczu.

albumino-, **albumini-**, **albumin-** łącząca forma dla **albumen** i **albumin**.

albuminoid, adj. (ełbjumino-id) chem. białkowaty, podobny do białka.

albuminoid, s. chem. fizjol. albuminoid, związek organiczny nierozpuszczalny w wodzie, należący do właściwych protein, występujący w organizmach zwierzęcych, jak: **elastin**, **elastyna**, **tkanka elastyczna**, **keratin**, **keratyna**, **masa rogowa** (włosów, paznokci, konw. piór), **collagen**, **kollageny**, **ciężkie klejowe** (w tkance kostnej, chrząstkowej); 3) proteidy w szerszym znaczeniu, ob. **proteid**.

albuminoidal, adj. (-'mino'idyl) albuminoidowy, dotyczący albuminoidów.

albuminosis, s. (eł'bjumino'zys) med. białaczka, leukemia, choroba narządów krwiotwórczych polegająca na zbyt dużym wzroście czynników białkowych we krwi.

albuminous, adj. (ełbjumino's) białkowy, albuminowy, mający właściwości białka lub albuminy.

albuminousness, s. (-nes) białkowatość.

albuminuria, s. (ełbjuminiu'ria; albumen i urine) med. białkomocz, albuminuria, stan chorobowy polegający na obecności białka w moczu, oznaka choroby nerkowej.

albuminuric, adj. (ełbjuminiu'ryk) med. białkomoczowy.

albumoid, s. (eł'bjumo'id) chem. fizjol. a) **albuminoid** 2); b) w szcz. albuminoid znajdujący się w chrząstkach dorosłych zwierząt.

albumose, s. (eł'biumoz) chem. fizjol. albumoza, związek organiczny należący do białek, produkt rozkładu białek właściwych, proteoliza (ob. **protease**) powstała z białka i włókniaka, ob. **albumin** i **fibrin**; w szerszym znaczeniu każda proteoliza.

albumosuria, s. (-iu'ria) med. stan chorobowy polegający na obecności albumoz w moczu.

albumum, s. (ełbor'nem) bot. tylko. miękkie młode drewno roślin dwuliściennych składające się z żywych tkanek obok miazgi, **cambium**, po zewnętrznej stronie rdzenia, **heartwood**.

albumous, adj. (ełbor'nös) tylko. watw. zrobiony z żywca.

Alcaic, adj. (ełkej'ik) alceuszowy, o formie wiersza i strofy poety Alceusza z w. VI przed Chr., ob. **prosody**.

alcalde, s. (alkal'de, z ar. al kadi) sędzia, w Hiszpanii i dawnych koloniach hiszp.; w stanie New Mexico sędzia pokoju.

alcaldeshin, s. (alkal'deszyp) sędziostwo, godność i zawód sędziego w Hiszpanii i dawnych koloniach hiszp.

alcaldia, s. (alkal'dia) urząd sędziego, obwód jurysdykcji, budynek i biuro gdzie sędzia urzęduje, w Hiszpanii i dawnych koloniach hiszp.

alcamine, s. (ał'kemain: alcohol i amine) chem. aminoalkohol, związek chemiczny zawierający alkohol i aminę; amina zawierająca hydroksyl.

alcavala, s. (alkawa'la) podatek od sprzedaży pobierany dawniej w Hiszpanii i jej amer. koloniach.

alcayde, s. (ełkeid'; ar. al kaid gubernator) komendant fortecy lub zamku w Hiszpanii i jej dawnych koloniach; także naczelnik więzienia.

alcazar, s. (ełka'zar; al kasr pl. kazar ar. zamek, hisz. alcazar) zamek królewski, zamek, twierdza.

alcea, s. (eł'si-e) bot. topolówka.

Alcedinidae, s. pl. (ełsidi'nidi) zool. zimorodki, duża rodzina ptaków rzędu **CORACIIFORMES**, dawniej zaliczana do łączących, **PICARIE**, ob. **kingfisher**, w Polsce znany jeden gatunek **ALCEDO ISPIDA**, zimorodek, barwny, typowy dla rodziny, w Ameryce **CERYLE AMERICANA**, zimorodek amerykański, **kingfisher**; A. zwane także **Halcyonidae**.

Alcestis, s. (ełses'tys) mit. kl. Alcestis, żona Admetusa, króla Tesalii, bohaterka tragedii Euripidesa "Alcestis", ofiaruje swoje życie, by ocalić życie męża, lecz ratuje ją Herkules.

alchemic i **-al**, adj. ełke'mik i -ł) alchemiczny.

alchemically, adv. (-kełi) alchemicznie.

Alchemilla, s. (eł'kemi'ła) bot. przyzwrotnik, rodzaj różnych ziół z rodziny różowatych, ROSACEÆ, rzędu różowych, ROSALES, z wyjątkowo ograniczoną ilością pręcików; A. ARVENSIS ob. **parsley piert**; A. VULGARIS ob. **lady's mantle**; roślina znana w Europie, Amer. Płn. i Azji, niegdyś ceniona w lecznictwie i podobno w alchemii, stąd prawdopodobnie nazwa A.

alchemist, s. (ełki'myst) alchemik, uczony średniowieczny uprawiający alchemię.

alchemistic i **-al**, adj. (ełkimys'tyk i -ł) alchemiczny, alchemizujący, dotyczący alchemii.

alchemize, vt. (eł'kimajz) zmieniać za pomocą alchemii, przemieniać (w szcz. w złoto, co było długo ambicją alchemików).

alchemy, s. (eł'kimi; z ar. al i gr. chyme'ja sok roślinny) 1) alchemia, (przest. alchimia), średniowieczna nauka chemii, poszukująca kamienia filozoficznego dla fabrykacji złota, eliksiru wiecznej młodości itd., często nadużywana przez oszustów, a nie mogąca osiągnąć swych naukowych ambicji z powodu braku wiadomości odkrytych później lub jeszcze nie odkrytych dotychczas, jednak utorowała swymi odkryciami drogę nowoczesnej chemii; 2) przest. stop metalowy barwy złotej; miedź; trąba.

Alchornea, s. (ełkor'ni-a) bot. rodzaj dwupiennych drzew i krzewów z rodziny wilczomleczowatych, EUPHORBIACEÆ, rosnących w ciepłych strefach obu półkuli; znamienne dzieworódtwem za pomocą zarodka z tkanki jąderka; a. osobnik tego rodzaju.

Alcidae, s. pl. (ełsidi) zool. gromada ptaków wodnych o krótkich skrzydłach, krótkim ogonie, nogach zaopatrzonych w błony pławne, wielkiej głowie, ciężkim ciele i gęstym upierzeniu, zamieszkających w płn. części półkuli płn., ob. auk, puffin, guillemot.

alcidin (e), adj. (ełsidajn i -dyn) zool. dotyczący gromady ptaków Alcidae.

Alcides, s. (ełsaj'diz) mit. kl. Alcides, Herkules, Herakles, od imienia dziadka, Alceusza (Alceuszowicz), ojca męża jego matki, Alkmeny; Herkules był synem Zeusa

Alcina, s. (alczi'na) Alcina, czarodziejka w Boiarda "Orlando Zakończony" i w Ariosta "Orlando Szalony." u Ariosta podobnie jak homerowska Cyrce przemienia kochanków w zwierzęta.

Alcinous, s. (ełsi'no-ez) mit. kl. Alkinoos, Alcynous, w "Odysei" król Feaków, ojciec Nausiki, właściciel przepięknych ogrodów.

Alcmæon, s. (ełkmi'an) mit. kl. Alkmajon, Alkmeon, syn Amfiarausa i Erifili, wódz wyprawy Siedmiu przeciw Tebom, za zamordowanie matki wpędzają go Erynie w sza-

leństwo, lecz znajduje ukojenie na wyspie wyrosłej z morza po śmierci matki; ginie z ręki syna Fegusa z Psofidy, którego oszukał, ażeby zdobyć klejnoty Harmonii dla swej żony, Kalirroy.

Alcmæonid, s. (ełkmio'nid) potomek Alkmajona czyli Alkmeona, Alkmajonida, Alkmeonida.

Alcmæonidae, s. pl. (eł'kmi-o'nidi) hist. klas. Alkmajonidzi, Alkmeonidzi, potężna rodzina ateńska, zwalczająca Pizystratydów, ob. Pisistratidae; wygnani z Aten, z wielką szczodrością odbudowali świątynię delficką, co przysporzyło im wiele popularności, a w 510 przed Chr. powrócili do władzy i Klisthenes, członek tego rodu, dokończył reform Solona.

Alcmanian, adj. (ełkme'njen) dotyczący Alkmanosa, doryckiego poety, sławnego w Sparcie w w. VII przed Chr., albo też jego wiersza; A. verse składa się z czterech daktyłów; A. distich, dwuwiersz złożony z heksametru daktylowego i wiersza alkmanowego (4 daktyle), a dwa takie dwuwiersze stanowią zwrotkę alkmanową, A. strophe.

alcogel, s. (ał'kodżeł) chem. fizjol. galareta utworzona przez skrzepnięcie alkoholu.

alcohol, s. (ał'kohoł, z ar. al kohl, bardzo delikatny proszek do malowania brwi, wyraz w Europie stosowany do dobrze rafinowanych trunków, w Arabii w tym znaczeniu nieznan, w Hiszpanii używany w obu znaczeniach) 1) przest. sadza, czernidło do malowania kątów ocz, używane w starożytnym Egipcie pod nazwą kohl, ob.; 2) przest. esencja, rektyfikat; 3) alkohol, bezbarwny, lotny, palny płyn, C₂H₅OH, absolutny alkohol ma c. w. 0.763, w handlu "absolutny a." ma 1% wody, "apteczny a." w St. Zj. ma 9% wody, **diluted a. (proof spirit)** ma 45.5% wagi alkoholu, 54.5% wagi wody; 4) chem. każdy związek podobny w układzie do alkoholu, wszystko hydroksydy rodników organicznych, ob. **primary a.**

alcoholate, s. (ał'kohołajt) 1) przest. związek soli z alkoholem, przy czym alkohol odgrywa rolę wody przy krystalizacji; 2) chem. alkohol, związek metaloorganiczny dokonany przez zastąpienie wodoru hydroksylu (wodorotleniu) metalem, np. **sodium ethyl a.** lub **sodium ethylate**, etylan sodowy, C₂H₅ONa.

alcoholic, adj. (ał'kohołyk) alkoholiczny, alkoholowy, zawierający alkohol, mający właściwości alkoholu, spowodowany przez alkohol; a. **fermentation** ob. **fermentation**.

alcoholism, s. (ał'kohołyzm) alkoholizm; med. choroba spowodowana nadmiernym spożywaniem alkoholu, zatrucie ustroju trunkami wysokowymi.

alcoholization, s. (ał'kohołyzej'szn i -łaj-) alkoholizowanie, czynność przerabiania na alkohol, pozostawianie pod wpływem alkoholu.

alcoholize, vt. (ał'kohołajz) 1) przest. tłuc na delikatny proszek; 2) odcyszczać do stanu esencji, rek-

tyfikować; 3) sycić alkoholem, poddawać pod wpływ alkoholu.

alcoholometer, s. (-łomiter) alkoholomierz, przyrząd do mierzenia wartości czystego alkoholu w płynie, przeważnie w roztworach wodnych, ze skalą tak znaczoną, by wykazywała procent czystego alkoholu; w St. Zj. najczęściej w formie hydrometru, w Europie—aerometru.

alcoholometric i **-al** adj. (ał'kohołomet'ryk, -ł) alkoholometryczny.

alcoholometry, s. (ał'kohołomet'ri) alkoholometria, mierzenie czystego alkoholu, metoda mierzenia czystego alkoholu, nauka mierzenia czystego alkoholu.

Alcoran, s. (ał'koran i eł'-) Alkoran, biblia mohametańska, ob. **Koran**.

alcornoque, s. (ał'korno'ke; hisz. drzewo korkowe) kora kilku drzew, w szcz. BOWDICHIA VIRGILIOIDES z Brazylii, używana przeciw gruźlicy; BYRSONIMA CRASSIFLORA do garbowania, ALCHORNEA LATIFOLIA w lecznictwie; QUERCUS ILEX drzewo korkowe i l.

alcosol, s. (eł'kosol; alcohol i solution) chem. fizj. alkosol, koloid alkoholyczny.

alcove, s. (eł'kow, z ar. al kobba łuk, zagłębienie, namiot) alkowa, alkierz, alkoba, alkówka, nyża, pokój oddzielony od wielkiego pokoju tylko łukiem bez drzwi, zagłębienie na łóżko, boczne zagłębienie w czytelnicy; 2) altana ogrodowa; 3) zagłębienie w przyrodzie przypominające alkowę.

Alcyonaria, s. pl. (eł'si-one'rie) zool. Alcyonaria, rząd gromady koralowców, ANTHOZOA, znamieny polipami o ośmiu czułkach i ośmiu przegródkach, SEPTA, obejmujący ALCYONACEA, PENNATULACEA i GORGONACEA.

alcyonarian, adj. (-rjen) zool. dotyczący rzędu koralowców Alcyonaria.

alcyonarian, s. (eł'si-one'rjen) zool. osobnik z rzędu Alcyonaria.

Alcyone, s. (eł'si'oni) 1) mit. kl. Alcyone, córka Eola, ob. **Halcyone**; 2) mit. kl. córka Atlasa, ob. **Pleiades**, 1); 3) astr. najjaśniejsza gwiazda (trzeciej wielkości) skupienia gwiazd zwanego Plejadami, ob. **Pleiades** 2).

alcyonic, adj. (eł'si-o'nyk) zool. dotyczący alcyonararii, mający wygląd alcyonararii.

alcyoniform, adj. (-niform) mający kształt alcyonararii (przyrosłej do skały lub tp. i sterczącej licznymi garściami ośmiopalczastych czułek).

alcyonoid, adj. (-noid) zool. podobny do alcyonararii, spokrewniony z alcyonarią.

alcyonoid, s. zool. osobnik podobny do alcyonararii.

Aldebaran, s. (ełde'baren; al i dabar ar. następować, następujący po Plejadach) Aldebaran, astr. czerwona gwiazda pierwszej wielkości gwiazdozbioru (konstelacji) Byka, TAURUS, oko Byka, **bull's eye**, ALFA TAURI, najjaśniejsza gwiazda Hyjadów, ob. **Hyades** 2).

Aldebarian, adj. (eł'debe'rien) astr. aldebaranowy, podobny do Aldebarana, w szcz. w chemicznej kwalifikacji gwiazd, o gwiazdach wykazujących widmo podobne do widma Aldebarana (protowapń, żelazo, wapń, mangan, protostron i wodór).

aldehydase, s. (eł'dihaj'dez) chem. fizj. aldehydazy, enzymy znajdujące się w wątrobie i innych narządach, zdolne do utlenienia rozmaitych aldehydów na ich kwasy.

aldehyde, s. (eł'dihajd; al skrót za alkohol, de—od, hydor gr. woda) chem. aldehyd, (alkohol z którego zabrano wodór) 1) bezbarwny, bardzo lotny płyn CH_3CHO , pierwszy produkt utlenienia pierwszorzędnych alkoholi, ob. **primary alcohol**; 2) związek otrzymywany przy dalszym utlenianiu, prowadzący do kwasów, od których a. otrzymuje nazwę, aldehydokwas, np. kwas glioksalowy. **glyoxalic acid**, $\text{CH}(\text{OH})_2\text{CO}_2\text{H}$ czyli $\text{COOH}\cdot\text{CHO}\cdot\text{H}_2\text{O}$.

aldehyde group (eł'dihajd grup) chem. aldehydy, związki organiczne zawierające grupę, w której tlen związany z węglem wiązaniem podwójnym, a wodór pojedynczym.

I alder, s. (eł'der) 1) przodek; 2) starszy, głowa rodu, głowa szczepu, patriarcha, panujący, książę.

II alder, s. (oł'der) bot. olsza, olcha, drzewo lub krzew rodzaju *ALNUS* z rodziny brzoźowatych, *BETULACEAE*; także niektóre krzewy podobne do olszy, jak **dwarf a.**, **black a.**; 2) zool. ob. **alder fly**.

alder blight (o. blajt) zool. mszyca olszowa, korówka, *SCHIZONEURA TESSELLATA*, owad opadający olszę i wydający z siebie wełnistą materię, jaką pokrywa gałąź wraz z owadami na niej żerującymi.

a. buckthorn (o. buk'żorn) bot. kruszyna pospolita, *FRANGULA ULNUS*, pospolite w Europie drzewo z rodziny szakłakowatych, *RHAMNACEAE* zwana czasem *RHAMNUS FRANGULA*; korzeń używany w lecznictwie jako środek przeczyszczający.

a. fly, w skróceniu **alder**, s. (o. flaj) 1) owad z licznych rodzajów podrzędu *SIALIARIA*, rzędu sieciarek, *NEUROPTERA*, z zespołu rzędów siatkoskrzydłych, *NEUROPTEROIDEA*, ma drapieżne wodne larwy używane przez rybołówców jako przynęta; 2) sztuczna mucha rybołówców, o pawim czubku i czarnych nóżkach.

alderman, s. (oł'dermen), pl. **aldermen** (oł'dermen) 1) hist. ang. starszy gubernator, wicekról, np. Ethelstan, książę East-Anglians, nazywany **a. of all England**; 2) przest. przewódca cechu; 3) St. Zj. radny miasta, w niektórych gminach członek wyższej izby zarządu miasta, gdy izba niższa złożona z **common councilmen**, w Anglii i Irlandii członek rady miejskiej, gminnej, powiatowej, tytuł odpowiadający szkockiemu **bailie**.

aldermanate, s. (-ejt) radzieństwo, godność i urząd rajcy miejskiego czyli aldermana.

aldermancy, s. (-si) ob. **aldermanate**.

aldermanic, adj. (oł'derme'nyk) radziecki, dotyczący urzędu, godności, właściwości aldermana.

aldermanry, s. (oł'dermenri) okręg wyborczy aldermana, także urząd lub godność aldermana.

aldern, adj. (oł'dern) olszowy, olchowy.

aldern, s. r. olsza, olcha.

Alderney, s. (-ni) Alderney, rasa bydła hodowli z Alderney, jednej z wysp Kanału Angielskiego, potocznie choć nieściśle także hodowle innych ras z tych wysp, w szcz. bydło Jersey.

Aldine, adj. (eł'dajn i oł'dajn) druk. aldusowy, dotyczący książek wydanych wytwornie przez Aldusa Manutiusa i jego rodzinę (1490-1597) w Wenecji; także krój pisma skośnego przezeń wprowadzony, z którego powstała dzisiejsza kursywa, **Italic**.

Aldine, s. (eł'dajn i oł'dajn) książka wydana przez Aldusa (ob. **Aldine**, adj.), także wytworne wydawnictwa angielskie podobne do książek Aldusa.

aldo- przedr. (ał'do-) forma łącząca, oznaczająca obecność aldehydu, np. **aldohexose**. aldohexosoza.

aldol, s. (eł'dol i eł'dal) chem. aldol, bezbarwny płyn, związek chemiczny $\text{C}_4\text{H}_8\text{O}_2$, otrzymywany z kondensacji dwóch cząsteczek aldehydu octowego (CH_3CHO), także różne derywaty stąd pochodzące; ta sama reakcja pod nazwą **a. condensation** stosowana jest do produkcji innych związków.

aldose, s. (eł'doz) chem. aldoza, cukier prosty, monoza zawierająca aldehyd, ob. **monosaccharide**.

Aldrovanda, s. (Aldrowan'da, od nazwiska włoskiego przyrodnika Aldrovandiego, 1522-1607) **aldrowanda**, rodzaj roślin rośliczkowatych, *DROSERACEAE*, z jednym gatunkiem **A.** lub **ALDROVANDIA VESICULOSA**, androwanda pęcherzykowata, roślina wodna, pływająca, bardzo rozpowszechniona w Europie Płd. i Azji, o białych kwiatuśkach i zwojach liści zakończonych szczecinką, w którą chwyta owady, jakimi się żywi.

ale, s. (ejl) 1) piwo angielskie o wysokiej zawartości (6%) alkoholu, cieńsze niż kontynentalne, rzekomo odpowiednio do klimatu Anglii, **ale** (ejl); 2) zabawa letnia w miasteczkach połączona z piciem ale'u; 3) przest. piwiarnia.

aleatory, adj. (ejl'iatori) losowy, zawisły od przypadku, pr. **a. contracts** umowy losowe, obejmują: zakłady, gry, ubezpieczenie itd.

aleberry, s. (ejl'byri) trunek dawniej sporządzany z grzanego ale'u z korzeniami, cukrem i moczonym chlebem.

Alec i Aleck, s. zdr. **Alexander**, Oleś, Olech; **smart A.** lub **a.** pot. mądrała, mędrelek, mędrelek.

alecithal, adj. (ale'sięł, a.p. i i lekithos gr. żółtko) biol. bezzółt-

kowy, pozbawiony żółtka całkowicie lub w znacznej części albo mający żółtko umieszczone w niewłaściwym miejscu.

aleconner, s. (ejl'kaner) w Anglii pierwotnie urzędnik badający gatunek piwa i ale'u w piwiarniach, obecnie urzędnik mający sprawdzać miary w piwiarniach, w istocie synekura.

alecost, s. (ejl'kost) bot. wrotycz, *TANACETUM*, roślina z rodziny złożonych, *COMPOSITAE*, dawniej wiele używana w fabrykacji ale'u, ob. **costmary**.

alehoof, s. (ejl'huf) bot. bluszcz poziomy, *GLECOMA HEDERACEA*, **ground ivy**, ob. *Araliaceae* i **ivy**.

Alectorœnas, s. (alek'tori'nes, alektor gr. kogut, oinas gr. dziki gołąb) zool. rodzaj gołębi, z których **A. NITIDISSIMA** z wyspy Mauritius, o świetnym upierzeniu niebieskim, białym i czerwonym, jest wytępiony.

alectryomancy, s. (alek'trioman'si, aléktor gr. kogut, mantéja gr. przepowiednia) przepowiednia za pomocą koguta i ziarn rozsypanych na literach alfabetu; litery spisuje się w porządku w jakim kogut zbierał ziarna.

alee, adv. (eli') od wiatru, mar. po bezwietrznej (stronie), w przec. **aweather**; ster okrętu jest **a.**, po bezwietrznej, gdy odwrócony jest od wiatru.

alefnul, s. (ejl'lifnoł) mat. najmniejsza transskończona liczba kardynalna, moc czyli liczba kardynalna zbioru całych liczb kardynalnych, znak symboliczny h. alef.

alegar, s. (eł'iger i ejl'ger) kwaśny ale, ocet zrobiony z ale'u.

alehouse, s. (ejl'hauz) piwiarnia, szynk.

alem, s. (eł'em) i **alembdar**, s. (eł'embder) sztandar cesarski dawnej Turcji.

Aleman, s. pl. (eł'ime'ni) **Aleman**, Alamanowie, hist. szczep germański, przybyły z początkiem w. III do ziem między Renem, Menem i Dunajem; w w. V zajęli dzisiejszą Alzację; w w. VI pokonani przez Franków.

Alemannian i **Alemannic**, adj. (eł'ime'nien i eł'ime'nik) alemański.

Alemannic, s. (eł'ime'nik) język alemański, stary język niemiecki obejmujący narzecza: płd.-alemański, alzacki i szwabski.

alembic, s. (ałem'bik; ar. al-anbik) alembik, aparat używany dawniej do destylowania; także przen. alembik, zawiła droga (rozumowania, myśli, uczuć).

alembroth, s. (eł'embroż; ar. al i ambrosios gr. boski; ambrosia gr. trunek bogów, etymologia niepewna) napój alchemików, podniecający, "sól wiedzy" i "klucz do sztuki"; chem. podwójny chlorek amonowy i rtęciowy $2\text{NH}_4\text{Cl}\cdot\text{HgCl}_2\cdot\text{H}_2\text{O}$.

aleph i alef, s. (ejl'lef) 1) alef, pierwsza litera alfabetu hebrajskiego; 2) **CODEX SINAITICUS**, ob. **codex**.

Aleppo, adj. (ale'po) dotyczący syryjskiego miasta Aleppo, pochodzący z prowincji syryjskiej Aleppo, **A.**

boil, **A. button**, **A. evil**, **A. ulcer**, **Biskara boil**, med. zaraźliwy wyprysk (zazwyczaj na twarzy), endemiczny w krajach śródziemnomorskich i w gorących strefach Azji i Afryki; **A. galls**, bot. galasy, dębianki syryjskie, ob. **gall**; **A. grass** bot. jeden z hodowanych gatunków trawy gryża, gaolan, sorga, **ANDROPOGON**, **ANDROPOGON HALEPENSIS**, ob. **Andropogon** i **Johnson grass**; **A. nine** sosna Europy Płd. i Lewantu, **PINUS HALEPENSIS**, dająca płynną żywicę i cenny budulec; **A. wormseed** piołun **ARTEMISIA PAUCIFLORA**, ob. **Levant wormseed**.

alerce i **alorse**, s. (elers'; hiszp. aler'ę) bot. 1) w Maroku hiszp. drewno modrzewia marokańskiego, 2) w Chile tamtejszy rodzaj żywotnika (tuji) ob. **arbor vitae**.

alert, s. (alert') woj. alarm, sygnał pożarowy, sygnał ostrzegawczy dla straży dotyczący niebezpieczeństwa, rozruchów, oddania honorów itp.; **to be on the a.** mieć się na baczności.

-ales, f. pl. (ej'llz) bot. końcówka oznaczająca rzędy roślin.

alestake i **alepole**, s. przest. słup stojący w dawnych czasach przed oberżą, wiecha.

alethoscope, s. (ale'łoskop i ali'łoskop; alethes gr. prawda) przyrząd do oglądania przedmiotu przez soczewki, aby otrzymać wrażenie stereoskopowe.

Aletris, s. (el'itris) bot. aletris, nieduży rodzaj roślin liliowatych, **LILIACEAE**, rzędu liliowych, **LILIIFLORAE**, w Azji i pñ.-wsch. Ameryce, o gorzkim korzeniu i białych lub żółtych kwiatuśkach z przylistkami.

alette, s. (elet') bud. podpora łuku w kształcie s'upa krótszego, stojącego (przylegającego) po obu stronach słupa głównego, wyższego.

Aleurites, s. (el'juraj'tiz; aleuri'tes gr. z pszennej maki) bot. rodzaj azjatyckich i australijskich drzew rodziny wilczomleczowatych, **EUPHORBIACEAE**.

aleuronat, s. (elju'ronet) aleuronat mąka z aleuronu, ob. **aleurone**, mająca 80% białka, używana zamiast zwykłej maki w wyrobie chleba dla diabetyków.

aleurone, s. (elju'ron; aleuron gr. mąka) bot. i chem. ciało białkowe występujące w kształcie drobniutkich ziarenek (1 do 60 mikronów), a. **grains**. w zewnętrznej warstwie (a. **layer**) nasion pszenicy i innych zbóż, osadzającej się w miarę wysychania wodniczek, ob. **vacuole**.

aleuronic, adj. (el'juro'nik) aleuronowy.

Aleut, s. (e'li-ut') Aleuta (ale-u'ta) osobnik ze szczepu eskimoskiego, zwanego w języku rodzimym Unungun, obejmującego szczepy Atka i Unalaska, na wpół cywilizowanego, o języku stosunkowo rozwiniętym, wyznania prawosławnego.

Aleutian, adj. (eli-u'szen i elu'szen) i **Aleutic**, adj. (eli-u'tik i elu'tik) aleucki (ale-u'cki) dotyczący Aleutów (ale-u'tów), łańcucha wysp

ciągnących się od Alaski do Kamczatki.

Aleutian, s. (eli-u'szen i elu'szen) Aleuta (ale-u'ta), mieszkaniec wysp aleuckich.

alevin, s. (e'liwyn) m'oda rybka, w szcz. świeżo wyległy losoś z jeszcze przyklepłą masą żółtkową

alewife, s. (ejl'uajf, pochodzenie nazwy niepewne, może indiańskie) zool. 1) ryba **POMOLOBUS** lub **CLUPEA PSEUDOHARENGUS** z rodziny śledzi, **CLUPEA HARENGUS**, z podgromady kostnoszkieletowych, **TELEOSTEI**, dorasta 8-10 cali (20-25 cm.) lecz mięso nie szczególne, raczej używane chętnie jako nawóz, pospolita w Atlantyku wzdłuż wybrzeża obu stanów Carolina, których rzeki nawiedza dla tarła daleko na północ, na dwa tygodnie przed sardelą, **shad**; 2) na Bermudzie okrągła ryba pompano **TRACHINOTUS FALCATUS**, z rodziny **TRACHINIDAE**, rząd **ACANTHOPTERYGII**, podgromada kostnoszkieletowych, **TELEOSTEI**; 3) różne podobne ryby w tych samych okolicach.

Alexander, s. (elegzen'dr: aleksejn' gr. bronić; aner'andros' gr. mąż, aleksandr obrońca ludzi) Aleksander, imię własne, dzień patrona 18 marca, 17 kwietnia, 11 sierpnia, K. Wsch., 22 grudnia; zdr. **Alec**, **Aleck**, **Ellick**, **Sander**, **Sawnie Olech**, **Oleś**, na Rusi Sasza; **A. of the North** król szwedzki Karol XII (1697-1718).

alexanders i **alisanders**, s. (e'ligzenders i elisen'ders) bot. roślina europejska z rodziny baldaszkowatych, **UMBELLIFLORAE**, rodzaj pasternaku; dawniej używany na sałatę, **SMYRNIUM OLUSARTUM**; 2) amerykański dziki pasternak, **THASSIUM AUREUM**.

Alexandrian, adj. (elegzen'drien) 1) aleksandryjski, dotyczący starożytnego miasta Aleksandria; **A. library** biblioteka aleksandryjska, ob. niżej; 2) dotyczący Aleksandra Wielkiego; 3) aleksandryjski, dotyczący aleksandrynu, ob. **Alexandrine**, s.; 4) dotyczący szko'y aleksandryjskiej; **A. canon** biblia grecka, **SEPTUAGINTA**, ob. **canon**; **A. codex** rękopis biblii z X w., złożony w Londynie; **A. laurel** grecki krzew liliowaty **DANAE LAURUS**, także wschodnio-indyjskie drzewo **poon tree** z rzędu dziurówcowatych, **HYPERICALES**; **A. library** biblioteka aleksandryjska, największa biblioteka starożytna, założona przez Ptolomeusza I w w. III przed Chr., powiększona przez Ptolomeusza II (285-247) do 700,000 zwojów rękopisów, częściowo zburzona podczas napadu chrześcijan na świątynię Serapeum (391), doszczętnie zniszczona przez zagadkowy pożar, jaki dawniej przypisywano kalifowi Omarowi (634-643); **A. philosophy** szkoła filozoficzna, kwitnąca w Aleksandrii w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, łącząca pojęcia chrześcijańskie i greckie, ob. **Neoplatonism**; **A. school** szkoła aleksandryjska; a) grecka szkoła rzeźbiarska w Aleksandrii, największe dzieło: płaskorzeźba z sarkofagu

Aleksandra W., b) szkoła literatury, nauk przyrodniczych i filozofii, stanowiąca ośrodek nauki greckiej po upadku Aten, od III w. przed Chr. aż do czasów zaboru mohametańskiego; **A. year** rok aleksandryjski, rachuba czasu wprowadzona w Egipcie przez Augusta, rozpoczynająca się 29-go lub 30-go sierpnia kalendarza juliańskiego, utrzymana aż do niedawna.

Alexandrianism, s. (e'legzen'drianism') szkoła aleksandryjska, kultura aleksandryjska i nauki tamtejszych ojców Kościoła, ob. **Patristic philosophy**.

Alexandrine, adj. (e'legzen'dryn) aleksandryjski, dotyczący Aleksandrii albo Aleksandra W., albo (proz.) aleksandrynu, albo (bud.) okresu budownictwa greckiego obejmującego najpiękniejsze okazy stylu jońskiego; **A. liturgy** liturgia św. Marka; **A. rat** czarny szczur, **MUS RATTUS**; **A. war** wyprawa Cezara do Egiptu (49-48 przed Chr.), po której osadził na tronie Kleopatę, córkę króla Ptolomeusza Auletesa.

Alexandrine, s. (e'legzen'dryn) aleksandryn, wiersz złożony z sześciu jambów, z 12 zgłosek przy rymie męskim, z 13-u przy żeńskim, z zamiłowaniem używany przez francuskich poetów XIII w., obecnie rzadki; w angielskim z cezura po trzecim jambie.

alexandrite, s. (e'legzen'dryt; nazwany po carze Aleksandrze III) min. aleksandryt, szmaragdowo-zielona odmiana chryzoberylu, nie raz z pięknymi odcieniami czerwonymi, używany jako klejnot. t.8.5, c.w.3.75.

alexia, s. (elek'sje) med. nieczytelność, niemożność rozumienia (skutkiem zaburzeń mózgowych) liter pisanych lub drukowanych; rzadziej: niemożność głośnego odczytania druku lub pisma skutkiem zaburzeń mózgowych.

alexin, adj. (elek'syn) chem. fizj. ochronnikowy.

alexin, s. (elek'syn; od aleksejn' gr. bronić) chem. fizj. ochronnik, ochronny proteid niszczący bakterie, w odr. **antitoxin** odtrutka, ob. **side-chain theory**.

alexipharmic, -al, adj. (elek'syfar'mik i -mikl) odtrutkowy, odtrutny.

alexipharmic, s. (elek'syfar'mik) med. antydotum, odtrutka, środek przeciwko truciźnie lub zakażeniu, środek odtruwający lub ochronny.

alexiteric, s. (elek'site'ryk) med. antydotum, antydot, odtrutka, środek przeciw truciźnie lub zakażeniu, środek odtruwający.

alfa, s. i **alfa grass** (el'fa gres'; ar. halfa) bot. esparto, **STIPA TENACISSIMA**, roślina trawiasta, Afr. Płn. i Hiszpania, daje włókno na powrozy, przędzę, papier.

alfalfa, s. (elfel'fe) lucerna, ob. **lucern**.

alfilaria, s. (el'fila'ria; alfilar hisz. igła) bot. iglica, **ERODIUM CICUTARIUM**, europejska roślina z rodziny bodziszkowatych, z kwiatkami fioletowymi i liśćmi pierzasto złożonymi, w zach. St. Zj. rośnie dziko

i powszechnie uprawiana na paszę, rośnie do 25 stóp (7½ m.).

alforja, s. (alfor'ha, hisz.) juk, worek lub torba jakie przytwierdza się do siodła; żart. brzuch.

al fresco (al fres'ko) wł. adj. & adv. na świeżym powietrzu; s. rodzaj malowania na świeżym tynku.

Alfurese, adj. (elfuriz' i elfuris') dotyczący Alfurów.

Alfurese, s. (elfuriz' i elfuris') język Alfurów, w szcz. na wyspie Celebes.

Alfuro, s. (elfu'ro) malajska nazwa rozmaitych dzikich szczepów tubylców na Celebesie i Molukach.

alga, s. (eł'ga) pl. **algae** (eł'dzi) bot. glon, alga, nazwa wielu samodzielnnych roślin wodnych (wodorostów), piechorośli, THALLOPHYTA, jak *dulse*, *kelp*, *sea lettuce*.

Algae, s. pl. (eł'dzi) bot. pierwotnie nazwa niższych roślin TALLOPHYTA równoległych do grzybów, obecnie używana wygodnie na określenie wszystkich piechorośli, których ciało (plecha, TALLUS) nie wykazuje rozczłonkowania na korzeń, łodygę i liście; obecnie typ glonów obejmujący zielenice CHLOROPHYCEAE, brunatnice PHAOPHYCEAE, krasnorosty RHODOPHYCEAE i ramienice CHARACEAE.

algal, adj. (eł'gał) bot. dotyczący glonów, przest. dotyczący grupy ALGALES według klasyfikacji Lindleya; a. *fungus* każdy grzyb z podklasy pleśniaków, PHYCOMYCESES, od podobieństwa do pewnych alg.

algaroba, s. (ełgaro'ba; ar. al charya, hisz. algarroba) bot. 1) drzewo CERATONIA SILIQUA z rodziny brezylikowatych, CAESALPINIACEAE, pospolite wzdłuż wybrzeży śródziemnomorskich; także jego owoc podobny do strąka, zwany też *St. John's-bread*, *carob bean*, a. *bean*, świętojański rożek, jadalny, w Anglii skarmiany bydlętem, używany też do pędzenia zeń wódki; 2) pospolity w Meksyku i p'd. zach. St. Zj. krzew i drzewo *mesquite* lub *honey mesquite* i jego słodkie strąki (w niektórych stronach pożyteczna ta roślina stanowi jedyną wegetację okolicy) PROSOPIIS GLANDULOSA, z rodziny czułkowatych, MIMOSACEAE; 3) akacja Indyj Zach.

algarobilla, s. (ełgarobi'la) bot. ziarno i strąk niektórych drzew i krzewów strąkowych LEGUMINOSAE, o własnościach ściągających, jak CAESALPINIA BREVIFOLIA brazylijska krótkolistna, PROSOPIIS GLANDULOSA mesquite, PITHECOLIBIUM PARVIFOLIUM małpodrzew, rośliny podzwrotnikowe użyteczne w garbarstwie.

algate i **algates**, adv. (oł'gejt i oł'gejc; all wszystko i gate droga) przest. w każdy sposób, zawsze, wszędzie, na wszelki wypadek.

Algebar, s. (eł'dzebar; al gabar ar. olbrzym) astr. 1) gwiazdobiór Orion; 2) tego gwiazdozbioru gwiazda beta, Rigel, pierwszej wielko-

ści, 300 lat świetlnych od ziemi.

algebra, s. (eł'dzebra; al dzebr ar. składanie części w całość) mat. algebra, dział matematyki obejmujący własności i stosunki wielkości liczbowych wyrażonych literami i symbolami, ważne tedy dla wszelkich wielkości w tych samych warunkach.

algebraic i **algebraical**, adj. (eł'dzebre'ik i -ej'ikeł) algebraiczny, w przec. **transcendental**; a. **curve** mat. krzywa algebraiczna, której równania wyrażone są tylko w algebraicznych funkcjach współrzędnych, w przec. **transcendental curve**; a. **equation** mat. równanie zawierające operacje algebraiczne w liczbach wymiernych; a. **form** mat. formuła algebraiczna, wyraz algebraiczny, stosownie do ilości zmiennych **binary form**, dwumian, **ternary form** trójmian itd.; a. **function** funkcja algebraiczna; a. **number** liczba algebraiczna, pierwiastek równania algebraicznego, którego współczynniki są liczbami rzeczywistymi; a. **sum** suma algebraiczna, suma liczb zebrana z uwzględnieniem znaku plus i minus, w odr. **arithmetic sum** znającej tylko liczby bez względu na znak; a. **surface** płaszczyzna algebraiczna, płaszczyzna dająca się określić analitycznie za pomocą równania algebraicznego współrzędnych Kartezjusza.

algefacient, adj. (eł'dzefej'szent) med. chłodzący, ochładzający, oziębiający.

Algerian, adj. (ałdzi'rien) algerski, dotyczący Algeru, pochodzący z Algeru; A. *lace* koronka algerska, z nici srebrnej i złotej; A. *stripe* materiał tkany z pasm jedwabnych naprzemian z bawełnianymi.

Algerian, s. Algerczyk (m), Algierka (f).

Algerine, adj. (ałdzirin') dotyczący Algeru, Algerji lub Algerczyków; A. *war* wojna algerska St. Zj. z piratami w r 1815.

Algerine, s. 1) Algerczyk (m), Algierka (f), w szcz. rasy berberskiej lub arabskiej; główne rasy w Algerii stanowią: Arabowie, Berberowie, Kabylowie, Maurowie, Murzyni i Turcy, oraz mieszańcy pochodzący z tych ludności; 2) pirat; 3) a. algierka, miękka wełniana tkanina w paski o jasnych kolorach.

algesia, s. (ałdzi'zje) med. ból, bolesność, wrażliwość na ból, zwykle w wyrazach złożonych, jak np. **hyperalgesia** nadmierna bolesność, nadmierna wrażliwość na ból.

algessichronometer, s. (ał'dzisikrono'miter) algezometr (Bucha), med. instrument do mierzenia upływu czasu między zażyciem środka pobudzającego ból a chwilą powstania uczucia bólu.

algetic, adj. (ałdze'tik) wrażliwy na ból.

-algia i **-algy** (-ał'dzie i -ał'dzi) przyrostek oznaczający bolesność, obolałość, spowodowaną stanem chorobowym narządu, stanowiącego pierwszą część wyrazu, np. **otalgia** ból ucha.

algicide, s. (ał'dzisajd) środek ni-

szczenia glonów, np. miedź lub koperwas zielony.

algid, adj. (ał'dzid) zimny, mroźny; a. *cholera* med. cholera azjatycka.

algidity, s. (ałdzi'diti) zimno, mroźność.

algific, adj. (ałdzi'fyk) wytwarzający mróz, oziębiający.

algin, s. (eł'dzin) chem. algina, żelatynowa substancja azotowa otrzymywana z alg (glonów).

algoid, adj. (eł'go-id) podobny do glonów.

Algol, s. (eł'gol) astr. Algol, beta Perseusza, zmienna gwiazda, od 2.3 do 3.5 wielkości wskutek zaćmiewania przez ciemnego towarzysza, kiedy wchodzi między Algola a Ziemię.

Algolian, adj. (ałgo'lien) astr. podobny do Algola, w chem. klasyfikacji gwiazd, oznaczający widmo: wodór, protomagnez, protowapń, hel, krzem.

algological, adj. (ałgolo'dżykel) bot. dotyczący nauki o glonach (wodorostach).

algologist, s. (ałgo'łodzyst) bot. badacz glonów.

algology, s. (-'łodzy) bot. nauka o glonach.

algometer, s. (ałgo'miter) psych. przyrząd do mierzenia uczucia bólu, dotkliwości, czułości skóry pod naciskiem, bóliomierz.

algometric i **-al**, adj. (ałgomet'rik i -ei) med. dotyczący mierzenia bólu, dotkliwości, czułości skóry.

algotmetrically, adv. (-'rykeł) za pomocą przyrządu do mierzenia bólu, dotkliwości, czułości skóry.

algometry, s. (ałgo'metri) med. nauka mierzenia bólu, dotkliwości, czułości skóry.

Algonkian, adj. (ełgan'kien) 1) ob. **Algonquian**, 2) geol. algonkiański, dotyczący ery algonkiańskiej czyli eozoicznej, z rzadkimi okazami kopalin zwierzęcych, między erą archaiczną a paleozoiczną; zwierzętko kopalne eozoon było dawniej uważane za najdawniejszy ślad życia zwierzęcego na ziemi.

Algonquian, adj. dotyczący Algonkinów

Algonquian, s. Algonkin, Indianin z najliczniejszej grupy Indian amerykańskich, obejmującej szczepy: **Algonquin**, **Blackfeet**, **Chippewa** (Ojibwa), **Kri**, **Micmac**, **Ottawa** i i.

Algonquin, adj. (ełgan'kin) algonkiński.

Algonquin, s. Algonkin, osobnik z jednego ze szczepów grupy Indian Algonquian, czasem nieściśle w użyciu zamiast Algonquian; żyje ich w prowincji Quebec około 4,400.

algorism, s. (ał'goryzm; ar. al Chowarezm', przydomek matematyka Abu Dżafara Mohameda ben Musa, autora dzieła z w. IX, przełożonego na język łaciński, genialnego twórcy systemu dziewięciu cyfr i zera) algoryzm, sztuka rachowania za pomocą dziewięciu cyfr i zera.

algorismic, adj. (ał'goryz'mik) dotyczący algoryzmu.

algorist, s. (ał'goryst) algorysta, matematyk 'średniowieczny, używający znaków cyfrowych w odr. **abacist**.

algoristic, adj. ('tik) dotyczący algoryzmu.

algorithm, s. (ał'goryzm) przest. algoryzm, ob. **algorism**.

algorithmic, adj. (ał'goryz'myk) przest. dotyczący algoryzmu.

alguazil, s. (ałgue'it'; al wazir ar. wezyr) urzędnik sądowy w Hiszpanii, dawniej na wysokim stanowisku, teraz niższy urzędnik, konstabl.

-algy, ob. **-algia**.

Alhagi, s. (ałhej'dzi; alhadż ar. cień wielbłąda) bot. **ALHAGI MAURORUM**, roślina pustynna w Arabii, z rodziny motylkowatych, **PAPILIONACEAE**, dająca rodzaj manny.

Alhambraic i **Alhambresque**, adj. (ełembrej'ik i ełembresk') dotyczący Alhambry, naśladowy styl Alhambry, sławnego pałacu obronnego królów Granady, zbudowanego w w. XII i XIII, znakomitego wzoru architektury i sztuki saraceńskiej.

alias, adv. (ej'lies) pr. 1) inaczej, zwany, zwany także; 2) innym czasem.

alias, s., pl. **aliases** (ej'lies, pl. ej'liesys) pr. przybrane nazwisko; a. **writ** drugie pismo sądowe, wydane uzupełniając do pisma wydanego w tej samej sprawie.

Ali Baba (aliba'ba) Ali Baba, postać z "Tysiąca Nocy i Jednej," ob. **Forty Thieves**.

alibi, s. (eł'ibaj) pr. 1) alibi, obrona, że było się w chwili zarzuczonego przekroczenia w innym miejscu; 2) fakt, że było się w chwili zarzuczonego przekroczenia w innym miejscu; 3) wymówka.

alibility, s. (ełybi'łiti) pożywność.

alible, adj. (ełybl) pożywny.

Alicant(e), s. (eł'ikant i ełikant') alikante, ciężkie hiszpańskie wino czerwone z Alicante.

Alice, s. (ełys; od aletheja gr. prawda) Alicja, żeńskie imię własne, zdr. **Ally**, **Allie** i **Elsie**; **A's adventures in Wonderland** bardzo popularna książka dla dzieci, Lewisa Carrolla (Charles Lutwidge Dodgson, 1832-1898); **A's fern** pnąca się pa-
proć.

alicyclic, adj. (eł'isik'lik) chem. alicykłowy, łączący właściwości związków alifatycznych (tłuszczowych) i cyklowych, o związkach posiadających w drobinie pierścien węglowy węgla, ale nie należących do rzędów aromatycznych.

alidada(e), s. (eł'idad i eł'idad; al idada ar. miarka) mar. alidada, część przyrządu optycznego, mierniczego itp., obejmująca wskaźniki, soczewkę itp.

alien, adj. (ej'lien) 1) obcy, cudzy, w szcz. obcokrajowy, cudzoziemski, podlegający zwierzchnictwu innego rządu; 2) obcy duchem, niezgodny z (with), przeciwny (from, to); a. **enemny** pr. obywatel lub poddany państwa prowadzącego wojnę z państwem, w którym przebywa; a.

priory zakon mający zakład macierzysty w innym kraju.

alien, s. 1) obcy, członek innej rodziny, innej narodowości, innej religii, cudzy; 2) cudzoziemiec, przynależny do innego państwa, mieszkaniec państwa, w którym nie ma prawa obywatelstwa; 3) obcy duchem, wykluczony, heretyk, **A. Acts** w Anglii i **Alien and Sedition Acts** lub **Laws** w St. Zj. ustawy wyjątkowe przeciwko cudzoziemcom wydawane w czasie propagandy rewolucyjnej, w Anglii 1792, w St. Zj. 1798 przeciw ideom Rewolucji Francuskiej, w Anglii 1838, 1844, 1847, kiedy na kontynencie wrzała agitacja w przededniu Wiosny Ludów z 1848.

alien, vt. r. odwieść, zmienić, przenieść własność.

alienable, adj. (el'jenebl) dający się przenieść, przenośny, ruchomy; a. **rights** prawa, jakie można przenosić, nabywać i pozbywać.

alienage, s. (ejl'jenydz) 1) stanowisko prawne cudzoziemca przebywającego w obcym kraju; 2) zmiana własności, przeniesienie własności.

alienate, adj. (-'jenejt) odsunięty od ukochania, obcy (from).

alienate, s. przest. cudzoziemiec, obcy.

alienate, vt. 1) przenieść prawo własności; 2) odwrócić przywiązanie, pozbawić uczuć przyjaźni lub miłości, odstręczyć.

alienation, s. (-'jenej'szn) 1) przeniesienie prawa własności; 2) odwrócenie przywiązania, pozbawienie uczuć przyjaźni, miłości, lojalności itp. a. **of affection**, odstręczenie; 3) stan zaburzenia umysłowego, obłąkanie.

alienator, s. (-'ter) 1) przenoszący prawo własności, cedent, sprzedawca; ob. **alienor**; 2) ktoś lub coś co pozbawia przywiązania.

alienee, s. (ejl'jen-i') osoba, na którą przeniesiono prawo własności, cesjonariusz, w przec. **alienor**.

alienism, s. (ejl'jenyizm) 1) stan prawny cudzoziemca w obcym kraju; 2) cesja, stan przeniesionej własności; 3) med. badanie chorób umysłowych; 4) retor. obca naleciałość językowa, makaronizm.

alienist, s. (ejl'jenyst) psychiatra, badacz chorób umysłowych.

alienor, s. (ejl'jener) osoba przenosząca prawo własności, cedent; w przec. **alienee**.

aliety, s. (elaj'iti; alius ł. inny) odmienność, różnorodność.

aliform, adj. (eł'iform, ala ł. skrzydło) mający kształt skrzydła, podobny do skrzydła.

align, vi. (elajt') 1) zsiąść, zejść (z wagonu), wysiąść; 2) lądować (jak samolot), spocząć (jak ptak lub płatek śniegu); 3) r. natrafić, nakłnąć się; 4) a. **on water** wodować (Słownik Techniczny).

align i **aline**, vt. (elajn') stanąć rzędem, utworzyć szereg, równać się (w rząd).

alignment i **alinement**, s. (elajn'ment) 1) szeregowanie, ustawienie w rząd, linia wyrównania, woj. idealna linia regulowania wojsk lub

eskadry; 2) mar. nabieżnik, linia kierunkowa; 3) inż. rzut poziomy roboty kolejowej lub polowej, w odr. przekroju prostokątnego (profilu i spadów); 4) archeol. grupy monolitów, olbrzymich nieobrobionych głazów stojących na powierzchni ziemi w wielu okolicach Europy, zwłaszcza w Bretonii, ob. **menhir**.

alike, adj. (elajk') podobny, taki sam, w użyciu teraz jedynie jako orzeczenie nigdy przed rzeczownikiem.

alike, adv. (elajk') podobnie, tak samo, również, w tym samym stopniu, także, zarówno.

alim, s. (a'lim, ar. uczony) uczony w Piśmie, nauczyciel religii mohametańskiej, jak mufti, imam itp.

alima, s. (e'lyma) zool. alima, larwa niektórych pancerzowców, **MALACOSTRACA**, w szcz. **Stomatopoda**, rzędu skorupiaków, **Crustacea**.

aliment, s. (e'liment; ale're ł. karmić) pokarm, pożywienie, stąd: utrzymanie, koszt utrzymania, wypłata na koszt utrzymania; pr. w sprawach rozwodowych alimenty.

aliment, vt. karmić, żywić.

alimental, adj. (elymen'teł) pożywny, posilny, karmiący, dostarczający pożywienia do naturalnego rozwoju.

alimentally, adv. (-'tełi) pożywnie, karmiąco.

alimentary, adj. (elymen'teri) pokarmowy, dotyczący pożywienia lub funkcji żywienia, pożywny, karmiący, stąd: dotyczący utrzymania i kosztu utrzymania; a. **canal** przewód pokarmowy, u człowieka długości około 30" (ok. 76 cm.) od ust, **mouth**, do odbytu, **anus**, obejmujący jamę ustną, gardziel, **pharynx**, przełyk, **esophagus**, żołądek, **stomach**, jelita cienkie i grube, **small and large intestines**, i odbytnicę czyli kishkę prostą, **rectum**, służy do trawienia żywności.

alimentation, s. (e'lymentej'szn) żywienie, karmienie, zaopatrywanie w żywność

alimentiveness, s. (e'lymen'tywnes) fren. instynkt lub zdolność apetytu do jedzenia

alimony, s. (e'lymoni) utrzymanie, koszt utrzymania, alimenty, pr. wypłaty przyznane żonie z majątku męża na utrzymanie, a. **pendente lite**, podczas procesu rozwodowego, także na koszty procesowe, po ukończeniu procesu sąd oznacza wypłaty na utrzymanie, **permanent a.**; w wielu ustawodawstwach istnieje obowiązek alimentarny między innymi osobami.

alinasal, adj. (eł'inej'zeł, ala ł. skrzydło, nasus ł. nos) anat. dotyczący tylnej części nosa.

aline, ob. **align**.

alinement, ob. **alignment**. Oxford Dictionary uważa pisownię **alinement** za poprawniejszą.

aliner, s. (elaj'ner) ktoś lub coś co szereguje, ustawia w rząd, równa.

alinit(e), s. (eł'init i eł'inajt; ale're ł. żywić, nitrogenium ł. azot) roln. alinit, prawie czysta hodowla nitryfikacyjnego **BACILLUS ELLENBACHIENSIS**, sprzedawana jako środek nawozowy.

aliphatic, adj. (ełifa'tik; a'lejfa, alej'fatos gr. tłuszcz) chem. alifatyczny, tłuszczowy; **a. compounds** związki alifatyczne czyli tłuszczowe, związki organiczne posiadające otwarty łańcuch węglowy.

aliquant, adj. (e'likuant) mat. oznaczający część liczby lub wielkości nie dzielącą tej liczby lub wielkości bez pozostawienia reszty (nie-domiaru), np. 3 jest **a. part** liczby 8, w przec. **aliquot**.

aliquot, adj. (e'likuot) mat. oznaczający część liczby lub wielkości dzielącą tę liczbę lub wielkość bez reszty (nie-domiaru) czyli będącą dzielnikiem podzielnej krotności, np. 3 jest **a. part** liczby 9, w przec. **aliquant**.

Alisma, s. (alyz'ma) bot. żabieniec, rodzaj roślin zielnych rosnących w wodzie i w miejscach wilgotnych, typ rodziny ALISMACEAE; **a.** osobnik tego rodzaju.

Alismaceae i **Alismataceae**, s. pl. (alyzmej'si-i i alyzmetej'si-i) bot. żabieńcowate, rodzina roślin zielnych, wodnych i bagiennych, obejmująca 13 rodzajów i 70 gatunków, bardzo rozpowszechniona; najpospolitsze są: żabieniec pospolity czyli babka wodna ALISMA PLANTAGO, strzałka wodna SAGITTARIA SAGITTIFOLIA, łączeń baldaszkowy BUTOMUS UMBELLATUS, z gromady NAIADALES, o kwiatach jednopłciowych i dwupłciowych.

alismaceous, adj. ('-siez) bot. żabieńcowaty.

Alismataceae, ob. **Alismaceae**.

alisphenoid i **alisphenoidal**, adj. (ełisfi'no-id, ełisfino-i'dł) anat. dotyczący klinodkostu bokowego kości klinowej.

alisphenoid i **alisphenoidal**, s. anat. klinodkost bokowy kości klinowej, wielkie skrzydło kości klinowej.

alitrunk, s. (e'litronk) zool. u owadów tułów, zwłaszcza dwa ostatnie pierścienie tułowia, do których przy-czepione są skrzydła (**alae**); u błonkoskrzydłych obejmuje także pierwszy pierścień odwłokowy połączony z pierścieniami tułowia.

alive, adj. (elajw') 1) żywy, w przec. zmarły, nieżywy, **dead**; 2) czynny, niewygasły, **keep the fire a.**; 3) ożywiony, tętniący; 4) żwawy, krzepki; 5) żyjący, współczesny; **a.** następuje zawsze po rzeczowniku, jaki określa; **man a.!** człowieku!

alizarate, s. (ali'zarejt) chem. sól mająca za podstawę alizarynę.

alizari, s. (a'liza'ri; asara ar. sok roślinny) bot. marzana lewantyńska, marzana farbiarska, RHUBIA TINCTORUM, z której dawniej otrzymywano alizarynę, obecnie fabrykowaną przeważnie syntetycznie, ob. **madder**.

alizarin(e), s. (alizarin') 1) chem. alizaryna, barwnik czerwony otrzymywany dawniej z marzany farbiarskiej, obecnie syntetycznie z antracenu, związek organiczny $C_{14}H_8(OH)_2$ czyli $C_{14}H_6O_2(OH)_2$, dwuoksyanttrachinon, temperatura topnienia $305^\circ C$. prawie nie rozpu-

sza się w wodzie, łatwiej w alkoholu; 2) pokrewne barwniki: antrapurpuryna i flawopurpuryna, które zmieszane z odrobiną alizaryny zwane są **yellow shade a.**, a czysta **a.** zwana jest **blue shade a.**; 3) wiele innych barwników otrzymywanych z antracenu, o rozmaitych barwach, zwane **a. colors** lub **a. dyes**; **a. yellow** kilka barwników stosowanych podobnie jak **a.**, znaczonych literami **a. y. C. ob. gallacetophenone**.

alkahest, s. (ełkahest) alch. alkahest, urojony środek uniwersalny, mający rozpuszczać wszelkie substancje, także potwór rozpuszczający wszelkie ciała.

alkahestic i **-al**, adj. (eł'kahes'tyk, -ł) dotyczący urojonego przez Paracelsusa alkahestu.

alkalescent, adj. (ełkales'synt) chem. alkalizujący, skłaniający się do własności alkalicznych, z lekka alkaliczny.

alkali, s. (ełka'li; al kali ar. popiół rośliny solanki, ob. **saltwort**) 1) rozpuszczana w wodzie część popiołu pewnych roślin, soda żrąca, ob. **soda ash**; 2) chem. ługi, alkalia (pl.), ogólna nazwa wodorotlenków metali alkalicznych, każda substancja mająca własności zasady, ob. **base**; alkalia odznaczają się specjalnym smakiem, barwią lakmus niebiesko, tworzą z kwasami sole; silniejsze są żrące i z olejami i tłuszczami tworzą mydło; w szerszym znaczeniu obejmują: wapno, magnezję, węglan sodu itd.; 3) bot. solanka, SALSOLA KALI; 4) w zach. St. Zj. każdy rozpuszczalny minerał w glebie z wyjątkiem soli.

alkali flat (ełka'li flet) dolina alkaliczna, spód niedrenowanego zagłębia obfitującego w alkalia, ob. **playa**, **alkali soil**

alkali grass (ełka'li gres) pospolita w zach. St. Zj. roślina liliowata ZYGADENUS ELEGANS, z wyglądu podobna do trawy, oraz różne inne trawy rosnące na glebach alkalicznych, ob. **salt grass**.

alkali metal (ełka'li metł) metal alkaliczny; grupa metali tych, **alkali group**, obejmuje: cez, **caesium**, lit, **lithium**, potas, **potassium**, rubid, **rubidium** i sól, **sodium**.

alkalimeter, s. (ełka'limi'ter) alkalimetr, przyrząd do mierzenia siły alkaliów i zawartości alkaliów w mieszaninie lub w roztworze.

alkalimetry, s. (eł'kali'metri) alkalimetria, chem. jeden ze sposobów analizy miareczkowej dla stwierdzenia siły alkaliów lub ich zawartości w roztworze za pomocą neutralizacji (zobojętnienia), ob. **acidimetry**.

alkalimetric i **-al**, adj. (eł'kali-met'ryk i -ł) alkalimetryczny.

alkalimetrically, adv. (-ełi) alkalimetrycznie.

alkaline, adj. (eł'kalajn) alkaliczny, zasadowy, luźny, mający właściwości alkaliów, dotyczący alkaliów; **a. earths** chem. ziemie alkaliczne, tlenki baru, wapnia i strontu (metali ziem alkalicznych), o właściwościach pośrednich między prawdziwymi alkaliami a ziemią; **a. reaction** oddziaływanie alkaliczne, reakcja alkaliczna, np. na lit; **a.**

spring źródło alkaliczne, źródło wody mineralnej zawierającej prócz dwutlenku węgla dwuwęglan sodowy, szczawa prosta, szczawa alkaliczna, alkaliczno-słona, alkaliczno-solna, **a. tide** fizjol. wzmożona zawartość alkaliów w moczu, spostrzegana podczas trawienia wskutek wydzielania kwaśnego soku trawiennego, moczk kwaśny.

alkalinity, s. (eł'kaly'niti) alkaliczność, jakość właściwa alkaliom, luźność.

alkali soil (ełka'li sojl) ziemie alkaliczne, gleby ługowe, pustynne i nawpół pustynne gleby zawierające nadmiernie wiele rozpuszczalnych soli mineralnych, jakie tworzą w suchą porę albo po deszczach lub po irygacji proszek (zazwyczaj biały) lub skorupę z węglanu sodu z domieszką potażu, wapna i magnezji: **black alkali**, przeważnie zawierający węglan sodu, jest zabójczy dla roślinności; **white alkali** znamieny zawartością siarczanu sodu czyli soli glauberskiej, jest mniej zabójczy dla roślinności.

alkalization, s. (eł'kalizej'szn i eł'kalajzej'szn) ługowanie.

alkalize, vt. (eł'kalajz) ługować, przerabiać na alkalia, poddawać działaniu alkalicznemu.

alkaloid, s. (eł'kalo-id) chem. alkaloid, azotowy związek organiczny o właściwościach alkalicznych, o smaku gorzkim, często trujący; obecnie nazwa stosowana głównie do tych związków wytwarzanych przez rośliny; wszystkie zawierają azot, węgiel i wodór, poza innymi składnikami.

alkaloid i **-al**, adj. (eł'kalo-id i eł'kalo-i'dł) chem. alkaloidowy, 1) podobny do alkaliów, zawierający alkalia; 2) zawierający alkaloidy, mający własności alkaloidu.

alkane, s. (eł'kejn; alcohol i -ane) chem. każda jednostka grup metanowych.

alkanet, s. (eł'kanet, ar) bot. europejska roślina z rodziny szorstkolistnych, BORAGINACEAE, ALKANNA TINCTORIA i jej korzeń; 2) inna roślina z tej samej rodziny, ANCHUSA OFFICINALIS, barwnik lekarski, ob. **bugloss**; 3) kilka roślin amerykańskich dających czerwony barwnik, ob. **puccoon**; 4) barwnik otrzymywany z ALKANNA TINCTORIA itp., używany do farbowania trunków, tkanin, do pomad i w kosmetyce Turcji i Arabii do paznogi, dłoni itd., ob. **anchusin**.

Alkanna, s. (ełken'na; al hinna ar. henna) bot. 1) rodzaj roślin z rodziny szorstkolistnych, BORAGINACEAE, płd.-europ., różniące się od Anchusa głównie brakiem łuszczyny; 2) **a.** turecznia, LAWSONIA INERMIS, roślina płn.-afr. z rodziny krwawnicowatych, LYTHRACEAE, której korzeń daje barwnik czerwony ceniony w farbiarstwie, kosmetyce i w badaniach mikroskopowych, gdzie służy do wykrywania żywic, które zabarwia, ob. **lawsonia**, **henna**.

alkapton(e), s. (ełkep'tn) chem. fizjol. ściągająca substancja zawarta w moczu przy pewnych chorobach;

po jakimś czasie mocz we flaszcze nabiera barwy ciemnej wskutek utleniania, ob. **homogenistic acid** i **uroleucic acid**, z którym prawdopodobnie identyczna.

alkaptonuria, s. (ełkap'tonjur'ia) stan chorobowy moczu spowodowany nadmierną zawartością kwasu **alkopton** w moczu.

alkarsin(e), s. (ełkar'syn i ełkar'sin) chem. tlenek kakodylowy, ciecz o odrażającej woni $[(CH_3)_2As]_2O$, c.w.1.462, ob. **arsenic cacodyl**.

alkekengi, s. (ełkiken'dzi; al kankandz' ar. żywica z Heratu w Afganistanie) bot. miechunka rozdęta, **PHYSALIS ALKAKENGI**, bylina z rodziny psiankowatych, **SOLANACEAE**, rośnie w Polsce dziko, ma w rozdętym, czerwonym kielichu owoc, pomarańczową jagodę wielkości wiśni; w Peruwii i sąsiednich krajach jagoda **PHYSALIS EDULIS** bardzo ceniona.

alkermes, s. (ełkōr'miz; ar. al kirmis) kiermes, 1) przest. owad kiermes dawniej uważany za jagodę; 2) w dawnej farmakologii kordiań, którego głównym składnikiem był owad kiermes, ob. **kermes**.

alkid(e), s. (eł'kid i eł'kajd) chem. dwuwartościowy związek alkyłu z metalem np. **a. of zinc** metyl cynkowy, etyl cynkowy itd.

alkyl, adj. (eł'kil) chem. alkylowy.

alkyl, s. (eł'kil) chem. alkyl, rodnik z seryj metanowych, z metanem, etanem, propanem daje metyl, etyl, propyl itd.

alkylamine, s. (eł'kile'min) chem. amina utworzona przez zastąpienie jednego wodoru w amoniaku, NH_3 , przez alkyl, np. **methylamine**, metyloamina, NH_2CH_3 .

alkylene, s. (eł'kilin) chem. alki- len, olefin, każda jednostka seryj etylenowych, węglowodór nienasycony o wzorze C_nH_{2n} ; w nazwach węglowodórów nasyconych parafin końcówka jest -ane, -an, nienasyconych zaś -ylene, -ylen, a więc: **ethylene**, C_2H_4 , etylen, **propylene**, C_3H_6 propylen, (**ethane** C_2H_6 , etan, **propane**, C_3H_8 , propan).

alkylic, adj. (ełky'fik) chem. alkylowy, dotyczący rodnika alkyłu.

alkylize, vt. (eł'kilajz) chem. wprowadzać alkyl lub alkyle, przedstawiać grupę alkylową lub grupy alkylowe.

all, adj. (oł) 1) wszystek, wszelki, cały; wyraz **a.** wyprzedza rodzajnik lub zaimek dzierżawczy, **a. the wheat** wszystka pszenica, **a. my endeavors** moje wszystkie zabiegi; **beyond a. doubts** ponad wszelką wątpliwość, **all aboard**, wsiadać!; 2) pot., a nawet w literaturze, luźnie zamiast: przeważna część, **a. Paris** cały Paryż, **a. the men held John as a prophet**, wszyscy w znaczeniu wielka liczba, znaczna część; 3) jedynie, tylko; 4) w grach po, gdy obie strony mają równą ilość wygranych, **the score is two a.** partia stoi po dwa; 5) w słowach złożonych jako **a.** lub **al-** wszech-, nade-, **all-power**, **almighty**, **always** wszechwładza, wszechmocny, zawsze, **a. and some**, **a. and each** wszem wobec

i każdemu z osobna; **a. but a**) przest. ledwie, b) niemal, prawie; **a. other** cała reszta; pr. ob. **eiusdem generis**; **a. rail** kup. wyłącznie kolejną; **a. said and done** po wszystkim, na sam koniec, dosł.: wszystko powiedziawszy i uczyniwszy).

all, adv. (oł) 1) całkiem, zupełnie; 2) poet. ciągle; **a. abroad** w całym błędzie; **a. along** przez cały czas, od początku do tej chwili; introl. w taki sposób, że nie idzie od początku do końca zeszytu; **a. if** przest. nawet gdyby; **a. in** i **a. out** pot. **a.** w całym wyczerpaniu, b) gw. amer. zupełnie; **a. in the wind** a) pot., w niepewności; b) mar. przodem do wiatru a z żaglami trzepotającymi; **a. of a sudden** nagle, nieoczekiwanie, raptem; **a. over a**) po całym ciebie, b) po wszystkim, po ukończeniu, po przeminięciu, pot. całkowicie; **a. right** zgoda, zgodnie, dobrze; **a. round** we wszystkich kierunkach; **a. up** pot. wszystko potrąciwszy, po wszystkim; **not at a.** bynajmniej.

all, conj. (oł) jakkolwiek, przest. z wyjątkiem zwrotu **a. the same** a jednak, mimo wszystko.

all, s. (oł) 1) całość, wszystko, cała ilość; 2) filoz. wszechświat; **after a.** zważywszy wszystko; **a. in a.** koniec końców, koniec końcem; **at a.** całkowicie, wcale; **for a.** mimo to; **once for a.** raz na zawsze; **if a.** przest. nawet gdyby; **in a.** razem wzięwszy.

alla breve (al'la bre'we, wł.) muz. 1) w starej muzyce kości z jednym breve czyli z czterema minimami na takt, śpiewane szybciej niż cztery ćwiartki; 2) obecnie: szybciej, oznaczone kreską prostopadłą przecinającą znak czteroćwiertniowy **c**, takt czteroćwiertniowy rachowany na dwa, 2/2.

allabuta, s. (ałabiu'ta) twarde nasienie komosy **white goosefoot**, ob. **Chenopodium**, używane na Bliskim Wschodzie do wyciskania deseni na skórze, ob. **shagreen**.

Allah, s. (e'la, ściągnięte z al ila, ar. Bóg) Allach, A'lach, Najwyższa Istota w religii mahometańskiej.

Allamanda, s. (ełamen'da, po szwajcarskim przyrodniku J. N. S. Allamandzie, 1713-1787) bot. rodzaj podzwrotnikowych amerykańskich drzew lub krzewów toinowatych, **APOCYNACEAE**, o dużych lejkowatych kwiatach żółtych lub fioletowych; **a.** roślina tego rodzaju.

Allan-a-Dale, s. (ełanadal') w starej baladzie angielskiej towarzyszy Robin Hooda; w "Ivanhoe" Scotta minstrel Robin Hooda.

allanite, s. (eł'anajt) min. allanit, ortyt, brunatny lub czarny jednokośny sylikoid $HfCa_2Ce_3Si_3O_{13}$, równopostaciowy z epidotem, zawierający cer i inne rzadkie pierwiastki, t.5.5-6, c.w.3-4.2, zwany także **orthite**.

allanitic, adj. (ełani'tyk) min. allanitowy, ortytowy.

allantiasis, s. (ełantaj'ezys; allas' allantos' gr. kiełbasa) med. zatrucie ptomainowe, zatrucie kiełbasiane, zatrucie kwasem kiełbasianym.

allantoic, adj. (ełanto'ik) anat. omocznioowy, omoczny, dotyczący

omoczni (moczówki) ob. **allantoin**; **a. bladder** anat. pęcherz wyższych kręgowców idący od omoczni; **a. vesicle** przewód omocznioowy, przewód omoczny, ob. **allantois**.

allantoid i **-al**, adj. (ełen'toid i ełento-i'deł) 1) mający kształt kiełbasy; 2) anat. dotyczący omoczni, omocznioowy, omoczny.

allantoidean i **-idian**, s. osobnik należący do działu kręgowców **Allantoidea**.

allantoidean i **allantoidian**, s. (ełanto-i'di-en) osobnik należący do działu kręgowców **Allantoidea**.

allantoin, s. (ełen'toin) chem. allantoina, produkt krystalicznej oksydacji, rozpad kwasu moczowego, $C_4H_6O_3N_4$, zawarty w cieczy omocznej krów, w soku buraczanym i i.

allantois, s. (-'tois) anat. omocznia, jedna z trzech błon płodowych (owodnia, **amnion**, kosmówka, **chorion**, i omocznia, a.), otaczających zarodki gadów, ptaków i ssaków; błony te albo nie istnieją wcale albo są prymitywne u niższych zwierząt. Tylne część omoczni tworzy u dorosłych pęcherz moczowy.

allanturic, adj. (ełentiu'ryk; allantoin i urine) chem. dotyczący kwasu $C_3H_4O_3N_2$, otrzymywanego z allantoiny za pomocą utlenienia lub innymi sposobami, zwany także **glyoxyl urea**.

allasotonic, adj. (-'sotonyk; allas-sejn gr. zmienić, tonos gr. napięcie) fizjol. rośl. chwilowo podniecony; o ruchach dojrzałych narządów roślinnych zwanych **movements of variation**, w przec. **auxotonic**, ob. **curvature**, **irritomobility**.

allay, s. (alej') przest. uśmierzenie.

allay, vi. przest. zmniejszyć się, opadać.

allay, vt. 1) przest. odłożyć na bok, pozostawić, porzucić; 2) uśmierzyć, uspokoić, stłumić; 3) złagodzić, zmniejszyć (żał, przykrość itp.)

allayment, s. (-'ment) r. uśmierzenie, ulga.

allecret, s. (eł'ikret) woj. lekka zbroja używana w w. XVI szczególnie w Szwajcarji.

allegation, s. (ełigej'szn) twierdzenie, w szcz. oświadczenie twierdzące, pr. oznajmienie strony procesowej, co zamierza wykazać; **a. of faculties** pr. twierdzenia żony, żądającej alimentów, o stanie majątkowym męża.

allege, vt. (ełedź') 1) przest. twierdzić w sądzie, oświadczyć pod przysięgą, 2) utrzymywać, oznajmnić pozytywnie, oświadczyć, twierdzić; 3) cytować, powoływać się na 4) podać jako argument lub wymówkę.

Alleghenian i **Alleghanian**, adj. (eł'ige njen) biogeogr. dotyczący wilgotnej strefy przejściowej, rozciągającej się przez płn. część St. Zj. od Nowej Anglii do wschodu Dakoty i obejmującej przeważną część Pennsylvanii i okolice górskie aż po północ Georgii.

Allegheny i **Alleghany**, adj. (eł'ige-ni) 1) dotyczący gór Allegheny i okolicy, w której są położone; 2) dotyczący rzeki Allegheny w Pennsylvanii i części okręgu węglowego w

geologicznej grupie paleozoicznej; **A. mountain spurge**, PACHYSANDRA PROCUMBENS, roślina podobna do wilczomlecza, EUPHORBIA; **A. vine** lub **A. fringe** ADLUMIA FUNGOSA dymnica pnąca, powszednia w górach Allegheny.

allegiance, s. (ełi'dżjens) 1) stosunek wierności wasala do zwierzchnika; 2) przynależność państwowa, obowiązek wierności wobec króla, rządu lub państwa, ob. **citizen**, **alien**; 3) wierność, lojalność, oddanie się np. **a. to arts**; 4) przest. stanowisko suwerena do wasala, zwierzchnictwo feudalne.

allegoric i **-al**, adj. (ełego'rik, -ł) alegoryczny, opisujący lub przedstawiający za pomocą przenośni.

allegorically, adv. ('-rykełłi) alegorycznie, w przenośni, przenośnie, obrazowo.

allegoricalness, s. ('-rykełnes) alegoryczność, przedstawienie za pomocą przenośni, obrazowość.

allegorism, s. (ełegoryzm') alegoryzm, sposób lub wynik alegoryzowania, przedstawiania za pomocą przenośni, w szcz. w tłumaczeniu biblii metoda wyjaśniania alegoryj.

allegorist, s. (ełego'ryst) twórca alegoryj, osoba mówiąca lub pisząca alegoriami.

allegorization, s. (ełegorizej'szn) alegoryzacja, zmienianie w alegorię, tłumaczenie za pomocą alegorii, tłumaczenie za pomocą przenośni.

allegorize, vt. (ełegorajz) alegoryzować, utworzyć alegorię, opisać za pomocą przenośni, **to a. the restoration of Poland** przedstawić obrazowo odbudowanie Polski.

allegorizer, s. (-er) osoba mówiąca lub pisząca alegoriami.

allegory, s. (ełegori; allos gr. inny, agoreu'ejn gr. przemawiać publicznie, alegori'a gr. mówienie o jednej rzeczy za pomocą obrazu innej) alegoria, 1) przedstawienie za pomocą przenośni, opis zdarzenia przy użyciu metafory, zrozumiałej dla widza, słuchacza lub czytelnika, a wzmacniającej wrażenie, przyobrażenie; 2) przedmiot takiego przedstawienia, emblemat.

allegretto, adj., adv. i s. (allegret'to, wł.) muz. allegretto, tempo szybsze niż andante lecz wolniejsze niż allegro.

allegro, adj. adv. i s. (alle'gro wł.) muz. allegro, tempo żywe, zwawe.

allelomorph, s. (ełi'lomorf) biol. alelomorf, jedna z czystych jednostek dziedzicznych (genów) zwykle istniejących pojedynczo lub parami w komórkach zarodka w krzyżowaniach Mendla i objawiających się w rozmaitych proporcjach w samych organizmach, ob. **Mendel's law**.

allelomorphic, adj. (-yk) biol. alelomorficzny, dotyczący jednostki dziedzicznej (genu) według prawa Mendla.

alleluia i **alleluia** ob. **Hallelujah**.

allemande, s. (ałmand') 1) wesoły taniec z XVI w.; 2) powolne tempo taneczne w suitach Bacha, Haendla i i.

allemontite, s. (ełimon'tajt) min. alemontyt, związek arsenu i anty-

monu, SbAs₃, znajdujący się w wielkich masach o kształcie nerkowym w Allemont we Francji, c. w. 6. 2.

allergia i **allergy**, s. (aler'dzia, a'lerdzi) med. zmiana w reakcji na pewne wpływy po zastrzyku lub immunizacji; pot. idiosynkrazja.

allergic, adj. ('-ik) med. reagujący w osobliwy sposób na pewne wrażenia; pot. czujący wstręt do pewnych wpływów, leków, potraw, **to**.

allerion, s. (ełi'rion) her. orzeł o rozpostartych skrzydłach, bez dzioba i bez szponów.

alleviate, vt. (ełi'wjejt) 1) przest. ująć ciężaru; 2) obecnie tylko w przenośni uśmierzyć, łagodzić, ulżyć, zmniejszyć (przykrość, ból itp.)

alleviation, s. (ełiwjej'szn) 1) ulżenie; 2) ulga; 3) to co przynosi ulgę.

alleviative, adj. (ełi'wjetyw) uśmierzejący, przynoszący ulgę.

alleviative, s. środek uśmierzejący, to co przynosi ulgę.

alley, s. (e'li) pl. **alleys** (e'lis) 1) wąskie przejście, kryte wejście do domu; 2) zaułek, wąska uliczka za tyłami domów, w przec. ulicy biegnącej przed domem; 3) aleja, między rzędami szpalerami drzew lub krzewów; 4) przejście między ławkami w kościele lub między linotypami w drukarni; 5) druk. próżna szpalta na stronicy druku; 6) wolna przestrzeń kręgielni i w innych podobnych zabawach, kręgielnia; 7) kulka do rzucania w grze, dawniej robiona z alabastru.

Allfather, s. (oł'fażer) Wszechojciec, nazwa stosowana do najwyższego bóstwa.

Allfatherhood, s. (oł'fażerhud) Wszechojcostwo.

Allfatherly, adj. (oł'fażerłi) wszechojcowski.

all fives (oł fajws') 1) gra w karty, podobna do **seven up**; 2) gra w domino, kończąca się piątkami lub krotną piątką, ob. **muggins**.

All Fools' Day (oł fuls' dej) Prima Aprilis.

all fours, dawniej **all four**, (oł fors, oł for) 1) czworaki, ręce i nogi, cztery nogi zwierzęcia, wszystkie czworo; 2) gra w karty podobna do **seven up**; 3) gra w domino, kończąca się czwórkami lub krotną czwórką; 4) przest. stary napój **cardamon**, ob.; **to be** lub **go** lub **run on a. f.** a) chodzić na czworakach; b) być na równi z, odpowiadać zupełnie czemu, być w porządku.

all hail (oł hejł') wszystko zdrowe, forma powitania.

all hail, vt. (oł'hejl) poet. witać słowem "all hail", pozdrowić.

Allhallow, s. (oł'he'lo) przest. za **Allhallows**.

Allhallow Eve (oł'ha'lo iw') wigilia Dnia Wszystkich Świętych, przest. za **Halloween**.

Allhallowmas, s. (oł'ha'lomas) Wszystkich Świętych, ob. **Hallowmas**.

Allhalown, adj. (oł'ha'lon) dotyczący okresu około Dnia Wszystkich Świętych.

Allhallows, s. (oł'ha'los) 1) Wszyscy Święci; 2) Dzień Wszystkich Świętych, 1-y listopada.

Allhallow summer (oł'ha'loso'mer) babie lato, ob. **Indian summer**.

allheal, s. (oł'hi'l) przest. 1) panacea, lekarstwo na wszystko; 2) kilka roślin uważanych kiedyś za lekarstwa uniwersalne: kozłek VALERIANA OFFICINALIS **valerian**, dzika mięta PRUNELLA VULGARIS **self-heal**, jemiola pospolita VISCUM ALBUM **mistletoe**.

alliaceous, adj. (eljej'szez) bot. czosnkowy, dotyczący rodzaju **Allium**, obejmującego czosnek ALLIUM SATIVUM **garlic**, cebulę ALLIUM CEPA **onion**, pory ALLIUM PORRUM **leek** itp., mający zapach lub smak czosnku lub cebuli.

alliance, s. (elaj'ens) 1) połączenie, zjednoczenie, związek interesów między rodzinami, partiami, państwami, alians, przymierze, sojusz; 2) związek, podobieństwo, pokrewieństwo (idei itp.); 3) osoba, rodzina, partia, państwo itp., związane aliansem wobec drugiej strony, aliant; 4) układ, kontrakt, pakt, ustanawiający alians; 5) bot. w klasyfikacji Lindleya poddział roślin, pośredni między **order** i **class**, rzędem i grupą, podrząd.

alice, s. i **a. shad** (e'lis szad') zool. sardynka ALOSA ALOSA (lub ALAUSA ALAUSA), częsta w angielskiej rzece Severn i innych.

alligation, s. (ełigej'szn) 1) przest. przyczepienie, przedmiot przyczepiony; 2) mat. rachunek, za pomocą jakiego obliczamy: a) cenę mieszanki złożonej z rozmaitego towaru rozmaitej jakości po rozmaitych cenach, **medial a.**; b) skład mieszanki (jak ma być zestawiona), jeżeli cena jej jest dana, **alternate a.**

alligator, s. (ełigejter) 1) zool. alligator, zwierze o czterech kończynach z rodzaju ALLIGATOR; rzędu krokodyli, CROCODILIA, gromady gadów, REPTILIA, w ciepłych okolicach z wyjątkiem jednego gatunku żyjącego w Chinach; 2) zool. miejscami nazwa dawana krokodylom, niektórym jaszczurkom, ob. **a. lizard**, niektórym salamandrom, ob. **hellbender**, larwom muchy CORYDALIS CORNUTA, ob. **hellgramite**; 3) druk. prasa automatyczna, **a. press**; górn. przrząd do łamania kamieni; leśn. przrząd do toczenia kłód po bagnistym gruncie; mech. rozmaite przrządy i imadła, chwytające podobnie jak ruchoma szczeka alligatora; metal. rodzaj szczytniec, ob. **sneezer**; w transportowaniu drzewa, łódka zaopatrzona w bęben i druciana line do przeciągania kłód między rzekami.

alligator apple (ełigejter eol) bot. owoc zach.-indyjskiego drzewa ANNONA PALUSTRIS; także samo drzewo.

alligator cacao (e. keke'o i keka'o) bot. rodzaj kakaowca THEOBROMA PENTAGONA, z rodziny zatwardzających, STERCULIACEAE, uprawiana w Ameryce środkowej obok kakaowca THEOBROMA CACAO.

alligator fish (e. fysz) zool. kostnoluska ryba morska płn.-zach.-amerykańska PODOTHECUS ACIPENSERINUS.

alligator gar zool. kościolus, LIPOSOSTEUS TRISTAECHUS, w

rzekach stanów południowych, Meksyku i Kuby.

alligator lizard (e. łyżard) rozmaite małe jaszczurki rodzaju *SCELOPORUS* w pld. Stanach.

alligator pear (e. per) bot. awokado, smaczliwka.

alligator terrapin, a. tortoise, a. turtle (e. te'repin, tor'tojz, tertł) zool. duży i żarłoczny żółw *MACROCHELYS LACERTINUS*, na południu St. Zj. ceniony dla swego mięsa.

alligator tree (e. tri) ob. **Liquidambar**.

alligator wood (e. uud') drewno drzewa *LIQUIDAMBAR* z rodziny oczarowcowych, *HAMAMELIDACEAE*, w pld. Stanach, i drzewa *GUAREA GRANDIFLORA* z rodziny *MELIACEAE*, należącej do rzędu dziobowych, *GRUINALES*, w Indiach Zach.

alligator wrench (e. ure'ncz) rodzaj zębatego klucza do rur.

allineate, vt. (eł'ni-ejt) r. ustawić w rząd, ob. **align**.

allineation i alineation, s. (eł'ni-ej'szn) ustawienie w jednej linii, ob. **alignment**.

allision, s. (eł'i'žen) uderzenie (w coś drugiego), trącenie, w szcz. mar. uderzenie jednego okrętu o drugi, w odr. **collision** zderzenie (wzajemne).

alliterate, vt. (eł'iterezjt) tworzyć (stanowić) aliterację, być w aliteracji (podobnie jak w rymowaniu; rymować się).

alliterate, vt. układać aliterację, stosować aliterację.

alliteration, s. (eł'i'terejszn) aliteracja. powtarzanie tej samej głoski dla wywołania poetycznego wrażenia, np. wrażenie wiatru: fly o'er waste fens and windy fields (Tennyson), na wiatr jako garściami wyrywane włosy (Mickiewicz); pierwotny rym Anglo-Sasów.

alliterative, adj. (-rejt看) aliteracyjny; a. poe'try poezja znamienita aliteracją, aliteracyjny.

alliteratively, adv. (-rejtliwłi) aliteracyjnie, za pomocą aliteracji.

alliterativeness, s. (-rejt看wnes) aliteracyjność, system aliteracji.

alliterator, s. (-rejt看) poeta lub mówca, stosujący aliterację.

Allium, s. (eł'jom) czosnek, 1) bot. bardzo liczny rodzaj cebulkowatych roślin liliowatych, *LILIACEAE*, o silnym zapachu i smaku, używanych do przyrządzania potraw, rodzaj ten obejmuje gatunki **onion** A. *CEPA* cebula; **garlic** A. *SATIVUM* czosnek; **chives** A. *SCHOENOPRASSUM* szczypiorek; **leek** A. *PORRUM* por, luk; **shallot** A. *ASCALONICUM* szalotka, i inne ozdobne; 2) A. osobnik tego rodzaju.

allmouth, s. (oł'mauł) zool. ob. **Lophius piscatorius**.

allness, s. (oł'ness i oł'nis) wszystkość, całkowitość, całość, przest. wszystkość.

allo- ('ło) przedr. 1) inny, inaczej (allos gr. inny); 2) chem. przedr. odróżniający stałszy izomer od mniej stałego, gdzie izomerja

jest następstwem podwójnego wiązania, **allocrotonic acid** stałszy z form w jakie zmienia się kwas krotonowy wskutek ciepła.

allocate, vt. (eł'łokejt) 1) przydzielić; 2) r. umieścić.

allocation, s. (eł'łokej'szn) 1) przyłożenie, umieszczenie, zarządzenie, układ; 2) przydzielenie, przydział; 3) zezwolenie na wprowadzenie do rachunków, wyznaczenie, ob. **collocation**.

allocheiria i allochiria, s. (eł'oki'rie i eł'okaj'rie; allos gr. inny, chejr. gr. ręka) med. 1) pomieszczenie stron ciała w umieszczaniu wrażenia, tak że pacjent wskazuje błędnie miejsce, skąd zdaje mu się, że ból odczuwa, zazwyczaj odpowiedni punkt w drugiej połowie ciała; 2) choroba powodująca to zamieszanie.

allochroic, adj. (eł'okro'ik; chroa' gr. barwa) zmienny co do barwy.

allochroous, adj. (eł'okro'ös) zmieniający barwę.

allocution, s. (ał'okju'szn) 1) przemowa; 2) przemówienie; w obu znaczeniach dotyczy osoby na wysokim stanowisku w stosunku do osób jej podległych.

alogamy, s. (eł'o'gami) bot. allogamia, zapłodnienie słupka rośliny pyłkiem innej rośliny tego samego gatunku, w odr. **autogamy**.

allagamous, adj. (eł'o'gamös) bot. allogamiczny, zapłodniony przez pyłek innej rośliny tego samego gatunku.

alloisomerism, s. (eł'o-izo'meryzm) chem. aloizomeria, izomeria nie dająca się wytłumaczyć zwyczajnymi formułami co do budowy ugrupowań, typowa dla kwasu maleinowego, $H_2C_4O_4$, **fumaric and maleic acids**; związki, mające podobne grupy po tej samej stronie, zwane są cis- lub **maleinoid forms**, a mające podobne grupy po przeciwnych stronach, zwane są **trans-, cis-trans- lub fumaroid forms**:

maleic acid **fumaric acid** (trans- lub cis-trans) (cis-)

allomerism, s. (eł'o'meryzm; allo- i meros gr. część, składnik) chem. i min. alomeria, rozmaitość składu chemicznego bez zmiany formy krystalizowania.

allomeric, adj. (-merös) chem. i min. alomeryczny, różny co do składników chemicznych, a mający tę samą formę krystalizowania.

allomorph, s. (eł'omorf) min. twór różnopościowy, forma krystalizowania tej samej substancji w dwóch rozmaitych postaciach (dymorfizm) lub w kilku, np. kalcyt (romboedryczny i aragonit (rombowy) są a. (dymorfne) węglanu wapnia ($CaCO_3$)).

allomorphic, adj. (eł'omor'fik) min. dwumorfny, różnopościowy.

allomorphism, s. (eł'omor'fizm) min. alomorfizm, różnopościowość.

allonge, s. (eł'ondż') 1) szerm. przest. wypad; 2) kup. alonż, kartka tej samej szerokości co weksel, dolepiana gdy nie ma już miejsca na

dalsze podpisy (indorsantów), służy do umieszczania dalszych indorsów.

allonym, s. (eł'onom) 1) nazwisko innej osoby, przybrane przez autora dzieła; 2) dzieło podpisane przez autora nazwiskiem innej osoby.

allonymous, adj. (eł'onymez) obcoimienny, podpisany nazwiskiem innej osoby.

allopath, s. (eł'opał; allo- i pathejn gr. cierpieć) med. alopata, leczący za pomocą alopatrii, ob. **alopathy**.

allopathic, adj. (eł'opał'yk) med. alopacyjny.

allopathically, adv. (-ełi) med. alopacyjnie, za pomocą alopatrii.

allopathist, s. (eł'opał'yst) med. alopata, leczący za pomocą alopatrii; zwolennik alopatrii.

allopathy, s. (eł'opał'i) med. alopacia, system leczenia choroby za pomocą środków wywołujących przeciwnie następstwa niż sama choroba, w przec. homeopatii, ob. **homeopathy**.

allopheane, s. (eł'ofejn; allo- i faj'-nesthaj gr. wyglądać, wydawać się) min. alofan, glinokrzemian różnobarwny. o pokroju opalowym, którego wygląd zmienia się często pod dmuchawką, **blowpipe**, t. 3, c. w. 1.85 - 1.89.

allophylian, adj. (eł'ofi'lien, allo- i file' gr. szczep) obcoszczepowy, dotyczący języków i ludów Azji i Europy poza ariami i semitami.

allophylian, s. osobnik należący do ludu azjatyckiego lub europejskiego poza ariami i semitami, w ściślejszym znaczeniu rasy kaukaskiej, np. Ainosi, Baskowie, Estowie, Finnowie itd.

Allophylus, s. (eł'ofilez) bot. rozległy rodzaj zwrotnikowych drzew z rodziny mydleńcowatych, *SAPINDACEAE*; owoc A. *AFRICANUS* w Afryce i A. *EDULIS* w Brazylii jest jadalny.

allorhythmia, s. (eł'orył'mia) med. alorytmia, nienormalna zmiana pulsacji (tętnienia), niemiaryowość tętna.

allorhythmic, adj. (eł'orył'myk) med. alorytmiczny, dotyczący anormalnej zmiany tętnienia.

allotrope, s. (eł'otrop) chem. alotrop, ten sam pierwiastek w innej postaci, np. **ozone**, ozon, jest a. tlenu, o połowę cięższym, ob. **isomeric**, **metameric**, **polymeric**.

allot, vt. (eł'ot') 1) przydzielić przez los, wyznaczyć za pomocą losu; 2) rozdzielić, przydzielić, przyznać, wyznaczać działy; 3) przypisywać.

Allotheria, s. pl. (eł'ogi'ria; allo- i theria gr. zwierzę) paleont. torbacz z okresu jurajskiego, grupa ssaków mezozoicznych, znanych tylko z niedokładnych skamielin, lecz prawdopodobnie spokrewnionych ze stekowcami, ob. **Monotremata**; zwana też **MULTITUBERCULATA**.

allothogenic i allothogenous, adj. (eł'odże'nyk i eł'odżinös; allothi gr. gdzie indziej, genea' gr. pochodzenie) min. pochodzący skądinąd, w szcz. o drobinach minerałów naniestionych (przez lodowce itp.) w przec. **authigenic**, **authigenous**.

allotment, s. (ełot'ment) 1) przydział, przydzielenie, nadanie; 2) przydział, przedmiot przydzielony, działka nadana losiem lub trafem; 3) pr. ang. działka gruntu sprzedana lub wydzierżawiona robotnikowi w Zj. Kr. dla uprawy na mocy ustawy **A. and Small Holding Acts**.

allotrophic, adj. (ełotro'fyt) fizjol. alotroficzny, zmieniony co do wartości pożywnej przez trawienie; fizjol. rośl. żyjący kosztem innych organizmów; o roślinach niezdolnych do fotosyntezy, np. roztocze, **SAPRO-PHYTÆ**, rośliny niezielone, nie umiające przyswajać węgla, ob. **autotrophic** i **heterotrophic**.

allotropic i **-al**, adj. (ełotrop'yt i ełotro'pikł) chem. alotropiczny, dotyczący objawów alotropii.

allotropically, adv. (-p'ikełi) chem. w sposób znamionujący alotropię, alotropicznie.

allotropy, s. (ełotropi'syty) chem. alotropiczność, właściwość alotropii.

allotropism i **allotropy**, s. (ełotropyzm i -tropi) chem. alotropia, zdolność pierwiastka do istnienia w kilku postaciach różniących się właściwościami fizycznymi.

allow, vi. (elau') przyznać, zgodzić się (z of).

allow, vt. 1) słać, pochwalać, zgadzać się; 2) przest. zaufać, udzielić; 3) dać, przyznać, ustąpić, nadać; 4) przyjąć jako prawdę, przyznać, zgodzić się na; 5) uwzględnić (for), zgodzić się na ustępstwo. przyznać opust; 6) pozwolić, zezwolić.

allowable, adj. (-'ebł) 1) przest. godny pochwały, polecenia godny; 2) dopuszczalny, nie zakazany, nie niestosowny.

allowableness, s. (-'ebłnes) dopuszczalność, godziwość.

allowably, adv. (-'ebłi) dopuszczalnie, w zakresie dozwolonym, godziwie.

allowance, s. (-'ens) 1) przest. zgoda, zatwierdzenie; 2) zezwolenie, nadanie, ustępstwo, ustąpienie, tolerancja; 3) uznanie; 4) przedmiot udzielony, suma przyznana jako zwrot lub darowizna albo na wydatki np. żonie na gospodarstwo, dziecku na drobne wydatki, pot. kieszonkowe; racja lub porcja przy rozdzielaniu szczupłych zapasów żywności; 5) opust, potrącenie, uwzględnienie (o-koliczności łagodzących); 6) kup. zwyczajowy opust za opakowanie (tara); 7) pr. dodatkowe wynagrodzenie adwokackie przyznane przez sąd ponad normę w zawilej sprawie; 8) mon. dozwolona różnica wagi monety, ob. **tolerance**.

allowance, vt. wyznaczyć rację, wydawać lub dostarczać rację (jadła i napojów).

allowedly, adv. (-'edłi) zgodnie z przyznaniem, jak przyznano; godziwie.

alloxan, s. (ełok'sen; allantoin i oxalic) chem. aloksan, ciało krystaliczne $C_4H_4O_5N_2$ (albo dehydrat $C_4H_2O_4N_2$), produkt oksydacyjny kwasu moczowego, mezoksaliłomocznik, ob. **ureide**.

alloxuræmia i **alloxuremia**, s. (ełok'szuri'mie) med. obecność podstaw aloksanomocznikowych w moczu.

alloxuric, adj. (ełokszu'ryk) chem. fizjol. aloksanomocznikowy, posiadający rodniki aloksanu i mocznika, **urea**, jak **a. bases**, np. ksantyna (podkwas moczowy), $C_5H_4O_2N_4$, hipoksantyna, $C_5H_4ON_4$, adenina, $C_5H_5N_5$, guanina, $C_5H_5N_5O$, należące do grupy purynowej, zwane **purine bodies**.

alloy, s. (elój') 1) próba czystości srebra i złota, jakoś stopu metali; 2) stop, aliaż, substancja składająca się z dwóch lub kilku metali ściśle z sobą połączonych, zazwyczaj przez stopienie, np. mosiądz jest **a.**, stopem miedzi i cynku; w szerszym znaczeniu także stop metalu i niemetalu, np. stal jest **a.** żelaza i węgla; stopy rtęci zwane są **amalgam**; 3) tańszy metal mieszany z droższym, zwłaszcza ze szlachetnymi; 4) domieszka obniżająca wartość, zanieczyszczenie.

alloy, vi. stapiać się.

alloy, vt. 1) zmniejszyć czystość metalu przez domieszkę tańszego; 2) łączyć metale na stop zamierzony; 3) zmniejszyć wartość, obniżyć przez domieszkę.

alloy balance (elój' belens) waga aliażowa, specjalna waga do odważania stosunkowych ilości metali potrzebnych do zamierzonego stopu; długość obu ramion zastosowana jest do proporcji obu metali.

alloy cast iron (elój'kastaj'rn) stop odlewu żeliwnego, aliaż odlewu żeliwnego z innym metalem.

alloy steel (elój' stil) stal zawierająca stosunkowo znaczną ilość innego metalu, zawartego w żelazie, zazwyczaj chromu, niklu, manganu i wolframu, **chromium**, **nickel**, **manganese**, **tungsten**, ob. **iron**.

all-round, adj. (oł' raund) pot. doskonały we wszystkich kierunkach, majster do wszystkiego; **a. price** cena obejmująca wszystkie dodatki, zazwyczaj obliczane osobno.

all-rounder, s. (-er) pot. obejmujący wszystko, w szcz. rodzaj koźnie-rza.

All Saints' cherry rodzaj moreli długo kwitnącej, hodowanej jako roślina ozdobna.

allspice, s. (oł'spajs) bot. piment, angielskie ziele, angielski pieprz, **PIMENTA PIMENTA**, owoc zach.-indyjskiego drzewa z rodziny mirtowatych, **MYRTACEÆ**, także przyprawa kuchenna z niego otrzymywana, **Japan a.**, **Carolina a.**, **wild a.** i i. podobne przyprawy tak nazywane bez naukowej racji.

All-the-Talents Administration (oł'gi tałenc administrej'szn) hist. ang. gabinet lorda Grenville'a, utworzony po śmierci Pitta (23 czerwca 1806) tak nazywany przez zwolenników z uznaniem, a przez opozycję kpiąco.

allude, vi. (elju'd) 1) przest. zabawiać się grą słów; 2) napomknąć pośrednio, podsunąć myśl o czymś czego się wyraźnie nie wspomniało, czynić aluzję do (to).

allude, vt. przest. 1) żartować;

2) porównywać przez napomknienie; 3) zaproponować przez lekkie napomknienie.

allure, s. (eljur') r. przynęta.

allure, s. (alür', fr. allure) zachowanie, wzięcie.

allure, vt. (eljur') nęcić, kusić, starać się przyciągnąć namową lub przynętą albo korzyścią istotną lub urojoną, sidłać, pociągać, wabić.

alluringness, s. (-i-nes) pokusność, ponętność, powabność, przyjemność do siebie przyciągająca.

allurement, s. ('ment) nęcenie, kuszenie, przynęta, pokusa, powab.

alluring, adj. part. (-in-) kuszący, pokusny, pociągający, czarujący, uroczy.

alluringly, adv. (-li) kusząco, pokusnie, wabiąco.

allusion, s. (alju'žen) 1) przest. gra w słowa, przenośnia; 2) aluzja, pośrednie nasunięcie myśli o przedmiocie nie wymienionym wyraźnie, ukryte napomknienie, przymówka, przytyk.

allusive, adj. (-zyw) 1) przest. symboliczny, wyrażony w przenośni; 2) przest. wskazujący żartobliwie za pomocą gry słownej, ob. **canting arms**; 3) zawierający aluzję lub ukrytą wskazówkę albo napomknienie o czymś nie wyrażonym wprost wyrażnie, przymówkę.

allusively, adv. (-li) z aluzją, z przytykiem, z docinkiem.

allusiveness, s. (-nes) obecność aluzji, charakter aluzji, zdolność poruszenia zamierzonego przedmiotu bez wyraźnego wymienienia go i bez wyraźnej wzmianki o nim.

alluvial, adj. (elju'wjeł) mulisty, dotyczący namułu, składający się z namułu, dotyczący nasypów naniesionych przez płynącą wodę, zmywającą ziemię w jednym miejscu i składającą ją gdzie indziej; **a. soil** namuł, osad; **a. cone** lub **fan** geogr. fiz. namuł w kształcie delty, składany na otwartej płaszczyźnie przez wodę wypływającą z wąwozu, ob. **delta**; **A. epoch** lub **period** geol. najnowszy (obecny) okres geologiczny, **alluvium**, ob. **recent period**.

alluvial, s. ziemia namulana, w szcz. w Australii namuł zawierający złoto.

alluvion, s. (-wien) 1) prąd wody uderzający o brzeg, bicie wody o brzeg; 2) powódź, wylew; 3) namuł, ob. **alluvium**; 4) pr. przyrost gruntu przez namulenie nanoszone przez wodę w ilościach osadu z dnia na dzień nie spostrzegalnych, ob. **accession**, **accretion**.

alluvium, s. pl. **-viums** (-wjom) muł, szlam, namuł, osad ziemi, piasku, tkanek roślinnych i zwierzęcych i rozmaitych materiałów, nanoszonych przez płynącą wodę; gleba tak utworzona.

allwork, s. (oł'uerk) domowa praca wszelakiego rodzaju; **maid of a.** służąca do wszystkiego.

ally, s. (elaj') 1) przest. związek (rodzin, państw); 2) przest. krewny, powinowaty; 3) sojusznik, aliant, konfederat; 4) pomocnik w przen. pomoc, sojusznik; 5) coś pokrewnego lub podobnego w budowie lub tp.

ally, vi. (elaj') wstąpić w sojusz, utworzyć alians; zjednoczyć się.

ally, vt. 1) jednoczyć, wiązać (rodziny, państwa) za pomocą alian-su, ligi, konfederacji, z to lub with; 2) połączyć, utworzyć grupę na podstawie podobieństwa, pokrewieństwa, przyjaźni, miłości.

allyl. s. (e'lyl) chem. allil, nienasycony rodnik jednowartościowy, C_3H_5 , którego dwa związki są olejami czosnku i musztardy; rodnik związków allilowych, znajdujących się w cebuli, czosnku, chrzanie, rzodkwi i roślinach krzyżowych i li-liowatych.

allyl alcohol, (e. ał'kol) chem. bezbarwny płyn o silnym zapachu, C_3H_7OH , otrzymywany w rozmaite sposoby. jak np. przed podgrzewanie gliceryny z kwasem oksalowym.

allyl sulphide (e. sul'fajd) chem. siarczek allilu, bezbarwna ciecz, $(C_3H_5)_2S$, o silnym zapachu, główna część olejku czosnkowego.

allylene, s. ('lylin) chem. allilen, bezbarwny gaz, C_3H_4 , węglowodór grupy acetyleny.

Almack's (oł'meks) 1) sala balowa, zbudowana w 1764 przez Almacka w Londynie, miejsce słynnych balów arystokracji angielskiej w pierwszej połowie w. XIX później zwana **Willis's**; 2) klub karciański, założony przez Almacka przed 1763 w Londynie, późniejszy whigów, obecnie zwany **Brooks's**.

almadia i almadie, s. (ołme'dia i -di) 1) lekkie czółno afrykańskie całkowicie robione z kory; 2) wsch.-indyjskie czółno długości do 24 m. (80').

almagest i Almagest, s. (eł'ma-dżest; al madżisti ar. arcydzieło) słynne dzieło Klaudiusza Ptolomeusza, astronoma greckiego z w. II przed Chr., Megale' Synta'ksis tes Astronomi'as (Wielka Budowa), zawierające prawie wszystko co wiemy o astronomii starożytnej, geocentrycznej t. j. mającej Ziemię za ośrodek świata; nazwa wzięta od tytułu arabskiego tłumaczenia, dokonanego w w. XI, używana potem przez innych, jak **ALMAGESTUM NOVUM**, astronomia Riccioli, 1651. **ALMAGESTUM BOTANICUM** Plunkeneta i i.

almagra, s. (ełmej'gra: al machra ar. czerwona ziemia), min. almagra, delikatna ochra purpurowo-czerwona z Hiszpanii, jako **Indian red** używana do politurowania szkła i srebra.

Alman i Almain, adi. (eł'men i eł'mejn) przest. niemiecki; **A. comb.** dosłownie: niemiecki grzebień, pięć palców u ręki; **A. rivets** zbroja, nasamprzód używana w Niemczech, składająca się z wąskich pasm żelaza, zachodzących jedno na drugie, i połączonych nitami, wchodzącymi w odpowiednią szparę sąsiedniego pasma, co nadawało zbroi nieco gietkości w porównaniu ze sztywnością jednolitego pancerza.

Alman i Almain, s. (eł'men i eł'mejn) przest. 1) Niemiec; 2) język niemiecki; 3) taniec **Allemand**.

Alma Mater (ł. karmiąca matka)

Alma Mater, wyższy zakład naukowy, w którym kto się kształcił.

almanac, s. (oł'manek) almanach, kalendarz, książka wydawana rocznie i zawierająca spis dni roku i ich patronów, wiadomości astronomiczne, statystyczne i i.; **A. of Gotha** almanach gotajski, spis i geneologia monarchów, książąt, hrabiów dawnego cesarstwa niemieckiego (cesarstwa rzymskiego narodowości niemieckiej).

almandine i almandite, s. (eł'mendyn i eł'mendajt) min. almandyn, szlachetny granat, ciemnoczerwony, t. 7 - 7.5, c.w. 4.1 - 4.3, kamień ozdobny, $Fe_3Al_2Si_3O_{12}$.

Almanzor, s. (elmen'zer) Almanzor, postać w tragedii Drydena "The Conquest of Granada" i w wierszu Mickiewicza "Alpuhara."

almeh i alme (eł'me; od halma ar. wykształcona) alma, śpiewaczka egipska, improwizująca wiersze, także zapraszana do śpiewania na pogrzebach, do zabawiania gości w wytwornym towarzystwie, w odr. **ghawazi**.

almighty, adj. (ołmaj'ti) wszechmocny, wszechpotężny, nieograniczony we władzy, niepokonany; **The A. Bóg** Wszechmocny; **a. dollar** wszechmocny dolar, wyrażenie Washingtona Irvinga przedstawiające dolar jako "wielki przedmiot ogólnej czci całego naszego kraju" w pierwszej połowie w. XIX.

Almohade, adj. (eł'mohejd) dotyczący sekty **Almohades**, ob.

Almohade, s. (eł'mohejd) członek sekty **Almohades**, ob.

Almohades, s. pl. (eł'mohejdz) almohadowie, wyznawcy sekty mohametańskiej, założonej przez Mohameta ibn Abdalla, przymującej jedność Boga; także kalifowie dynastii, jaką ta sekta utworzyła w Afryce i w Hiszpanii w w. XII i XIII.

almoign i almoín, s. (ełmojn') jałmużna; pr. ang. własność kościelna, ob. **frankalmoín**.

almond, s. (o'mond) bot. 1) migdałowiec, niewielkie drzewo śródziemnomorskie, **AMYGDALUS COMMUNIS**, z rodziny migdałowców. **AMYGDALACEAE**, rzędu różowych, **ROSALES**, podobny kwiatem i liściem do brzoskwini; 2) migdał, owoc migdałowca, słodki i gorzki, bardzo powszechnie używany w kucharstwie, cukiernictwie, kosmetyce, fabrykacji olejków i i., ob. **amygdalin, a. meal**; 3) rozmaite drzewa i owoce, podobne do **a. Mexican a. Java a.**; 4) cokolwiek podobnego kształtem do migdału w szcz. **tonsil anat.** migdałek.

almond cake (o, kiek) makuch migdałowy wytłoczony po wygnieceniu oleju z migdałów.

almond eyed adj. (o, ajd) ob'oki, znamieny podłużnym „migdałowym” kształtem oka, jak u rasy mongolskiej, ob. **Mongolian race**.

almond furnace (o. for'nes, prawdopodobnie przekręcenie **Almain furnace**, piec niemiecki) piec używany do oddzielania metalu od żużli.

almond meal (o. mi'-ł) otręby migdałowe, używane do kosmetyków, perfum itd.

almond milk (o. młk) 1) orszada napój z mielonych migdałów z mlekiem lub tp., mleczanka migdałowa; 2) med. mleko migdałowe, zawiesina (**emulsion**) z mielonych migdałów, z akacją, cukrem, wodą, na uśmierzanie podrażnionych tkanek.

almond paste (o. pejst) pasta migdałowa, związek gorzkich migdałów, alkoholu, białka, wody różanej, używany jako kosmetyk.

almond peach (o. pi'cz) migdałowiec, **PRUNUS AMYGDALUS**, bastard (**hybrid**) z krzyżowania migdału i brzoskwini.

almond tumbler (o. tom-bler) rodzaj gołębia barwy migdałowej, ob. **tumbler**.

almond willow (o. uil'o) 1) wiklina, jeden z rodzajów wierzby europejskiej, **SALIX TRIANDRIA**, dająca wiklinę koszykarską; 2) wierzba migdałowa, jeden z rodzajów wierzby zach.-amer., **SALIX AMYGDALOIDES**, o liściach podobnych do liści migdału.

almoner, s. (oł'moner) jałmużnik, rozdający jałmużnę kościelną, książęca itp.

almonry, s. (oł'manri) 1) jałmużnictwo, urząd jałmużnika; 2) dom jałmużnika; 3) miejsce, gdzie jałmużnik rozdaje jałmużnę.

almost, adv. (oł'most) prawie, niemal, nieomal, bez mała, dawniej ledwie nie.

alms, s. (a'ms) 1) przest. dobroczynność, zaopatrzenie ubogich; 2) jałmużna.

almsgiver, s. (a'msgiwier) jałmużnik, osoba rozdająca jałmużnę.

almsgiving, s. (a'msgiwín *) rozdzielanie jałmużny.

alms house, s. (a'mshauz) dom jałmużniczy, w Anglii zazwyczaj z fundacji prywatnej, w St. Zj. dom ubogich, **poorhouse**.

almucanter, s. (ałmiuken'tar, ar.) astr. almukantar, koło wysokości, wąski pas sklepienia niebieskiego równoległy do widnokregu, używany do oznaczenia wysokości gwiazdy; dwie gwiazdy znajdujące się na tym samym a. są na tej samej wysokości; także teleskop do obserwowania przejścia gwiazdy przez to koło.

almucantar staff mar. dawniejszy przyrząd żeglarski do mierzenia amplitudy słońca w celu stwierdzenia różnicy kompasu.

almud(e), s. (ał'mud i ał'miud, ar.) miara pojemności, używana w Turcji, Hiszpanii, Portugalii, Meksyku, bardzo różniąca się w rozmaitych miejscowościach, na towary sypkie od 2 kwart do 21 (od 2.2 l. do 23), na płynne od 5 kwart do 32 (4.25 do 28 l.)

almug i algum, s. (eł'meg i eł'gem) bib. drzewo wspomniane kilkakrotnie w biblii z powodu cennego drewna, prawdopodobnie sandałowiec, **SANTALUM**.

alnage, s. (eł'nedż) pr. staro-ang. mierzenie towaru łokciem pod nad-

zorem urzędowym, także opłata za takie mierzenie.

alnager, s. (-er) średniowieczny urzędnik angielski, kontrolujący jakość i miarę sukna.

alnagership, s. (-szyp) średniowieczny urząd kontrolera miary i jakości sukna w Anglii.

Alnaschar, s. (ełne'szar i ełnes'kar) postać z "Tysiąca Nocy i Jednej," piąty brat balwierza, symbol człowieka ofiarującego rzeczywistość dla swych wymysłów.

Alnascharism, s. (-yzm) bujanie w obłokach wyobraźni.

Alnitam, s. (eł'nitejm'; al nidham ar. sznur pereł) astr. środkowa gwiazda w najpiękniejszym gwiazdozbiornie naszego nieba, Orionie.

Alnitamian, adj. (eł'nite'mien) astr. dotyczący gwiazdy Alnitam, podobny do gwiazdy Altinam, w szcz. chem. w chemicznej klasyfikacji gwiazd: podobny do widma gwiazdy Altinam wykazującego wodór, hel i nieznane gazy.

alnoite, s. (ałno'it; od Alnö w Szwecji) min. rzadki rodzaj bazaltu, zawierający melilit i często duże kryształy biotyту.

Alnus, s. (eł'nes) bot. olsza, olcha. rodzaj krzewów i drzew brzoźowatych, BETULACEAE, z kotkami męskimi i żeńskimi, z łuskami kwiatów żeńskich drewniejącymi; pospolita olsza czarna, A. GLUTINOSA, rośnie do 85' (25 m.) wysokości, ceniona jako materiał stolarski, powszednia w Polsce, podobnie jak olsza szara, A. INCANA, i olsza kosa, A. VIRIDIS.

Alodæ, s. pl. (elo'edi mit. kl. Alodowie, synowie Ifimedii małżonki Aloeusza, z Posejdonem, ojcem Aloeusa, bogiem mórz, obrzumi Otus i Efiates którzy według "Iliady" więzili Aresa, boga wojny, przez 13 miesięcy w brązowej wazie, według "Odysei" zabici przez boga słońca. Apollina, kiedy usiłovali napaść bogów na Olimpie, ciskając górę Pelion na Olimp, a górę Ossa na Pelion, ob. Aloeus.

Alocasia, s. (elokej'zja i -'zja) bot. rodzaj azjatyckiej rośliny tropikalnej z rodziny obrazkowatych, ARACEAE, hodowany w cieplarniach Ameryki i Europy dla pięknych dużych zielonych liści, nakrapianych rozmaitymi barwami.

alod, s. (eł'od) ziemia alodialna, ob. alodium.

alodial i **all-**, adj. (eł'odieł) pr. alodialny, dziedziczny w przec. feudal, lenny.

alodialism i **all-**, s. (-yzm) pr. system alodialny (dzierżenia dziedzicznego).

alodialist i **all-**, s. (-yst) pr. dzierżyciel alodialny, dziedziczny nie lenny.

alodification i **all-**, s. (eł'odifikej'szn) pr. utworzenie alodium, zmiana dzierżenia lennego na wolne, freehold.

alodium i (szczeg. w znaczeniu 2) **allodium**, s. (eł'odiem) 1) pr. starosaskie forma własności ziemskiej, istniejąca u Anglo-Sasów w czasie zaboru przez Normanów, rodzinnej

i dziedziczonej w rodzinie, ob. folkland; 2) pr. własność nieobciążona żadnym czynszem dzierżawnym lub lennym, posługami, świadczeniami lub pańszczyzną.

aloe, s., pl. aloes (eł'o, eł'os) 1) pl. drewno rajskiego drzewa, AQUILARIA AGALLOCHA, ob. agallochum; 2) A. aloes, wielki rodzaj przeważnie pld.-afryk. roślin z rodziny liliowatych, LILIACEAE, o liściach mięsistych, o kwiatach żółtych lub czerwonych, zebranych w kwiatostany kłosowate lub groniaste; A. VERA wzdłuż Morza Śródziemnego; BARBADOS A. aklimatyzowany w krajach podzwrotnikowych obu półkuli; a. osobnik tego rodzaju; 3) med. sok niektórych gatunków, jak A. AFRICANA, A. FEROX, A. SUCCOTRINA, A. VERA, po odparowaniu używany w lecznictwie jako środek rozwalniający lub pomocny w menstruacji; a. lace koronka z nici włókna aloesu, używana na szale.

aloetic, adj. (eł'oe'tyk) aloesowy, zawierający aloes, a. acid kwas otrzymywany z aloesu w postaci proszku za pomocą działania kwasu azotowego.

aloetic, s. lekarstwo aloesowe.

Aloeus, s. (alo'jus i alo-i'ez) mit. kl. Aloeus, syn Posejdonu i Kanaki, małżonek Ifimedii i rzekomy ojciec Alodów, jej synów od Posejdonu.

aloewood, s. (eł'uud) bot. krzew Zach. Indyj CORDIA SEBESTENA z rodziny buracznikowatych, szorstkolistnych, BORRAGINACEAE, rząd wielosiłowatych, POLEMIALES, o pięknych czerwonych kwiatach.

aloft, adv. (eloft') w górze, wysoko, nad ziemią, na wysokościach, mar. ponad pokładem, wysoko na maszcie lub na rei.

aloft, prep. przest. ponad.

Alogi, s. pl. (eł'odzi; a. p. i logos) hist. kośc. alogowie, sekta z drugiej połowy II w., odrzucająca Apokalipsę i Ewangelię św. Jana; tak zwani przez Epifaniusza, ponieważ nie uznawali wyrazu Słowo (Logos) na oznaczenie Syna Bożego.

Alogian, s. (elo'dzien) hist. kośc. członek sekty alogów.

aloin, s. (eł'oin) chem. aloina, gorzki, krystaliczny materiał zawarty w aloesie, używany jako środek przeczyszczający jako **barbaloin**, **nataloin**, **socaloin** stosownie do pochodzenia.

alone, adj. (elo'n) 1) sam, odłączony od wszystkiego, samotny; 2) sam, bez niczyjego udziału, bez niczyjej pomocy; 3) r. wyłączny, jedyny; 4) przen. jedyny, rzadki, niezrównany. Przymiotnik a. kładzie się po rzeczowniku; ob. let a.

alone, adv. (elo'n) samo, tylko, wyłącznie, jedynie.

along, adv. (eł' ~ ') 1) wzdłuż, na długość, w kierunku długości; 2) w kierunku prostym, naprzód; 3) w towarzystwie, razem; 4) przest. w pełni; 5) w oddaleniu, na odległość.

alongshore, adv. (eł' ~ 'sior,) wzdłuż wybrzeża.

alongside, adv. (-'sajd) bok przy boku, obok, wzdłuż.

alongside, prep. obok, wzdłuż (gen.)

aloof, adv. (elu'f) 1) mar. przest. z wiatrem, w kierunku wiatru; 2) z odległości (lecz z niewielkiej odległości, jeszcze na oczach), oddzielnie, osobno; 3) nieprzychylnie, bez zainteresowania, z obojętnością, obojętnie.

aloof, prep. przest. z dala, na odległość.

aloofness, s. (eluf'nes) trzymanie się z dala, oziębłość, obojętność, nieprzychylność.

alopecia, s. (ełopi'szia i -szie; od alopex gr. lis, ponieważ trącenie włosów jest powszednie u lisów) med. trącenie włosów, łysienie.

Alopecurus, s. (ełopi'kjurez; alopex gr. lis, uros gr. ogon) bot. wyzyniec łąkowy, lisi ogon, rodzaj traw pastewnych rozpowszechniony w całej strefie umiarkowanej; A. PRATENSIS, lisi ogon, należy do najpopularniejszych traw używanych w mieszkankach.

Alosa, s. (alo'sa) zool. rodzaj ryb kostnoszkieletowych obejmujący; śledzie herrings CLUPEA, sardynki shads ALAUSA PLICHARDUS, sardelki anchovies, ENGRAULIS ENCRASICHOLUS; szprotki sprats CLUPEA SPRATTUS itp.

alose, s. (elo's) zool. każdy gatunek rodzaju ALOSA, w szcz. sardynki.

aloud, adv. (elaud') głośno, donośnie, na głos, w głos, wielkim głosem.

alp, s. (ałp'; celt. wysoki) 1) wysoka góra, w szcz. A.-s pl. Alpy europejskie, także przen.; 2) pastwiska górskie w Alpach (w Tatrach hale, w Czarnohorszczyźnie połoniny).

alpaca, s. (ałpa'ka; hiszp. od peruwiańskiego słowa paco, miejscowej nazwy aklimatyzowanej tam od dawna lamy) 1) zool. alpaka, LAMA PACOS, z grupy wielbłądów, TYLOPODA, lecz bez garbu, pod rząd przeżuwających, RUMINANTIA, rząd parzystokopytnych, ARTIODACTYLA, domowe zwierzę peruwiańskie, podobne do owcy, o długiej wełnie; 2) wełna tego zwierzęcia; 3) alpaka, cienki materiał wełniany na ubrania letnie; 4) alpaka, platerowany stop niklowy na naczynia kuchenne, zastawę stołową, ozdoby, 25% niklu, 25% cynku, 50% miedzi.

Alpen, adj. (ał'pen) r. alpejski.

alpenglów, s. (ał'penglo') czerwony blask widoczny w Alpach na niebie przed wschodem i po zachodzie słońca, zwany tam Alpenglühen, "żarzenie się Alp."

alpenhorn, s. (ał'penhorn) i **alphorn**, s. (ałp'horn) alpejska trąba drewniana, na której pasterze szwajcarscy wygrywają swój KUHREIGEN czyli RANZ DES VACHES i inne melodie.

alpenstock, s. (ał'penstok) długi kij z ostrym żelaznym końcem u dołu, używany w Alpach przez turystów, o wiele dłuższy niż ciupaga i bez rękojeści.

alpestrine, adj. (alpes'trin) alpejski, znamienny dla wysokich gór; bot. rosnący wysoko w górach, lecz nie wyżej strefy drzew, ob. **subalpine**.

alpha, s. (al'fa) alfa, pierwsza litera alfabetu greckiego, stąd: początek, głowa, pierwszy, najlepszy, przodownik; **a. and omega** początek i koniec, całość, wszystko, **pot.** głowa i ogon; astr. jasna (zazwyczaj najjaśniejsza) gwiazda gwiazdozbioru (konstelacji), np. Betelgeza jest **a. Orionis**; chem. litery greckie alfa, beta, gamma itd. używane dla rozróżniania izomerów; **a. paper** (w Anglii) papier fotograficzny do wyświetlania przy sztucznym świetle, powleczone żelatyną zawierającą bromek i chlorek srebra; **a. rays** fiz. i chem. promienie alfa, atomy helu posiadające podwójny elementarny nabój elektryczny, wysyłany przez rad i inne substancje radioaktywne.

alphabet, s. (al'fabet) 1) abecadło, alfabet, głoski pisanego języka, ułożone w ustalonym porządku; 2) pierwsze początki, ABC; 3) długi szereg.

alphabetarian, s. (al'fabetarien) ob. **abecedarian**.

alphabetic i **-al**, adj. (al'fabe'tyk i -ł) 1) alfabetyczny, dotyczący alfabetu, mający alfabet, ustawiony w porządku liter alfabetu; 2) przest. ścisły co do litery, literalny, akuratywny.

alphabetically, adv. (-'tikełi) alfabetycznie.

alphabetiform, adj. (al'fabe'tiform) mający formę abecadła, podobny do liter.

alphabetize, vt., (al'fabetajz) 1) układać alfabetycznie; 2) zaopatrzyć w alfabet, wyrazić alfabetem.

alphabet method metoda udzielania nauki czytania początkowego przez analizowanie alfabetycznych i fonetycznych wartości głosek, w przec. **word method** i **sentence method**.

Alphecca, s. (elfe'ka; al fakka ar. jasna) astr. Alfakka, błyszcząca biała gwiazda Korony Północnej, **ALFA CORONAE BOREALIS**, zwana także **GEMMA CORONAE**.

alpol, s. (al'fol) apt. alfol, salicylan, sól kwasu salicylowego, służy jako dezynfektant i jako środek przeciw gośćcowi.

Alphonsine, adj. (al'fonsyn) dotyczący Alfonsa X-go, króla Leonu i Kastylii (1251-1284); **A. tables** tablice astronomiczne, wykonane w 1256 na polecenie króla, opiekuna astronomii, przez Arsechiela, żyda hiszpańskiego z Toledo.

Alphonsism, s. (al'fonsyzm) alfonizm, kierunek polityczny, popierający Alfonsa XII-go w wojnie domowej z karlistami i republikanami hiszpańskimi (1868-1874).

Alphonsist, s. (al'fonsist) alfonsista, zwolennik króla Alfonsa XII-go (1874-1885) przeciwko karlistom i republikanom hiszpańskim.

alphyl, s. (al'fyl; alkyl i phenyl) chem. org. jednowartościowy aromatyczny rodnik węglowodorowy, w szcz. którego swobodna wartościowość

należy do bocznego łańcucha, jak benzyl, ob. **aryl**.

Alpine, adj. (al'pajn) alpejski, 1) dotyczący Alp, podobny do Alp; 2) dotyczący strefy alpejskiej, rosnący w Alpach; 3) dotyczący wysokich gór, wysokogórski; **A. azalea** bot. azalia alpejska, **CHAMÆCISTUS PROCUMBENS**, krzew z rodziny wrzosowatych, **ERICACEAE**; w górach Europy i Azji, a także na White Mountain, N. H. i Mount Albert, Que.; **a. bent grass**, bot. trawa 1) **AGROSTIS MUELLERI**, 2) **DEYEUXIA SETIFOLIA**; **a. birch**, bot. karłowata brzoza **BETULA PUMILA**; **a. campion** smółka **VISCARIA ALPINA**, ziele z rodziny goździkowatych, **CARYOPHYLLACEAE**, o ładnym różowym kwiatku, rozpowszechniona w całej półn. strefie umiarkowanej, zwłaszcza na wysokich górach; **a. catchfly**, bot. lepnica górską, **SILENE ALPESTRIS**, ziele europejskie o białym kwiecie, z rodziny goździkowatych, **CARYOPHYLLACEAE**; **a. chough** (al'pajn czof) zool. wronka alpejska, **PYRRHOCORAX PYRRHOCORAX**, ob. **chough**; **a. clover**, bot. europejska koniczyna górską, **TRIFOLIUM ALPINUM**, kwitnąca czerwono; **a. fir**, bot. jodła górską, **ABIES LASIOCARPA**, rosnąca w górach Skalistych Amer. Płn.; **a. geranium**, bot., bodziszek Alaski i gór syberyjskich, **GERANIUM SIBIRICUM**, ob. **Geranium**; **a. glacier**, geol. lód lodowcowy, lodowiec, tworzący się na szczytach górskich i spływający w doliny; **a. larch**, zool. skowronek górski, **LARIX LYALLIS**, w górach płn.-zach. stanów i Kolumbii Bryt.; **a. molewort**, bot. (w Anglii) rzerzucha skalna, **ARABIS ALPINA**; **a. oat grass** bot. dziki owies nowofundlandzki; **a. poppy** bot. mak górski, **PAPAVER ALPINUM**, ob. **Iceland poppy**; **A. race** etnol. rasa górską, według W. Z. Ripleya rasa ludzka pochodzenia azjatyckiego, krótkoczaszkowa, **BRACHYCEPHALIC**, zadomowiona w górach europejskich, ob. **Mediterranean race**, **Teutonic race**; **a. rock cress** bot. rzerzucha górską, **ARABIS ALPINA**, o białym kwiatku, często hodowana na skałach ogrodowych; **a. rose** bot. rozmaite gatunki różanecznika, **RHODODENDRON**, w górach europejskich i azjatyckich; **a. spruce** bot. amer. drzewo iglaste z rodziny jodłowatych, **black hemlock**, **TSUGA MERTENSIANA**; **a. structure**, geol. alpejska forma pokładów, budowa pokładów o wierzchu szerszym niż spód, tak zwana, ponieważ częsta w Alpach, ob. **fan fold**; **a. zone** biogeog. arktyczna strefa góry, ob. **arctic**.

Alpinia, s. (el'pin'ja, od nazwiska botanika włoskiego Prospera Alpiniego, 1553-1617) bot. liczny rodzaj ziół zynzybarowych, **ZINZIBERACEAE**, Azji i Australii, o pięknych nieregularnych kwiatach i wonnym korzeniu.

alpist i **alpia**, s. (el'pist, el'pia) bot. nasienie mózgi kanaryjskiej, **PHALARIS CANARIENSIS**, ob. **canary grass**.

alqueire, s. (alkej're) portugalska miara pojemności, bardzo rozmaita w Lizbonie a w Brazylii; na towary

sypkie w Lizbonie 1.53 U. S. peck (13.52 l.), w Brazylii 1.03 buszla amer. (36.3 l.), na płynne pół almuda.

Al Rakim, s. (elrakim') nazwa wspominana w koranie, tłumaczona różnie: jako nazwa psa, strzegącego siedmiu braci śpiących, albo doliny, w której spali, albo płyty kamiennej lub metalowej, na której ich imiona były wyrzeźbione, ob. **Seven Sleepers**.

already, adv. (oł're'di) już, już przedtem.

Alsacia, s. (elze'szie) 1) dzielnica Londynu, **Whitefriars**, przez wieki miejsce schronienia dla niewypłatnych dłużników i dla zbrodniarzy, stąd: miejsce azylu; 2) Alzacja, część Francji; częściej **Alsace** (el'zes), fr. **Alsace** (alzas'), niem. **Elsass** (el'zas).

Alsatian, adj. 1) dotyczący Alzacji, we Francji, alzacki; 2) dotyczący dzielnicy Londynu **Alsacia**.

Alsatian, s. (elze'szien) 1) Alzatczyk, mieszkaniec Alzacji; 2) mieszkaniec **Whitefriars** w Londynie.

al segno (al seń'jo, wł. do znaku) muz. powrócić do znaku (przekreślonego S) i powtórzyć aż do słowa **fine** (fi'ne) albo do kropki pod półkolem a nad dwiema grubymi kreskami, ♮

alsike, s. (el'sik, od Alsike w Szwecji) bot. koniczyna szwedzka, **alsyka**, **TRIFOLIUM HYBRIDUM**, powszechnie uprawiana na paszę, zwłaszcza na gruntach wilgotnych, nasienie ciemno-zielone, o wiele drobniejsze niż koniczyny czerwonej i białej.

Alsine, s. (elsaj'ni) bot. liczny rodzaj roślin lepnicowatych, **SILENACEAE**, z rodziny goździkowatych, **CARYOPHYLLACEAE**, w klimacie umiarkowanym i zimnym, znamienne płatkami kwiatu przeciętymi do połowy i wydłużoną zalaznią.

Al Sirat, n. (essi'rat; al sirat' ar. droga) 1) w koranie: prawa droga; 2) w tradycji muzułmańskiej: droga do raju, most wiodący nad ogniem piekielnym, tak wąski jak nić pajęczna, a ostry jak miecz; cnotliwi przebiegają szybko, grzeszni wpadają do piekieł.

also, adv. (oł'so) w ten sam sposób, podobnie, także, też, w dodatku, ponadto.

Alsophila, s. (elso'fila; alsos gr. gaik, filos gr. miły) bot. rodzaj drzew paprociowych z rodziny **CYATHEACEAE**, rosnący na obu półkulach, o pierścieniu skośnym, zupełnym, o wielkich pierzasto rozgałęzionych liściach z nagimi zarodnikami; **a. osobnik** tego rodzaju.

Alstonia, s. (elsto'nja, według lekarza szkockiego Karola Alstona) bot. rodzaj dwuliściennych roślin toinowatych, **APOCYNACEAE**, z rzędu zwitnych, **CONTORTAE**; niektóre gatunki z Indyj i z Australii dają cenną korę.

Alstroemeria, s. (elstre'm'ria, według szwedzkiego botanika Klasa Alstroemera, 1736 - 1794) bot. liczny rodzaj płd.-amer. amarylkowatych roślin, **AMARYLLIDACEAE**, o baldaszkowatych kwiatach rozmaitego koloru; **a. osobnik** tego rodzaju.

alt, adj. (alt; altus ł. wysoki) muz. wysoki w skale muzycznej, ob. **alto**.

alt, s. muz. oktawa nad okta-
wą środkową wyższą; **to be in a.** być
w podniosłym usposobieniu.

Altaian, adj. (alte'jen) altajski,
dotyczący gór altajskich w Azji lub
grupy językowej, obejmującej języ-
ki: 1) tatarski z narzeczami altaj-
skim, kirgiskim, osmańskim, turk-
meńskim, uigurskim i uzbeckim; 2)
mongolski, kałmucki, buriacki; 3)
tunguski, mandżurski, ob. **Ural-
Altaic**.

Altaian, s. osobnik z grupy języko-
wej uralsko-altajskiej, w szcz. Tatar
z gór Altajskich, ob. **Ural-Altai**.

Altair, s. (alta'ir) astr. Altair, naj-
jaśniejsza gwiazda gwiazdozbioru
Orła, ALPHA AQUILAE, alfa Orła.

altaite, s. (altej'ajt) min. altait,
tellurek ołowiu, PbTe, t. 3 - 3,5, c. w.
8,1 - 8,2, pierwszy raz znaleziony w
górach Altajskich, stąd nazwa.

altar, s. (oł'ter) 1) ołtarz ofiarny,
podniesienie, na którym składało się
ofiary bogom, zazwyczaj tedy z ma-
teriału niezapalnego; 2) w kościele
chrześcijańskim rodzaj stołu, na
którym odprawia się obrzędy rytual-
ne jak sakrament ołtarza, komunie
itd.; 3) wiersz dedykacyjny, ułożony
w kształcie ołtarza; 4) stopień, wy-
stęp lub tp. prowadzący w dół do
suchego doku; 5) astr. A. Ołtarz,
gwiazdozbiór (konstelacja) ARA; 6)
rura w piecu do pudlowania (żelaza,
stali).

altarage, s. (oł'teredż) ołtarzowe,
1) ofiary składane na ołtarzu lub dla
kościoła; 2) opłata pobierana przez
duchownego za obrzędy odprawiane
przy ołtarzu; 3) fundusz na odpra-
wianie mszy św. przy ołtarzu.

altar chime (o. czajm) KRK trzy
dzwonki stojące na ołtarzu, używa-
ne podczas obrzędu przez księdza.

altar cloth (o. kłó) obrus na oł-
tarz.

altar cushion (o. kuszn) poduszka
pod mszał.

altar hearse (o. hers) świecznik
przy ołtarzu, ozdobne rusztowanie
na którym pali się świece i zawiesza
się ozdobne tkaniny na pewne u-
roczystości.

altarist, s. (oł'teryst) osoba du-
chowna, działająca przy ołtarzu.

altar-piece, s. (o. pi's) dzieło sztuki
umieszczone nad ołtarzem lub za
ołtarzem dla ozdoby, ob. **reredos**.

altar side (o. sajd') wschodnia
ściana kościoła, zazwyczaj zakryta
ozdobami, obrazami, rzeźbami, bo-
azerią itp.

altarwise, adv. (o. wajz) w pozycji
ołtarza, t. j. po wschodniej stronie
kościoła, frontem ku zachodowi.

altazimuth, s. (elte'zimeż; altitude
i azimuth) astr. altazymut, uniwer-
salne narzędzie, instrument do rów-
noczesnego obserwowania azymutów
i wysokości gwiazd.

alter, vi. (oł'ter) zmienić się, prze-
inaczyć się.

alter, vt. 1) zmienić, przeinaczyć
(lecz bez zatracenia tożsamości, cha-
rakteru, celu itp.); 2) przest. wzbu-

rzyć, podniecić; 3) pot. wałaszyć,
trzebić, kastrować.

alterability, s. (-ebi'titi) nadawa-
nie się do zmiany.

alterable, adj. (-ebł) dający się
przeinaczyć, nadający się do zmiany.

alterableness, s. (-ebł'nes) zdolność
przeistoczenia się.

alterably, adv. (-ebł'i) w sposób
dopuszczający zmianę.

alterant, adj. (-ent) zmieniający,
ob. **alternative**.

alterant, s. kto lub co powoduje
zmianę, w szcz. farb. barwnik lub
tp. powodujący zmianę odcienia.

alteration, s. (-ej'szn) 1) zmienia-
nie; 2) zmiana, pr. zmiana doku-
mentu powodująca różnicę w skut-
kach prawnych lub w doniosłości ja-
ko dowodu, w odr. **spoliation**.

alterative, adj. (-ejtyw) powodu-
jący zmianę, przeznaczony do wy-
wołania zmiany, w szcz. med. po-
wodujący lub mający powodować
zmianę stanu chorobowego stopnio-
wo na stan zdrowia.

alterative, s. med. środek zmienia-
jący, lek lub sposób leczenia mający
stopniowo usuwać stan chorobowy i
przywrócić organizm do stanu nor-
malnego bez gwałtownych wpływów;
głównymi środkami zmieniającymi,
ALTERANTIA, są jod, arsenik, że-
lazo, związki rtęciowe i związki po-
tasowe.

altercate, vt. (-kejt) różnić się za-
patrywaniem, sprzeciwiać się, żarli-
wie zaprzeczać zdaniu drugiej oso-
by, spierać się zapalczywie w
dyskusji.

altercation, s. (-kej'szn) gorąca
wymiana słów, żarliwa dyskusja,
spór (słowny), zwada.

altered, part. adj. (oł'terd) zmie-
niony; a. **chord** (o. kord) muz.
akord, mający jeden ze swych skła-
dowych tonów zmieniony chroma-
tycznie dla modulacji.

altern, adj. (eł'tern i oł'tern) dzia-
lający na przemian; min. mający
dwie przeciwległe ścianki jednakowe
kształtem, lecz różne co do położenia
swych naroży i krawędzi.

alternant, adj. (eł'ternant) 1) po-
stępujący wzajem na przemian, za-
stępczy; 2) geol. złożony z warstw
postępujących po sobie na przemian.

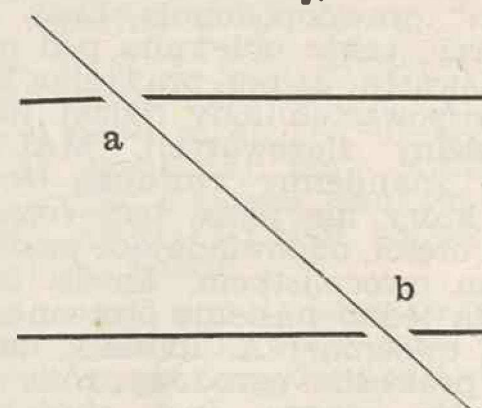
alternant, s. mat. wyznacznik (**de-
terminant**), złożony z równań linio-
wych, mających po porządku te sa-
me grupy funkcji rozmaitych nie-
wiadomych.

Alternanthera, s. (-'żera) bot. 1)
rodzaj dwuliściennych roślin szarła-
towatych, AMARANTHACEAE, rząd
śródlóżnych, CENTROSPERMÆ
rozpowszechniony w podzwrotniko-
wych okolicach Ameryki i Australii;
2) a. osobnik tego rodzaju.

alternat, s. (alterna'; fr.) zmiana
(na przemian) w pierwszeństwie
przy wypisywaniu państw, zawiera-
jących układ, w porządku podpisy-
wania itp.; ten zwyczaj dyploma-
tyczny odnosi się do państw równych
sobie, a czasem rozstrzyga los.

alternate, adj. (eł'ternejt) 1) zda-
rzający się lub następujący na prze-
mian, kolejny; 2) co drugi, należą-

cy do szeregu, którego członkowie
wzajemnie po sobie następują, np.
liczby parzyste i nieparzyste; 3) bę-
dący (obrani) jednym z dwóch, któ-
rzy mają się wzajem luzować; 4)
bot. rozstawiony na przemian, np.
liście po dwu stronach łodygi, u-
mieszczone po jednym z każdej stro-
ny w równej odległości; 5) bot. u-
mieszczony na przemian z innymi
narządami; a. **alligation** obliczenie
proporcji, w jakiej należy skombino-
wać kilka towarów po różnych ce-
nach, aby odpowiadała ustanowio-
nej cenie mieszanki; a. **angles**, geom.
kąty przeciwległe, kąty odpowiednie,
dwa kąty wewnętrzne między linia-
mi równoległymi przeciętymi przez
linię trzecią, leżące po przeciwnych
stronach linii trzeciej.

alternate, s. 1) coś co zmienia się
na przemian z czymś innym, coś co
następuje kolejno; 2) zastępca, oso-
ba przeznaczona do pełnienia czyn-
ności innej osoby na wypadek jej
choroby, nieobecności itp.

alternate, vi. 1) następować kolej-
no, wzajem po sobie, na przemian,
luzować się wzajemnie; 2) zmieniać
się na przemian (okresami, strefami
itp.); 3) el. (o prądach zmiennych)
powracać okresowo i nagle z kie-
runku przeciwnego temu, jaki uważa
się za kierunek prądu, do kierunku
prądu, także wytwarzać prąd zmienn-
ny, być poruszany prądem zmienn-
nym; częstotliwość prądu zmienn-
ego, **the frequency of an alternating
current**, przedstawia liczba jego na-
wrotów, **cycles**, w pewnym czasie,
zwykle od 15 do 130, najczęściej od
25 do 60 na sekundę.

alternate, vt. wykonywać kolejno,
na przemian, po porządku, luzować
wzajemnie, powodować następowanie
po sobie na przemian.

alternately, adv. (-łi) na przemian,
kolejno; mat. przez zamianę (wy-
mianę odpowiednich, pierwszych lub
drugich, wyrazów proporcji).

alternateness, s. (-nes) kolejność,
stan lub właściwość regularnego na-
stępowania po sobie na przemian.

alternating, part. adj. (eł'ternejt-
tin) następujący po sobie na prze-
mian, kolejny; a. **current** el. prąd
zmienny; a. **function** mat. funkcja,
w której wzajemna wymiana dwóch
zmiennych zmienia tylko znak funk-
cji.

alternatingly, adv. (-łi) kolejno,
na przemian.

alternation, s. (-'szn) regularne
następowanie po sobie na przemian;
kośc. czytanie i antyfona; el. pu-
szczenie prądu zmiennego.

alternative, adj. (eł'tur'netyw) 1)
alternatywny, pozostawiający wybór
między dwiema lub kilkoma ewen-

tualnościami; 2) rozdzielający, a. **conjunction** np. **either** — **or**, ob. **disjunctive**; 3) bot. mający kolejno ułożone koszyczki wewnętrzne i zewnętrzne; a. **standard** zmienna podstawa monetarna (złoto i srebro) stosownie do tego, który z kruszców jest czasowo prawnym środkiem obiegowym, paralelizm walutowy.

alternator, s. (oł'ternejter i eł'ternej'ter) el. przetwornica prądu zmiennego.

alternometer, s. (-nomi'ter) el. silnik prądu zmiennego, motor prądu zmiennego.

Althæa, s. (eł'gi'a) 1) mit. kl. Altea, żona Oineusa, króla Kalydonu, matka Meleagra; 2) w poemacie Roberta Lovelace'a "To Althea From Prison" prawdopodobnie Lucy Sacheverell, także opiewana pod mianem Lucasta; 3) bot. prawosłaz, bardzo rozpowszechniony rodzaj roślin z rodziny ślazowatych, **MALVA-CEÆ**, znamieny rozłupką (owocem, który nie pęka, lecz rozpada się na części, odpowiadające poszczególnym owocolistkom, każda część posiada jedno nasienie otoczone ze-wsząd owocnią); A. **ROSEA**, **hollyhock**, prawosłaz ogrodowy, róża raj-ska, róża czarna, (pot. choć niewłaściwie) malwa, i A. **OFFICIALIS marsh mallow** ślaz, prawosłaz lekarski, zygmarek lekarski, topolówka, są stosowane w lecznictwie; 4) a. ogrod. ozdobny krzew **HIBISCUS SYRIACUS**, powszedni we Florydzie, z podrodziny proświrnikowych, **HIBISCEÆ**; w tym znaczeniu zwykle **althea**.

Althing, s. (oł'ting) parlament islandzki.

althorn, s. (eł'thorn') muz. altowy sakshorn, dęty instrument metalowy ze skalą od A do e, ob. **pitch**, w orkiestrze zastępuje często waltornię. **French horn**, od której różni się kształtem wydłużonym, znamienym dla instrumentów zbudowanych według Saxa, ob. **saxhorn**.

although i **altho**, conj. (oł'go i ał'so) chociaż, chociażby, mimo że, jakkolwiek, aczkolwiek.

altilik, s. (ał'tilik') dawna turecka moneta srebrna wartości 6 piastrów, jeszcze gdzieś niegdzie w użyciu w rozmaitej wartości, około 25 c. (1 sh.).

altimeter, s. (ał'ti-miter) altymetr, przyrząd do mierzenia wysokości, jak np. sekstans.

altimetrical, adj. (ał'timit'rykl) altymetryczny, dotyczący mierzenia wysokości za pomocą altymetru.

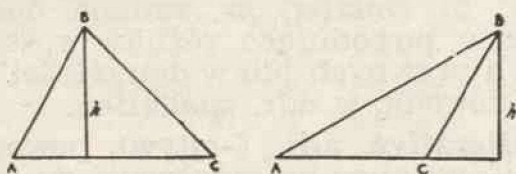
altimetry, s. (ał'ti'metri) altymetria, nauka mierzenia wysokości za pomocą altymetru.

Altis, s. (eł'tys) hist. kl. Altis, święty gaj, w którym odbywały się Igrzyska Olimpijskie.

altiscope, s. (eł'tiskop) teleskop zaopatrzony w lustra i reflektory, za pomocą jakich patrzący może widzieć przedmioty znajdujące się poza przeszkodami w prostej linii, ob. **periscope**.

altisonant, adj. (ał'ti-'sonent) wysoko nastrojony, wzniosły lub pompatyczny.

altitude, s. (eł'titiud) wysokość, fizyczne położenie w kierunku prostopadłym ponad ziemią lub innym przedmiotem, także przen. co do stanu, rangi, stopnia itp.; astr. odległość gwiazdy ponad horyzontem, mierzona za pomocą łuku prostopadłego koła od mierzonego punktu do horyzontu; **apparent a.** wysokość pozorna czyli widziania; **true a.** wysokość prawdziwa czyli po sprostowaniu pozornego wyniku przez obliczenie prawdziwego widnokregu, załamania światła itd.; geom. pionowa odległość od podstawy do najwyższego punktu figury geometrycznej, wysokość (trójkątu, równoległoboku itd.)

wysokość, a., trójkątu ABC.

altitudinal, adj. (eł'titiu'dineł) dotyczący wysokości.

altitudinarian, adj. (-ne'rien) wzniosły, podniosły.

altitudinarian, s. osoba o wzniosłych pojęciach, zasadach itp.

alto, s. (ał'to) pl. **altos** (ał'tos) muz. 1) alt, tony oktawy środkowej wyższej; 2) alt, głos altowy, dawniej najwyższy głos śpiewany przez mężczyzn i chłopców, kontratenor, obecnie najniższy głos kobiecy, kontralt, między tonami tenorowymi a sopranowymi; 3) altówka, instrument smyczkowy o tonie pośrednim między skrzypcami a wiolą; 4) alt, śpiewaczka śpiewająca altem, chłopiec śpiewający altem; 5) alt, głos altowy w chórze lub rola altowa w operze lub oratorium itp.

alto clef, muz. klucz altowy, ob. **clef**.

altocumulus, s. (eł'tokju'mjules) meteor. wysoko zawieszona chmura kłębiasta złożona z chmurki białawych i stalowych, **ALTOCUMULUS**.

altogether, adv. (oł'tuge'ęer) 1) przest. wszystko razem, wszyscy razem; 2) w całości, w zupełności, razem wzięwszy, bez wyjątku.

altogether, s. całość, komplet, ansambl.

altorelievo, s. (eł'toreli'wo) i **altorilievo**, s. (eł'torilje'wo) pl. -os, (po wł. pl. alti rilievi (czyt. ał'ti rilie'wi) szt. płaskorzeźba wypukła, w której niektóre części, np. głowa, ręce, ramiona, nogi, odstają od tła; zwyczajnie używa się w języku polskim wyrażen francuskich: płaskorzeźba płaska — **bas relief** (ba relief'), płaskorzeźba wypukła — **haut relief** (o relief').

altostratus, s. (eł'tostrej'tes) meteor. formacja chmur podobna do pierzasto-warstwowych, lecz cięższa i na niższym poziomie, **ALTOSTRATUS**.

altrices i **Altrices**, s. pl. (eł'traj'sys i eł'trisys) zool. karmiciele, dział ptaków wymagających stosunkowo długo opieki rodzicielskiej w gnieździe, w. przec. **praecoces**.

altricial, adj. (eł'tri'szeł; od **altrix** ł. karmicielka) zool. dotyczący karmicieli, ptaków należących do działu **ALTRICES**.

altropathy, s. (altro'pe'ji) współczucie dla innych.

altruism, s. (ał'truizm) altruizm, życzliwy wzgląd na interes bliźnich, teoria filozoficzna i jej stosowanie w praktyce; wyraz ukuty przez pozytywistę francuskiego Comte'a (czyt. Kąt, 1798-1857) i przyjęty przez tłumaczy, w przec. **egoism**.

altruist, s. (eł'tru-ist) altruista (m), altruistka (f), osoba uwzględniająca życzliwie interesy obce, ob. **egoist**.

altruistic, adj. (-i'styk) altruistyczny, uwzględniający życzliwie interesy innych osób, ob. **egoistic**, **egotistic**, **selfish**.

altruistically, adv. (-i'stikełi) altruistycznie, z życzliwym uwzględnieniem interesów innych osób.

aludal, s. (eł'liudeł; ar. al uthal) chem. flaszka bez dna wchodząca szczelnie w dno drugiego naczynia przy przestalaniu (sublimacji).

alula, s. (eł'lula) zool. 1) szczytkowe pióra ptasie z kilkoma krótkimi dudkami, zwane **bastard wing**; 2) u muchówek czyli dwuskrzydłych, **DIPTERA**, mała szypułka u nasady skrzydeł nad przezmiankami, **HALTERES**.

alum, s. (ał'em) 1) min. ałun potasowy, kalinit, ałun, hałun, $KAl(SO_4)_2 \cdot 12 H_2O$ lub $K_2SO_4 \cdot Al_2(SO_4)_3 \cdot 24 H_2O$, siarczan glinowo-potasowy zwany ściślej **potassium alum** lub **potash alum**, w odr. ałunu sodowego (mendozytu), ałunu amonowego (tamarugitu) itp., używany w lecznictwie i w sztukach pięknych; 2) chem. którykolwiek z wielu związków nieorganicznych, równopostaciowych, w których w miejsce potasu wchodzi sól, amon itp., a w miejsce glinu żelazo, chrom lub inny trójwartościowy pierwiastek.

alum, vt. ałunować, moczyć w roztworze ałunowym, zaprawiać ałunem lub innym związkiem glinowym.

alum cake (-kiejk) produkt działania kwasu siarczanego na glinę, składający się głównie z siarczanu krzemowego i glinowego.

alum flower (-flau'er) proszek palonego ałunu.

alum glass (ał'emgles) krystalizowany ałun.

alumina, s. (ału'mina; pl. od **alumen**, ł.) ałuny, chem. tlenek glinu Al_2O_3 , najbardziej rozpowszechnione na świecie ciało kopalne, ob. **aluminium**; korund, szafir i rubin są krystalizowanymi ałunami.

aluminate, s. (ału'minejt) chem. sól wodorotlenku glinowego, tworząca się kiedy wodorotlenek działa z lekką kiszácą.

aluminate, vt. ałunować, zaprawiać ałunem.

aluminic, adj. (ał'jumi'nyk) glinowy, zawierający aluminium, aluminowy.

aluminiferous, adj. (ału'mini-ferös) zawierający ałun lub glin.

aluminiform, adj. (ałumi'niform) mający kształt ałunu.

aluminite, s. (ału'minit) min. alumin, siarczan glinowy, biały, ziemisty, tworzący buły w piasku i piaskowcu, Al_2SO_6 i $9 H_2O$.

aluminium i aluminum, s. (ał'-jumin'jem i aliu'minom) chem. glin, aluminium, niebieskawy, biało-srebrny pierwiastek, skrót: **Al**, c.w. 2.6, nieoksydujący, tak rozpowszechniony że stanowi 7.3% wszystkich metalów ziemi; chemicznie trójwartościowy.

a. bronz lub **gold** złocisty stop glinu i miedzi, z zawartością 5 do 10% glinu (zazwyczaj 10), c.w. 7.6, używany do wyrobu broni, dzwonów, łożysk itp.

a. chloride, (a. klo'rajd) chem. związek glinu i chloru, $AlCl_3$, otrzymywany w postaci białej krystalicznej substancji przez ogrzewanie glinu z węglem w chlorze, używany jako katalizator.

a. hydroxide, (a. hi'droksajd) chem. wodorotlenek glinu, $Al(OH)_3$, żelatynowy biały strąk (precypitat) w przyrodzie znajdujący się jako gipsyt, **gibbsite**, czyli hydrargilit, AlH_3O_3 , w boksycie, **bauxite**, $Al_2O_3 \cdot 2 H_2O$, i w diasporze, **diaspore**, $AlHO_2$ i $Al_2O_3 \cdot H_2O$.

a. sulphate, (a. solfejt') chem. siarczan glinu, sól $Al(SO_4)_3$, zwana także **concentrated alum**, w przyrodzie znajdujący się w alunogenie, sztucznie wyrabiany przez działanie kwasu siarczanego na wodorotlenek; używany w farbiarstwie.

aluminoferric, adj. (alu'minofer'yk) chem. glikożelazowy, zawierający glin i żelazo.

aluminography, s. (aliumino'grafi) sztuka i czynność drukowania z płyt aluminiowych, aluminigrafia.

aluminographic, adj. (aliu'minogref'ik) aluminigraficzny.

aluminothermic, adj. (-żor'mik) aluminotermiczny.

aluminothermics, s. (-s) sztuka aluminotermii, nauka aluminotermii.

aluminothermy, s. (-żor'mi) aluminotermia, metoda i czynność wytwarzania ciepła za pomocą chemicznej kombinacji z glinem, ob. **thermite**, mieszanina tlenku metalu i sproszkowanego glinu umożliwia otrzymywanie trudno topliwych metali w stanie czystym.

aluminous, adj. (-'minös) ałunowy, glinowy, dotyczący ałunu albo glinu.

aluminum, s. (-'minem) ob. **aluminium**; w St. Zj. powszedniejsza forma: **aluminum**, w Anglii: **aluminium**.

alumna, s. f., pl. **alumnae** (alum'na, alum'ni) 1) w staroż. pasierbica, pupilka; 2) graduatka kolegium lub uniwersytetu.

alumnus, s. m., pl. **alumni** (alum'nes, alum'naj) 1) w staroż. pasierb, pupil; 2) graduat kolegium lub uniwersytetu; 3) **alumn**, kleryk, student seminarium duchownego.

alumroot, s. (a'lemrut) bot. 1) ziele pn. amer. **HEUCHERA AMERICANA** z rodziny skalnicowatych, **SAXAFRAGACEAE**, z rzędu różowych, **ROSALES**, z korzeniem o właściwościach ściągających, także kilka innych gatunków **HEUCHERA**; 2) bodziszek **GERANIUM MACU-**

LATUM, o liściach podobnych do ziela **HEUCHERA**.

alum shale lub **slate** łupek lub ił glinowy, rodzaj łupku zawierającego piryty, których rozkład powoduje powstanie ałunu jaki tworzy wykwyty na skałach, gdzie zbierają go dla celów handlowych.

alunite, s. (al'junajt) min. ałunit, siarczan glinowy, bezbarwny, biały, różowy lub szary t. 3.5-4, c. w. 2.6-2.8; $K(AlH_2O_2)_3 (SO_4)_2$, produkt przeobrażenia się skaleni, cenne źródło sztucznego ałunu.

alunogen, s. (aliu'nodžen) min. alunogen, siarczan glinowy, biały, włóknisty, tworzący się na ścianach jaskiń, $Al_2(SO_4)_3 \cdot 18 H_2O$, zwany także **feather alum** i **hair salt**.

alure, s. (al'jur) przest. ścieżka prowadząca wzdłuż muru obronnego, klasztornego itp.

alveola, s., pl. **alveolae** (alwi'ola, pl. alwi'oli) bot. zagłębienie w naczyniu rośliny.

alveolar, adj. (alwi'oler i al'wio-ler) 1) anat. (ob. **alveoli**) dotyczący zębodołów, jamek przeznaczonych do pomieszczenia korzeni zębowych; 2) gram. wymawiany w ten sposób, że koniec języka dotyka linii frontowych górnych zębodołów, **the Polish letter l is an a. consonant not to be confused with the English w**; **a. artery**, anat. tętnica zasilająca górne zęby trzonowe i dwójkończone; **a. canals** anat. przewody na nerwy w szczęce; **a. ducts** lub **passages**, anat. rozszerzone końce oskrzelek, o ściankach pokrytych pęcherzykami powietrza; **a. point**, kran. w wymiarze czaszki środek brzegu łuku górnego zębodołowego.

alveolate i alveolated, adj. (ełwi'olejt, eł'wiolejt, ełwi'olejtyd, eł'wiolejt'yd) mający zagłębienia na podobę plastra miodu.

alveolation, s. (eł'wiolejszn) układ zagłębień podobny do plastra miodu.

alveolitis, s. (ełwi'olaj'tys) med. zapalenie zębodołu.

alveolo- (ełwi'olo) zębodołowo-

alveolo-condylean, adj. (e.-kan-di'lien) kran. i anat. dotyczący płaszczyzny przechodzącej przez punkt zębodołowy i knykcie potyliczne, **alveolar point and occipital condyles**, zębodołowo-knykciowy.

alveolo-dental, adj. (e.-den'tel) anat. dotyczący zębodołów i zębów; zębodołowo-zębowy.

alveolo-labial, adj. (e.-le'bieł) anat. dotyczący części szczęki obejmującej zębodoły i wargę, zębodołowo-wargowy.

alveolo-lingual, adj. (e.-ling'ueł) anat. zębodołowo-językowy.

alveolo-subnasal, adj. (e.-sobnej'zeł) anat. dotyczący części szczęki górnej od zębodołów do spodu kości nosowej.

alveolus, s., pl. **alveoli** (ełwi'oles, ełwi'olaj) anat. i zool. zagłębienie, jak np. komórki plastra miodu, zębodoły, komórki płuc, bąbelki grudek chłonnej; zool. zębate włoski okrążające gębę szkarłupnia.

alvin, adj. (eł'win, eł'wajn) brzuszny, kiszkowy, jelitowy.

always, adv. (ał'uej) przest. zawsze.

always, adv. (oł'uejs) 1) zawsze, wieczyście, wiecznie, ustawicznie; 2) stale, regularnie, z reguły; 3) w każdym razie.

Alyssum, s. (ełi'som) bot. smaglica, nisko rosnące ziele z rodziny krzyżowych, **CRUCIFERAE**, rozpowszechnione w wielu gatunkach w Europie i Azji, niektóre gatunki hodowane w ogrodach także w Ameryce, jak **A. MARITIMUM**, **sweet a.**, o białych kwiatach, jako rabat.

am, vi. (em) jestem, pierwsza osoba liczby poj. od **to be**; z **to** mam zamiar lub polecenie albo przeznaczenie: **you are satisfied, so am I** ty jesteś zadowolony, ja także; **I a.** sekta religijna w St. Zj.

a. m. skrót (ej em') **ANTE MERIDIEM**, przed południem; o ósmej rano **at eight a. m.** (et ejt ej em).

A. M. skrót (ej' em') **ARTIUM MAGISTER**, magister nauk wyzwolonych; **ANNO MUNDI** w roku od stworzenia świata.

ama, s. (ej' ma) 1) hist. kośc. naczynie na wino używane przez pierwszych chrześcijan do sakramentu ołtarza.

amadavat, s. (emada'wat) zool. zięba indyjska, **ESTRELLA AMADAVA**, sprowadzana z Ahmadabad i trzymana w klatkach jako ptak używany do walki, samiec w lecie karmazynowy, stąd nazwa **strawberry finch**, samica ciemno-oliwkowa.

Amadis, s. (e'madis; hisz. miłość Boga, Bogumił) męskie imię własne; **A. of Gaul** (e. ow gol) król wicz galijski w licznych romansach XVI wieku opartych pierwotnie najprawdopodobniej na awanturach rycerza hiszpańskiego (Garcia Ordoñez de Montalvo, ok. 1470): nieślubny syn Periona, króla Galii, ma zginąć porzucony przez matkę, Elisenę, księżniczkę bretońską, na morzu w skrzynce; uratowany na brzegach Szkocji i tam wychowany, zdobywa po wielu zwycięskich przejściach rękę ukochanej księżniczki Oriany, **A. of Greece** (e. ow gris) bohater dalszego cyklu sławnych romansów hiszpańskich, prawnuk tamtego, romanse oparte na życiorysie Felicjana de Silva.

amadou, s. (e'madu) hubka, zwana także **punk**, **German tinder**, przeważnie z huby **POLYPORUS FOMENTARIUS** (żagiew bukowa czyli pospolita), czasem używano jej po wymoczeniu w saetrze.

amah, s. (a'ma i e'ma) mamka, piastunka, szcz. na Wschodzie.

Amaimon, Amamon, Amaymon, s. (emej'mon, emaj'mon) król wschodni, wybitny diabeł wymieniony w Szekspira "Henry IV" i "Merry Widows of Windsor".

amain, adv. (emejn') 1) gwałtem, przemocą, z wielką siłą, potężnie; 2) w pośpiechu, żartko.

Amalekite, s. (e'malekajt') Amalechita, członek szczepu beduińskiego, walczącego z Żydami za czasów Saula i Dawida.

amalgam, s. (emeł'gem) amalga-mat, ortęć, stop rtęci z innym me-talem lub z innymi metalami, płynny lub stały stosownie do ilości rtęci, a. cyny służy do wyrobu zwierciadeł, ob. **alloy**, **amalgamation process**; 2) związek, kombinacja, mieszanina kilku rzeczy; 3) min. amalgama, rodzimy stop rtęci i srebra, mieszanina izomorficzna w kryształach regularnych, t. 3-3.5, c.w.13.7-14.

amalgamate, vi. (emeł'gemejt) stapiać metal z rtęcią, łączyć się, amalgamować; mieszać się.

amalgamate, vt. 1) stapiać metal z rtęcią, 2) mieszać, kojarzyć, np. dwa szczepy, dwie kultury; 3) łączyć, wiązać, np. dwie firmy, szcz. w Anglii, w St. Zj. zaś **merge**, ob.

amalgamation, s. (emełgamej'szn) 1) czynność lub metoda amalga-mowania, amalgamat; 2) wynik amalgamowania, zamalgamowanie, amalgamat, stop rtęci z innym me-talem; 3) połączenie, np. dwóch firm, spółek, korporacji (Anglia); St. Zj. ob. **merger**.

amalgamation process sposób wy-ciągania srebra i złota z rudy za pomocą rtęci.

amalgamator, s. (-ter) kto lub co stapia rtęć z innym metalem, w szcz. maszyna do wyciągania srebra i złota z rudy za pomocą amalga-mowania.

Amalings, s. pl. (a'melingz) Ama-lingowie, królewski szczep wśród starożytnych Gotów, który zapano-wał następnie nad Ostrogotami, mę-ska linia wymarła 526 ze skolem Teodoryka Wielkiego.

Amalrician, s. (emalri'szen) hist. kość. Amalrycjanie, członek sekty panteistycznej, założonej przez A-malryka z Beny (Almaric lub Amal-ric lub Amauric de Chartres, (czyt. amorik'd'szartr) filozofa i teologa XIII w.; nauka jego, że Bóg objawił się przez wcielenie trzykrotnie: w Abrahamie (Ojciec), w Chrystusie (Syn) i w Amalryku (Duch Święty), została potępiona przez papieża In-nocentego III w 1215.

Amalthea, i **Amalthæa**, s. (emal-żi'e) Amaltea, Amalteja, 1) mit. kl. koza, która karmiła Zeusa jako nie-mowlę; złamany róg Amaltei Zeus zapelniał wszystkim, czego zapragnie posiadacz; róg Amaltei, **horn of A.** róg obfitości, **horn of plenty**, **cornu-copia**; 2) kochanka Jowisza Am-mona, matka Bakchusa, ukrywana przed jego żoną, Rheą, na wyspie Nysa; 3) sybilla kumejska (od mia-sta Cumæ w Kampanii).

amandin, s. (amen'dyn, e'men-dyn) chem. amandyna, typowy pro-stein słodkich migdałów, pestek brzo-skwini, itp., o właściwościach globuliny.

amani, s. (ema'ni; amana ar. hi-poteka) 1) w Indiach dobra pań-stwowe, od których dzierżawę opła-ca się w naturze nie w pieniądzu; 2) w Indiach dobra państwowe lub inne przedmioty dochodowe nie-dzierżawione, w przec. **zamindari**.

Amanita, s. (emanaj'ta) 1) bot. muchomór, obszerne rodzaje grzybów z rodziny bedłkowatych, **AGARICA-**

CEÆ z rzędu obłoczniaków, **HYME-NOPTERA**; niektóre gatunki są ja-dalne, lecz **A. MUSCARIA** fly agaric muchomór z kapeluszem pomarań-czowym w białe kropki, **A. PHAL-LOIDES death cup**, **A. VERNIA**, **destroying angel**, są trujące; a. osobnik tego rodzaju.

Amanitopsis, s. (emanita'psys) bot. rodzaj grzybów bedłkowatych, **AGARICACEÆ**, dawniej zaliczany do rodzaju muchomorów, **AMANI-TA**, lecz różniący się od nich bra-kiem powłoki, **velum**; gatunki prze-ważnie trujące, lecz **A. VAGINATA** zaliczany do najlepszych grzybów jadalnych.

amanuensis, s. (emaniu'en'sys) amanuensis, pomocnik uczonego, osoba pisząca pod dyktatem lub przepisująca dzieła dla bibliotek; archiwista biblioteczny.

Amara, s. (ema'ra) zool. obszerne rodzaje chrząszczy z rodziny szczy-pawkowatych, **CARABIDÆ**, owad podłużny, średniej wielkości, prze-ważnie brązowy.

amaranth, s. (e'maranż; a. p. i maraj'nejn gr. wędnać) 1) poet. mityczny kwiat nigdy nie wędnać; 2) bot. szarłat, roślina z rodzaju szarłatowatych, **AMARANTHACEÆ**, uprawiana w ogrodach dla pięknego kwiatu, zielonego, amarantowego i karmazynowego; 3) kolor amaran-towy, amarant.

Amaranthaceæ, s. pl. (emaren-żej'si-i) bot. szarłatowate, rozpo-wszechniona rodzina ziół rocznych z rzędu komosowatych, **CHENOPO-DIALES**, o barwnych liściach i bo-gatych kiściach kwiatów z przy-kwiatkami.

amaranthaceous, adj. (-'szös) bot. szarłatowy.

amaranthine, adj. (e'meren-żajn) 1) poet. niewędnać, jak mityczny kwiat, ob. **amaranth**, s. 2.; 2) szar-łatowy; 3) amarantowy, koloru amarantowego.

Amaranthus i **Amarantus**, s. (ema-ren-żes) bot. szeroko rozpowszechni-ony rodzaj roślin, szarłat, przeważnie chwasty, lecz niektóre są wysoko ce-nione przez ogrodników, jak **love-lies-bleeding A. CANDATUS** szarłat zwisły; **A. HYBRIDUS** szarłat prosty, o łodydze do 32 cali (80 cm.) wysokości; **prince's feather A. HY-POCHONDRIACUS**; a. szarłat, o-sobnik tego rodzaju.

amarantite, s. (-'tajt) min. ama-rantyt, trójskośny siarczan żelazo-wo, brunatno-czerwony, homanit, $\text{Fe}_2\text{S}_2\text{O}_6 \cdot 7 \text{H}_2\text{O}$.

amarelle, s. (a'marel) amaryla, o-woc z grupy hodowanych czereśni wywiedzionych z wiśni, **PRUNUS CERASUS**, i różniący się od moreli bezbarwnym sokiem.

amargoso, s. (ejmargo'so) 1) gorz-ka kora meksykańskiego krzewu **CASTELA ERECTA**, **goatbush**, z ro-dziny bieguncznicowatych, **SIMA-RUBIACEÆ**; 2) na Filipinach prze-piękła, **MOMORDICA**, roślina dynio-wata, nazywana w Ind. **Wszech. balsam apple**, ob.

amarin(e), s. (e'marin, emej'ryn, emej'rin; amarus ł. gorzki) chem. amaryna krystaliczna substancja

trująca, $\text{C}_{21}\text{H}_{15}\text{N}_2$, wynik działania amoniaku na olej gorzkich migda-łów.

Amaryllidaceæ, s. pl. (e'maril'li-dej'si-i) bot. amarylkowate, obszer-na rodzina roślin jednoliściennych, cebulkowych lub kłączowych, z rzę-du liliowych, **LILIALES**, znamien-nych dolnym słupkiem, obejmuje o-koło 70 rodzajów i 800 gatunków, przeważnie w strefie zwrotnikowej; należą tu m. i.: agawa **AGAVE agave**; amarylka **AMARYLLIS amaryllis**; narcyz **NARCISUS daf-fodil**; śnieżycy **LEUCOJUM snow-flake**; przebiśnieg **GALANTHUS snowdrop**.

Amaryllis, s. (emaryl'lys) 1) dzie-wcze wiejskie lub oblubienica w poe-zjach sielankowych Teokryta, Wer-gilego, a za tym wzorem naśladow-ców we wszystkich językach euro-pejskich, **Amaryllis**; 2) bot. rodzaj cebulkowych roślin pochodzących z Afryki, typ rodziny amarylkowatych, jedynym gatunkiem jest amarylka, **AMARYLLIS BELLADONNA**, ob. **Belladonna lily**; 3) a. marylka, na-dobnia, roślina, kwiat lub cebulka tego rodzaju lub pokrewnego.

amass, vt. (emas') zbierać, skupiać, gromadzić, szcz. w wielką masę, w wielkiej ilości.

amasthenic, adj. (e'mes-że'nyk; ama gr. razem, sthenos gr. siła) fo-togr. gromadzący chemiczne pro-mienie światła w jedno ognisko.

amate, vt. (emejt') przest. pobić, pognać, przygnębić.

amate, part. adj. przest. pobity.

amateur, s. (emaciur' lub lepiej fr. amator') 1) amator, lubownik, miło-śnik; 2) amator, dyletant.

amateurish, adj. (amatö'risz) ama-torski, nie zawodowy; niedoskonały, wadliwy przez brak doświadczenia zawodowego, niedojrzały.

amateurishly, adv. (-'li) po ama-torsku, nie zawodowo; bez doświad-czenia zawodowego, niedojrzale, po dyletancku.

amateurishness, s. (-nes) 1) ama-torstwo, upodobanie, zamiłowanie (w sztukach itp.) 2) amatorskość, brak doświadczenia zawodowego, niedojrzałość, dyletantyzm.

amateurism, s. (amatö'ryzm) styl amatorski, sposób wykonywania bez doświadczenia zawodowego.

Amati, s. (ama'ti) skrzypce wyro-bu rodziny Amati w Kremonie (Cre-mona, we Włoszech), założyciel fir-my Andrea A. (1530-1611), najcen-niejsze te, które wyrabiał jego wnuk. Nicola A. (1596-1684), nauczyciel Guarneriego i Stradivariusa; jego skrzypce odznaczają się tonem i szczególnie zgrabnym kształtem.

amative, adj. (e'metyw) pełen mi-łości, pot. kochliwy.

amativeness, s. (-nes) frenol. po-chopność do uczuć miłosnych, pot. kochliwość.

amatorio, s. (amato'rio; wł) do-słownie: podarek miłosny, w cerami-ce przedmiot majolikowy z portre-tem kobiety i z podpisem dedykacyj-nym.

amatory, adj. (e'matori) miłosny, dotyczący miłości, wywołujący pociąg ku miłości zwłaszcza płciowej; **a. potion** napój miłosny, lubczyk.

amaurosis, s. (e'moro'zys; amauros gr. ciemny) czarna ślepotą, niemożność widzenia wskutek braku siły nerwu ocznego, bez widocznych zmian zewnętrznych w oku.

amaurotic, adj. (e'moro'tik) dotyczący czarnej ślepoty.

amaze, vi. (emejz') przest. być zdumionym, osłupieć.

amaze, vt. 1) przest. osłupić, odrzucić, wprowadzić w osłupienie; 2) zadziwić, zdumieć.

amaze, s. poet. zdumienie wynikające ze strachu, z zaskoczenia, ze zdziwienia.

amazement, s. (-ment) 1) przest. osłupienie, szal; 2) zdumienie wywołane niespodzianką, nagłym strachem, podziwem.

Amazilis, s. (emezy'lis) zool. rodzaj wielkich kolibrów Amer. Śr., którego dwa gatunki sięgają po północną granicę południowego Texasu.

Amazon, s. (e'mezon) 1) mit. kl. Amazonka; legendarne Amazonki były narodem wojowniczych kobiet w Małej Azji, walczących często z Grekami: Bellerofon, Herkules, Tezeusz walczyli z nimi, a Achilles zabił ich królową Penthesileę, gdy Amazonki pośpieszyły z pomocą Troi; 2) żołnierka dahomejska przed zaborem francuskim; 3) a. amazonka, mężyca, **VIRAGO**, wysoka silna kobieta o męskich ruchach i cechach psychicznych, żart. herod-baba; 4) zool. osobnik z rodzaju papug Amazona w Amer. Środk. i Płd.; 5) zool. osobnik z kilku gatunków barwnych kolibrów; 6) przest. a. **riding dress** amazonka, dawniejsze ubranie damskie do jazdy konnej, kiedy panie jeździły jeszcze na damskim siodle.

Amazon ant zool. mrówka amazonska, gatunek mrówek, **POLYERGUS RUFESCENS**, który uprawia larwy innych gatunków mrówek i zatrzymuje je po wylęgnięciu jako niewolników; żyje w Ameryce i w Europie.

Amazonian, adj. (emezo'njen) 1) amazoński, dotyczący rzeki Amazonki w Amer. Płd.; 2) amazoński, dotyczący mitycznych Amazonek albo dotyczący mężycy, wojowniczy, objawiający męskie ruchy lub męską psychikę kobiety.

Amazonian, s. (emezo'njen) Indianin z okolicy rzeki Amazonki w Amer. Płd.

amazonite, s. (e'mazonajt) lub **Amazon stone**, min. amazonit, kamień amazoński, odmiana mikroklinu, $KAlSi_3O_8$, o kolorze grynszpawym, na Uralu, w Kolorado, w Pensylwanii.

Amazon lily ob. **Eucharis**.

ambage, s. (em'bedż), zwyczajnie w pl. **ambages** (em'bedzies) droga okrężna, serpentyna, stąd: korowody, kręactwo, niedomówienia lub płatnie wyrazów, okrażenia, wymówki.

ambagious, adj. (embe'dżjez) kręty, wykrętny, krążący dokoła, wymijający.

ambagiously, adv. (-li) wykrętnie, dwuznacznie, wymijająco.

ambagiousness, s. (-nes) wykrętność, dwuznaczność, wymijanie.

ambary, s. (emba'ri) lub **ambary hemp** konopie indyjskie **HIBISCUS CANNABINUS**, zwany także **brown Indian hemp**, roślina i włókno.

ambash, s. (em'besz) bot. miejscowa afrykańska nazwa ciernistego krzewu **ÆSCHYNOMENE ELAPHROXYLON** rosnącego niezwykle szybko, blisko wody, cenionego dla białego drewna.

ambassador i **embassador**, s. (embas'sador) 1) przest. wysłaniec panującego do drugiego panującego ze specjalnym pismem lub w celu załatwienia ważnej sprawy bieżącej; 2) najwyższej rangi poseł stale zamieszkały w państwie, w którym reprezentuje swój rząd; **a. ordinary** lub **resident a.**, zazwyczaj mający pełnomocnictwo podpisywania układów, zwany wtedy **a. plenipotentiary** poseł lub minister lub ambasador pełnomocny, ob. **diplomatic agent**, **legate**; 3) przen. reprezentant.

ambassadorial, adj. (embesado'rieł) ambasadorski.

ambadress, **ambadressice**, **ambassadrix**, s. (embes'sedres, embes'sedris, embes'sedriks) ambasadorka; także czasem (niewłaściwie) żona ambasadora, ambasadorowa.

amber, adj. 1) bursztynowy, zrobiony z bursztynu; 2) bursztynowy, koloru bursztynowego; 3) bursztynowy, podobny do bursztynu; **a. fish** zool. gatunek ryb ciepłych mórz, z rodzaju **SERIOLA**, z rodziny **CARANGIDÆ**, rzędu **ACANTHOPTERYGII**, niektóre wielkie i jadalne; **a. forest** geol. kopalny las **PINITES SUCCINIFER** itp., z którego powstał bursztyn, jak np. w okolicach nadbałtyckich pochodzących z systemu trzeciorzędowego; **a. jack** zool. ryba **SERIOLA DUMERILI** w Morzu Śródziemnym i w Ind. Zach.; **a. seed** bot. ziarno piżmowe, ob. **abelmosk**; **a. tree**, bot. drzewo płd. afr. z rodzaju **ANTHOSPERUM** z wonnym liściem.

amber, s. (em'br) min. bursztyn, żywica kopalna pochodząca z drzew iglastych dawno zaginionych (**PINITES SUCCINIFER** i i.), $C_{10}H_{16}O$, (79% węgla, 10½% wodoru, 10½% tlenu), t. 2-2,5, c.w. 1.074-1.097, topi się w temperaturze ok. 287°C. (ok. 458°F.) 2) kolor bursztynowy; 3) przest. ambra; 4) bot. dziurawiec **HYPERICUM PERFORATUM** St. **John's wort**, (rozmaite chwasty "świętojańskie"); 5) ob. **electrum**, 2).

ambergris, s. (em'bergris; anbar ar. ambra, gris fr. szary) szara ambra, substancja o konsystencji wosku, pochodząca z warstwy tłuszczu lub z chorobliwych wydzielin utworzonych w przewodzie pokarmowym wieloryba, a pływająca w Oceanie Indyjskim i i. w bryłach wagi do 100 kg. (220 funtów), ceniona w wyrobie perfum.

ambidexter, adj. (em'bidek'ster; ambo ł. oba, dextra scil. manus ł. prawa scil. ręka) 1) używający lub dotyczący używania obu rąk z równą zręcznością; 2) dwulicowy, obłudny,

s'uzący dwom stronom, przest. dwulicny, dwuliczny, dwulicy.

ambidexter, s. osoba władająca obiema rękoma z równą biegłością, pr. osoba biorąca wynagrodzenie od obu stron będących w sporze, osoba dwulicowa gotowa służyć dwom panom.

ambidexterity, s. (em'bidek'steriti) dwulicowość, dawniej: dwulicność, dwuliczność, dwulicość.

ambidextral, adj. (em'bidek'streł) dotyczący obu stron, położony po obu stronach.

ambidextrous, adj. (-'strös) 1) mający zdolność używania obu rąk z równą zręcznością; 2) wszechstronnie uzdolniony; 3) dwulicowy, służący dwom stronom.

ambidextrously, adv. (-'li) 1) równo zręcznie obiema rękoma; 2) z nadzwyczajnym i wszechstronnym talentem; 3) obłudnie, dwulicowo.

ambidextrousness, a. (-'strösnes) 1) zdolność używania obu rąk z taką samą zręcznością; 2) wszechstronne uzdolnienie; 3) obłudność, służenie dwom panom.

ambiens, s., pl. **ambientes** (em'biens, em'bientis) zool. ambiens, mięsień udowy niektórych ptaków, którego ścięgno pokrywa kolano i łączy się ze ścięgnem palców, powoduje objęcie grzędy szponami; posiadanie lub brak tego mięśnia wpływa na klasyfikację.

ambient, adj. (em'bient; ambire ł. obchodzić dookoła) 1) okrażający dookoła, chodzący dokoła; 2) otaczający ze wszech stron, jak np. powietrze.

ambient, s. otoczenie, coś co otacza ze wszech stron, jak np. powietrze.

ambigenous, adj. (embi'dżines) dwurodzajowy, dwugatunkowy, w szcz. bot. mający zewnętrzne listki kwiatowe inne niż wewnętrzne.

ambiguity, s. (em'bigju'iti) dwuznaczność, zawilość, niejasność, wątpliwość.

ambiguous, adj. (embi'gjuös) dwuznaczny, zawiły, niejasny, wątpliwy, ob. **equivocal**.

ambiguously, adv. (-li) dwuznacznie, niejasno.

ambiguousness, s. (-nes) dwuznaczność, niejasność, zawilość, wątpliwość.

ambiparous, adj. (-'pares; ambo ł. oba, pario ł. rodzę) bot. mający zaczątki liścia i kwiatostanu, o pąkach.

ambisporangiate, adj. (em'bisporen'dżjejt) bot. dwuzarodniowy, mający zarodnioliście, **sporophylls**, posiadające tak większe zarodnie jak i mniejsze zarodnie, **megasporangia** i **microsporangia**, jak mają wszystkie rośliny nasienne czyli jawno-płciowe, **PHANEROGAMÆ**.

ambit, s. (em'bit) otoczenie, granica, okolenie (zamku, placu, podwórza), przestrzeń, obszar, obejście (obozu itp.), krążanek otaczający podworec średniowieczny, jak np. ambit podwórza Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie (schody i krążanek) 2) przen. granica słów i czynów.

ambition, s. (emby'szn; od ambire ł. chodzić dokoła, ambitio ł. chodzenie dokoła, jako kandydat, zwyczajem starorzymskim witając się z każdym przechodniem-wyborcą) 1) przest. chodzenie od wyborcy do wyborcy starając się o głosy; 2) ambicja, gorące pragnienie honorów, stanowiska lub odznaczenia się; 3) ambicja, przedmiot takiego pragnienia; 4) (płd. Stany) złośliwość, zawist, nienawiść.

ambition, vt. 1) przest. pobudzać ambicję; 2) r. ambicionować o co, pragnąć gorąco honorów, stanowiska, odznaczenia się.

ambitious, adj. (-'szös) ambitny, posiadający gorące pragnienie honorów, stanowiska, odznaczenia się, z of lub z inf., dyktowany lub powodowany takim pragnieniem.

ambitiously, adv. (-li) ambitnie.

ambitiousness s. (-nes) ambitność, żądza zaszczytów.

amble, s. (embł) stęp (m), stępia (f), kroczyć (m), chód konia wolny, kiedy koń podnosi naprzód obie nogi prawe, potem obie nogi lewe naprzemiennie, ob. **pace**, **single-foot**, w szerszym znaczeniu każdy powolny chód konia; 2) każdy ruch podobny do stępu konieskiego.

amble, vi. 1) jeździć stępem, o wierzchowcu i o jeźdźcu; 2) poruszać się zwolna jak koń idący stępem.

amblotic, adj. (emblo'tyk) med. poronny, wywołujący poronienie.

amblotic, s. (embla'tyk) med. środek wywołujący poronienie, środek poronny.

ambly- przedr. (amblys gr. tępy) tępo-.

amblygon, s. (em'bligan) geom. przest. figura geometryczna o kątach rozwartych, w szcz. trójkąt o kącie rozwartym.

amblygonal i **amblygonial**, adj. (embli'goneł, embli'gonieł) geom. przest. rozwartokątny.

amblygonite, s. (-'gonajt) min. amblygonit, fosforan bezwodny glinu i litu, trójskośny, **FAlLiPO**, t. 6, c.w. 3.

amblyopia, (emblio'pia) med. niedowidzenie, słabość wzroku bez widocznej nienormalności budowy oka.

amblyopic, adj. (em'blo'pyk) med. tępowzroczny.

amblypod, adj. (em'błipad) paleont. amblypodowy.

amblypod, s. paleont, osobnik z grupy **Amblypoda**.

Amblypoda, s. pl. (embli'poda) paleont. amblypoda, zaginiona grupa ssaków z piętra eoconowego systemu trzeciorzędowego, przejściowy typ zwierząt kopytnych o małym mózgu a rozmiarach słonia, głównie w Amer. Płn., ob. **Coryphodon**, **Dinoceras**.

amblypodous, adj. (embli'podös) paleont. podobny do amblypodów.

Amblystoma, s. zool. ob. **Ambystoma**.

ambo, s., pl. **ambos** (em'bo, em'bos) hist. kość. ambona w pierwszych czasach chrześcijaństwa; no-

woczesna ambona nazywa się po ang. **pulpit**, w języku pol. zaś ambona oznacza nadal kazalnicę w kościele współczesnym.

amboceptor, s. (embosep'ter) chem. fizjol. dwuchwytnik, uczulacz, sensybilator, przejściowa substancja w teorii Ehrlicha, ob. **side-chain theory**.

ambrein, s. (em'bri-in) chem. fizjol. ambreina, bezazotowa wonna substancja, stanowiąca główną część ambry, nierozpuszczalna w wodzie.

ambrite, s. (-'brajt) min. ambryt, żywica kopalna w Nowej Zelandii, chemicznie nie różni się od bursztynu, koloru szarżółtego.

ambroid, s. (-'bro-id) ambroid, masa bursztynowa stopiona z drobnych odpadków w temperaturze 250° C. (480°F.) pod ciśnieniem 400 atmosfer, używana na biżuterię.

Ambrose, s. (em'broz) Ambroży, z chłopska Jamroz, męskie imię własne, ob. **Ambrosian**, dzień patrona 7 grudnia.

ambrosia, s. (embro'zia, ambro'zja; od am'brotos gr. boski, nieśmiertelny) 1) mit. kl. ambrozja, żywność bogów (u Homera i innych ambrozja była jadłem, a nektar napojem, u Safony odwrotnie); nieśmiertelnik, ponieważ daje nieśmiertelność temu, kto ambrozję spożywa; przest. poet. bezśmiertelnik; 2) przest. gatunek wonnego kwiatu; 3) wonna maść; cokolwiek miłego dla smaku i powonienia; 4, **A.** bot. Boży byt, niewielki rodzaj ziół jednopiennych, **MONÆCIOUS**, typ dawnej rodziny **AMBROSIACEÆ**, dziś z rodziny złożonych, **COMPOSITÆ**, pot. ragweed, którego pyłek szkodzi osobom skłonny do astmy siennej; 5) pszczeli chleb, ob. **beebread**; 6) bot. ambrozja, rodzaj grzybka rosnącego w dziupli drzewa jako pokarm dookoła larwy **ambrosia beetle**, ob.

ambrosia, beetle, s. (e.bi'tł) chrząszczyk ambrozjowy, chrząszcz z rodziny **Xyleborus**, wwierca się głęboko w drzewo i żywi się tam grzybkami ambrozją, ob. **ambrosia** 6), jaki uprawia i hoduje.

Ambrosiaceæ, s. pl. (embro'zi-ej-si-i) zot. rodzina ziół rzędu **ASTERALES**, dawniej klasyfikowana oddzielnie pod tą nazwą, dzisiaj zaliczana do złożonych, **COMPOSITÆ**, jednopiennych i dwupiętnych.

ambrosial, adj. (-'zi-eł i -'zi-eł) ambrozjowy, mający zalety ambrozji co do smaku i zapachu, rozkoszny; 2) boski, piękny.

Ambrosian, adj. (-'zien) Ambroży, dotyczący obrządku św. Ambrożego (340-397), jednego z założycieli Kościoła Zachodniego; **A.** hymn **Te Deum**; **A.** liturgia ob. **liturgy**.

ambrosin, (em'brozyn) srebrny ambroży, złoty ambroży, dwie monety z postacią św. Ambrożego, bite w Mediolanie pod koniec XIII i z początkiem XIV w., w tysiąclecie jego biskupstwa w tym mieście.

ambrotype, s. (-tajp; am'brotos gr. nieśmiertelny i type) fotogr. zdjęcie zrobione na spreparowanej szklanej

płyce, na której światła wychodzą srebrno, a cienie przez ciemne tło przezierające w miejscach niesrebrzonych.

ambry, s. (em'bri, po kraińsku hramba) 1) schowek, (przest. schowka), szafa w kościele na odzież, przybory itp., spiżarnia, szafa kuchenna; 2) (niewłaściwie przez pomieszanie z wyrazem **almonry**) dom jałmużnicy.

ambry, s. (em'zes i ejm'zes; ambo i ace) dwie jedyńki, najmniejszy wynik w grze w kości, stąd: niepowodzenie, rzecz bezwartościowa.

ambulacral, adj. (em'biulej'kreł) zool. ambulakralny, dotyczący układu wodnego, w szcz. szkarłupni **ECHINODERMATA echinoderms**; **a.** **groove** kanalik ambulakralny, komunikujący się z narządami szkarłupnia, t. zw. nogowiami czyli nóżkami ambulakralnymi, wysłany nabłonkiem migawkowym; **a.** **system** układ wodny, układ ambulakralny szkarłupnia, w którym wskutek zmian ciśnienia wypełniającej go wody t. zw. nóżki kurczą się co dzięki ich przyssawkom pozwala na rodzaj pełzania.

ambulacrum, s. (em'biulej'krom) zool. 1) ambularkrum, nogowie (n), promienisto ułożona część szkarłupnia **ECHINODERMA echinoderm**, wzdłuż której biegają nerwy, naczynia krwionośne i kanały wodne; woda morska wnika przez sitko madreporowe i przewód kamienny do okrężnego kanału wodnego, a stąd do przewodów ambulakralnych i do nóżek ambulakralnych; 2) przyssawka na nogach roztoczy **ACARINA mite**.

ambulance, s. (em'biulens) 1) ambulans, przenośny szpital polny przenoszący się wraz z armią i przeznaczony dla rannych dowożonych z pola bitwy; 3) ambulans wóz przeznaczony do przewożenia chorych, np. z pola bitwy, z miejsca wypadku, do szpitala; 3) pogotowie ratunkowe niosące pomoc w nagłych wypadkach choroby w czasie pokoju.

ambulant, adj. (-lent) r. ruchomy, przenośny, wędrowny, poruszający się z miejsca na miejsce, idący, spacerujący.

ambulate, vi. (-lejt) r. przechadzać się, wędrować, chodzić.

ambulation, s. (-lej'szen) r. przechadzka, wędrowka, spacer

ambulatory, adj. (em'biuletori) 1) dotyczący chodzenia, umiejący chodzić, posiadający zdolność chodzenia; 2) przenośny; 3) r. dotyczący spaceru; 4) pr. zmienny, podlegający zmianie, nie zdecydowany ostatecznie, jak np. testament aż do śmierci testatora.

ambury, s. ob. **anbury**.

ambuscade, s. (em'boskejd) 1) zasadzka, ukrycie się w miejscu zatajonym w celu napadnięcia przeciwnika; 2) zasadzka, miejsce ukrycia się w takim celu; 3) woj. oddział wojska ukryty w celu napadnięcia przeciwnika.

ambuscade, vi. leżeć w zasadzce, ukryć się w celu napadnięcia przeciwnika, zacząć się.

ambuscade, vt. 1) urządzić zasadzkę, ukryć w zasadzce; 2) czekać w zasadzce na przeciwnika, czyhać, czatować na kogo.

ambush, s. (em'busz) 1) zasadzka, niespodziewane niebezpieczeństwo, pułapka; 2) zasadzka, miejsce ukrycia w celu napadnięcia przeciwnika lub ofiary; 3) przest. oddział wojska ukryty w zasadzce, ob. **ambuscade**.

ambush bug (e. bog) zool. pluskwik, gatunek owadów z rodziny PHYMATIDÆ, z rzędu pluskwików, RHYNCHOTA, podrzędu (dawniej rzędu) HEMIPTERA, o dwóch parach skrzydeł, z których jedna jest u nasady stwardniała, a druga (tylna) cała błonkowata; drapieżny ten pluskwik ukrywa się w kwiecie, skąd czyha na inne owady.

ambushment, s. (em'buszment) przest. zasadzka.

Ambystoma, s. (embis'tome) dawniejsza pisownia **Amblystoma** zool. amer. i azj. gatunek jaszczurów, rodziny SALAMANDRIDÆ, rzędu płazów ogoniastych, URODELA czyli CAUDATA, gromady płazów, AMPHIBIA; larwą A. jest **Axolotl**, ob.

ameer i amir, s. (emir') 1) magnat mahometański, w szcz. książę Afganistanu lub Sindu (kraju w prowincji Bombajskiej w Indiach, ze stolicą Karaczi); 2) przest. emir, ob. **emir**.

Ameiurus, s. (emaju'res) zool. sum amerykański, gatunek ryb sumowatych, SILURIDÆ, rzędu OSTARIOPHYSI, podgromady kostnoszkieletowych, TELEOSTEI, gromady ryb, PISCES, o szerokiej głowie z przodu zaokrąglonej i szerokich ustach zaopatrzonych w wąsy, jak **bullhead**, **catfish** i i.

Amelanchier, s. (emi'en'kjer) zool. nieliczny gatunek przeważnie amerykańskich krzewów ozdobnych podrodziny jabłkowych, POMOIDEÆ, rodziny ROSACEÆ, rzędu ROSALES, o białych kwiatach i drobnych jagodach, jak **shadbush**, **June berry**, **service berry** i i.

amelcorn, s. (e'me'korn; amyłn gr. skrobie) bot. pszenica płaskurka, TRITICUM DICOCCUM, dwuziarnowa, podobna do orkisz, uprawiana w Europie na wyrób skrobi, zwłaszcza w Szwajcarii, gdzie ziarno to znajdujemy w najstarszych mieszkalnych wykopaliskach przedhistorycznych.

Amelia, s. (emi'lia) 1) Amelia i Amalia, żeńskie imię własne; 2) tytuł ostatniego romansu Fieldinga i imię jego bohaterki; 3) w "Vanity Fair" Thackeraya postać ufnej, otwartej dziewczyny, zadowolonej skromnymi warunkami żywymi.

ameliorate, vi. (ami'liorejt) poprawić się, stać się lepszym.

ameliorate, vt. poprawić, ulepszyć, roln. meliorować (grunt), **ameliorating bacterias** bakterie utleniające (w glebie np. amoniak w kwas azotowy).

amelioration, s. (-'szn) poprawa, ulepszenie, czynność ulepszania, stan ulepszenia; roln. melioracja; wynik ulepszeń.

ameliorative, adj. (ami'liorejtyw) poprawczy, dążący do ulepszenia.

amen, adv. (w mowie ejmen', w śpiewie amen') zaprawdę, zaiste.

amen, int. amen, niech się stanie, tak niechaj będzie.

amen, s. (amen) 1) ostatnio słowo koniec; 2) uroczyste zatwierdzenie; 3) A. Chrystus, bib. Obj. 111,14; 4) zgoda.

amen, vi. zgodzić się, przystać, zatwierdzić.

amenability, s. (eminabi'liti) 1) zgodliwość, gotowość usłuchania (rozsądnych argumentów itp.); 2) odpowiedzialność, stan podlegania pociągnięciu do odpowiedzialności, do kary, do zapłaty, do wykonania świadczenia itp.

amenable, adj. (emi'nebl) 1) przest. pr. staro-ang. posłuszny, dający się łatwo prowadzić, podległy, jak żona wobec męża w starym prawie; 2) odpowiedzialny, podlegający pociągnięciu do odpowiedzialności, do kary, do zapłaty, do wykonania świadczenia itp.; 3) zgodliwy, chętny do ustępstw, gotów usłuchać (rozsądnych argumentów itp.)

amenableness, s. (eminejbl'nes) ob. **amenability**.

amenably, adv. (emi'nebli) zgodliwie, z gotowością usłuchania (rozsądnych argumentów itp.)

amend, vi. (amend') 1) przest. wzrosnąć (np. interes, majątek); 3) przest. zapłacić grzywnę, dać honorową satysfakcję; 4) poprawić się, stać się lepszym, ulepszyć swój charakter, zachowanie itp.

amend, vt. (amend') 1) przest. leczyć; 2) przest. wynagrodzić szkodę, powetować; 3) przest. prześcignąć; 4) zmienić, poprawić, naprawić, zreformować, przemienić; 5) zmienić na lepsze, podnieść w wartości, ulepszyć; 6) parl. wnieść poprawkę, zaproponować zmianę omawianego projektu przez zastąpienie słów, skreślenie lub dodanie, z tym zastrzeżeniem, że poprawka nie może odnosić się do innego przedmiotu (lecz może całkowicie obalić cel i sens pierwotnego przedłożenia).

amendatory, adj. (-etori) poprawczy, prostujący, ulepszający, ob. **emendatory**.

amende, s. (emend' lub po fr. ama ~ d') pr. fr. i rz.-hol. odwołanie obelgi i odszkodowanie, a. to **the sufferer for the offense**; za zdradę stanu, ojcobójstwo lub herezję skazanego, w białej koszuli, z pochodnią w ręku, wprowadzano na powrozie do kościoła lub do sądu, gdzie odbywało się odwołanie; a. **honorable** (ama ~ d onorabl'), zniesiona we Francji w 1791, lecz potem nazad wprowadzona, istniała aż do roku 1894; a. **profitable** (ama ~ d profitabl') grzywna pieniężna, „mniejsza niż szkoda wyrządzona przez obelgę”, jak stwierdza przysięga obrażonego, oddawana na cele dobroczynne.

amendment, s. (amend'ment) 1) ulepszenie, poprawienie, naprawa błędu lub błędów, zmiana sposobu

życia przez porzucenie występków; 2) roln. ulepszenie gleby; 3) pr. poprawka, sprostowanie błędu w piśmie sądowym; 4) parl. poprawka, dodatek do omawianego projektu, propozycja zmiany przez zastąpienie słów, skreślenie lub dodanie, ob. **amend**, vt. 6); 5) przest. odszkodowanie, grzywna.

amends, s. (emendz') 1) przest. grzywna; 2) odszkodowanie za straty lub za obrażenie cielesne; mimo formy pl. wyraz jest w użyciu jako sing.; 3) przest. wyzdrowienie; 4) przest. odwet.

amenity, s. (eme'niti) uroda, stan lub właściwość istoty lub rzeczy przyjemnej i powabnej jak np. zachowanie, klimat, okoliczności, uprzejmość, przyjemność, grzeczność, łagodność, powab, gładkość obycia w stosunkach towarzyskich, **the amenities of life** uroda życia.

amenorrhea i amenorrhœa, s. (emenori'e; a. p. i men gr. miesiąc i rhejn gr. płynąć) med. brak upławów miesięcznych z jakiegokolwiek powodu z wyjątkiem ciąży, miesiączka brakująca, brak miesiączki.

amenorrheal i amenorrhœic, adj. (-'ei, -'ik) med. dotyczący braku miesiączki z jakiegokolwiek powodu z wyjątkiem ciąży, także œ.

ament, s. (e'ment i ej'ment) bot. kotek, kotka, bażka, bazi, AMENTUM, kłosokształtny kwiatostan o wiotkiej osi, rozdzielnopłciowy, bezpłatkowy, jak na wierzbie, topoli, dębie, kasztanie, olszy, brzozie i w. i.

amentaceous, adj. (ementej'szøs) bot. kotkowy, baziowy, podobny do bazi, mający bazie.

Amenti, s. (amen'ti; egip. amentet od ament zachód) mit. egipska 1) podziemna siedziba zmarłych, gdzie słońce ukrywa się po zachodzie; dusze zmarłych wprowadza **Anubis**, ob., do sali Osirisa, skąd po osądzeniu przez 42 sędziów dusza idzie albo do Aalu na wieczną rozkosz albo do A. na wieczne męki; 2) bogini kraju umarłych, A. ma do pomocy cztery duchy, **the four genii of A.**, zazwyczaj malowane jako duchy opiekuńcze na starych wazach egipskich, ob. **Canopic**: Amaset (z głową ludzką) patrzący na południe, Kepsnauf (z głową jastrzębia) — na zachód, Hapi (z głową psa) — na północ i Tuametef (z głową małpą) — na wschód.

amentia, s. (emen'szie) med. amencja, bezład umysłu, niezbornosć umysłu, stan przejściowy (mogący trwać kilka miesięcy), połączony z niepoznanianiem ludzi, z bezładnymi ruchami i bezładną mową, czasem po chorobie zakaźnej, u kobiet po porodzie.

amentiferous, adj. (ementi'ferös) bot. mający kotki, (bażki), jak drzewa rzędu AMENTIFERÆ.

amerce, vt. (emers') 1) ukarać przez nałożenie grzywny, której wysokość nie jest przepisana w ustawie lecz jest pozostawiona uznaniu sądu, **the court amerced the culprit fifty dollars** albo **in fifty dollars, with fifty dollars** lub **of fifty dollars**; 2) ukarać, nałożyć grzywnę.

amercement, s. (-'ment) 1) nałożenie grzywny; 2) grzywna, a. różni się od *fine* tym, że a. jest grzywną, której wysokość oznacza sąd w pewnych granicach według swego uznania, *fine* zaś jest grzywną, której wysokość ściśle oznacza sama ustawa.

America, s. (ame'rika; od Amerigo Vespucci) 1) Ameryka, kontynent zachodniej półkuli; 2) Stany Zjednoczone Ameryki Północnej; 3) **Americas**, pl. Ameryka angielska i łacińska, t. j. Północna i Południowa ze Środkową.

American, adj. (ame'riken) 1), np. **A. soil** ziemia amerykańska, 2) dotyczący Stanów Zj. np. **A. embassy** ambasada Stanów Zjednoczonych; 3) etnol. amerykański, dotyczący rasy Indian Ameryki Płn. i Płd., lub gatunku fauny lub flory w odr. pokrewnych lub bardzo zbliżonych okazów innych kontynentów.

A. aloe bot. agawa AGAVE MEXICANA century plant.

A. Bastille Fort Lafayette, gdzie podczas Wojny Domowej trzymano więźniów politycznych.

A. blight zool. mszyca wełnista, korówka, SCHIZONEURA LANIGERA, owad z rodziny mszycowatych, APHIDIDÆ, szkodnik opadający w szcz. jabłonie.

A. centaury, bot. bławatek amerykański wschodnich Stanów, biały i różowy, SABBATIA ANGULARIS, z rodziny goryczkowatych, GENTIANACEÆ, podobny do prawdziwego chabru.

A. chinaroot, bot., kolcorośl, SMILAX PSEUDO-CHINA, z rodziny SMILACACEÆ, z rzędu liliowych, LILIALES, podobny do SMILAX CHINA, z którego otrzymujemy korzeń china, TUBERA CHINÆ, środek napotny.

A. coffee bean, ob. Kentucky.

A. colombo, bot. goryczka karołńska, ziele wschodnich St. Zj., FRASERA CAROLINENSIS, lub **A. gentian**, korzenia używa się w lecznictwie w zastępstwie calumba, korzenia afrykańskiego JATEORHIZA.

A. cowslip dowolny gatunek pierwiosnka z rodzaju DODECATHEON, w szcz. D. MEADIA.

A. deal, kup. amerykańska biała sośnina na rynku europejskim.

A. dogwood, bot. kwitnący dereń, CORNUS, ob. dogwood.

A. eagle orzeł amerykański, widniejący w herbie państwowym St. Zj., HALIETES LEUCOCEPHALUS, ob. eagle.

A. Fabius, hist. w czasie Rewolucji amer. niektóre pisma tak nazywały Jerzego Washingtona (Quintus Fabius Maximus Cunctator (zwlekający), dyktator rzymski z 217 przed Chr.).

A. false hemp, bot. ob. Datisca.

A. feverfew, bot. roślina amerykańska z rodziny złożonych, COMPOSITÆ, PARTHENIUM INTEGRIFOLIUM, której kwiat przypomina nieco kwiat chryzantemu PARTHENIUM CHRYSANTHEMUM.

American fir, kup. w handlu amer. każda sośnina lub jedlina.

A. gooseberry, bot. agrest indiański, kilka gatunków krzewów zach.-ind. rodzaju HETEROTRICHUM, z rodziny MELASTOMACEÆ, rzędu mirtowych, MYRTALES, o smacznych jagodach.

A. hellebore, bot. ciemiężca amerykańska, VERATRUM VIRIDE, wysoka roślina z rodziny MELANTHACEÆ, rzędu liliowych, LILIALES, zwana także green hellebore i Indian poke.

A. hemp i **A. jute**, bot. malwa indiańska, ob. Abutilon i Indian mallow.

A. horse chestnut, bot. kasztanowiec amerykański ÆSCULUS GLABRA buckeye.

A. ice plant, bot. korzeniówka MONOTROPA UNIFLORA Indian pipe, z rodziny gruszykowatych, PYROLACEÆ, rzędu wrzosiowych, ERICALES, w Azji i St. Zj.

A. ipecac, bot. wymiotnica lekarska PORTERANTHUS TRIFOLIATUS i P. STIPULATUS Indian physic, środek leczniczy stosownie do dawki wymiotowy lub wykrztusny.

A. ivy, bot. pnącze wirgińskie Virginia creeper PATHENOCIS-SUS QUINQUEFOLIATA, z rodziny winoroślowatych VITACEÆ, z rzędu szakłakowych, RHAMNALES.

A. jasmine, bot. jaśmin amerykański, QUAMOCLOID COCCINÆ, z rodziny powojowatych, CONVOLVULACEÆ, (a jaśmin prawdziwy należy do rodziny oliwnikowatych), rzędu TUBIFLORÆ, rurkokwiatowych, o liściu sercowatym, i czerwonym rurkowym kwiecie.

A. joy, ob. A. ivy.

A. jute, ob. A. hemp.

A. kino-root, bot. (ki'norut) bodziszek nakrapiany, ob. Cranesbill GERANIUM MACULATUM.

A. laurel, bot. ob. mountain laurel, KALMIA LATIFOLIA.

A. leather, kup. zamiastka skóry, cerata, płótno pokryte warstwą pokostu lub emalii.

A. licorice, bot. lukrecja amerykańska, GLYCYRRHIZA LEPIDOTA, ob. licorice i wild licorice.

A. lion, zool. puma, kuguar, srebrny lew, FELIS CONCOLOR, ob. cougar.

A. mezereon, bot. małe wawrzynkowate drzewko lub krzew, DIRCA PALUSTRIS, ob. leatherwood, moosewood 2).

A. nightshade, bot. szkarłatka zwyczajna, Phytolacca decandra, ob. pokeweed.

A. nutmeg, kup. ob. calabash nutmeg.

A. oak, bot. dąb biały, QUERCUS ALBA, ob. oak.

A. orpine, bot. rozchodnik, SEDUM TELEPHIODES, z rodziny gruboszowatych, CRASSULACEÆ, rzędu różowych, ROSALES, ob. orpine, SEDUM.

A. Party, hist. St. Zj., nazwa kilku krótkotrwałych partyj polity-

cznych domagających się ograniczenia imigracji i naturalizacji przybyszów, 1) **National A. P.** polityczna partja nacjonalistyczna. 1843; 2) tajny związek **Know-nothing** (ob.) 1850-1860; 3) partja związana z **National Christian Association** 1872-1882; 4) partja założona w Filadelfii 1887, ob. także **A. Protective Association**, Ku-Klux.

American plan, kup, w hotelach najem pokoju wraz z wiktem, w odr. **European plan** t. j. najem pokoju hotelowego bez wikt.

A. powder, chem. środek wybuchowy składający się z chloranu potasowego, żelazocyanku potasowego i cukru trzcinowego.

A. Protective Association, hist. St. Zj. partja polityczna założona w stanie Iowa w 1887 pozornie pod hasłem obrony instytucji amerykańskich, w istocie zaś bojowa grupa antykatolicka mająca nie dopuszczać katolików na urzędy publiczne.

A. saffron, bot. szafran amerykański, CARTHAMUS TINCTORIUS, z którego otrzymujemy barwnik kartaminę, roślina z rzędu SYNANTHEREÆ (pręciki zrośnięte pylnikami), a prawdziwy szafran należy do rzędu LILIALES, ob. safflower.

A. saibling, zool. (saj'bling, miejscowa niemiecka nazwa pstrąga alpejskiego SALVELINUS ALPINUS) pstrąg amerykański Sunapee trout (ob.) SALVELINUS AUREOLUS.

A. saltwort, bot. solanka amerykańska, BATIS MARITIMA, płd. St. Zj., rodzina BATICIDÆ, a prawdziwa solanka saltwort SOLANUM należy do rodziny komosowatych, CHENOPODIACEÆ.

A. Socrates (ame'riken sok'ratis) Benjamin Franklin, tak nazwany przez historyka Sir Jamesa Mackintosha (1765-1831).

A. thrift, bot. lawenda morska, także marsh rosemary, ob. limonium.

A. tiger, zool. jaguar.

The A. Union Stany Zjednoczone.

A. valerian, bot. obuwik amerykański CYPRIPEDIUM lady's-slipper, z rodziny storczykowatych, ORCHIDACEÆ, a prawdziwa VALERIANA należy do rodziny kozłkowatych, VALERIANACEÆ.

American, s. (ame'riken) Amerykanin, 1) tubylec krwi indiańskiej; 2) biały urodzony w Ameryce; 3) obywatel Stanów Zjednoczonych.

Americana, s. pl. (amerika'na, ł.) Americana (czytaj: amerika'na) literatura, sztuka, etnografia, historia, statystyka i inne działy dotyczące Ameryki.

Americanism, s. (ame'rikanyzm') 1) gram. amerykanizm, zwrot językowy właściwy Stanom Zj. zwłaszcza w odr. anglicyzmu, zwrotu właściwego Anglii; 2) amerykanizm, patriotyzm amerykański, przywiązanie do St. Zj.; 3) amerykanizm, obyczaj przyjęty w Ameryce lub w St. Zj.

Americanization, s. (ame'rykanizacja) 1) upodo-

bnienie w pojęciach i obyczajach do cech amerykańskich; 2) przyjęcie lub nadanie obywatelstwa Stanów Zjednoczonych.

Americanist, s. (ame'rykanyst) badacz nauk dotyczących Ameryki (geologii, archeologii, etnologii, dziejów, gleboznawstwa itd.).

Americanize, vt. (ame'rykanajz) amerykanizować, nadać charakteru amerykańskiego, upodobnić w pojęciach i obyczajach do cech przyjętych w Ameryce.

Amerind, s. (e'merind) amerykański Indianin lub Eskimos.

Amerindic i **Amerindian**, adj. (emerin'dyk) i (emerind'jen) dotyczący amerykańskiego Indianina lub Eskimosa.

ameristic, adj. (amerys'tik; a. p. i meros gr. część) 1) zool. niedzielony na części, niemający segmentów, jak np. pasorzytnicze robaki przywry czyli smocznice, TREMATODES; 2) bot. pozbawiony jakiejś części, w szcz. paprocie o gametofitach, PROTHALLIUM, którym brak rodni.

Ametabola, s. pl. (em'eta'bola) i **Ametobolia**, s. pl. (eme'tebo'lia; a. meta'bolos gr. niezmienny) zool. w dawniejszej systematyce podgromada owadów, obejmująca wije, MYRIAPODA, oraz niektóre prawdziwe owady, nie przechodzące metamorfozy.

ametabolian, adj. (eme'tebo'lien) zool. w swym rozwoju do stanu dojrzalego nie przechodzący metamorfoz, o wijach, stawonogach itp., zaliczanych dawniej do podgromady **Ametabola**.

ametabolian, s. zool. w dawnej systematyce osobnik z podgromady **Ametabola**.

amethyst, s. (e'mi:st; a. p. i methy, gr. upajający miód, ametyst miał rzekomo strzec od opilstwa czy nawet leczyć z opilstwa) min. ametyst, SiO₂, kwarciec fioletowo-niebieski, używany jako kamień ozdobny, w temperaturze 250° C. żółknie, t.7, c.w. 2.5-2.8; 2) min. ametyst wschodni, **Oriental a**, fioletowy rodzaj korundu, t.9, c.w. 3.9-4; 3) her. kolor fioletowy w herbie.

amethystine, adj. (emi:st'tyn) ametystowy, 1) złożony z ametystu; 2) fioletowy jak ametyst.

ametrometer, s. (e'mitro'miter) med. przyrząd do mierzenia ametropii.

ametropia, s. (emitro'pia) med. niemiarrowość wzroku, niemiarrowzroczność, ametropia, nieprawidłowe załamывanie promieni świetlnych w oku, jak nadwzroczność, **hypermetropia**, krótkowzroczność, **myopia** lub **brachymetropia**, niejednakowość załamania, **astigmatism**.

ametropic, adj. (e'mitrap'yk) anat. niemiarrowy.

Amfortas, s. (emfor'tas) w operze Wagnera "Parsifal" syn Titurela i jego następcą jako wódz rycerzy świętego Graala.

amgarn, s. (em'gern; wyraz walijski) archeol. kamienny przyrząd, jaki zapewne służył za mankiet lub za klamrę oszczepu,

Amhara, s. (emha'ra) członek semickiego szczepu ptn. Etiopii.

Amharic; adj. (-ryk) dotyczący szczepu lub języka Amharów.

Amharic, s. język urzędowy Etiopii ob. **Semitic languages**.

Amherstia, s. (emherst'je) bot. rodzaj drzew indyjskich z rodziny brezykowatych, CÆSALPINIACEÆ, rzędu strąkowych LEGUMINOSÆ, a. osobnik tego rodzaju; jedyny gatunek, AMHERSTIA NOBILIS, ma piękne kiście cynobrowych kwiatów żółto nakrapianych, jakie tubylcy w Burmie składają w ofierze Buddzie.

amiability, s. (ejmiabi'liti) sympatyczne usposobienie, ujmujące zachowanie, słodycz w obęjsiu z ludźmi.

amiable, adj. (ej'miebl) 1) przest. przyjacielski, przyjazny; 2) miły, godny miłości; 3) słodki w obęjsiu, przyjazny z usposobienia, życzliwy; 4) przest. zakochany, pot. kochliwy.

amicableness, s. (e'mikebl'ness) ob. **amiability**.

amiably, adv. (e'miebli) ujmująco, życzliwie, przyjaźnie.

amianthus, s. (emien'zes) min. amiant, cienko-włóknisty azbest.

amic, adj. (e'mik) chem. aminowy, np. a. **acid** aminokwas, pochodna kwasu organicznego, mająca zamiast jednego lub kilku atomów wodoru w kationie grupę aminową NH₂, np. **carbamic acid** aminokwas węglowy, CO(NH₂)OH.

amicability, s. (e'mikabi'liti) przyjazne usposobienie, przyjacielskie postępowanie.

amicable, adj. (e'mikebl') przyjazny, przyjacielski, pokojowy, a. **action** pr. sprawa sądowa wytoczona zgodnie przez obie strony w pokojowym zamiarze otrzymania opinii sądu; a. **numbers**, mat. liczby podzielne (bez reszty) przez te same dzielniki, ob. **aliquot**.

amicableness, s. (e'mikebl'nes) ob. **amicability**.

amicably, adv. (e'mikebli) po przyjacielsku, przyjaźnie.

amice, s. (e'mys) 1) (od amictus ł. płaszcz) kość. humerał, amikt, biała szata, teraz zazwyczaj płócienna, dawniej pokrywająca głowę i tułów. obecnie spoczywająca na karku i barkach, noszona przez księży katolickich przy mszy pod albą; 2) (od nowo-ł. almucium, niem. Mütze, wł. mozzetta) kość. kapuza lub pelerynka z kapuzą, zazwyczaj szara, noszona dawniej przez duchowieństwo; 3) przest. futerko z kuny albo z szarej wiewiórki ubierające tę kapuzę..

Amici prism (ami'czy pryzm, od Jana Chrzciciela Amiciego, — Giovanni Battista Amici, czytaj Dżiovanni Batista Amiczi —, przyrodnika włoskiego, 1786-1863) pryzmat Amiciego, czyt. Amicziego, usuwający aberację chromatyczną przez połączenie dwu trójkątów szkła potasowego i koronnego, **Crown glass** z wewnętrznym trójkątem flintu czyli flintglasu, **flint glass**, wsadzonym dnem do góry między tamte dwa.

amicus curiae (emi'kes kju'rje; ł. czyt. ami'kus kurie przyjaciół sądu)

pr. osoba, nie będąca stroną procesową, która z zezwoleniem sądu może udzielić sądowi pomocy w rozpoznaniu sprawy pod względem prawnym.

amid, prep. (emyd') wśród ob. **amidst**.

Amida, s. (a'mida) kość. Najwyższa Istota i jedyny Bóg japońskiej sekty Dziado Szinsiu, **Jodo Shin Shu**, która nie uznaje Buddy w innych postaciach (Gautama Buddha i i.) tylko jako A., wszelkie obrzędy, modły i pokuty są według tej sekty bezskuteczne bez prawości myśli.

amide, s. (e'majd i e'mid) i **amid** (e'mid) chem. amid, związek organiczny powstały przez zamianę jednego atomu wodoru w amoniaku, NH₃, na pierwiastek, np. amid sodowy, NaNH₂.

amide powder (e. pau'der) chem. środek wybuchowy w rodzaju prochu strzelniczego, składający się z azotanu amonu, NH₄NO₃, i zazwyczaj azotanu potasowego, KNO₃, oraz węgla drzewnego.

amidic, adj. (emi'dyk) przest. chem. aminowy, ob. **amic**.

amidin, s. (e'midyn) chem. krochmal doprowadzony przez rozgrzanie do stanu przezroczystości, rozpuszczalny w zimnej wodzie.

amidin(e) s. (e'midyn i e'midin) chem. związek organiczny o formule R(rodnik)C(NH)NH₂, w której ten sam atom węgla związany jest z amidogenem i z grupą amidogenną; silna zasada jednowodorowa, ob. **monacid**.

amido, adj. i **amido-**, przedr. (e'mido i emi'do) chem. w ścisłym znaczeniu zawierający grupę NH₂, związaną z rodnikiem kwasowym.

amidogen, s. (emy'dodzen i ami'dodzen) chem. amidogen, skrobiotwór, rodnik NH₂, znany w związkach, niejako pochodna amoniaku NH₃, uszczuplona o jeden atom wodoru.

amidol, s. (e'mydol i e'mydał) fotogr. środek do wywoływania, dwuaminofenol, C₆H₃(OH)(NH₂)₂.

amidoxime, s. (e'midok'sym i -sim) chem. oksyma aminowa o formule R(rodnik)C(N^oOH)NH₂.

amidships, adv. (emid'szyps) mar. pośrodku statku, w szcz. w kierunku długości, **helm a**. mar. ster prosty, ster zero.

amidst i **amid**, prep. (emydst' i emyd') wśród, między.

amimia, s. (emi'mia) med. amimia, zupełny lub częściowy brak zdolności porozumiewania się za pomocą znaków lub mimiki, spowodowany chorobą mózgową.

amin(e), s. (e'min i amin') chem. amina, ciało zasadowe, pochodna amoniaku powstałe przez zastąpienie jednego wodoru przez rodnik węglowodorowy; związek powstały przez zamianę jednego atomu lub więcej atomów wodoru w amoniaku, NH₃, na jednowartościowe rodniki kwasowe, np. amina octowa, **acetamine** CH₃CO.NH₂, a zależnie od tego, ile atomów wodoru zamieniono, mamy aminy pierwszorzędowe, drugorzędowe, trzeciorzędowe, a

primary, secondary, tertiary a., gdy podstawiono jeden atom, dwa lub trzy.

Amine, s. (e'myny i a'min) Amina, w "Tysiącu Nocy i Jednej" 1) czarodziejka, która jadła na uczcie tylko kilka ziarenek ryżu, żona Sidiego Noumana; 2) przyrodnia siostra Zobeidy, żona Amina, syna kalifa.

amino, adj., i **amino-** przedr. (a'mino i ami'no) chem. aminowy, zawierający grupę NH_2 związaną z rodnikiem o zasadach niekwasowych, w odr. **amido**, ob.; a. **acid** aminokwas, pochodna kwasów organicznych, zamiast jednego lub kilku atomów wodoru w rodniku posiadają grupę aminową, NH_2 ; kwasy te są głównie produktem rozpadu białek.

aminoazo, adj. i **aminoazo-**, przedr. (e'minoe'zo) chem. aminoazowy, zawierający grupę aminową i azową.

aminoazobenzene, s. (-ben'zyn) aminoazobenzen, chem. aminowa pochodna azobenzenu ($\text{C}_6\text{H}_5\text{N}_2\text{C}_6\text{H}_5$), $\text{C}_6\text{H}_5\text{N}_2\text{C}_6\text{H}_4\text{NH}_2$, żółta krystaliczna pochodna aniliny, ważna w farbiarstwie.

amir, s. (e'mir) ob. **ameer**.

Amish, adj. (a'mysz) kośc. dotyczący sekty menonitów, założonej przez Jakuba Ammanna lub Amena w w. XVII.

Amish, s. pl. kośc. wyznawcy najsurowszej sekty menonitów (w St. Zj. 100 kościołów, do 8.000 wyznawców).

amiss, adv. (emys') błędnie, na wspan, na opak, nie w porę; **to do a. zbłądzić**; **to take a. wziąć za złe**.

amiss, adj. niewłaściwy, błędny, opaczny, tylko w orzeczeniu, nigdy przed rzeczownikiem; **it would not be a. for you to do this** nie zaszkodziłoby, gdyby pan tak zrobił.

amissibility, s. (amysybi'łiti) r. łatwość utracenia lub zgubienia

amissible, adj. (amy'sybl) r. łatwy do utracenia lub zgubienia.

Amithaba, s. (ami'ga'ba) Amitaba, Buddha, obiecujący kraj wieczystego światła dla tych, którzy weń wierzą, ob. **Amida**.

amitosis, s. (emyto'zys) biol. amitotyz, podział komórki odmienny niż zwyczajny, mitotyz; jądro komórkowe dzieli się bez zmiany budowy, np. bez formowania chromosomów, poczem następuje podział cytoplazmy.

amitotic, adj. (-'tyk) biol. dotyczący amitotyz, amitozowy.

amitotically, adv. (-'tikełli) biol. na sposób amitotyz, w drodze amitotyz.

amity, s. (e'miti) przyjaźń, przyjazne stosunki, dobre porozumienie, (między jednostkami, grupami, narodami, krajami).

ammeter, s. (em'miter) elektr. ampermierz, prądomierz, także **amperemeter**, **amperometer** (am'permi'ter, am'peromi'ter).

Ammi, s. (e'mi) bot. niewielki rodzaj roślin baldaszkowatych, **UMBELLIFLORAE**, z okolic nadśródn-

ziemnomorskich i z wysp płn. Atlantyku, ob. **bishop's-weed**.

Ammobium, s. (emo'biem) bot. rodzaj roślin australijskich z rodziny złożonych. **COMPOSITAE**, niektóre gatunki hodowane w ogrodach innych krajów; a. osobnik tego rodzaju.

Ammon, s. (e'man) 1) mit. eg. ob. **Amon**; 2) bib. sing. i pl. Amonici, lud i kraj, zazwyczaj "dzieci Amonu," semici aramejscy, zamieszkali na wschód od Jordanu; 3) a. dziki kozioł, ob. **argali**.

ammonal, s. (e'moneł) chem. ciało wybuchowe, składające się z proszku glinowego zmieszanego z azotanem amoniaku.

ammonia, s. (emo'nja) chem. 1) amoniak, bezbarwny związek gazowy wodoru z azotem, NH_3 , o ostrym zapachu i smaku, c.w. w stosunku do powietrza 0.589, rozpuszczalny w wodzie w stosunku 600 do 1, roztwory wodne znane pod nazwą a. **water**. **spirits of hartshorn**; a. jest alkaliczny i łatwo wiąże się z kwasami, tworząc sole amonowe, **ammonium salts**, ob. **ammonium**; 2) pot. wodny roztwór amoniaku, a. **water**.

ammoniac, adj. (emo'njak) 1) chem. amoniakowy, tylko w wyrażeniach **gum a.** i **sal a.**, ob.; 2) mit. eg. A. Ammonowy, dotyczący Ammona lub jego świątyni.

ammoniac, s. i **gum ammoniac** (emo'njak) i **gom e.**; od żywicy drzewa z pobliza świątyni Jowisza-Ammona) 1) wonna żywica perskiej rośliny **DOREMA AMMONIACUM**, **ammoniac plant**, używana w lecznictwie, zwana też **Persian a.**; 2) żywica pokrewnego ziela płn.-afrykańskiego, **FERULA TINGITANA**, zwana też **African a.**

ammoniacal, adj. (emoni'akeł) chem. amoniakowy, dotyczący amoniaku, zawierający amoniak. jak a. **salt**. a. **gas**; a. **engine** maszynna, w której para amoniakowa, rozszerzając się wskutek gorąca, dostarcza siły pednej; a. **fermentation** każda fermentacja wytwarzająca amoniak, np. ureaza, ferment rozkładający mocznik, $\text{CO}(\text{NH}_2)_2$, na amoniak, NH_3 , i bezwodnik kwasu węglowego, CO_2 , gdy mocz wystawiony jest na działanie powietrza.

ammoniac plant bot. wysokie perskie ziele **DOREMA AMMONIACUM**, którego mleczna ciecz wydaje amoniak.

ammoniaemia i **ammoniemia**, s. (emoni'mia; ammoniac i hajma gr. krew) med. amonica, zatrucie amonowe, skaza amonowa; stan chorobowy spowodowany obecnością amoniaku lub węglanu amonowego we krwi.

ammonia gelatin chem. ciało wybuchowe, składające się z nitrocelulozy, ob. **blasting gelatin**, i azotanu amonowego i węgla drzewnego.

Ammonian, adj. (emo'njen) 1) dotyczący Ammoniusza Sakkasa, filozofa neoplatonistycznego z III w., założyciela tej szkoły, nauczyciela Plotinusa i i.; 2) dotyczący Ammoniusza z Aleksandrii, z w. III, który po-

dzielił biblię na działy, przyjęte w w. IV przez Euzebiusza z Cezarei.

ammoniate, s. (-'njejt) 1) chem. przest. związek amoniaku z tlenkiem kwasowym; 2) kup. każde azotowe ciało organiczne, z którego można wydobyć amoniak.

ammoniated, adj. (-'njejtyd) chem. zaprawiony amoniakiem, związany z amoniakiem; a. **mercury** chlorek rtęciowo-amonowy HgClNH_2 , ob. **white precipitate**.

ammonic, adj. (eman'yk i emo'nyk) chem. pochodny amoniaku, **ammonia**, lub amonu, **ammonium**, amoniakowy lub amonowy, zawierający amoniak (gaz) lub amon kation).

ammonification, s. (emo'nifikej'szn) chem. amonifikacja, 1) przyłączenie grupy amonowej do związków chemicznych; 2) działanie amoniakiem na związki chemiczne.

ammonify, vi. (-'nifaj) chem. przechodzić przemianę na amoniak.

ammonify, vt. chem. działać amoniakiem, wprowadzać grupę aminową do związków chemicznych.

ammonio- (emo'nje) chem. forma łącząca wskazująca na obecność grupy amoniowej lub jonu amonowego.

ammonite, s. (e'monajt) 1) (od **ammonia**) chem. amonit, ciało wybuchowe zawierające m. i. azotan amonowy, używane w górnictwie, ob. **Favier explosive**; 2) (od **ammonia**) roln. amonit, nawóz azotowy otrzymywany z suszonych odpadków rzeczalnianych; 3) (od boga Ammona) paleont. amonit, kopalne skorupy głowonogów, **CEPHALOPODA**, szcz. częste w epoce mezozoicznej, niektóre do 1½ m. (5') średnicy; A. rząd tych głowonogów, ob. **Ammonidae**; 4) A. (od kraju Ammon) bib. Amonita, ob. **Ammon**, 2).

ammonitic, adj. (e'moni'tyk) paleont. dotyczący kopalnych skoruppek grupy **Ammonoidea**.

amoniticone, s. (-'tykon) paleont. każda skorupa rzędu **Ammonoidea**, skręcona w płaską spiralę podobną do grupy **Ammonites**.

Ammonitish, adj. (emanaj'tisz) bib. amonicki, dotyczący ludu Amonitów.

Ammonitish, s. bib. język amonicki, podobno blisko spokrewniony z hebrajskim.

ammonium, s. (emo'njom) chem. amon, silnie alkaliczny kation NH_4^+ , (lub Am) którego związki podobne są do związków metali alkalicznych, jednowartościowa grupa nie mająca zdolności występowania samodzielnie.

a. **amalgam**, chem. amalgamat amonowy, srebrzysta masa tworząca się z kombinacji amalgamatu sodu z roztworem chlorku amonowego, rozkłada się łatwo na wodór, amoniak i rtęć.

a. **base**, chem. zasada amonowa, związek powstały przez zastąpienie częściowe lub całkowite—w wodorotlenku amonu—wodoru grupy amonowej rodnikami węglowodanowymi; czwartorzędowe zasady amonowe, **quarternary a. b.**, np. tetrametylowy wodorotlenek amonowy,

$N(CH_3)_4OH$, ma własności silnej zasady.

Ammonoidae, s. pl. (emonoi'di-e) paleont. amonity, rząd wymarłych głowonogów, CEPHALOPODA, o spiralnie zwiniętej skorupie złożonej z komory mieszkalnej i komór powietrznych, z czasów od systemu sylurskiego aż do kredowego czyli przez grupę paleozoiczną i mezozoiczną, przez którą urosły w liczbę i w rozmaitość gatunków, poczem nastąpił upadek; A. są uważane za znakomity przykład ewolucji.

ammonoidean, adj. (-en) paleont. amonitowy, dotyczący wymarłego rzędu **Ammonoidea**.

ammonoidean, s. paleont. amonit, osobnik z rzędu **Ammonoidea**.

ammonolysis, s. (emono'lizys) chem. amonoliza, rozkład w którym amoniak odgrywa tę samą rolę co woda w hydrolizie; ob. **hydrolysis**.

ammonolytic, adj. (emo'noly'tyk) chem. amonolityczny.

Ammophila, s. (ema'file) bot. rodzaj szorstkiej trawy piaszczystych wybrzeży Ameryki pñ. i Europy pñ.; jedyny gatunek A. ARENARIA, beach grass.

ammophilous, adj. (emo'filez, ammos gr. piasek, filos gr. lubiący) bot. i zool. lubiący piasek, rosnący na piasku.

ammunition, (emjuny'szen) amunicja, przedmioty służące do ładowania broni palnej, jak: proch. naboje, rakiety itp.; przest. składy wojskowe nabojów; także przen. materiały do ataku i obrony (np. w dyskusji).

ammunition, vt. zaopatrywać w amunicję.

amnesia, s. (emny'zja) med. zanik pamięci, amnezja, zupełna lub częściowa utrata pamięci, w szcz. niemożność pamiętania poszczególnych wyrazów.

amnesic i **amnestic**, adj. (emne'zyk i emne'styk) med. dotyczący amnezji.

amnesty, s. (em'nesti) 1) zapomnienie, przeoczenie, puszczenie w niepamięć; 2) amnestja, akt naczelnej władzy umarzający sprawę karłą lub wyrok, darowanie przeszłych przestępstw, pardon.

amnion, s. (em'njan) pl. **amnions** i **amnia** (em'njons, em'nja) zool. i anat. 1) owodnia, błona porodowa gadów, ptaków i ssaków, najbliższa zarodka, ob. **allantois**, **chorion**; wydaje płyn owodniowy **amniotic fluid** LIQUOR AMNII, w akuszerii zwany wodami płodowymi; **false a.** druga błona, łącząca się z omoczną i stanowiąca część omoczni; 2) podobna błona u owadów i innych stawonogów, ARTHROPODA; bot. przest. płyn zawarty w młodym worku zarodowym rośliny.

Amniota, s. pl. (-'njo'te) zool. owodniowce, grupa kręgowców, która wytwarza w stanie embrionowym owodnię, grupa ta obejmuje gady, REPTILIA, ptaki, AVES i ssaki, MAMMALIA, a od innych, kręgowców odróżnia je także dobrze rozwinięta omocznia, **allantois**, i obecność 12 par nerwów mózgowych.

amniote, adj. (-'njot) zool. owodniowy, owodni, dotyczący owodniowców, **Amniota**.

amniote, s. zool. owodniowiec, osobnik, należący do grupy **Amniota**.

amniotic, adj. (-'tyk) zool. owodniowy, owodni; **a. acid** chem. **allantoina**; **a. cavity** zool. jama owodniowa, CAVUM AMNII; **a. fluid** zool. płyn owodniowy, wody płodowe, LIQUOR AMNII; **a. fold** zool. fałd owodniowy, w którego skład wchodzi blaszka ektodermalna części przydatkowej zarodka, wysłana wewnątrz cienką blaszką listka ściennego mezodermy, początkowy tedy twór dwublaszkowy w miarę wzrostu wykazuje następnie cztery blaszki, wreszcie zrasta się stykającymi się krawędziami.

ameba i **ameba**, s. (emib') pl. **amebas** i **amebas**, **amebae** i **amebae** (emi'bes i emi'bi) zool. 1) ameba. pełzak, najmniejsze żyjątko znane, mikroskopijne, składające się z jednej komórki, rząd amebowców, AMOEBOZOA, z gromady korzenińców, RHIZOPODA, mające ciało, na ogół nagie, o bardzo zmiennym wyglądzie dzięki ciągiem tworzeniu się nibynóżek PSEUDOPODIA **pseudopods**, służących jako narządy ruchu i zbierania pożywienia; budowa najprostsza składająca się tylko z komórki; rozradza się przez podział komórki na dwa osobniki; ameby żyją samodzielnie w wodzie, jak AMEBA POLOMYXA, lub pasorzytniczo, jak ENTAMEBA COLI, E. DYSENTERIAE; 2) komórka podobna do ameby lub także ciało krwi albo innej części ciała.

amebean i **amebean**, adj. (emi'bien) proz. dotyczący formy wiersza **amebæum**, stad: naprzemian odpowiadający, wzajemny, odwzajemniający się.

amebæum, s., pl. **amebæa** (emi'biom, emi'bie) proz. poemat składający się ze zwrotek naprzemian sobie odpowiadających, pl. wiersze tworzące taki poemat.

amebic i **amebic**, adj. (emi'byk) zool. amebowy, pełzakowy, dotyczący ameby, spowodowany przez amebę lub podobne organizmy; **a.** (lub **tropical**) dysenteria czerwona amebowa wywołana przez ENTAMEBA DYSENTERIAE, pasorzyta żyjącego w kiszkach i powodującego czerwone u człowieka.

ameboid, adj. (-'bo-id) biol. wyglądający jak ameba, podobny do ameby, amebowy w ruchach, wyglądzie i zachowaniu się, np. **a. movements** zachowanie się białych krwinek, zmiana postaci wskutek przelewania się protoplazmy.

amebula i **amebula**, s. (-'bjule) zool. 1) mała ameba; 2) inny pierwotniak niż ameba w stanie podobnym do ameby, jak np. gregaryny, Gregarinae, lub pewne pasorzyty malaryczne.

amole, s. (emo'le) 1) którakolwiek część rośliny nadająca się do wyrobu mydła; 2) którakolwiek z wielu roślin używanych do produkowania mydła lub w zastępstwie mydła, np. w Kalifornii liliowate ziele CHLOROGALUM POMERIDIANUM, w Meksyku rozmaite rośliny rodzajów

Manfreda, **Agave**, **Prochnyanthes** z rodziny amarylkowatych, AMARILLYDACEAE.

amok, s. (emak') med. szal mor-derczy, choroba nerwowa lub obłąd, znamienny u Malajczyków; polegający na pragnieniu mordowania każdej napotkanej osoby, ob. **amuck**.

amomum, s. (emo'mom; amomon gr. indyjskie ziele korzenne) 1) przest. amomek, roślina aromatyczna wymieniana przez starożytnych autorów, lecz nie stwierdzona dokładnie, prawdopodobnie obejmująca imbir, kardamom, rajske ziarno; 2) bot. A. liczny rodzaj roślin imbirowatych ZINGIBERACEAE **zinziberaceous**, w Azji, Afryce i Australii, wiele z nich o wonnych ziarnach jak kardamom i rajske ziarno.

Amon i **Amen**, s. (a'man, a'myn) mit. eg. bóg, pierwotnie miejscowy w Tebach, potem za wpływem Teb bóg egipski, zrazu bóg twórczej siły, z czasem jako Amon-Ra złączony z eg. bogiem słońca Ra, jako Amon-Ra najwyższy bóg, stwórca, słońce, w mit. gr. złączony z Jowiszem jako **Jupiter-Amon**.

among i **amongst**, prep. (emag', emagst) wśród z pomiędzy (z GEN.), między (z ACC. i z ABL.) z pomiędzy, **the money was divided a. them** pieniądze były podzielone między nich, **blessed art thou a. women** błogosławionaś między niewiastami.

amoret, s. (e'moret) przest. 1) kochanica; 2) miłostka; 3) piosenka miłosna, podarek miłosny; 4) pl. podstępny miłosny, zalotny spojrzenia.

Amoreuxia, s. (emore'zja; od botanika francuskiego Piotra Józefa Amoureuxa (Pierre Joseph Amoureux, czyt. pier' żosef' amurö', 1741-1824) bot. niewielki rodzaj krzewów o spiralnym zarodku, COCHLOSPERMACEAE, rzędu dziurawcowatych, GUTTIFERALES (HYPERICALES), w pñd.-Zach. St. Zj. i w Meksyku, duże liście dłoniaste i piękne kwiaty.

amorino, s. (amori'no) pl. **amorini** (amori'ni; wł.) kupidynek, postać skrzydlatego dziecięcia, częsta w malarstwie i rzeźbiarstwie włoskim XVI w.

amoris, s. (e'moryst) kobieciarz, donżuan, mężczyzna poświęcający czas głównie miłostkom; wyraz dotyczący zach.-eur. arystokratów i awanturników XVII i XVIII w.

Amorite, s. (e'morajt) bib. Amoryta, Amorejczyk, osobnik z narodu zamieszkałego w górzystych okolicach pñ. i wsch. Palestyny (Kanaan), wspominanego jako Amurru w napisach XII w. przed Chr.; naród semicki albo libijski, jasnowłose.

amorosity, s. (emoro'zyti) ob. **amorousness**.

amoroso, adv. (amoro'zo, wł.) muz. czule, z uczuciem, także adj. i s.

amorous, adj. (e'morös) 1) skłonny do miłości, pochopny do zakochania się, pot. kochliwy; 2) zakochany w kimś (of, dawniej z on); 3) miłosny, dotyczący miłości, spowodowany przez miłość.

amorously, adv. (-li) miłośnie, na sposób ludzi zakochanych.

amorousness, s. (-nes) kochliwość, skłonność do zakochania się, zachowanie się znamienne dla ludzi zakochanych.

Amorpha, s. (emor'fe) bot. nieliczny rodzaj amer. krzewów motylkowatych, PAPILIONACEAE, z liściem nieparzysto-pierzastym i koroną składającą się z jednego owocolistka; a. osobnik tego rodzaju; **A. RUTICOSA** zwany **false indigo**, **A. CANESCENS** zwany **dead plant**.

amorphism, s. (emor'fyzm) 1) bezkształtność, amorfizm; 2) system absolutnego nihilizmu w myśl zasad Bakunina (Michał Aleksandrowicz Bakunin, nihilista ros., 1814-1878).

amorpho-, przedr. (amor'fo-) amorficznie-, ob. **amorphous**.

Amorphophallus, s. (emor'fofelez) bot. rodzaj podzwrotnikowych trwałych roślin zielnych Indyj Wsch., wydających olbrzymi kolbowaty kwiatostan (do 2 m., 6½'), ujęty w barwną pochwę, zanim ukaże się znacznej wysokości (do 5 m., 16') podwójnie pierzastołożony liść; a. osobnik tego rodzaju; niektóre gatunki hodowane w cieplarniach.

amorphous, adj. (-'fez) amorfny, amorfijny, amorficzny, bezpostaciowy; 1) niemający stałego kształtu, niekrystalizujący (np. szkło); 2) nie mający swego charakteru, anormalny, np. opal jest ciałem bezpostaciowym, nie przybiera form krystalicznych, lecz własności fizyczne ma jednakowe we wszystkich kierunkach; ob. **phosphorus**.

amorphously, adv. (-li) amorficznie.

amorphousness, s. (-nes) amorfijność, przymiot bezpostaciowości.

amort, adj. (emort') półżywy, jakby martwy, bezduszny, przybity, przygnębiony.

amortizable, adj. (emor'tyzebł) dający się zamortyzować, ob. **amortize**, 3).

amortization, s. (emortizej'szen) 1) umorzenie sumy dłużnej spłatami zazwyczaj rocznymi, amortyzacja, amortyzowanie; 2) roczna suma umarzająca ratę sumy dłużnej, spłacanej według planu amortyzacyjnego, roczna rata amortyzacyjna.

amortize, vt. (e'mortajz) 1) przest. zgubić, zniszczyć; 2) pr. przenieść na własność martwej ręki, ob. **mortmain**; 3) amortyzować, umarzać, np. dług zaciągnięty na szereg lat, książkową wartość zabudowań fabrycznych lub maszyn, różnicę kosztu papierów wartościowych do wysokości wartości imiennej, wkład w założenie przedsiębiorstwa itp.

amortizement, s. (-ment) 1) ob. **amortization** 2); 2) bud. ścięte zakończenie podpory, przyczółka itp. na szczycie budowy.

Amos, s. (ej'mes) 1) imię proroka żydowskiego z VIII w. przed Chr.; 2) bib. księga Amosa, ob. **Old Testament**.

amotion, s. (emo'szen) 1) usunięcie, wykluczenie; 2) pozbawienie własności, zabranie posiadania.

amount, s. (emaunt') 1) suma, cała ilość, wynik dodania dwóch lub

więcej liczb; 2) ważność, znaczenie, rezultat, kwintesencja.

amount, vi. 1) przest. wspinać się, iść w górę; 2) wynosić, sięgać sumy lub ilości, **the expenses a. to fifty dollars**; 3) równać się, wzrosć do wartości lub ważności, znaczyć tyle co, **the party nomination in that state a-s to an election, his declaration a-s to a confession**.

amour, s. (amur'; fr.) 1) przest. miłość, przywiązanie; 2) miłośćka, awanturka miłosna.

amourette, s. (emuret' fr.) 1) miłośćka; 2) kupidynek; 3) bot. trawa **BRIZA MEDIA** drżączka średnia **quaking grass** o kwiatach zebranych w kłoski sercowate.

amove, vi. (emuw') przest. wzruszyć się.

amove, vt. 1) przest. wzruszyć; 2) przest. przenieść, usunąć; 3) usunąć z urzędu.

ampelite, s. (em'pilajt) 1) (od am'pelos gr. winorośl) rodzaj czarnej ziemi zawierającej piryty, jaką starożytni posypywali winorośl, aby ją ochronić przed pasorzytami; 2) rodzaj łupku węglowego.

ampelographist, s. (empilo'grefyst) uczony zajmujący się badaniem winorośli.

ampelography, s. (-'grafi) nauka o winoroślach.

Ampelopsis, s. (empilap'sys; em'pelos gr. winorośl, o'psis gr. wygląd) bot. 1) dzikie wino, rodzaj roślin winoroślowatych, **VITACEAE**, bardzo zbliżony do winorośli, **VITIS**, lecz różniący się swoistym owocolistkiem i brakiem ssawki u wąsa; 2) a. roślina rodzaju **PARTHENOCISSUS**, szcz. powój japoński **P. TRICUSPIDATA Japanese ivy**, i **P. QUINQUEFOLIA Virginia creeper**.

amperage, s. (em'peredż, empe'redż) el. natężenie prądu galwanicznego wyrażone w amperach.

ampere i **ampère**, s. (emper' i a'per', od profesora Andrzeja Marii Ampère'a, André Marie Ampère, czyt. a'dre'mari'a'per', 1775-1836) el. amper, jednostka prądu elektrycznego, jeden wolt przez jeden ohm, ustalona jako **international a.** ustawowo jako prąd o natężeniu wydzielającym podczas elektrolizy w ciągu sekundy 0.001118 gr. czystego srebra z roztworu azotanu srebra; a. **balance** el. waga amperowa, przyrząd mierzący siłę prądu elektrycznego przez przenoszenie przyciągania i odtrącania dwóch równoległych prądów na wagę; a. **foot** el. jednostka używana do obliczania spadku ciśnienia w przewodach rozdzielających, równająca się naprężeniu ampera przepływającego przez stopę przewodnika; a. **hour** el. amperogodzina, ilość siły elektrycznej dostarczona w ciągu jednej godziny przez prąd o przeciętnym natężeniu jednego ampera, w użyciu jako jednostka ilości mająca 3,600 kulonów, ob. **coulomb**, a. **second**; a. **minute**, el. amperominuta, ilość prądu elektrycznego w ciągu jednej minuty wydana przez prąd o natężeniu jednego ampera; a. **second**, el. amperosekunda, kulon, ob. **coulomb**.

Amphiaras lub **Amphiaras**, s. (emfiere'jos, emfiere'jez) mit. gr. Amfiaraos, rycerz i wróżbita, uczestnik wyprawy kalidońskiej na dzika Artemidy, wyprawy Argonautów i wyprawy Siedmiu na Teby, z rozkazu Zewsa pochłonięty przez ziemię gdy groziła mu śmierć od strzały; czczony jako półbóg, ob. **chthonian**, szcz. w Beocji, gdzie miał świątynię w Oropos i sławną wyrocznie **Amphiareion** (emfiera'jon), ob. **Alcaeon**, **Eriphyle**, **Seven against Thebes**.

amphiarthrodial, adj. (emfier'ro'diel) anat. ledworuszny, dotyczący spojenia kości **symphysis** lub **syndesmonia**, ob. **amphiartriosis**.

amphiartriosis, s. (em'fier'ro'zys) anat. spojenie ledworuszne, spojenie małe lub wcale nie ruchome, z powodu połączenia dwóch kości za pomocą warstwy chrząstki włóknistej, **SYMPHYSIS**, spojenie, albo za pomocą zbitej tkanki łącznej, **SYNDESMOSIS**, więziorost, spojenie więziste, więziorost.

amphiaser, s. (em'fies'ter) 1) biol. dwugwiazda, gwiazdy potomne, dwie gwiazdy czyli grupy promieniejących włókien tworzące się przy dzieleniu się komórki w drodze mitozy, ob. **mitosis**.

Amphibia, s. pl. (emfi'bie) zool. płazy, gromada kręgowców, **VERTEBRATAE**, pod wielu względami pośrednia między rybami a gadami, obejmuje żaby, jaszczurki, salamandry itp., podzielona na cztery rzędy: kopalny, **STEGOCEPHALI**; bezżożne, **GYMNOPHIONA**; ogoniaste, **URODELA**, i najliczniejszy (ok. 1,000 gatunków) bezżonowe, **ANURA**.

amphibian, adj. (-n) zool. żyjący na lądzie i w wodzie, w szcz. dotyczący gromady płazów, **AMPHIBIA**; lot. użyteczny na lądzie i na wodzie.

amphibian, s. istota dwużywiłowa, bot. roślina żyjąca zarówno na lądzie jak w wodzie, roślina czerpiąca pożywienie czasem z ziemi, czasem z powietrza; lot. samolot wodnolądowy, zaopatrzony w kółka i w łódki do wzbijania się i osiadania na lądzie i na wodzie; zool. zwierzę żyjące zarówno na lądzie jak i w wodzie, w szcz. osobnik z gromady płazów, **AMPHIBIA**, płaz.

amphibious, adj. (-'biös) 1) umiający żyć na lądzie i w wodzie, np. żaba, krokodyl, niedźwiedź; 2) dotyczący życia na lądzie i w wodzie, zdolny do życia na lądzie i w wodzie; 3) dwoisty, mający dwie natury.

amphibiously, adv. (-bieski) z udziałem do życia na lądzie i w wodzie, dwoiście, dwużywiłowo.

amphibiousness, s. (-nes) zdolność życia na wodzie i na lądzie, zdolność samolotu do latania w powietrzu i do pływania po wodzie.

amphiblastic, adj. (emfible'styk) biol. niesymetryczny w przekroju, w szcz. o zarodkach mających żółtko odżywcze, **LECITHUS**, w jednym końcu, ob. **centrolecithal** i **telelecithal**.

amphiblastula, s. (emfible'stiula) biol. amfiblastula, blastula, w której komórki jednej półkuli są bar-

dzo różne od komórki drugiej, jak w zarodku pewnych grzybów.

Amphibola, s. (emfi'bola) zool. amfibole, rodzaj ślimaków płucodysznych, podklasy BASOMMATOPHORA, o twardej skręconej muszli, jedyne wśród płucodysznych zaopatrzone w zasłonkę, OPERCULUM.

amphibole, s. min. amfibol, zbiorowa nazwa kilku ściśle ze sobą związanych rodzajów równopostaciowych, odpowiadających szeregowi izomorficznemu piroksenu, w szcz. hornblenda, **hornblende**, t. 5-6, c.w.2.9-3.4.

amphibole group grupa amfibolu, blisko spokrewniona z grupą piroksenu, różniąc się od niej kątem łupliwości; obejmuje: antofilit, **anthophyllite**, (rombowy), glaukofan, **glaucophane**, (jednoskośny), enigmatyt, **aenigmatite**; (trójskośny) i i.

amphibolic, adj. (-bo'lik) 1) dwuznaczny, dotyczący wątpliwości; 2) med. niepewny, nieregularny, nieustalony, jak np. pewne okresy gorączki lub kryzysy chorób, gdy prognoza jest niepewna; 3) min. amfibolowy, z amfibolu, podobny do amfibolu; 4) zool. zdolny do obracania w przód i w tył, np. palec u nogi sowy lub rybitwy.

amphibolite, s. (emfi'bolajt) petrogr. łupiek amfibolowy, amfibolit, skała składająca się głównie z amfibolu; kiedy łupliwy, **schitose**, zwany jest **hornblende schist**.

amphibolitic, adj. (em'fiboly'tik) min. amfibolitowy, dotyczący amfibolitu.

amphibological, adj. (-lo'dzikeł) dwuznaczny, zawły, budzący wątpliwość.

amphibologically, adv. (-li) dwuznacznie, zawile.

amphibology, s. (-bo'łodzi) dwuznacznik, wyrażenie pozwalające więcej niż jednego wytłumaczenia, dwuznaczność, wątpliwość wynikająca z dwuznacznego wyrażenia; a. różni się od **equivocation** tym że wątpliwość z a. wynika z budowy zdania lub tenoru mowy, z e. zaś z dwójakiego znaczenia wyrazu.

amphibolous, adj. (emfi'bolös) 1) przest. dwuznaczny; 2) log. mogący mieć dwa znaczenia.

amphibrach, s. (em'fibrek) proz. amfibrach, stopa poetycka trzyzgłoskowa, krótka - długa - krótka, — u — u.

amphicarpic i **amphicarpous**, adj. (emfikar'pik, emfikar'pös) bot. dwuowocowy, tworzący dwa rodzaje owoców, albo co do gatunku albo co do czasu owocowania.

amphichroic i **amphichromatic**, adj. (emfikro'ik, emfikrome'tik) chem. dwubarwny, tworzący dwie barwy, jak np. ciecze, które w próbie zmieniają czerwony lakmus na niebieski, a niebieski na czerwony.

amphicelous, adj. (emfi'siles) zool. dwuwklęsły, o kręgach mających tak zewnętrzne jak i wewnętrzne powierzchnie wklęsłe.

amphictyon, s. (amfi'ktion) hist. gr. poseł na związek amfiktionński.

amphictyonic, adj. (amfiktio'nyk) hist. gr. amfiktionński, dotyczący związku amfiktionńskiego, albo posła na radę związku amfiktionńskiego; a. **council** rada posłów do związku amfiktionńskiego; a. **league** związek amfiktionński.

amphictyony, s. (amfi'ktioni) hist. gr. związek amfiktionński, zjednoczenie kilku szczepów w Grecji starożytnej, mające na celu wspólną obronę świątyni, wyroczni lub miejsca pielgrzymowego, np. świątyni Artemidy w Amarynthos, Apollina w Delos, związek Kalaurii i Onchestosu dla ochrony świątyni Posejdon, a najważniejszy, A., delficki ku ochronie świątyni Apollina i urządzaniu zapasów pityjskich.

amphidromic, adj. (emfidra'mik) mar. obubieżny. a. **points** lub **nodal points** węzły obubieżne.

Amphigæa, s. (amfidzi'a) zoogeogr. strefa obejmująca Amerykę Płd.

amphigen, s. (em'fidzin) 1) bot. plechowiec, ob. **Thallophyta**, **thallogen**; 2) chem. przest. pierwiastek łączący się z różnymi pierwiastkami dla utworzenia kwasów lub zasad; Berzelius (1779-1848) stosuje tę nazwę do tlenu, siarki, seleniu, teluru.

amphigenous, adj. (emfi'dżynös) bot. plechowcowaty, dotyczący glonów, **ALGAE**, grzybów, **MYCETES**, i porostów, **LICHENES**.

amphigory, s. (em'figori) pl. **amphigories** (em'figoris) i **amphigouri**, s. (emfigu'ri) pl. **amphigouris** (emfigu'ris) pięknie brzmiący wiersz bez sensu.

amphigoric, adj. (-go'ryk) ułożony w formie pięknie brzmiącego wiersza nie mającego żadnego sensu.

amphimacer, s. (amfi'masör) proz. kl. trzyzgłoskowa stopa poetycka: długa-krótko-długa, — u —.

amphimixis, s. (amfimi'ksys) biol. 1) połączenie plazmy zarodkowej dwóch jednostek w reprodukcji płciowej; 2) krzyżowanie, ob. **interbreed**.

Amphineura, s. pl. lub **Istoneura**, s. pl. (amfiniu're, ajzoniu're) zool. gromada ślimaków dzieląca się na **PLACOPHORA** i **APLACOPHORA**, pierwsze: o dużej stopie i dwubocznie symetrycznym ciele okrytym skorupią, składającą się z ośmiu łuków złączonych mięśniowym paskiem, drugie: bez skorupy, ob. **Chiton**.

Amphion, s. (amfi'on) mit. gr. Amfion, syn Zewsa i Antiopy, bliźni brat Zetusa, małżonek Nioby, uczeń Orfeusza, wraz z Zetusem zdobył Teby i zabezpieczył miasto warownym murem, jaki zbudował czarując kamieniem na ich właściwe miejsce grą na lirze otrzymanej w darze od Hermesa, ob. **Antiope**.

Amphionic, adj. (amfio'nyk) Amfionowy, dotyczący Amfiona.

Amphioxus, s. (emflok'ses) zool. lancetnik, to samo co **Branchiostoma**, ob. także **lancelet**.

amphipod, adj. (em'fipad) zool. dotyczący podgromady **Amphipoda**.

amphipod, s. zool. osobnik z podgromady **Amphipoda**.

Amphipoda, s. pl. (emfi'poda) zool. obunogie, liczny rząd gromady skorupiaków, **CRUSTACEA**, obejmujący drobniutkie twory jak pchły piaszkowe i inne żyjące w wodzie słonej lub słodkiej albo w pobliżu; niektóre jak np. wesz wielorybia—pasorzytnicze.

amphiprostyle, adj. (amfipro'stajl) bud. mający podwójny przyczółek, ob. **columniation**.

amphiprostyle, s. bud. amfiprostylius, budynek o podwójnym przyczółku, w szcz. świątynia starogrecka o takiej architekturze.

amphiprostylar, adj. (-prostaj'ler) bud. amfiprostylusowy, budowany w stylu amfiprostylusu, budynku o podwójnym przyczółku.

amphisarca, s. (-sar'ka) bot. owoc o twardej lub drzewnej skorupie i wielonasiennym i wielokomórkowym gęstym miąższu.

amphisbæna, s. (-sbi'ne) 1) mit. u Miliona bajeczny wąż o głowach na obu końcach i idący w przód i wstecz; 2) zool. A. rodzaj jaszczurki, typ rodziny **Amphisbænidæ**.

amphisbænian, adj. (-sbi'njen) zool. dotyczący rodziny **Amphisbænidæ**.

amphisbænian, s. zool. osobnik z rodziny **Amphisbænidæ**.

amphisbænic, adj. (-sbi'nyk) zool. dotyczący rodziny **Amphisbænidæ**.

Amphisbænidæ, s. pu. (-sbi'nidi) zool. błoniastowąż, rodzina jaszczurek bez kończyn, z ukrytymi oczyma, o krótkim, ściętym ogonie, podrząd: jaszczurki, **IACERTILLIA**, rząd łuskonośnych, **SQUAMATA**, gromada gadów, **REPTILIA**; kształtu drobnego robaka, pono poruszają się w przód i wstecz; wkopują się w ziemię i żywią się robakami i owadami.

amphisbænid, adj. (-ebi'no-id) zool. podobny do osobnika z rodziny **Amphisbænidæ**.

amphisbænous, adj. (amfis'bines) zool. podobny do osobnika z rodziny **Amphisbænidæ**.

amphiscians i **amphiscii**, s. pl. (amfi'sziens i amfi'szii; skia' gr. pień) mieszkańcy krajów podzwrotnikowych, których cień pada na półn. i na płd. w miarę jak słońce przechodzi przez ich zenit z płd. na półn.

amphispore, s. (am'fispör') bot. amfispóra, uredospóra służąca dzięki morfologicznemu dostosowaniu jako spora spoczywająca.

amphistylar, adj. (amfistaj'ler; stylos gr. kolumna, słup) bud. dwukolumnowy, mający kolumny na obu końcach albo (rzadkiej) po obu stronach, ob. **columniation**.

amphistyllic, adj. (-'fik) zool. dotyczący pośredniego połączenia żuchwo-gnykowego z czaszką jak u niektórych rekinów, pomiędzy **autostylic** i **hyostylic**, ob..

amphitheater i **amphitheatre**, s. (amfi'i'etr) amfiteatr, 1) podłużny lub okrągły budynek zaopatrzony w stopniowo podnoszące się rzędy siedzeń mających za wspólny ośrodek miejsce zapasów, arenę lub widowie na wzór rzymskich budowli

stawianych na zawody gladiatorów; 2) budowla lub miejsce podobne do amfiteatru, np. sala teatralna o wznoszących się galeriach, dolina otoczona wznoszącymi się dookoła skłonami pagórków itp.

amphitheatric i **-al**, adj. (amfi-gie'tryk i amfi-giet'rikeł) amfiteatralny.

amphitheatrically, adj. (amfi-gie'trikełi) amfiteatralnie.

Amphitrite, s. (amfitraj'ti) 1) mit. kl. Amfitryta, bogini mórz, żona Posejdona, córka Nereusza i Dorydy, 2) zool. rodzaj pierścienic ANNELIDES rzędu wieloszczetów, POLYCHÆTA.

amphitropous, adj. (amfi'tropös) bot. amfitropowy, mający załazek odwrócony tak że jest przytwierdzony mniej więcej w połowie jednego boku, wpółanotropowy, ob. **anotropous**.

Amphitryon, s. (-'trion) mit. kl. Amfitrion, małżonek Alkmeny; Zews przebrany za A. podejmuje Alkmenę wspaniałym przyjęciem i zostaje ojcem Herkulesa; a. amfitrion, hojny gospodarz wystawnego przyjęcia.

Amphiuma, s. (emfiu'me) zool. rodzaj płazów, AMPHIBIA, mający tylko jeden gatunek, Congo snake, ob.

amphopeptone, s. (amfopep'ton) chem. fizjol. amfopepton, produkt trawienia uważany za mieszaninę hemipeptonu i antopeptonu, ob.

amphora, s. (amfo're; amforeus, amfiforeus, gr. waza z dwoma uchami, ferejn gr. nosić) pl. **amphoræ** (amfo'ri) amfora, 1) starożytna waza o wąskiej szyi i kształcie owalnym, z dwoma uchami umieszczonymi prawie u samej góry przy otworze, albo bez podstawy a wstawiana ostrym końcem w ziemię, do przechowywania ziarna, olejów, wina, miodu, albo z podstawą w kształcie niedużego krążka, zazwyczaj zdobiona; 2) miara pojemności, w Grecji 38.8 litra, w Rzymie 25.9 litra; 3) bot. dolna połowa piksydium.

amphoral, adj. (em'foreł) amforowy, podobny do amfory, dotyczący amfory.

amphoric, adj. (emfo'rik) med. ampułkowy, spowodowany przez próżnię (zagłębienie) w płucach, wskazujący na taką próżnię, np. a. **respiration** lub a. **resonance** szmer ampułkowy, podobny do odgłosu wywołanego przez dmuchanie w próżną butlę.

amphoricity, s. (em'fori'siti) med. ampułkowość, ampułkowatość.

amphoteric, adj. (em'fote'ryk) chem. obojnaczy, częściowo jedno a częściowo drugie, zarazem kwaśny i zasadowy, ob. **amphichroic**.

ample, adj. (e'mpl) 1) obszerny, duży rozmiarami, kształtem, pojemnością lub masą, pojemny, przestronny; 2) dostatni, wystarczający, obfity, szczodry, bogaty, np. **an a. estate** bogaty spadek; 3) nieskrócony, rozległy w wykonaniu, rozwlekły, np. **an a. narrative**.

amplectant, adj. (emplek'tent;

amplecti ł. obejmować bot. chwytający się podpory.

amplexicaul, adj. (-'sykoł; ampleti ł. objąć, caul' ł. łodyga) obejmujący łodygę, jak niektóre liście nasadą okalające łodygę.

ampliate, vt. (am'pliejt) r. rozszerzyć, rozwinąć (przenośnie).

ampliation, s. (ampliej'szn) rozszerzenie, rozwinięcie (myśli, wywodów itp.); pr. odroczenie decyzji.

ampliative, adj. (-'tyw) rozszerzający, nadający szersze znaczenie czemuś mało znanemu; log. rozszerzający określenie podmiotu na ogół nie nasuwające się uwadze powszedniej (o przymiotniku lub orzeczeniu).

amplificate, vt. (ampli'fikejt, w Anglii także am'plifikejt) przest. i r. rozszerzyć, rozwinąć. rozwodzić się (nad czym).

amplification, s. (amplifikej'sien) rozszerzenie, powiększenie, rozwinięcie; opt. powiększenie; retor. rozwinięcie prostego zdania przez dodanie określeń, przydawek, szczegółów w celach krasomówczych; teletech. **overall a.** albo **gain** wzmocnienie całkowite, **effective a.** wzmocnienie skuteczne.

amplificatory, adj. (ampli'fiketo'ri) rozwijający, dążący do wyjaśnienia przez rozszerzenie, powiększający.

amplifier, s. (em'plifaj'er) powiększyciel, kto lub co powiększa; opt. w mikroskopie negatywna soczewka umieszczona za obiektywem, ażeby powiększyć widzialność; teletechn. wzmacniacz, amplifikator, próżna tuba do powiększenia siły elektrycznej, ob. **audion** i **vacuum tube**.

amplify, vi. (em'plifaj) 1) przest. rósć, powiększać się; 2) mówić lub pisać w celu rozszerzenia i rozwinięcia myśli, rozwodzić się o czym lub nad czym **on** lub **upon**.

amplify, vt. 1) powiększać, rozszerzać, w szcz. o mikroskopach, teleskopach itp.; 2) retor. rozwijać, rozszerzać przez omawianie, naprowadzanie przykładów, porównań, szczegółów itp.

amplitude, s. (em'plitiud) 1) obszar, rozmiar; 2) obszerność, rozległość, obfitość, pełnia, hojność; 3) astrol. amplituda, łuk widnokregu między prawdziwym wschodem i zachodem a środkiem słońca lub gwiazdy w chwili wschodu i zachodu: **eastern** lub **ortive a.** i **western** lub **occiduous** albo **occase a.**, na równiku także **northern** i **southern a.**; 4) astron. a) łuk horyzontu między prawdziwym wschodem i zachodem a podstawą prostopadłego koła przecinającego gwiazdę lub punkt. dopełnienie azymutu; b) łuk widnokregu między magnetycznym punktem wschodu i zachodu a gwiazdą, zwany **magnetic a.**; różnica między obiema amplitudami rzeczywistą i magnetyczną odpowiada zmianom kompasu; 5) fiz. amplituda, największe wychylenie ciała w kierunku wahadłowym; 6) mat. a) moduł czyli absolutna wartość wielkości oderwanej; b) amplituda, granica całki eliptycznej wyrażona trygonometrycznie; 7) woj. amplituda, po-

zioma odległość jaką pocisk przebył w łuku, zasięg; a. **compass** astr. azymut do mierzenia amplitudy z zerami na punkcie wschodu i zachodu zamiast południa i północy, aby łatwiej odczytać kąty amplitudy.

ampulla, s. (empo'la) 1) starożytne rzymskie naczynie ze szkła lub gliny, okrągłe, zazwyczaj z dwoma uchami, do trzymania oleju, perfum, do podawania wina lub piwa; 2) bot. pęcherzyk u liści lub korzonków roślin wodnych jak pływacz, UTRICULARIA; 3) KRK a) ampułka, naczynie w którym podaje się księdzu wino i wodę do mszy św.; b) waza w której trzyma się oleje sakramentalne; 4) manierka pielgrzyma średniowiecznego, prawie okrągła, z obrączkami na sznur; 5) zool. i anat. a) bańka, flaszkowate rozszerzenie na końcu półkolistego przewodu ucha wewnętrznego; b) a. **Vateri** brodawka dwunastnicy; c) a. **recti** ampułka odbytnicy; d) naczynie mleczne, rozszerzenie kanalików gruczołów mlecznych utrzymujące ciecz pokarmową; e) u skarłupni, ECHINODERMATA, mięśniowe naczynia u nasady ambulakralnych przyssawek.

ampullaceous, adj. (empola'szös) podobny do ampułki, ampułkowy, pęcherzowy, flaszkowy.

ampullar, **ampullary**, adj. (em'pole, -i) podobny do ampułki.

Ampullaria, s. pl. (empole'ria) zool. duży rodzaj ślimaków, GASTROPODA, ciepłych krajów, typ i główny rodzaj rodziny AMPULLARIDÆ (empolera'jidi) ze skrzelami po prawej stronie, a workiem płucowym po lewej.

ampullate, **ampullated**, adj. (em'polejt, em'polejtyd) ampułkowy, mający kształt ampułki, brzuchaty.

ampulliform, adj. (empo'li-form) mający kształt ampułki, wydęty, flaszkowy.

amputate, vt. (am'pjutejt) 1) strzyc (gałęzie); 2) chir. amputować, odciąć część ciała, zazwyczaj kończynę, w odr. **excise** wyciąć ze środka.

amrad gum (em'red gom) amrad, guma używana w zastępstwie gumy arabskiej, otrzymywana z akacji babul, ob. **babul**.

amrita, **amreeta**, adj. (amri'ta) mit. hind. nieśmiertelny.

amrita, **amreeta**, s. mit hind. nieśmiertelność, także nektar udzielający tej nieśmiertelności, ob. gr. **ambrosia**.

amuck, adj. (emok'; amog mal. szalony) opanowany szałem morderczym, ob. **amok**.

amuck, adv. w sposób szaleńczy i morderczy, **to run a.** gonić w stanie morderczego szału i napadać każdą spotkaną osobę w zamiarze zabójczym.

amulet, s. (em'julet) amulet, przedmiot noszony jako ochrona przeciw chorobom i nieszczęśliwym wypadkom, zazwyczaj klejnot, relikwia itp., często z napisem kabbalistycznym lub podobnym, mającym odpędzać złe duchy, ob. **talisman**.

amuletic, adj. (emjule'tyk) amuletowy, talizmanowy, działający czarownie.

amuletic, s. przest. amulet.

amurcous, adj. (amor'kez; amorca ł. odpadki z oliwek) r. pełen odpadków, zgniły, ob. marc.

amurcosity, s. (amorko'zyti) r. zgnilizna, brud, odpadki.

amuse, vi. (emju'z) przest. myśleć głęboko, być całkowicie zajęty myśłami.

amuse, vt. 1) przest. zajmować się czym, myśleć głęboko nad czym, ob. muse; 2) zabawiać, ofiarować rozrywki; 3) przest. łudzić.

amused, adj. (part. (emju'zd) 1) rozbawiony, mający rozrywkę; 2) wesoły, np. spojrzenie, wyraz twarzy.

amusement, s. (emjuz'ment) 1) przest. zaduma, głębokie zamyślenie, także zdumienie; 2) zabawa, rozrywka, stan przyjemnego zajęcia się rozrywką, także przedmiot stanowiący rozrywkę.

amuser, s. (emju'zer) 1) przest. i w żargonie złodziejskim ten kto odwraca uwagę w celu oszukańskim, oszust, gwar. kanciarz; 2) zabawniś (m), zabawnisia (f), kto drugiego zabawia.

amusia, s. (amiu'zja) med. amuzja, bezpamięć muzyczna, afazja zniemienna niemożnością wydania lub rozpoznania dźwięku muzycznego lub melodii, która staje się chaosem niepowiązanych szmerów.

amusing, adj. part. (amju'zi -) zabawny (np. opowiadanie), ucieśzny.

amusingly, adv. (-li) zabawnie, ucieśźnie.

amusingness, s. (-nes) zabawność, ucieśność.

amusive, adj. (amju'zvw) mający na celu zabawić, zabawny.

amusively, adv. (-li) zabawnie.

amusiveness, s. (-nes) zabawność.

amvis, s. (em'wis; amon. NH₄, i vis ł. siła) chem. materiał wybuchowy składający się z azotanu amonowego, **ammonium nitrate**, dwunitrobenzenu, **dinitrobenzene**, chloro-naftalenu, **chlorated naphthalene** i mielonych trocin, **wood meal**.

Amyclæn, adj. (emikli'en) amiklejski, dotyczący greckiego miasta Amyklea w starożytnej Lacedemonii (Sparcie) albo łacińskiego miasta tej nazwy w starożytnym Lacjum; **A. brothers** Kastor i Polluks; **A. silence** amiklejskie milczenie, złowroga cisza jaka spowodowała upadek miasta gdy mieszkańcy posłuszni ustawie wzbraniającej fałszywego alarmu nie wywołali pomocy przeciw zbliżającemu się nieprzyjacielowi.

amygdala, s. (amig'dala) pl. **amygdalæ** 1) bot. migdał; 2) anat. a) migdałek, **TONSILLA** jeden z dwóch gruczołów umieszczonych po każdej stronie jamy ustnej między obłękiem zasłony podniebieniowej; b) migdał mózdzku, **TONSILLA CEREBELLI**, zraz mózdzku dolny trzeci czyli dolny wewnętrzny po obu stronach rowku, **vallecula**.

Amygdalaceæ, s. pl. (amig'dalejsi-i) bot. migdałowce, rodzina drzew i krzewów rzędu różowych, **ROSALIES**, mająca 6 rodzajów wśród których najważniejsze są **PRUNUS**, śliwa, i **AMYGDALUS**. obejmujący brzoskwinię i migdał.

amygdalaceous, adj. (-szes) bot. dotyczący rodziny **AMYGDALACEÆ**, migdałowcowy, migdałowaty.

amygdalate, adj. (-'delej) migdałowy, podobny do migdału, zrobiony z migdałów.

amygdalate, s. 1) med. mleko migdałowe, orszada; 2) sól kwasu migdałowego.

amygdalic, adj. (amigdej'tyk) chem. migdalinowy, pochodny kwasu tworzącego się przy rozkładzie migdaliny, ob. **amygdalin**.

amygdaliform, adj. (amig'daliform) migdałowy, mający kształt migdału, obły.

amygdalin, s. (-'dalin) chem. migdalina, glikozyd C₂₀H₂₇O₁₁N, biała krystaliczna substancja wydzielana z gorzkich migdałów.

amygdaline, adj. (-'dalajn) migdałowy, migdałkowaty, podobny do migdału.

amygdalitis, s. (-'dalaj'tis) med. zapalenie gardła na migdałkach, ob. **tonsillitis**.

amygdalo-, przedr. (-'dało-) migdałowo-.

amygdaloid, adj. (-'daloid) migdałowy, przypominający kształt migdału.

amygdaloid, s. (petr. migdałowiec, skała zawierająca liczne próżnie powstałe przed skamienieniem a potem wypełnione kwarcem, kalcytem, dzeolitami i produktami wtórnymi, powstałymi z częściowego rozkładu minerałów skałotwórczych.

amygdaloidal, adj. (-'dalo'idel) petr. migdałowcowy, podobny do skały migdałowca, dotyczący migdałowca, np. **a. structure** budowa migdałowcowa.

amygdaloidal s. petr. skała o budowie migdałowcowej.

amygdalus, s. (-'dales) bot. migdał, nieliczny rodzaj azjatyckich drzew i krzewów, typ rodziny **Amygdalaceæ**, różniący się od **PRUNUS** liczniejszymi pręcikami, puszystą lupiną i głębokimi wcięciami w skorupie pestki, **A. COMMUNIS** migdał, **A. PERSICA** brzoskwinia.

amygdophenin, s. (-'dofi'nin) apt. preparat z kwasu migdałowego, **mandelic acid**, O₆H₅CH₂-OH.-CO₂H. i fenolu, używany do uśmierzania bólu, **analgescic**, i jako środek przeciw reumatyzmowi.

amygdula, s. ('diula) petr. próżnia (geoda) jak w migdałowcu, ob. **geode**.

amyl, s. (e'mil) chem. amil, jednowartościowy rodnik węglowodanowy C₅H₁₁, istniejący w kilku izomerycznych odmianach; związki jego znajdują się w sokach rozmaitych owoców, w niedogonie (fuzlu) itd., przest. najcieńsza mąka, ob. **amylum**; **a. acetate**, chem. amilowy ester kwasu octowego CH₃CO₂-C₅H₁₁, o przyjemnym zapachu po-

dobnym do zapachu gruszki, używana do wytwarzania esencji owocowych; **a. acetate lamp** foton. lampa która świeci przy spalaniu estru kwasu octowego, ob. **Hefner unit**; **a. alcohol** alkohol amilowy, związek organiczny C₅H₁₁OH, ciecz bezbarwna znana w ośmiu izomerycznych związkach, używana jako materiał wyjściowy do wytwarzania związków amilowych, także jako środek nasenny; **a. nitrite**, chem. azotyn, amilu ester amilowy kwasu azotowego, związek organiczny C₅H₁₁ONO, żółtawa ciecz, której opary wdychane wywołują zatrucie z obrzękiem twarzy, o zapachu miłym i o ostrym smaku, stosowana w leczeniu do ożywienia czynności serca.

amylaceous, adj. (emilej'szes) krochmalowy, skrobiowy, krochmalikowy, krochmalikowaty.

amylamine, s. (e'mile'myn i e'milemi'n) chem. amina amilowa, bezbarwna ciecz C₅H₁₁NH₂, o szczególnym zapachu, powstaje przy rozkładzie wielu ciał azotowych.

amylene, s. (e'milin) chem. amilen. którykolwiek związek z grupy izomerów węglowodorowych C₅H₁₀ z grupy etylenowych; bezbarwny, lotny, ruchliwy płyn zwany potocznie **a.** jest mieszaniną izomerów.

amylic, adj. (emi'lik) amilowy, dotyczący rodnika amilu; **a. fermentation** fermentacja za pomocą której tworzy się z cukru alkohol amilowy.

amyl-, przedr. (emi'lo-) 1) od **amylum** skrobię, krochmalowy; 2) od **amyl** (rodnika amilowy).

amylogen, s. (-dżin) chem. granulosa, ta część krochmalu która jest rozpuszczalna w wodzie i daje z jodem zabarwienie fioletowe.

amylogenesis, s. (e'milodze'nizys) chem. skrobiotwórczość, tworzenie się krochmalu.

amylogenic, adj. (-'nyk) chem. 1) dotyczący granulozy; 2) tworzący krochmal, w szcz. w odniesieniu do leukoplast, ob. **leucoplast**, **chromatophore**.

amyloid i **amyloidal**, adj. (e'milo'id, -el) chem. krochmalowy, krochmalny, skrobiowy, skrobiakowy, podobny do krochmalu, zawierający krochmal; **a. degeneration** med. zwyrodnienie krochmalne lub krochmalowe lub skrobiowate. skrobiawica, przyrodzenie krochmalikowe, ob. **amyloid**, s. 2 b).

amyloid, s. 1) skrobiak, substancja podobna do krochmalu, bezazotowe pożywienie skrobiowe; 2) chem. org. amyloid, skrobiak, skrobiowiec, a) związek chemiczny powstający przez działanie skoncentrowanego kwasu siarkowego na błonnik, b) skrobiowiec, ciało amorficzne (bezpostaciowe) zawierające azot i fosfor, znajdujące się w anormalnych nasieknięciach śledziony, nerek, wątroby itp.

amylolysis, s. (e'milo'lizys) chem. amiloliza, przetworzenie krochmalu w ciało rozpuszczalne jak dekstryny lub cukier, w szcz. za pomocą enzym.

amylolytic, adj. (e'miloli'tyk) chem. amilolityczny; ob. **amylolysis**.

amylometer, s. (emilo'miter) chem. krochmalomierz, przyrząd do mierzenia zawartości skrobi w substancji.

amyloplastic, adj. (e'milopla'styk) tworzący krochmal, ob. **amylogenic**.

amylopin, s. (emilop'syn) chem. fizj. zaczyn soków trzustkowych, ob. **diastase**.

amylose, s. (e'miloz) chem. amiloza, każdy ze związków organicznych krochmalowych ($C_6H_{10}O_5$)_n, węglowodanów, jak skrobia, cukier, dekstryny, błonnik, ob. **polysaccharide**.

amylum, s. (emi'lom) chem. skrobia, krochmal, krochmalik; **a. grain** i **a. granule**, bot. ziarno krochmalu, warstwowe ciało krochmalne utworzone przez leukoplasty.

Aminodon, s. (emi'nodon) paleont. wymarłe zwierzę z rodziny nieparzystokopytnych, PERISSODACTYLA, spokrewnione z norozem, bezrogię lecz zaopatrzone w kręte kły.

amynodont, adj. (emi'nodont) dotyczący rodzaju **Aminodon**.

amynodont, s. osobnik z rodzaju **Aminodon**.

amyotrophy, s. (emio'trofi; a. p. mys, myo's gr. mięsień, trofe gr. pożywienie) med. zanik mięśnia lub mięśni.

amyotrophic, adj. (emiotro'fik) med. dotyczący zaniku mięśnia lub mięśni.

Amyraldism, s. (emirol'dyzm) hist. kośc. amiraldyzm, liberalna odmiana kalwinizmu, ucząca że Bóg pragnie zbawienia wszystkich i że wszyscy doznają przebaczenia, tak nazwana od twórcy sekty Amyraldusa (Mojżesza Amirauta z Saumur we Francji, 1596-1664).

Amyraldist, s. (-'dyst) hist. kośc. wyznawca sekty Amirauta (czyt. amiro'ta) czyli Amyraldusa.

Amyris, s. (e'miris) bot. rodzaj podzwrotnikowych amer. drzew. i krzewów rodziny rutowatych, RUTACEAE, rzędu terpentynowych, THEREBINTALES; wiele z nich wydaje olejki eteryczne, **A. BALSAMIFERA** ob. **Jamaica rosewood**.

an, adj. (en) 1) nieokreślony rodzajnik a przed wyrazem rozpoczynającym się od samogłoski lub niemego h, o ile przedmiot nie jest określony przez rodzajnik the; 2) na, po, two teaspoons an hour po dwie łyżeczki na godzinę, five cents an ounce po pięć centów uncja.

-an, przyr. (en) -ański) -anin, przynależny do, pierwotnie przyrostek przymiotnikowy, z biegiem czasu i rzeczownikowy, **Anglican**, **Indian**, **human**.

-an i **-ane** przyr. (en i ejn) chem. -an, dla oznaczenia pewnych substancji dających cukier za pomocą hidrolizy, jak **pentan** pentan.

an i **an'**, conj. (en) przest. 1); 2) jeżeli.

an, przedr. (en) 1) alfa privativum a- przed samogłoską lub niemym h, nie-, bez-, **anaemia** niedokrewność (an- i hajma gr. krew), **anhydrous** bezwodny (an- i hydor gr. woda); 2) ad asymilowane przed

n, do, np. **annotate**; 3) **ana** naprzód, w górę, znowu.

ana-, przedr. (ena) naprzód, w górę, znowu, w wysokim stopniu, chem. przedr. oznaczający pewien układ zastępczych grup, ob. **naphthalene**.

-ana, przyr. (-ena i -ana) oznaczający zbiór artystyczny lub literacki dotyczący jednego przedmiotu, np. **Americana**, **Grotgeriana**.

ana, adv. (ena) apt. po równej części, skrót używany na receptach w formie $\bar{A}$ lub $\bar{A}\bar{A}$.

ana, s. (ej'na) zbiór faktów, informacji, wycinków.

Anabæna, s. (enabi'na) bot. rodzaj sinic z rodziny NOSTOCACEAE, drobnutkie jednokomórkowe algi, rozpowszechnione na całym świecie, zanieczyszczają rezerwoary wody, nadając wodzie zapachu rvbiego a czasem wyglądu mętnego; **a.** osobnik lub grupa osobników tego rodzaju.

Anabaptism, s. (e'nabep'tyzm) 1) anabaptyzm, hist. kośc. nauki sekty anabaptystów; 2) **a.** anabaptyzm, ponowny chrzest udzielany osobom chrzczonym przez heretyków.

Anabaptist, s. (-'tyst) hist. kośc. anabaptysta, nowochrzescianin, nowo-krzczeniec (f. nowo-krzczenka, nowo-krzczenka), członek sekty protestanckiej uważającej chrzest niemowląt za nieważny, wymagającej chrztu dorosłych na podstawie wyznania wiary i żądającej rozdziału państwa od kościoła; ruch zakreślił szerokie koła z początkiem w. XVI w Niemczech, Szwajcarii, Niderlandach (Tomasz Muenzer, Jan z Leyden, Jan Denk, Dawid Joris i i.) a od r. 1525 do 1535 utrzymywał w Monasterze (Muenster w Niemczech) "królestwo syjońskie" oparte na zasadach wspólnoty odgrywające dużą rolę w wojnie chłopskiej aż do porażki pod Frankenhäusen, ob. **Baptist**.

Anabaptistic, -al, adj. (enabaptis'tyk, -i) anabaptyski.

Anabaptistically, adv. (-'tykełi) na sposób anabaptystów, po anabaptysku.

anabaptize, vt. (enabaptajz') r. ochrzcić ponownie, ochrzcić na nowo (nowym imieniem).

Anabas, s. (e'nabes, ana- naprzód, bejnajn gr. chodzić) zool. łaziec, rodzaj małych rybek podobnych do okonia, z rodziny ANABAPTIDAE, rząd PERESOCES, podgromada kostnoszkieletowych, TELEOSTEI, w pld. wsch. Azji i Afryce; typowy **ANABAS SCANDENS** w Indiach dzięki przemianie części skrzeli może długo przebywać na lądzie, a także poruszać się na ziemi i podobno nawet wspinać się na drzewa.

Anabasis, s. (ana'bazys) 1) Ksenofonta historyczny opis wyprawy Cyrusa Młodszego przeciw Artakserksesowi II-mu w r. 400 przed Chr.; 2) Arrianusa (95-180 po Chr.) historia wypraw wojennych Aleksandra Wielkiego (356-323 przed Chr.); 3) **a.** podróż, w szcz. wyprawa wojenna na obcy kraj; 4) **a.**

med. przest. pierwszy okres wzmagającej się choroby.

anabiosis, s. (enabajo'zys) anabioza, zdolność powrotu do życia po pozornej śmierci.

Anableps, s. (e'nableps; anable'pejn gr. spojrzeć w górę) zool. rodzaj karpio-watych ryb podzwrotnikowej Ameryki żyjących w wodach słonych i słodkich, zwanych **four eyes**, ponieważ mają oczy podzielone na górne i dolne dzięki dwóm wzrostkom na tęczęwce w poprzek źrenic i paseczka spojówki w poprzek rogówki, skutkiem czego płynąc na powierzchni widzą w powietrzu i pod wodą.

anabolic, adj. (anabo'lik) biol. anaboliczny, dotyczący anabolizmu.

anabolism, s. (ena'bolizm) biol. anabolizm, syntetyczny czyli konstruktywny metabolizm, przec. katabolizmu, ob. **metabolism**.

anabranh, s. (e'nabrenć) odgałęzienie rzeki, które po pewnym czasie łączy się znowu z głównym korytem; także (mniej poprawnie) odgałęzienie rzeki gubiące się w piasku (Australia) ob. **billabong**. (Wyraz **a.** ukuty przez pułkownika F. G. Jacksona, 1860-, ze skrócenia **anastomosing branch**.)

anacahuita i **anacahuite**, s. (anakawi'ta, anakwi'te) bot. drzewko meksykańskie i środk.-amer. z rodziny szorstkolistnych, BORRIGINACEAE, **CORDIA BOISSIERI**, z którego Aztekowie prawdopodobnie robili swój papier.

anacamptic, adj. (enakamp'tyk; anakamp'tejn gr. zgnać wstecz) fiz. odbijający się, odbity, dawniej także w optyce, dzisiaj tylko w akustyce, np. **a. sound echo**.

anacamptically, adv. (-'tikełi) w drodze refleksu, dawniej także w optyce, dzisiaj tylko w akustyce.

anacamptics, s. (-'tyks) fiz. nauka o odbijaniu fal, dzisiaj tylko w akustyce; dawniej także w optyce, ta część zwana następnie w opt. **catoptrics**.

anacanth, s. (e'nakanğ) zool. osobnik z rzędu ryb **Anacanthini**.

anacanthine, adj. (-ajn') zool. podobny do rzędu ryb **Anacanthini**.

anacanthine, s. zool. osobnik z rzędu ryb **Anacanthini**.

Anacanthini, s. pl. (enaken'ğini, anakanğaj'ni) zool. rząd ryb kostnoszkieletowych, o miękkich pletwach, z pęcherzem pławnym — o ile jest — nie połączonym z przewodem pokarmowym; obejmuje między innymi wąż (dorsz) **cod-fish GADUS MORRHUA**.

Anacardiaceae, s. pl. (enakardjejsi-i) bot. nanerczowate, rodzina drzew i krzewów dwuliściennych, rzędu mydleńcowatych, SAPINDALES, rozpowszechniona pod zwrotnikiem i w cieplejszych okolicach stref umiarkowanych; około 50 rodzajów i 400 gatunków, niektóre gospodarcza cenne, jak: pistacja **PISTACIA pistache**; posmaka **MANGIFERA mango**; sumak **RHUS sumac**; perukowiec **COTINUS smoke tree**; akajaba **ANACARDIUM OCCIDENTALE acajou** lub **cashew**.

anarcadic, adj. (enakar'dyk) bot. dotyczący drzewa *ANACARDIUM OCCIDENTALE*, cashew, dotyczący orzecha tego drzewa, pochodzący z tego orzecha, np. a. acid kwas akajabowy.

Anacardium, s. (enakard'jom) bot. nieduży rodzaj podzwrotnikowych drzew amerykańskich, typ rodzinny *ANACARDIACEAE*, znamieny cennym owocem w kształcie nerki; *A. OCCIDENTALE* orzech śr.-amer. cashew; a. osobnik tego rodzaju, akajaba.

anacatharsis, s. (enaka'ar'sys) med. wymioty, wymiotowanie, wołty.

anachronic, -al, adj. (enakro'nik. -ł) anachroniczny, niezgodny z czasem.

anachronism, s. ('nyzm) anachronizm, 1) omyłka w porządku czasu, błąd chronologiczny, błąd historyczny, fałszerstwo historyczne; 2) zestawienie dwóch przedmiotów nie należących do tej samej epoki, np. Sokrates przy telefonie.

anachronistic, adj. (-nys'tyk) anachroniczny, znamieny anachronizmem.

anachronize, vt. (ena'kronajz) r. anachronizować, popełniać anachronizmy.

anachronous, adj. (-nös) anachroniczny, będący anachronizmem, zawierający anachronizm.

anachronously, adv. (-'li) anachronicznie.

anaclassis, (ene'klazys) 1) med. zgłębienie kończyny przemocą; 2) proz. klas. zamiana miejsc między stopą krótką a poprzedzającą długą, częsta w rytmie jońskim.

anaclastic, adj. (enaklas'tyk) 1) med. dotyczący zgłębienia kończyny przemocą; 2) opt. dotyczący refrakcji, wywołany przez załamanie światła; 3) proz. kl. dotyczący zmiany stopy. *ANACLASIS*; a. curves krzywe wytworzone przez refrakcję światła, np. widoczne na dnie szklanego naczynia z wodą; a. glass flaszka z cienkim i giętkim dnem, które podnosi się i opada, gdy wciska się powietrze do flaszki lub wyciąga z niej.

anaclastics, s. pl. (-s) przest. dawna nazwa części optyki, obejmującej naukę o załamaniu się światła, później zwanej *dioptrics*.

Anaclete, s. (e'naklit; znowu powołany) Anaklet, 1) św. A., drugi lub trzeci biskup Rzymu, dzień patrona 13 lipca; 2) Julian Apostata tak zwany jako wyobrażenie powrotu (powołania napowrót) Apollina; 3) A. II, antypapież (1130-1138) za Innocentego II (1130-1143).

anaclical, adj. (enaklaj'neł) geol. spadający w kierunku przeciwnym do skłonu złoza, np. a. river, w przec. cataclinic.

anacœnosis, s. (-sino'zys) retor. figura krasomówcza, którą mówca zwraca się do słuchaczy o ich własne zapatrywanie na omawiany przedmiot.

anacoluthic, adj. (-koliu'zyk) gramatycznie niepowiązany.

anacoluthically, adv. (-ełi) w sposób gramatycznie niepowiązany.

anacoluthon, s. (enakoliu'žen) anakolut, brak powiązania gramatycznego; zdanie w którym końcowa konstrukcja nie odpowiada początkowej: retor. figura umyślnie tak ułożona dla wywołania wrażenia jakoby mówca w uniesieniu zapomniiał, jak rozpoczął zdanie.

anaconda, s. (-kan'da) pierwotnie pyton cejloński, możliwie *PYTHON MOLURUS*, pot. każdy wielki wąż. boa, w ścisłym znaczeniu naukowym zool. anakonda. *EUNETES MURINUS*, z rodziny *BOIDAE*, podrzędu węzów, *OPHIDIA*, rzędu łuskonośnych, *SQUAMATA*, największy z żyjących węzów, dosięga 12 m. (40') długości, żyje w Brazylii, niejadowity. poluje nocą na zwierzęta przychodzące do wody.

Anacreon, s. (ana'krión) Anakreon (gen. Anakreonta) słynny grecki (joński) poeta, autor lekkich lirycznych wierszy na cześć muz., wina i miłości (563-478 przed Chr.); A. Moore, poeta Tomasz Moore (1772-1852); A. of Persia poeta perski Hafiz z Szyrazu (zm. 1389); A. of the Guillotine Bertrand Barère (czyt. bare'r), krasnomówca rewolucji francuskiej (1755-1841); A. of the Painters malarz włoski Franciszek Albani (1578-1660).

Anacreontic, adj. (anek'rian'tyk) anakreontowy, podobny do wierszy lub stylu Anakreonta.

Anacreontic, s. anakreontyk, lekki i radosny wiersz liryczny. opiewający muzy, wino i miłość.

Anacreontically, adv. (-'tikełi) na sposób Anakreonta, w stylu Anakreonta, lekko i radośnie, poetycznie i z radością życia.

anacrisis, s. (-kraj'zys) hist. kl. w prawie starogreckim przesłuchanie wstępne w sprawie, w której przedłożono wszystkie dowody.

anacromyodian, adj. (enak'romio'djen) zool. mający mięśnie głosowe przyczepione do tylnych końców półpiersi oskrzelowych, o pewnych ptakach. jak np. muchołówki amerykańskie, *American flycatchers*, ob. *Acromyodi*.

anacrotism, s. (enekro'tyzm) med. dwubitność tętna, wtórne zagięcie krzywej znaczącej ruchy tętna na aparacie sfigmograficznym.

anacrusis, s. (-kru'zys) anakruzis, proz. kl. i muz. nieakcentowana zgłoska lub i dwie, przyczepiona przed wierszem mającym poprawnie zaczynać się od zgłoski akcentowanej.

anacrusic, adj. (-'styk) dotyczący anakruzis.

anacrustically, adv. (-ełi) przez dodanie jednej nieakcentowanej zgłoski lub dwóch przed wiersz mający się poprawnie zaczynać od zgłoski akcentowanej.

anadem, s. (e'nadem) wieniec.

anadiplosis, s. (enadiplo'zys) retor. powtórzenie ostatniego słowa poprzedniego zdania dla dalszego rozwinięcia.

anadipsia, s. (-dip'sja; ana gr.

znowu, dipsa gr. pragnienie) med. pragnienie niezwykle.

anadromous, adj. (ened'romös; ana gr. wstecz, dromos gr. bieg) 1) zool. wędrujący przeciw prądowi z morze w górę rzeki w sezonie tarła i wylęgu jak np. łosoś, sardynka, śledź. itp.; 2) bot. mający najniższe liście drugiego rzędu wychodzące na przedniej stronie łodygi, jak paproć zanogcica, *ASCLEPIUM*.

anæmia, **anemia**, s. (ani'mia; a. p. i hajma gr. krew) med. niedokrewność, brak lub niedostatek krwi, anemia, niedokrwistość, choroba znamienna albo pomniejszeniem ilości krwi w naczyniach krwionośnych albo pomniejszeniem ilości lub jakości składników krwi. w szcz. czerwonych krwinek.

anæmic, **anemic**, adj. (eni'mik) med. niedokrewny, niedokrwisty.

anaërobia, **anaërobes**, s. pl. (enejero'bie, enej'erobs; a. p., aër. gr. powietrze, bios gr. życie) biol. beztlenowce, anaeroby. istoty mogące żyć bez tlenu, jak np. bakterie tężca. zwane *facultative a.* jeżeli mogą żyć z tlenem lub bez tlenu, *obligate a.* jeżeli tylko bez tlenu.

anaërobic, adj. (-ra'bik) beztlenowcowy, umiający żyć bez tlenu, anaerobowy.

anaërobically, adv. (-ra'bikełi) beztlenowcowo, na sposób anaerobów.

anaërobiosis, s. (-robajo'zys) biol. anaerobioza, zdolność życia bez wolnego tlenu.

anaërobiotical, adj. (-robajo'tykl) biol. anaerobiotyczny, mający zdolność życia bez wolnego tlenu.

anaërobiotically, adv. (-kełi) biol. beztlenowcowato, na sposób istot mogących żyć bez tlenu.

anæsthesia, **anesthesia**, s. (anes'żi'ze; a. p. i aj'sthesis gr. czucie) med. nieczułość, znieczulenie, całkowite lub częściowe brak czucia spowodowany chorobą (znieczulenie patologiczne czyli chorobowe) albo przez hipnozę lub celowe wdychanie lub aplikację środka znieczulającego (znieczulenie chirurgiczne czyli sztuczne).

anæsthetic, **ane-**, adj. (-e'tyk) 1) znieczulający, mający właściwość znieczulenia; 2) dotyczący znieczulenia, wykonany pod znieczuleniem, np. a. operation.

anæsthetic, **ane-**, s. środek znieczulający, anestetyk.

anæsthetically, **ane-**, adv. (enes'żetikełi) med. znieczulająco pod znieczuleniem, ze znieczuleniem.

anæsthetist, **ane-**, s. (enes'žitist) med. lekarz, który znieczula (stosuje anestetyk).

anæsthetization, **ane-**, s. (enes'żetizej'szen) med. znieczulenie (czynność lekarza i stan pacjenta).

anæsthetize, **ane-**, vt. (enes'žitajz) med. znieczulać.

anæsthetizer, **ane-**, s. (-er) med. lekarz, który znieczula.

Anagallis, s. (enage'lis) bot. kurzyślą, *pimpernel*, rodzaj ziół z rodziny pierwiosnkowatych. *PRIMULACEAE*, o liściach naprzeciwle-

głych, o kwiatach białych, niebieskich, różowych, pięciopetalowych; a. osobnik tego rodzaju; A. ARVEN-SIS kurzyślak polny **common pimpernel** lub **poor man's weatherglass**, bardzo pospolity w Polsce, ma kwiat czerwony.

anagenesis, s. (enadze'nizys; ana ponownie, genesis gr. powstanie) fizjol. reprodukcja lub odbudowa tkanek.

anagenetic, adj. (enedzene'tyk) mogący odrodzić, żywotny.

anaglyph, s. (e'naglif) anaglif, anaglift, 1) rodzaj bardzo wypukłej płaskorzeźby, jak kameo; 2) rodzaj podwójnego obrazu (jeden wizerunek w barwie czerwonej, drugi, bezmała pokrywający się z pierwszym, w barwie niebieskiej), dającego razem wrażenie stereoskopowe, gdy oglądany przez anagliftoskop.

anaglyphic, -al, adj. (enaglif'ik, -eł) anagliftowy, przec. **diaglyphic**.

anaglyphoscope, s. (-'foskop) anagliftoskop, para szkielek, jedno czerwone, drugie niebieskie, do oglądania z wrażeniem stereoskopowym podobnie zabarwionych wizerunków w obrazie anagliftu.

anaglyphy, s. (ena'glifi) 1) sztuka rzeźbienia anagliftów; 2) dzieło wykonane w zakresie tej sztuki.

anaglyphics, s. (enaglip'tyks) sztuka rzeźbienia anagliftów.

anaglyphograph, s. (-tograf) anagliftograf, aparat do mechanicznego kopiowania płaskorzeźby, obecnie zastąpiony nowymi sposobami fotograficznymi.

anaglyphographic, adj. (-gre'fik) anagliftograficzny.

anaglyphographically, adv. (-ełli) za pomocą anagliftografu.

anaglyphography, s. (-'tografi) sztuka kopiowania płaskorzeźby za pomocą anagliftografu.

anagoge, s. (enago'dzi; ana wzniość, agein gr. prowadzić) 1) podniesienie myśli w sfery niebiańskie; 2) mistyczne znaczenie lub zastosowanie wyrazu, w szcz. w tłumaczeniu biblij w czwartym t. j. mistycznym sensie, ob. **four senses**.

anagogic, -al, adj. (enago'dzik, -eł) wzniosły, mistyczny, dotyczący tłumaczenia biblij w sensie mistycznym.

anagogically, adv. (-kełi) za pomocą tłumaczenia mistycznego.

anagogics, s. pl. (-'dziks) nauka tłumaczenia (w szcz. biblij) za pomocą mistyki.

anagram, s. (e'negram) anagram, przedstawienie głosek wyrazu w taki sposób, by ułożyć z nich inny wyraz; ustawienie głosek na wspak dające odmienny wyraz.

anagrammatic, -al, adj. (enegramat'ik, -kł) anagramowy.

anagrammatically, adv. (-tikełi) w sposób anagramowy.

anagrammatism, s. (-tyzm) sztuka lub zwyczaj robienia anagramów; sztuka przepowiadania za pomocą anagramów.

anagrammatist, s. (-'matyst) osoba umiejąca układać anagramy.

anagrammatize, vi. (-'matajz) układać anagramy.

anagrammatize, vt. przedstawiać głoski w wyrazie, by ułożyć inny wyraz.

Anagyris, s. (enedzi'ris) bot. niewielki rodzaj motylkowatych, **Papilionaceae**, krzewów śródziemnomorskich, podobnych z żółtych kwiatów do złotokapu, **Laburnum**.

Anaheta, s. (anahi'ta) mit. pers. Anahita, bogini wody jako czynnika życia i czystości; stąd także bogini urodzaju w życiu roślinnym i zwierzęcym; u Zoroastra utrzymana jako anioł czyli geniusz; u Greków zwana Anaita i utożsamiona z Afrodytą, Artemidą, Cybelą; zwana także Ardwi Sura Anahita, niepokalana.

anal, adj. (ej'nal) anat. tylny, dotyczący odbytnicy, w szcz. otworu odbytowego, anus; odbytowy; a. **angle** zool. kąt między zewnętrznym a wewnętrznym rąbkiem skrzydeł owada; a. **canal** zool. przewód odbytowy, koniec кишки prostej, **RECTUM**, ostatnia część кишки grubej, otwierająca się wstecz i w dół; a. **fin** zool. pletwa odbytowa, zwykle jedna, tylko wyjątkowo (jak u wątlusza) dwie, czasem zbiega się z pletwą ogonową; a. **margin** zool. wewnętrzna granica skrzydełek owada; a. **nerve**, zool. nerw odwłokowy, grubszy nerw skrzydeł owada; a. **plate**, zool. u gadów tylna brzuszna łuska, u zarodka kregowców błonka zakrywająca odbytnicę; a. **vein**, ob. a. **nerve**.

analcite, s. (e'nalsyt; analkos' gr. słaby) min. analcym, dzeolit, regularny 24-ościan deltoidowy. Na₂Al₂Si₂O₇(H₂O)₂, osobniki narosłe pojedynczo lub skupione w druzi, bezbarwne, białe, szare, różowe, czerwone. t.5 c.w. 2.1 do 2.2; przv natarcia wytwarza słaby prąd elektryczny, stąd nazwa; a. **basalt** min. bazalt, w którym analcym zastępuje skałę, **feldspar**.

analecta, **analects**, s. pl. (enalek'te, e'nalekc; anale'gejn gr. zbierać) zbiór wiatków literackich, w szcz. A. wyjątki z Konfucjusza, ob. **four books**; antologia.

analectic, adj. (enalek'tyk) pochodzący z wyboru z pomiędzy rozmaitych dzieł literackich, analektyczny, złożony z rozmaitych wyjątków literackich.

analemma, s. (enalemma) dosłownie zegar słoneczny, 1) geom. rzut prostopadły koła na płaszczyznę, południka, przyczem oko jest przypuszczalnie nieskończenie daleko na widnokręgu wschodnim lub zachodnim; 2) astr. przyrząd z drzewa lub mosiądzu, dawniej bardzo wiele używany, na który ten rzut koła pada, zaopatrzony w ruchomy widnokrag czyli śrubkę do zastosowania widnokregu; 3) znaczona skala ruchu słońca i równania czasu na każdy dzień roku, wyrysowana na linii podzwrotnikowej strefy globu.

analepsis, s. (enelep'sys) przest. 1) med. powrót do zdrowia po chorobie; 2) med. rodzaj ataku epileptycznego.

analeptic, adj. (-'tyk) med. pobudzający, podniecający, dający siły.

analeptic, s. med. środek uzdrawiający w nagłych wypadkach, środek podniecający, jak np. eter, olejek kamforowy, stare wino, mocna czarna kawa, zimne oblewania, ob. **stimulant**, s. 2).

analgen(e), s. (enel'dzyn, enel'dzin) apt. preparat krystaliczny stosowany do uśmierzania bólu w reumatyzmie i neuralgii, zawiera chinolinę.

analgesia, s. (eneldzi'zja; a. p. i alge'zja gr. uczucie bólu) med. nieodczuwanie wrażeń bólowych, w szcz. wskutek zmniejszenia pobudliwości układu nerwowego za pomocą środków uśmierzających.

analgesic, adj. (eneldze'syk) med. dotyczący nieodczuwania bólu, uśmierzający ból, kojący ból, zmniejszający lub usuwający odczuwanie wrażeń bólowych.

analgesic, s. apt. środek uśmierzający, środek kojący, jak morfina, pantopon, kokaina, eter, chloroform, alkohol, piramidon, antypiryna, rozmaite maści "**a. balms**" pod najróżniejszymi nazwami, ogólnie zwane **ANALGESICA**.

anallagmatic, adj. (enelegma'tyk; a. p. i allag'ma gr. zmiana) mat. nie zmieniający się przez inwersję.

anallantoic, adj. (en-elento'lk; a. p. i allantois gr. omocznia) anat. nie posiadający albo nie wytwarzający omoczni, bezomocniowy.

Anallantoidea, s. pl. enelenti'di-e) zool. dział kregowców nie posiadających omoczni wcale lub tylko nierozwinięta, obejmuje kregowców i płazw. **CYCLOSTOMATA**, **PISCES** i **AMPHIBIA**, ob. **Anamniota**.

anallantoidean, adj. (-n) bezomocniowy, dotyczący działu kregowców nie posiadających omoczni (kregowców, ryb i płazw).

anallantoidean, s. zool. osobnik z działu **Anallantoidea**, bezomocniowy.

analogate, s. (ene'logeit) log. to do czego stosuje się analogiczny wyraz; istnieje tyle a. ile znaczeń ma wyraz.

analogic, -al, adj. (enalodzik, -ł) analogiczny, podobny pod pewnym względem, wyrażający analogię, oparty na analogii.

analogically, adv. (-ikełi) analogicznie.

analogicalness, s. (-'kełnes) analogiczność, podobieństwo bliskie identyczności.

analogism, s. (-yzm) analogizm, 1) wnioskowanie na mocy analogii; 2) wywód od przyczyny do skutku.

analogist, s. (ena'lodzist) 1) osoba wnioskująca za pomocą analogii; 2) analogista, zwolennik szkoły aleksandryjskiej gramatyków utrzymującej, że język jest w swym powstaniu i wzroście normalny i oparty o analogię, przec. **anomalist**.

analogistic, adj. (e'nalodzist'yk) 1) dotyczący analogizmu, analogizmu; 2) dotyczący analogistów, analogistyczny.

analogize, vi. (-dżajz) wykazywać analogię; rozumować za pomocą analogii, stosować analogię.

analogize, vt. wyjaśnić za pomocą analogii.

analogous, adj. (ena'logös) analogiczny (z — to), podobny (do — to), mający te same proporcje; biol. mający podobieństwo w zastosowaniu lub pod innym względem z innym narządem, osobnikiem itp., ob. **analogue** 3).

analogously, adv. (-li) analogicznie, korespondująco, odpowiednio.

analogousness, s. (-nes) analogiczność.

analogue, s. (e'nalog) 1) analogia, analogon, rzecz podobna pod pewnym względem, to co w jednym przedmiocie odpowiada czemuś w drugim (w jakości, zalecie, proporcji, użyteczności itd.); 2) filol. analogia, równoważnik, ekwiwalent, przykład, wyraz w jednym języku odpowiadający wyrazowi w języku drugim, np. polski wyraz zima jest a. wyrazu ang. winter; 3) biol. narząd podobny do innego narządu innego pochodzenia, lecz wykonującego te same funkcje, np. skrzydło owada a ptaka, skrzele ryb a płuca czworonogów, w odr. **homologue**; gatunek grupy korespondujący pod pewnym względem z grupą inną lub z członkiem innej grupy; analogia, analogon, gatunek lub rodzaj w jednym kraju ściśle odpowiadający gatunkowi tego samego rodzaju albo rodzajów i tej samej rodziny w drugim kraju.

analogy, s. (ena'lodzi) 1) analogia, podobieństwo warunków, tożsamość lub podobieństwo dwóch przedmiotów w pewnych warunkach lub okolicznościach lub w skutkach, choć inne szczegóły są różne, z **between** albo z **to** albo z **with**; 2) biol. tożsamość funkcji narządów rozmaitego pochodzenia i różnej budowy, w odr. **homology**; 3) filol. podobieństwo w formowaniu wyrazów i upodobnianiu nowych wyrazów do formy używanych, np. poczęstunek, wyraz o źródłosłowie polskim a przyrostku niemieckim, utworzony na analogię wyrazów pochodzenia niemieckiego i stąd mających logicznie przyrostek niemiecki -ung, w pol. -unek, jak ratunek, rachunek; analogia taka dotyczy zazwyczaj tylko formy zewnętrznej, stąd nazwa **formal** lub **morphological a.**, dawniej **false a.**; 4) geom. proporcja, równość wartości równań, np. 4:2 tyle co 2:1; 5) log. analogia, sposób wnioskowania na podstawie podobieństwa w pewnych szczegółach o podobieństwie i w innych szczegółach, przy czym stopień prawdopodobieństwa zależy od ilości szczegółów wiadomych z podobieństwa; 6) r. analogon, przedmiot wskazujący analogię.

alphabet (e), s. (enal'fabet, -bit) analfabeta (m), analfabetka (f), osoba nie umiejąca czytać ani pisać, przen. człowiek bez najmniejszego wykształcenia, **an a. in politics** analfabeta polityczny, osoba nie znająca politycznego ABC.

alphabetic, -al, adj. (enalfabe'tyk, -ł) analfabetyczny; 1) nie zna-

jący abecadła, o człowieku; 2) nie posiadający abecadła, o języku.

analysis, s. (ena'lizys; analy'ejn gr. rozłożyć, rozdzielić na części) 1) analiza, rozbiór, rozdzielanie na części składowe np. rozbieranie zdania, akordu, wrażenia w celu poznania stosunku tych części wzajem do siebie i tych części do całości; Wundt rozróżnia a. elementarną (bez względu na wzajemny stosunek składników), przyczynową (bez względu na przyczynowe stosunki) i logiczną (z uwzględnieniem logicznego związku między składnikami), ob. **synthesis**; 2) chem. analiza, rozbiór związku chemicznego w drodze chemicznej na jego części składowe w celu oznaczenia pierwiastków chemicznych wchodzących w skład badanego ciała, analiza jakościowa, **qualitative a.**, lub dla określenia stosunku ilości każdego ze składników, analiza ilościowa, **quantitative a.**, a to na wagę lub na objętość, **gravimetric** lub **volumetric**; 3) rozbiór, podział mowy albo dzieła literackiego lub tp. na poszczególne ustępy obejmujące wytyczne myśli; 4) wyciąg zawierający główne zasady jakiejś wiedzy, ob. **synopsis**; 5) mat. analiza, a) sprawdzanie poprawności założenia przez powrót od wyniku do założenia lub do znanych i ustalonych pewników; b) badanie zagadnień za pomocą algebry; c) wszelka metoda oparta na operowaniu liczbami a nie geometrią.

analysis situs (ena'lizys saj'tes) topologia, ANALYSIS SITUS (anali'zis si'tus), dział geometrii, nauka o własnościach topologicznych t. j. takich własnościach figur geometrycznych jakie niezależne są od ich kształtu i rozmiaru i jakie nie znikają wskutek jakiegokolwiek przekształcenia wzajemnie jednoznaczne i wzajemnie ciągłego figury.

analyst, s. (e'nalist) analityk, osoba zajmująca się analizą matematyczną lub chemiczną.

analytic, -al, adj. (enali'tyk) -ł) analityczny, rozbierający na składniki, rozwiązujący na części, często w przec. **synthetic**; filol. dotyczący języka, np. analityczny sposób po-
more important, most important, w odr. fleksji pol. ważniejszy, najważniejszy, ob. **inflectional languages**; a. **balance** waga analityczna, bardzo czuła waga używana do analizy ilościowej; a. **function** funkcja analityczna, ob. **monogenic**; a. **geometry** mat. geometria analityczna, analityka oparta na współrzędnych, także **algebraic** lub **coördinate geometry**; a. **judgment**, fil. sąd analityczny, w którym orzeczenie jest już zawarte w podmiocie, w odr. **synthetic judgment**, w którym orzeczenie dodaje coś do podmiotu; a. **mechanics** mechanika badana z pomocą rachunku różniczkowego i całkowego; a. **psychology** psychoanaliza, psychologia analityczna, nowoczesna forma dawnej psychologii introspektywnej, **introspective psychology**, w odr. **experimental psychology**, ob. **psychology**; a. **table** zool., bot., min. tablica, na której zestawione są gromady, rodzaje i gatunki tak, aby

łatwo odnaleźć nazwę osobnika; a. **trigonometry** mat. trygonometria analityczna, dział trygonometrii obejmujący stosunki i własności funkcji trygonometrycznych.

analytics, s. pl. (-'tks) analityka.

analyzation, analysation, s. (e'nalizej'szen) analizowanie, analiza, rozbieranie.

analize, -se, vt. (e'nalajz) 1) analizować, rozbierać na części składowe, poddać badaniu, np. **to a. light by a prism**; 2) analizować, rozdzielać lub rozróżniać części składowe w wzajemnym stosunku do siebie i w stosunku do całości, **to a. a party platform**; 3) gram. analizować, rozbierać, rozdzielać zdanie na części mowy, na części zdania, na stopnie argumentacji; 4) chem. analizować, przeprowadzać analizę, badać zawartość jednego składnika, kilku lub wszystkich; 5) biol. analizować, sprawdzać nazwę gatunku lub tp.

analyzer, analyser, s. (-er) kto lub co analizuje, w szcz. opt. analizator, jeden z dwóch przyrządów: pryzm Nicola w przyrządzie polaryzacyjnym, analizujący światło spolaryzowane przez polaryzator.

Anamese, adj. (enemiz') anamicki.

Anamese, s., sing. i pl. 1) Annamita, Annamici, rasa mongolska zajmująca głównie Kochinchiny oraz wybrzeże Annamu i Tonkinu; cywilizacja chińska, religia buddyjska i czczenie przodków; 2) język annamicki, pismo przyjęte na podobieństwo chińskich znaków, ob. **Indo-Chinese**.

Anammelech, s. (enami'lek) mit. bab. Anammelech, bóg babiloński, wspomniany w biblii, ob. **Adrammelech, Anu**.

anamnesia, s. (enemni'zje) 1) retor. przypomnienie, przywołanie na pamięć; 2) med. anamneza, wywiady zebrane przez lekarza od chorego i od jego otoczenia przed przystąpieniem do badania.

anamnestic, adj. (-ne'styk) med. pomocny pamięci, wzmacniający pamięć.

Anamniota, s. pl. (enemnio'te) zoo. pierwotna grupa kręgowców nie posiadająca owodni, bezowodniowce, to samo co ANALLANTOIDAE i ICHTHYOPSIDA, obejmująca kręgowce, ryby i płazy, cyclostomes, fishes, amphibians, CYCLOSTOMATA, PISCES i AMPHIBIA.

anamorphoscope, s. (enamor'foskop) anamorfoskop, przyrząd do poprawiania zniszczonego obrazu do właściwych proporcji, zazwyczaj połączony z cylindrycznym lustrem.

anamorphosis, s. (enamor'fozys) anamorfoza; 1) skoślawienie obrazu, zwyczajnie przez niewłaściwą perspektywę, jak np. przedstawienie płaszczyzny na krzywiźnie lub odwrotnie, tak że właściwy widok można mieć tylko przy zastosowaniu odpowiednio nastawionego lustra wypukłego lub wklęsłego; także sposób wykonywania takich rzutów; 2) biol. stopniowa zmiana jednego typu na inny rozwijająca się w ewolucji gatunku zwierząt lub roślin; 3) bot.

gwałtowna i potworna zmiana kształtu narządu.

ananas, s. (anej'nes, rodzima nazwa amer., lecz w użyciu zarzucona) ananas, także blisko spokrewnione rodziny, w szcz. **pinguin**, **BROMELIA PINGUIN**, ob. **pineapple**; **A.** niewielki gatunek roślin ananasowych, **BROMELIACEAE**, znamieny dużym owocem o słupkowi zrosłowo-owocowym, **syncarpous**.

anandrous, adj. (enen'drös; a. p. i aner', andros' gr. męczyzna) bot. bezpręcikowy, nie posiadający pręcikowia, dzisiaj o kwiatach, dawniej o skrytopłciowych, **cryptogamous**, gdy przypuszczano jeszcze, że nie posiadają narządów męskich.

Ananias, s. (enanej'es) Ananiasz; 1) zwolennik Apostołów, wraz z żoną Saffirą, skarcony przez św. Piotra za to że kłamał o datku do wspólnego funduszu, stąd: kłamec; 2) chrześcijanin w Damaszku, do którego wysłano św. Pawła po nawróceniu; 3) arcykapłan żydowski, który sądził Pawła; 4) w powieści Bena Jonsona "The Alchemist" zakłamany dziekan purytański z Amsterdamu, typ hipokryty, stąd: obłudnik.

Ananism, s. (enej'nizm) hist. kośc. ananizm, nauka karaityzmu bardzo ascetycznego według wskazań Ananasa, założyciela sekty, jaka istniała w w. IX i X.

anapæst, s. (e'napest) proz. anapest, trzyczłóskowa stopa poetycka, składająca się z dwóch zgłósek krótkich i jednej długiej czyli akcentowanej, — — —.

anapæstic, adj. (enapes'tyk) proz. anapestowy, pisany w stopie anapestowej.

anapæstic, s. proz. 1) anapest; 2) wiersz pisany w anapeście.

anapaite, s. (ena'pa-ajt, ene'pa-ajt; od miejscowości Anapa w Rosji) min. anapit (anapaît, tamanit), fosforan uwodniony, odmiana wiwianitu, $\text{Ca}_2\text{FeP}_2\text{O}_8 \cdot 4\text{H}_2\text{O}$, trójskośny, niebieskawo-zielony, t. 3-4, c.w. 380.

anapeiratic, adj. (enapajre'tik; od anapejrastrhaj gr. usiłować znowu) med. spowodowany nadmiernym używaniem części ciała, np. skurcz mięśnia od wyteżonego i częstego rzucania piłki, skurcz pisarski itp.

anaphase, s. (e'nafejz) biol. anafaza, stadium mitozy między metafazą a telofazą, kiedy połówki rozdzielonych chromosomów odsuwają się ku biegunom i ustalają się jako dwa jądra potomne, ob. **mitosis**.

anaphora, s. (ane'fora) anafora, proz. w poezji i w retoryce powtarzanie tego samego wyrazu, jednego lub kilku, na początku lub na końcu szeregu zdań; hist. kośc. część eucharystii w KW. i koptyckim; astrol. skośne wznoszenie się ciała niebieskiego.

anaphoral, adj. (-'foreł) dotyczący eucharystii w KW. i koptyckim.

anaphrodisia, s. (ene'frodi'zja; a.p. i afrodi'zja gr. pożądliwość płciowa, od Afrodyte gr. bogini miłości) med. brak pożądania płciowego.

anaphrodisiac, adj. (-'zjak) med. zdolny do umniejszenia pożądania płciowego.

anaphrodisiac, s. med. środek leczniczy powodujący zmniejszenie pożądania płciowego.

anaplasty, s. (e'naplasti) med. plastyka chirurgiczna, chirurgia plastyczna.

anaplastic, adj. (e'naple'styk) med. dotyczący plastyki chirurgicznej, dotyczący chirurgii plastycznej.

anaplerosis, s. (e'napliro'zys) med. odbudowa, odzyskanie straconej substancji, zabliznienie.

anaplerotic, adj. (-ra'tyk) med. zablizniający, odbudowujący.

anaplerotic, s. med. środek zablizniający, środek odbudowujący, środek pomagający tworzeniu granulacji czyli ziarniny czyli młodej tkanki wypełniającej ubytek tkankowy.

anarch, s. (e'nark) anarchista.

anarchic, -al, adj. (enar'kik, -eł) anarchistyczny, anarchiczny.

anarchism, s. (e'narkizm) anarchizm, zasada życia społecznego bez rządu pozostawiająca każdej jednostce zupełną wolność działania (William Godwin (1756-1836), Piotr Józef Proudhon (czytaj: pruda', 1809-1865), Michał Bakunin (1814-1876), Piotr książę Kropotkin (czytaj: krapot'kin, 1842-1920) są najwybitniejszymi twórcami tej teorii).

anarchist, s. (e'narkist) anarchista; 1) zwolennik anarchizmu; 2) wróg rządu, terrorysta, nihilista, burzyciel porządku.

anarchistic, adj. (-kis'tyk) anarchistyczny; 1) zgodny z zasadami anarchizmu; 2) wrogi porządkowi, terrorystyczny, tworzący zamieszanie, wprowadzający bezrząd, wyznający anarchizm.

anarchize, vt. (-kajz) doprowadzić do anarchii, zanarchizować.

anarchy, s. (-ki) anarchia; 1) ustroj społeczeństwa nie mającego ani pisanych praw ani zwierzchniego rządu; 2) bezrząd, zamieszanie, bezprawie.

anarthria, s. (enar'gria) med. nieskładność mowy, zaburzenie mowy spowodowane urazem mózgu.

anarthic, adj. (enar'gryk) med. dotyczący chorobyliwej nieskładności mowy.

Anarthropoda, s. pl. (en'ar'gro-poda) zool. niestawonogi, dział zwierząt nieposiadających członków połączonych stawami, w przec. **ARTHROPODA**, na ogół pokrywający się z pierścienicami, **ANNELIDÆ**.

anarthropodous, adj. (-'podös) zool. niestawonogi.

anarthrous, adj. (-'gros) 1) gram. gr. używany bez rodzajnika odpowiadającego angielskiemu **the**; 2) zool. nie mający stawów, bezstawowy.

anarthrously, adv. (-li) zool. bez stawów.

anarthrousness, s. (-nes) zool. przyrodzony brak stawów.

Anas, s. (ej'nes) zool. kaczka, rodzaj ptaków słodkowodnych, rzędu blaszkodziobych **Chenes CHENOMORPHÆ**, obejmujący kaczkę krzyżówkę **mallard** **A. BOSCAS** (od któ-

rej pochodzi kaczka domowa), cyranekę teal **A. QUERQUEDULA**, dziką kaczkę gadwall **CHALELASMUS STREPERUS**.

anasarca, s. (-'ka) 1) med. anasarka, obrzęk ogólny, obrzęk skóry prawie całego ciała spowodowany chorobą serca lub nerek; 2) wet. **PURPURA HEMORRHAGICA**, plamica krwotoczna.

anasarcous, adj. (-'kes) med. obrzękły, obrzękowy, dotyczący anasarki.

anaseismic, adj. (-sajz'mik) drgający prostopadle (w górę i w dół, o trzęsieniu ziemi.)

Anastasian, adj. (-stej'zjen) anastazyjski, dotyczący Anasazego, w szcz. Anasazego I-go, cesarza bizantyjskiego (491-518); **A. law** jego ustawa o lichwie; **A. rescript** jego dekret o uwolnieniu małoletniego z pod władzy ojcowskiej.

anastate, s. (-stejt) biol. anastat, ciało wytworzone z ciał prostszych przez czynności anaboliczne komórki jako krok do utworzenia ciał bardziej złożonych, jak np. plazma. przec. **katastate**.

anastatic, adj. (-stej'tyk) druk. anastatyczny, dotyczący sposobu drukowania z płyty (cynkowej itp.), na której części nie pokryte atramentem wyżarte są środkami chemicznymi; wynalazek z r. 1841 w znacznej części prześcigniony obecnie.

Anastatica, s. (-a) bot. rodzaj roślin z rodziny krzyżowych, **CRUCIFERÆ**; jedyny gatunek tego rodzaju **A. HIEROCHUNTICA** róża jerychońska **resurrection plant**, drobna roczna roślina rosnąca w pustyniach Palestyny, Syrii, Berberii i Egiptu.

anastigmatic, adj. (en'estigme'tyk) opt. nieastygmatyczny, równomiarowy, usuwający nierównomiarowość, w szcz. o soczewkach złożonych z soczewek o równym i odwrotnym astygmatyzmie a rozmaitych odległościach ogniska.

anastomose, vi. (ane'stomoz) 1) anat. i biol. zespolić się za pomocą anastomozy, połączyć się na wzór części sieci; 2) geog. (o rzekach, kanałach) spłynąć się, połączyć się w jedno koryto, złączyć się.

anastomosis, s. (-mo'zys), pl. **anastomoses** (-mo'zis) anastomoza, zespolenie; 1) anat. i biol. zespolenie naczyń krwionośnego, chłonnego lub nerwowego z innym należącym do innego systemu, albo zespolenie nawrotne rozgałęzień jakie wyszły ze wspólnego pnia; 2) bot. i zool. podobne zespolenie w sieć innych naczyń, jak np. żyłek liścia rośliny lub żyłek skrzydełka owada; 3) med. operacyjne połączenie między światłem żołądka a jelitami lub między światłem dwóch od siebie oddalonych odcinków jelita, ob. **collateral circulation**; 4) geog. zespolenie rzeki, kanału itp., wpływ lub powrót do wspólnego koryta.

anastomotic, adj. (-ma'tik) dotyczący anastomozy, wykazujący anastomozę, dokonany przez anastomozę.

anastrophe, s. (ane'strofi) proz. anastrofa, szyk odwrotny, forma mowy w której odwracamy naturalny szyk wyrazów, np. **said the blind** zamiast **the blind said**, "dziwne sądy Boże" zamiast "Boże sądy dziwne."

I **anathema**, s. (ena'ɣi'ma) pl. **anathemata** (-'mata) ofiara, rzecz poświęcona bóstwu na ofiarę lub przeznaczona do służby bożej, ob. poniżej.

II **anathema**, s. (ane'ɣima) pl. **anathemas** (ane'ɣimas) 1) klątwa kościelna połączona z ekskomuniką, wyklęcie; 2) klątwa, przekleństwo; 3) przedmiot klątwy, rzecz lub osoba przeklęta.

anathematization, s. (ene'ɣimati-zjeszen) wyklęcie.

anathematize, vt. (ane'ɣi'matjaz) wykląć.

anathemizer, s. (-er) wyklinający.

Anatidae, s. pl. (ane'tidi) zool. rodz. rodzina ptaków rzędu ANSERES, obejmująca prawdziwe kaczki **ducks** ANATINAE I FULIGULINAE, gęsi czyli gęgawy **geese** ANSERINAE, łabędzie **swans** CYGNINAE i meryginy **mergansers** MERGINAE, o krótkich nogach, błoniastych stopach, skórzanym dziobie z twardym rogowym końcem.

Anatinae, s. pl. (enataj'ni) zool. kaczki, podrodzina rodziny **Anatidae**, obejmująca wszystkie kaczki lub tylko kaczki rzeczne i słodkowodne.

anatocism, s. (ane'tosyzm; ana gr. nazad, toki'dzejn gr. pożyczac na procent) pr. procent składany lub pobieranie procentu składanego.

Anatolian, adj. (enato'lien) anatolski, dotyczący Anatolii czyli mniej więcej Azji Mniejszej; hist. kl. dotyczący mieszkańców starożytnej Anatolii, pochodzenia prawdopodobnie nadśródziemnomorskiego, którzy wcześniej popadli pod wpływ otaczających ludów semickich; **A. pottery** ceramika z Kutaji, biała z polewą i jasnymi kolorowymi ozdobami.

Anatolic, adj. (-'lik) ob. **Anatolian**.

Anatolic, s. język anatolski, indoeuropejski, od którego pochodzi armeński, frygijski i scytyjski; anatolski, frygijski i scytyjski już są martwe.

anatomic, -al, adj. (enato'mik, -i) anatomiczny, dotyczący budowy ciała lub umiejętnego rozbierania ciała ludzkiego, zwierzęcego lub roślinnego za pomocą sekcji.

anatomically, adv. (-ełi) anatomicznie.

anatomism, s. (ena'tomyzm) anatomizm; 1) budowa anatomiczna brana jako podstawa życia i jego przejawów; 2) zasada, że żywotność zależy od budowy ciała, w przec. **animism**; 3) zastosowanie nauki anatomii do sztuki malarskiej, rzeźbiarskiej itp.

anatomist, s. (-myst) anatom, osoba zajmująca się zawodowo anatomią.

anatomization, s. (-mizej'szen) 1) przest. budowa anatomiczna; 2) rozczłonkowanie, sekcja, umiejętnie rozbieranie ciała ludzkiego, zwierzęcego lub roślinnego na części.

anatomy, s. (ena'tomi) anatomia; 1) sztuka umiejętnego rozbierania ciała zwierzęcego lub roślinnego na części w celu poznania budowy, wzajemnego stosunku części i ich służby; 2) nauka o budowie ciała zwierzęcego, **zootomy**, w szcz. ludzkiego, **antropotomy**, i roślinnego; anatomia systematyczna dzieli się na: **osteology**, naukę o kościach, **arthrology**, naukę o stawach, **myology**, naukę o mięśniach, **neurology**, naukę o nerwach, **splanchnology**, naukę o wewnętrznościach itd., stosownie do badania specjalnej części ciała; nauka anatomii ludzkiej dzieli się na anatomie normalną czyli fizjologiczną, ograniczoną do rozpoznawania zewnętrznego kształtu narządów, zwaną anatomią opisową, **descriptive a.**, anatomie mikroskopową zajmującą się badaniem tkanek, histologię, **histology**; **surgical a.** anatomia chirurgiczna, zajmuje się wzajemnym położeniem części ciała względem siebie; **topographical a.**, a. topograficzna, zajmuje się szczególnymi okolicami ciała; **comparative a.**, a. porównawcza, zajmuje się budową rozmaitych ciał zwierzęcych i roślinnych poszukując wzajemnych podobieństw w narządach; 3) książka a. nauce anatomii i podręcznik anatomii; 4) budowa zwierzęcia lub rośliny; 5) rozbieranie czegokolwiek uchwytne lub duchowego w celu zbadania szczegółowego, np. anatomia duszy lichwiarza; 6) część lub części rozebranego ciała, kościotrup.

anatreptic, adj. (enatrep'tyk) burzący, obalający.

anatrispsis, s. (-tri'psys) med. nacieranie.

anatriptic, adj. (-tryp'tyk) med. dotyczący leczniczego nacierania.

anotropous, adj. (anet'ropös) bot. anatropowy, mający zalążek odwrócony we wczesnym okresie rozwoju tak że okienko jest nagięte aż do sznureczka, do którego zalążek jest przytwierdzony.

anbury i **ambury**, s. (en'bori, em'bori) 1) weter. miękki obrzęk lub krwawa narośl u koni i wołów; 2) bot. pasorzyt kapusty PLASMODIOPHORA BRASSICA, ob. **clubroot**.

-ance, -ence, -ancy, -ency, przyr. (ens, en'si) przyrostek oznaczający stan lub czynność, pochodzenia przeważnie łacińskiego lub francuskiego, czasem i rdzennie angielskiego.

ancestor, s. (an'sester) przodek, od którego osobnik pochodzi po mieczu lub po kądzieli, ob. **forefather**, pra-ojciec, **progenitor**, rodzic; biol. przodek z dawniejszych epok geologicznych gatunku współczesnego; pr. spadkodawca; **a. worship** czczenie przodków, zwyczaj religijny napotykany niemal u wszystkich ludów świata pierwotnych; u Rzymian, Chińczyków i Japończyków trwa przez wieki cywilizacji; za czasów pogańskich Dziady są na Litwie, Łotwie, Estonii, Białorusi obrzędem religijnym; w biblii przykazanie: "Czcij ojca i matkę, abyś długo żył na ziemi" przedstawia ród jako żyjącego osobnika.

ancestral, adj. (anesto'rieł) ob. **ancestral**.

ancestorially, adv. (-i) ob. **ancestrally**.

ancestral, adj. (anses'treł) ojczysty, odziedziczony po przodkach, rodzinny, rodowy.

ancestrally, adv. (-i) po przodkach.

ancestress, s. (an'sestres) matka rodu, rodzica.

ancestry, s. (an'sestri) przodkowie, praojcowie, ród, dom, linia genealogiczna, rodowód, szereg przodków; pochodzenie.

Anchietea, s. (en'ki-i'ti-e) bot. nieliczny rodzaj płd.-amer. pnączy z rodzaju fiołkowatych, VIOLACEAE, rzędu ściennych, PARIETALES, kora A. SALUTARIA zwana a. bark (enkje'ta bark) leczy tam różę, a korzeń służy jako środek przeczyszczający i uśmierzający.

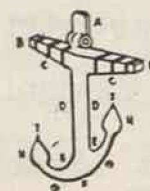
Anchises, s. (enkaj'zis) mit. kl. Anchizes, ojciec Eneasza, ob. **Æneas**.

Anchitherium, s. (enki'ɣi'riom) paleont. anchiterium, wymarły rodzaj trójpalczastego konia z epoki miocenu, najbliższy przodek naszego konia, lecz o odmiennym uzębieniu i pełnej kości promieniowej, **ulna**, i łydkowej, **fibula**.

anchithere, s. (en'ki'ɣir) paleont. osobnik z rodzaju **Anchitherium**.

anchitherioid, edj. (en'ki'ɣi'rio-id) podobny do trójpalczastego konia miocenckiego.

anchor, s. (en'ker) 1) (od łac. **anachore'ta**) pustelnik, przest., ob. **anchoret**; 2) (od gr. an'kyra) kotwica, przyrząd trzymający okręt w miejscu kiedy zarzuci się ciężar wiszący na łańcuchu na dno wody, stąd: rozmaite przyrządy trzymające coś w miejscu, np. w bud. anker, kotwica, wmurowany kawał żelaza wiążący cegły w murze, w budowlach wodnych układ kłoców trzymających groble itp.; 3) kotwa (w obrze-gu); 4) w sporcie, ostatni uczestnik trzymający koniec liny w **tug-o'-war**; 5) przen. kto lub co daje uczucie pewności i stałości; 6) rysunek kotwicy jako symbolu nadziei; 7) każdy przedmiot podobny do tradycyjnego wyglądu dawnej kotwicy: półkola z prostopadłym promieniem w połowie łuku, np. zool. zakrzywiony w dwie strony kolec pewnych szkarłupni (strzykwy, SINAPTA, i pokrewne) zwany a. of a holothurian, kotwica strzykwy; **at a. mar.** na kotwicy; **to set** albo **to get the a. ready** mar. przygotować kotwicę; **to stow the a. mar.** podnieść na miejsce kotwicę; **to weigh a. mar.** podnieść kotwicę, **foul a. mar.** kotwica zaplątana; **driving a., drift a., floating a. mar.** kotwica pływająca, dryfkotwa.

- a) klamra kotwiczna a. **shackle**
- b) gałka **nut of the stock**
- c) poprzeczka a. **stock or beam**
- d) trzon a. **shank or shaft**
- e) szyja a. **trend**
- f) pięta a. **crown or cross**

- g) ramię a. arm
h) łapa a. fluke or palm
i) pazur a. bill or pea

anchor, vt. (en'ker) mar. zakotwić, zarzucić kotwicę, stanąć na kotwicy, stawiać na kotwicy.

anchorage, s. (en'kerydź) 1) mar. kotwiczenie, stawianie lub staniecie na kotwicy; 2) mar. miejsce zakotwiczenia, miejsce gdzie okręty stają na kotwicy, miejsce przeznaczone do zawieszania czegoś podobnego do kotwicy jak np. końce kabli na wiszącym moście; 3) mar. zapas kotwic na okręcie; 4) mar. zakotwienie (w obręgu); 5) mar. opłata za postój na kotwicy, kotwiczne; 6) med. przytwierdzenie wędrującego narządu, np. nerki; 7) przen. coś na czym można polegać.

anchor arm (en'ker arm) mar. ramię kotwicy, część łuku od trzonu do łapy. (od środka półkola do grubszego zakończenia po jednej stronie).

anchorate, adj. (en'kerejt) 1) mający kształt kotwicy; 2) przytwierdzony jakby na kotwicy.

anchor ball (en'ker boł) mar. pocisk zaopatrzony w haczki używany do ostrzeliwania osprzętu (lin i masztów) uszkodzonego okrętu.

anchor beam (en'ker bim) mar. poprzeczka kotwiczna, ob. **anchor stock**.

anchor bill (e. bił) mar. pazur kotwiczny, ostry koniec łapy kotwicznej.

anchor bolt (e. bołt) bud. ankier, śruba kotwowa, bolec do przytwierdzenia czegoś (maszyny, budowli) do fundamentu.

anchor buoy (e. boj) mar. pławka kotwiczna, bojka kotwiczna.

anchor buoy rope (a. b. ro'p) mar. linka pławki (bojki) kotwicznej.

anchor chock (e. czak) mar. 1) słupek twardego drzewa wzmacniający nadwierzony trzon kotwicy; 2) blok żelazny lub drewniany z dwoma hakami, zagięciami zwróconymi ku sobie na wewnątrz, dla zawieszenia podniesionej kotwicy, **stowed anchor**.

anchor cross lub **anchor crown** (e. kros, e. kraun) mar. pięta kotwicy, spodni koniec kotwicy w połowie półkola wprost w linii przedłużenia trzonu.

anchor deck (e. dek) mar. pokład kotwiczny.

anchored, adj. (en'kerd) 1) zakotwiczony, stojący na kotwicy, zabezpieczony, przytwierdzony bezpiecznie; 2) mający kształt kotwicy; her. mający końce wzniesione w górę jak ramiona u kotwicy.

anchor escapement (e. eskejp'ment) zegarm. ograniczenie ankra; także rodzaj dźwigni zwalniającej zębate kółko.

anchoress, s. (en'kores) pustelnica, anachoretka.

anchoret, **anchorite**, s. (en'koret, en'korajt) pustelnik, anachoreta.

anchoretic, **anchoretical**, adj. (en'kore'tyk, -eł) pustelniczy.

anchoretism, **anchoritism**, s. (en'kore'tyzm, enkoraj'tyzm) pustelni-

ctwo; 1) poświęcenie reszty życia rozmyślaniom w pustelni; 2) sposób życia pustelnika.

anchor fluke (e. fliu'k) mar. łapa kotwicy, zakończenie ramion kotwicy mające kształt strzały kończącej się pazurem (a. bill); także a. palm.

anchor fouled by the flukes (e. fauld baj ǵi fliuks) mar. łańcuch na łapie.

anchor fouled by the stock (e. fauld baj ǵi stak) mar. łańcuch na poprzeczce.

anchor-hold, s. (e. hołd) mar. chwyt kotwicy albo przedmiot, o który jest zakotwiczona, przen. pewność, bezpieczeństwo.

anchorless, adj. (en'kerles) pozbawiony kotwicy, dryfujący, przen. niepewny.

anchor light (e. lajt) światło kotwiczne; prawo morskie wymaga, by okręt stojący na kotwicy świecił przez całą noc białe światło: jedno, jeżeli ma niżej 150 stóp długości, dwa, jeżeli dłuższy.

anchor lining (e. laj'nin) mar. obicie przodu kadłuba dla ochrony od uszkodzenia przez kotwicę.

anchor link (e. link) mech. łącznik kotwowy, bolec ruchomy gwóźdź łączący części z sobą na stałe związane tak by jedna z nich obracała się na nim.

anchor palm (e. polm) mar. łapa kotwiczna, ob. a. fluke.

anchor pea (e. pi) mar. pazur kotwicy, ob. a. bill.

anchor pile (e. pajl) mar. pal kotwiczny, część obręgu przy umocnieniu brzegu.

anchor plate (e. plejt) mech. płyta ankrowa, płyta kotwowa, służąca do zakotwiczenia do niej kabli lub tp.; 2) mar. płyta kotwiczna przy kotwie obręgu spoczywająca na ścianie szczelnej i wiążąca kotwę z lądem.

anchor shaft (e. szajt) mar. trzon kotwicy, ob. a. stock.

anchor shank (e. szenk) mar. trzon kotwicy, ob. a. stock.

anchor shot (e. szat) (w Anglii) uderzenie w obrębie prostokątnym a. space w grze bilardowej balk; ośm prostokątów a. spaces powstaje przez pociągnięcie kredą linii o 15 - 18 cali od banty podłużnej i poprzecznej.

anchor space (e. spejs) ob. **anchor shot**.

anchor stock (a. stak) mar. trzon kotwicy, w Anglii a. shank, a. shaft.

anchor trend (e. trend) mar. szyja kotwicy, zagięcie z obu stron trzonu gdzie trzon styka się z łukiem (ramionami) kotwicy.

anchor watch (e. uoc') mar. straż kotwiczna, straż okrętu na czas postoju na kotwicy.

anchor works (e. uorks') mar. manewry kotwiczne.

anchovy, s. (enczo'wi i en'czowi, baskijskie andzua) zool. sardela, rybka z rodziny ENGRAULIDÆ, ENGRAULIS ENCRASICHOLUS, w Morzu Śródziemnym i na Atlantyku, bardzo ceniona dla swistego smaku i zapachu; kilka gatunków jadalnych jest i w Ameryce.

anchovy pear (en'czowi per') bot. owoc drzewa GRIAS CAULIFERA z rodziny krużycowatych, LECYTHIDACEÆ, rzędu mirtowych, MYRTALES; także samo drzewo.

Anchusa, s. (enkju'za) bot. obszerny rodzaj szorstkolistnych ziół Europy, płn. Afryki i zach. Azji, z rodziny szorstkolistnych, BORAGINACEÆ; korzeń A. OFFICINALIS, farbownika lekarskiego, i A. ITALICUS, farbownika włoskiego, jest używany w lecznictwie.

anchusin(e), s. (en'kjusyn i en'kjusi'n) chem. barwnik czerwony otrzymywany z rośliny ALKANNA TINCTORIA, ob. alkanet.

Anchylostoma, **Anchylostomum**, **Agchylostoma**, s. (enkilas'toma, ankilas'tomom; an'kylos gr. haczek, stoma gr. gęba) zool. rodzaj nicieni mających haczyki przy otworze gębowym, najlepiej znany jest ANCYLOSTOMUM DUODENALE, małutki robak pasorzytniczy, nicien żyjący w jelicie cienkim człowieka, i zbliżony do niego NECATOR AMERICANUS; żywią się krwią i, przy wielkiej ilości, wywołują ANCYLOSTOMIASIS, ob. ankylostomiasis.

ancient, adj. (en'szent; ante ł. przed) 1) stary, wiekowy, istniejący od dawno; 2) (o ludziach) czcigodny, sędziwy, doświadczony, mądry długim doświadczeniem, (o rzeczach) starożytny, staromodny; 3) odległy (w czasie), dawno miniony; 4) odnoszący się do najdawniejszych okresów historii, legendarny, w szcz. hist. starożytny przec. średniowieczny, **mediaeval**, i nowoczesny, **modern**; 5) pr. istniejący bez przerwy przez 20 lub 30 lat albo dłużej stosownie do wymaganego w odpowiednich sprawach okresu prawnego dla osiągnięcia pewnych skutków prawnych; 6) przestarzały, przedawniony, pierwotny, miniony, był; 7) przest. dawniejszy; a. domesne pr. ang. uprzywilejowane domeny będące w posiadaniu przed czasem najazdu Normanów; a. lights pr. ang. okna i prawo widoku po 20 latach używania; A. of Days Wiekuisty; a. regime (e. redzim', fr. ancien régime, czyt. a'sje' رژیم') rządy francuskie przedrewolucyjne (do 1789).

ancient, s. 1) patriarcha (m), czcigodna matrona (f), przodek, starszy; 2) starszy brat w niektórych bractwach; 3) osoba z czasów starożytnych, w szcz. pl. świat starożytny, starożytni; także pisarz starożytny; 4) w folklorze indiańskim praojciec gatunku (człowieka i każdego stworzenia); 5) przest. (skoślawiona forma **ensign**) a) sztandar, b) chorąży.

anciently, adv. (-li) 1) w czasach starożytnych, niegdyś; 2) starożytnie, na modłę starożytną; 3) od najstarszych czasów, od niepamiętnych czasów.

ancientness, s. (-nes) starożytność, starodawność.

ancientry, s. (-ri) 1) antyk, rzecz starożytna, starożytność; 2) długowieczność, wysoki wiek, także ludzie w podeszłym wieku (zbiorowo); 3) rodowód, starość rodu, przodkowie.

ancile, s. (ensaj'li) pl. **ancilia** (ensi'lia) hist. klas. ancile, mała podłużna tarcza, jaka według legendy rzymskiej spadła z nieba za czasów króla Numy Pompiliusza; król kazał zrobić jedenaście kopii, aby w razie zatracenia oryginału strata nie była wiadoma; tarcze, strzeżone jako paladium Rzymu, obnosili kapłani salijscy w procesji marcowej.

ancillary, adj. (en'sileri; ancilla ł. służąca) 1) pomocny, dodatkowy, posilkowy, podrzędny, pomocniczy, np. **a. bill**, **a. office**; 2) służalczy, służebny, czeladny np. **a. gossip**.

ancipital, **ancipitous**, adj. (ensy'pitel, -'pitōs; ambo i caput ł. dwugłowy) bot. dwusieczny, a nie okrągły, o łodygach spłaszczonych jak np. u miecznicy **blue-eyed grass** **SISYRINCHIUM**.

ancon, s. (en'kan) pl. **ancones** (en-ko'niz) 1) anat. łokieć; 2) bud. konsola, wspornik, kamień wystający z muru w celu pozornego lub rzeczywistego podtrzymania czegoś (balconu, gzymsu itp.).

Ancona, s. (enko'ne) ankona, rasa kur pochodząca z włoskiej prowincji Ankona, małych, podobnych do leghornów, o czarnym upierzeniu, żółtych nogach, jasnoczerwonym grzebieniu.

anconeal, adj. (enko'ni-eł) anat. łokciowy, dotyczący łokcia, np. **a. process** czyli **olecranon**, wyrostek łokciowy.

anconeus, s. (-ez) anat. mały trójgłowy mięsień położony w tyle i poniżej stawu łokciowego, pomagający rozszerzyć działanie ramienia, odgrywa wyjątkowo ważną rolę w ruchu grzebnych.

Ancylloceratidae, s. pl. (ensilasire'tidi) paleont. wymarła rodzina mięczaków głowonogich systemu kredowego, ob. **Ammonoidae**.

Ancyrene, adj. (en'syryn) ankarski, dotyczący starożytnej Ankyry, późniejszej Angory, obecnej stolicy Turcji, Ankary; pochodzący z Ankary; **A. canons** (e. ke'nons) hist. kośc. 25 kanonów ustalonych na synodzie ankarskim z r. 314; **A. inscriptions** (e. inskrip'szens) hist. kl. tablica ankarska pod tytułem: **INDEX RERUM A SE GESTARUM** (Spis czynów przez siebie zdziałanych) cesarza Augusta (63-14) wyrzyta w marmurze, kopia zaginionej tablicy brązowej unieszczonej w mauzoleum Augusta w Rzymie.

and, conj. (end) i, a; **a. so forth** i tak dalej, w skrócie &c. lub itd., **more a. more** coraz więcej; **you a. I** my; **a. coach a. four** powóz zaprzężony w czwórkę koni, czwórka.

Andalusian, adj. (endalju'žen) i endalju'szen) andaluzyjski, dotyczący Andaluzji, prowincji hiszpańskiej (za czasów rzymskich Vandalitia); **A. school** hist. szt. p. szkoła andaluzyjska, szkoła malarska grupująca się w Sewilli pod koniec w. XVI, której głównymi mistrzami są Franciszek Herrera starszy (1576-1656) i Bartłomiej Stefan Murillo (1618-1682) (Francisco de Herrera el Viejo, czyt. fransis'ko de ere'ra el wiecho, Bartolome Estéban Murillo, czyt. barto'lome esteban' muri'jo).

Andalusian, s. 1) m. Andaluzyjczyk, f. Andaluzyjka, mieszkaniec lub mieszkanka Andaluzji; 2) rasa kur andaluzyjskich, kształtem podobnych do leghornów, o upierzeniu stalowo-niebieskim, prawie czarnym, i o nogach niebieskich.

andalusite, s. (endalju'sajt) min. andaluzyt, sylikoid rzędu krzemianów bezwodnych Al_2SiO_5 , t. 7-7.5, c.w. 3.1-3.2; wielkie pryzmatyczne kryształy rombów.

Andaman, adj. (en'damen) andamański; **A. Islands** (e. aj'lenc) Wyspy Andamańskie w archipelagu brytyjskim w Zatoce Bengalskiej.

Andaman, s. (en'damen), **Andamane**, s. (endameni'z) Andamańczyk, mieszkaniec Wysp Andamańskich, negryci wzrostu niżej 5', o inteligencji buszmenów lub rodzimych Australczyków, o mózgu 1250-1350 cm. sześć. na najniższym stopniu człowieczeństwa.

andante, adv. (andan'te; po wł. idąc) muz. andante, zwolna, spokojnie, tempo muzyczne szybsze niż *larghetto* a wolniejsze niż *allegretto*, **a. moderato** (a. modera'to) odrobinę szybciej niż a.

andante, s. muz. andante, utwór muzyczny ułożony w tempie andante.

andantino, adv. (andanti'no) muz. andantino, cokolwiek szybciej niż andante.

andantino, s. muz. utwór muzyczny napisany na tempo andantino.

Andean, adj. (en'di-en) andejski, dotyczący Andów czyli Kordyliarów.

Andes, s. (en'diz) Andy, pasmo górskie w Amer. P'd. długości 4.500 mil od przylądka Horna do cieśniny Panamskiej, Kordyliery.

andesine, s. (en'disvn) min. andezyt, trójskośny skaień pośredni między albitem a anortytem ($NaAlSi_3O_8$ a $NaAlSi_2O_8$), t. 6-6.5, c.w. 2.7, w Andach, Amer. Płd.

andesite, s. (-sajt) petr. andezyt, skała wylewna, zwłkle ciemno-siwa, przejście od porfirów kwarcowych i liparytów do bazaltów i melafirów, częstv w Andach, występuje także w St. Zj. na zach., w Polsce koło Szczawnicy, nad Dunajcem.

andiron, s. (en'dajern) wilk (w kominku do nakładania na nie drwa, w kuchni do oparcia o nie różna, a **pair of a-s** para wilków.

andorite, s. (en'darajt; od imienia Andora Sessey) min. andoryt, lampryt rzędu siarkosoli, siarkosól srebra $AgPbSb_2S_4$.

Andræales, s. pl. (endriej'lis) bot. jeden z trzech rzędów mchów mosses MUNCII, ob. **Bryales** i **Sphagnales**.

Andræa, s. (endri-i'-a) bot. drobne mchy, rodzaj rodziny **ANDRÆACEAE**, stanowiącej rząd **ANDRÆALES**, znamienny tym że zarodnia pokryta jest czepkiem i pęka czterema podłużnymi szparkami na cztery łupiny, które pozostają z sobą połączone u podstawy i na szczycie; rodzaj rozpowszechniony jest na całym świecie; drugi rodzaj rzędu **ANDRÆALES**, **Neurocoma**, tylko na Ziemi Ognistej.

Andrena, s. (endri'na) zool. typowy rodzaj rodziny **Andrenidae**.

Andrenidae, s. pl. (endre'nidi) zool. rozległa rodzina pszczoł, żyjących w ziemi nie gromadnie, znamiennych tym że mają dolną wargę dłuższą niż język.

Andrews, **Joseph** (dżozef endrus) bohater pierwszej powieści Fieldinga, przedstawiony dla skarykowania "Pameli" Richardsona jako brat tej panny, wzór przykładowego młodzieńca.

-andria (-en'dria) przyr. (aner' andros' gr. mężczyzna) -męstwo, np. **polyandria** wielomęstwo.

Andrias, s. (en'drias; nazwa pochodzi stąd że czaszka wykopaliska jest z przodu tak podobna do ludzkiej, iż początkowo myślano, że odkryto człowieka przedpotopowego; aner' andros' gr. mężczyzna) paleont. wymarły rodzaj wielkiej salamandry z miocenu.

andro-, **andr-** przedr. (en'dro, endr-) męzo-, męsko-, np. **androphoby**, męzowstręt, strach przed mężczyzną; **androgyn** męczyznokobieta, **VIRAGO**.

androcephalous, adj. (endrosi'falōs; aner' i kefałē gr. głowa) ludzkogłowy (jak sfinks), mający ludzką głowę na zwierzęcym tułowiu.

androconia, s. (endroko'nja; kon'ja gr. pyłek) odmienna łuska na przednich skrzydłach samców niektórych motyli, wydająca rzekomo specyficzny zapach.

androdioecious i **-die-**, adj. (en'drodi-i'szōs) bot. męskodwupienny, męskoobupłciowy, mający kwiaty obupłciowe i pręcikowe na różnych roślinach.

androdioecism i **-die-**, s. (-'syzm) bot. męskodwupłciowość.

androecial, adj. (endri'szjel) bot. dotyczący pręcikowia.

androecium, s. (endri'szjom; andri-oj'kos gr. dom, mieszkanie) bot. pręcikowie, zbiór narządów męskich (pręcików) w kwiecie roślin jawнопłciowych, **PHANEROGAMAE**.

androgenous, adj. (endro'dzinōs; andro- i ge'nos gr. ród) produkujący pokolenie męskie.

androgyn, s. (en'drodzin; andro- i gyne' gr. kobieta) 1) hermafrodyta; 2) przest. zniewieściały mężczyzna, eunuch; 3) bot. obupłciowa roślina, jednopienna.

androgynism, s. (endro'dzinyzm) hermafrodytyzm; bot. jednopienność.

androgynous, adj. (endro'dzinōs) 1) mający znamiona obu płci, łączący obie płci, dwupłciowy, dotyczący hermafrodytyzmu; 2) astrol. o planetach; czasem gorąca a czasem zimna; 3) bot. jednopienny, mający na tym samym kwiecie słupki i pręciki, obupłciowy.

androgyny, s. (-'dzini) hermafrodytyzm, dwupłciowość.

android, **-al**, adj. (en'dro-id, endro-i'deł) podobny do człowieka.

android, s. (en'dro-id) i **androides**, s. (endro-i'diz) automat w kształcie ludzkim.

androlepsia, -lepsy, s. (endrolep'sja, -si; lepsis gr. pojmanie) pr. schwytywanie obywateli lub poddanych obcego państwa przez drugie państwo w celu wymuszenia roszczonych praw.

Andromache, s. (endro'meki) mit. kl. Andromacha, w "Iliadzie" Homera żona Hektora, syna Priamowego; w tragedii Euripidesa "Andromache" dostała się po śmierci Hektora synowi Achilowemu, Neoptolemowi, po śmierci którego Thetis, matka Achila, nakazuje jej wyjść za Helenusa, brata Hektorowego, by została matką rodu królów Epiru; w "Eneidzie" Wirgilego A. mieszka po upadku Troi w Epirze jako żona Helenusa.

andromania, s. (endrome'nja) med. andromania, nimfomania, obłęd lubieżny u kobiet.

Andromeda, s. (endro'meda) 1) kl. Andromeda, córka króla Etiopii Kofeusza i Kasjopei; skutkiem przechwałek Kasjopei, że jest równie piękna jak Nereidy, Posejdon zesłał na kraj powódź i żarłocznego potwora; wyrocznia Jowisza-Ammona orzekła, że jedyny ratunek przynieść może poświęcenie A-y potworowi na pożarcie; przywiązana do skały ocala Perseusz powracający po zabiciu Meduzy, której zabrał głowy Gorgon; gdy narzeczony A-y chce odebrać A-ę, Perseusz za pomocą głowy Gorgony zamienia jego i jego towarzyszy w skałę i zaślubia A-ę; legenda ta była przedmiotem tragedii Euripidesa, sławnej w starożytności, lecz zaginionej; 2) astron. Andromeda, gwiazdozbiór północny **north-ern constellation**, tuż na pld. od Kasjopei, między Pegazem a Perseuszem, widzialny w nocy bezksiężycowej wolnym okiem; 3) bot. rodzaj roślin wrzosowatych, **ERICACEAE**, rozpowszechniony w pld. części umiarkowanej strefy półn., A. **POLIFOLIA** **moorwort**, andromeda, krzew o skórzastych liściach i białych baldaszkowatych kwiatach.

Andromedes, **Andromedids**, s. pl. (en'dromidz, endra'mididz) astron. Andromedydy, rój meteorów ukazujących się co roku, najsilniej od 22 do 26 listopada, z okolicy Andromedy.

andrometoxin, **andromedotoxin**, s. (endra'mitak'syn, endra'midotak'syn) chem. krystaliczna substancja trująca, istniejąca w wielu roślinach wrzosowatych, szcz. w andromedzie i pokrewnych.

andromonœcious, -œcious, adj. (en'dromonisz; andro-, monos gr. jeden, ojkos, gr. dom) bot. męskojednopienne, mający na jednej roślinie kwiaty obupłciowe i pręcikowe.

andromonœcism, -œcism, s. (-'syzm) bot. męskojednopienność.

andromorphous, adj. (endromor'fös; andro- i morfos gr. kształt) med. mający męski wygląd.

andropetalous, adj. ('telös) bot. dokonany przez zmianę pręcika na płatek kwiatowy, o kwiatach sztucznie dwojonych w hodowli.

androphobia, s. (-fo'bia) med. mężowstręt, nieopanowany strach kobiety przed drugą płcią.

androphore, s. (en'drofor) bot. trzn lub łodyga, która dźwiga pręcikowie, zool. u polipów rurkowatych, **SIPHONOPHORA**, część dźwigająca męskie gonofory, ob. **gonophore**.

Andropogon, s. (endro'pogan; andro- i pogon gr. broda) bot. rozległy rodzaj trawy rozpowszechniony niemal po całym świecie; najważniejszy podrodzaj A. **SORGHUM**, sorgo zwykłe, gryza, gaolan; dostarcza pożywnego ziarna, ważny w wyrobie mioteł „ryżowych”; niektóre gatunki wsch.-indyjskie ważne w wyrobie perfum, ob. **lemon grass**; w Chinach wywiedziono stąd trzcinę cukrową, w Am. Płn. znana trawa **broom sedge** czyli **beard grass**.

androsphinx, s. (en'drosfinks) Sfinks z męską głową.

androspore, s. (-spor') bot. androspora, u niektórych nitkowatych glonów szczególna zoospora wytworzona bezpłciowo, która wydaje drobną męską roślinę, **dwarf male**, wytwarzającą prawdziwe spermatozoidy.

-androus, przyr. (-en'drös) bot. oznaczający obecność pręcików, -pręcikowy.

Andvari, s. (andua'ri) mit. isl. Anduari, karzeł, któremu bóg Loki rabuje pierścień Andvaranaut (andua-ra'naut); pokrzywdzony karzeł okłada pierścień klątwą.

-ane, przyr. (ejn) chem. org. 1) określający węglowodory w szeregach parafinowych, -an, pierwsze cztery: metan, etan, propan, butan, **methane**, **ethane**, **propane** **butane**, dalsze urabia się z przedrostkiem greckiej liczby, np. heptan, oktan, **heptane**, **octane** (możliwych jest 9, znanych cztery); 2) ob. -an w znaczeniu przyrostka określającego substancje dające cukier za pomocą hydrolizy.

anear, adv. i prep. (enir') r. blisko.

anear, vi. (eni'r) przest. zbliżać się.

anear, vt. (eni'r) przest. zbliżać.

anecdote, s. (enekdo'tedż) zbiór anegdat, anegdoty (zbiorowo).

anecdotal, adj. (e'nekdo'teł) anegdotyczny.

anecdote, s. (e'nekdot; anek'dotos gr. niewydany, nieopublikowany) anegdota, opowiadanie o wypadku z życia, fragment biograficzny, zazwyczaj z ust do ust podawany; 2) pl., przest. opowiadanie niewydane drukiem.

anecdotic, **anecdotal**, adj. (enekdo'tik) enekdo'tikeł) anegdotyczny.

anecdotally, adv. (-'tikełi) anegdotycznie.

anecdotalist, s. (enek'dotist) anegdociarz (m), anegdociarzka (f), osoba zbierająca anegdoty.

anelectrotonus, s. (en-ilektro'tonös) fizjol. elektryczny nastrój wsteczny, stan zmniejszonej wrażliwości nerwu w okolicy elektrody dodatniej czyli anody na przejście prądu elektrycznego.

anelectrotonic, adj. (en-ilektrota'-nik) fizjol. dotyczący elektrycznego nastroju wstecznego.

anemo- przedr. (en-i'mo-; anemos gr. wiatr) wiatrowo-, wietrzno-, powietrzno-.

anemogram, s. (enimo'gram) anemogram, zapiski poczynione przez anemograf.

anemograph, s. (enimo'graf) anemograf, przyrząd zapisujący auto-nia kierunku i siły wiatru, anemografia.

anemographic, adj. (eni'mogre'fik) anemograficzny,znaczony przez anemograf, dotyczący anemogramu, dotyczący anemografii.

anemography, (e'nimo'grefi) 1) opis wiatru, 2) umiejętność notowania kierunku i siły wiatru.

anemology, s. (-lodzi) nauka o wiatrach.

anemometer, s. (e'nimomi'ter) anemometr, przyrząd do mierzenia kierunku i siły wiatru.

anemometrograph, s. (e'nimomet'-rogref) anemometrograf, przyrząd do zapisywania ciśnienia, szybkości i kierunku wiatru.

anemometrographic, adj. (e'nimometrogre'fik) dotyczący anemometrografu, anemometrograficzny.

anemometric -al, adj. (e'nimomet'ryk, -eł) anemometryczny, dotyczący mierzenia kierunku i siły wiatru.

anemometry, s. (enima'metri) anemometria, badanie i mierzenie siły i szybkości wiatru.

anemone, s. (anemo'ni) 1) bot. zawilec; A. bardzo rozpowszechniony rodzaj roślin jaskrowatych, **RANUNCULACEAE**, zwyczajny w strefach umiarkowanych i podbiegunowych, rzędu **RANALES**, owocolistki wolne, dno kwiatowe wypukłe lub wklęsłe, kwiaty o budowie spiralnej, okwiat niezróżniczkowany na kielich i koronę; a. osobnik tego rodzaju, zawilec; 2) zool. **Anemonia**, s. pl. (anemo'nja) rodzaj ukwiałów, ob. **sea a**.

anemonin, s. (ane'monin) chem. cierpka trująca substancja krystaliczna $C_{10}H_8O_4$, otrzymywana z niektórych roślin jaskrowatych, **RANUNCULACEAE**, w szcz. z jaskra i z zawilca, **RANUNCULUS** i **ANEMONE**.

anemophile, s. (ene'mofajl i ane'mofil) bot. roślina wiatropylna, roślina zapyłana przez wiatr, t. j. której znamię wiatr zasypuje pyłkiem.

anemophilous, adj. (enimo'filös) bot. wiatropylny.

anemophily, s. ('fili) bot. wiatropylność, właściwość zapyłania znamienia rośliny za pośrednictwem wiatru.

anemoscope, s. (eni'moskap) każdy przyrząd do mierzenia albo do mierzenia i notowania kierunku wiatru i do przepowiadania zmian pogody.

anemosis, s. (e'nimozys) bot. anemoza, stan w drewnie niektórych drzew, w których niektóre słoje nie przylegają ściśle do sąsiedniego, podobno jak przypuszczają, skutkiem silnego naporu wiatru na drzewo w pewnych latach.

anencephalia, **anencephaly**, s. (en-ensife'lia, en-ense'fali) terat. bezmózgowość, **ANENCEPHALIA**.

anencephalic, anencephalous, adj. (-fa'lik) -'felez) terat, bezmózgi, nie mający mózgu.

anencephalus, s. (-'falös) pl. **anencephali**, s. (en-ensi'falaj) terat. płód bezmózgi, potworek bez mózgu.

anent, prep. (enent') odnośnie do (czegoś), o (czymś); przest. przeciw, wobec, obok, także **anenst** (enenst').

anepigraph, s. (ene'pigraf) enepi-graf, dzieło sztuki pozostawione bez tytułu.

anepigraphic, anepigraphous, adj. enepigrefik, enepi'grafös) nie mający napisu np. o pewnych monetach, medalach, nagrobkach.

anergia, anergy, s. (aner'dże, a'nördzi) brak energii, bezczynność.

anergic, adj. (anör'dżik) bezsilny, bezczynny, gnuśny.

anteroid, adj. (en'eroid; a. p., ne-ros' gr. mokry, i -oid; bez czegoś mokrego) nie zawierający żadnej cieczy, o pewnych barometrach.

anteroid, s. anteroid, barometr metalowy z rozrzedzonym powietrzem w metalowej puszcze.

anethol, s. (en'igół i e'nygał) chem. kamfora anyżowa, związek organiczny $C_{10}H_{14}(OCH_3)C_3H_5(p)$, otrzymywany z olejków anyżu, kopru itp, w kształcie miękkich lśniących łusek, także syntetyczne związki izometryczne, wszystko propenylowe, derywaty anizolu, $C_6H_5OCH_3$.

Anethum, s. (eni'gom) bot. koper. koper, rodzaj roślin rodziny baldaszkowatych, **UMBELLIFERÆ**, rzędu baldachokwiatowych, **UMBELLIFLORÆ**. z okolic nadśródlądno-morskich i Wschodu; rodzaj obejmuje tylko dwa gatunki, z których jednym jest koper ogrodowy, **A. GRAVEOLENS** dill koper używany jako przyprawa.

aneuria, s. (enju'rie; a. p. i neuron gr. nerw) med. brak lub niedostatek energii nerwowej.

aneurysm, aneurism, s. (e'njuri'zm; ana i eurys' gr. szeroki) med. aneuryzmat, tętniak, miękkie, workowate lub wrzecionowate rozszerzenie ściany tętnicy, zawierające krew; bywa czasem przyczyną nagłej śmierci.

aneurysmal, aneurismal, adj. (e'njuri'zmeł) med. tętniakowy, tętniakowy.

aneurysmally, aneurismally, adv. (-li) med. na wzór tętniaka.

aneurysmatic, aneurismatic, adj. (-me'tyk) med. tętniakowy, **ANEURISMATICUS**.

anew, adv. (enju') znowu, nanowo, ponownie, przest. niedawno, świeżo.

anfractuose, adj. (enfrak'czuoz') kręty, ob. **anfractuous**.

anfractuosity, s. (-iti) 1) krętość (np. rogu baraniego), zawilość (np. charakteru); 2) kręty przewód, zakręt (np. zwojów mózgowych).

anfractuous, adj. (enfrak'czuös) kręty, zawity, zakręcony, wężykowaty.

anfractuousness, s. (-nes) krętość, zawilość, spiralność.

angaria, s. (enge'ria; od angaros gr. perski goniec królewski odwołujący rozkazy do satrapów) hist. pr. przymusowa służba wymagana przez państwo, przymusowy zabór okrętu w interesie publicznym, rekwizycja lub zniszczenie (za zapłatą należności) posiadłości osób neutralnych przez stronę wojującą; pańszczyzna lub przymusowe świadczenie dla zwierzchniczego pana.

angariation, s. (engariej'szen) r. korzystanie z praw angarii przez panującego lub zwierzchniego pana.

angeio- ob. **angio-**.

angel, s. (ejn'dżeł) anioł, 1) hist. kość. niebiańska istota, wyższa od człowieka; przen. człowiek gołębiego serca i wielkich zalet ducha; 2) w niektórych sektach: duchowny, kapłan; 3) moneta angielska z w. XVII, ob. **noble**; 4) **A.** słynna szynkownia londyńska "Pod Aniołem."

angelate, s. (en'dżileit) chem. sól lub ester kwasu dziesięłowego.

angel cake (e. kejk) rodzaj babki amerykańskiej, białe ciasto, gąbczaste, z maki, cukru i białka, w stosunku: 3—4 filiżanek, 1 filiżanki do 7 białek.

angelet, s. (en'dżelet) 1) aniołek, 2) moneta angielska podobna w rysunku do **angel**, lecz o wartości dwa razy mniejszej, ob. **noble**.

angel fish (e. fysz) zool. anioł morski, **SQUATINA SQUATINA** lub **RHINA SQUATINA**, ryba rzędu spodoustych, **Selachii**, rekin wybrzeży europejskich i pñ.-amer. dochodzący do 2 m. (6-8') długości, ryba żyworodna, pletwy piersiowe ogromne, kiedy rozwarte, robią wrażenie skrzydeł; w luźniejszym znaczeniu rozmaite inne ryby mórz pñ., jak **black a. f.**, **POMOCANTHUS ARCUATUS**; **yellow** lub **blue a. f.** **HOLOCANTHUS CILIARIS**, jadane na Florydzie i w Indiach Zach.; także **spade fish**, **CHAETODIPTERUS FABER**, ryba jadalna, blisko wybrzeży od Cape Cod do Kuby.

angel gold (e. gołd) złoto darowane osobie skrofulicznej tkniętej przez króla dla uleczenia ze skrofulów. sztuka złota, jak **angel**, lub medal, **king's evil**, ob. **touchpiece**; przest. złoto standaryzowane, złoto o zawartości wymaganej do bicia monety.

angelic, angelical, adj. (endże'lik, -li) anielski, niebiański, mający zalety anioła, np. czystość, niewinność, łagodność itp.; **A. Brethren** hist. kość. bracia anielscy, sekta religijna założona przez Jana Jerzego Gichtela (1633-1711) i podobno dotychczas istniejąca w pñ. Niemczech i w Niderlandach, mistycy i pustelnicy; **A. Doctor**, **DOCTOR ANGELICUS**, św. Tomasz z Akwinu, filozof średniowieczny (1225-1274); **A. Hymn** hymn **GLORIA IN EXCELSIS**; **A. Salutation** pozdrowienie anielskie, **KRK** modlitwa składająca się z trzech części: słów archanioła Gabriela, słów św. Elżbiety i modlitwy Kościoła, ob. **Ave Mary**.

angelic, angelicic, adj. (endże'lik, andżełi'syk) chem. dziesięłowy, dotyczący nienasyconego kwasu kry-

stalicznego $CH_3CH:C(CH_3CO_2H)$, otrzymywanego z dziegla i pokrewnych roślin.

angelically, adv. (-kełi) anielsko.

angelicalness, s. (-kełnes) anielskość.

Angelica, s. (endże'lika) 1) Aniela, żeńskie imię własne, zdr. Anielka, Anielusia, dzień patronki, św. Anieli Merici (1474-1540), założycielki zakonu urszulanek, 31 maja; 2) Angelika, przepiękna i zalotna córka króla chińskiego, w której zakochany jest Orlando w "Orlando Inamorato" Boiarda, a która wychodzi za maura Medorę w "Orlando Furioso" Ariosta; 3) wino kalifornijskie, na wzór słodkiego tokajskiego; 4) bot. dziesięł, rodzaj ziół trwałych z rodziny baldaszkowatych, **UMBELLIFERÆ**, rozpowszechniony w sferze umiarkowanej i w Nowej Funlandii, kwitnie biało; **a.** osobnik tego rodzaju; w szcz. **A. ARCHANGELICA**, której łodygi jadane są kandyzowane, korzeń i owoc zaś służą jako środek kojący; także kandyzy i konfitury robione z tej rośliny.

Angelical, s. (-keł) hist. kość. anielanka, zakonnica klasztoru augustynek, założonego w Mediolanie w r. 1530 przez Ludwikę de Torelli, panią udzielnego hrabstwa Guastalla, ob. **Guastalline**.

angelique, s. (endżilik') 1) drewno drzewa pñ.-amer. **DICORYNIA PARAEANSIS**, także samo drzewo; 2) rodzaj gitary, ob. **angelot**.

angelize, vt. (en'dżelajz) wyanieślić, zrobić z kogoś lub z czegoś anioła.

Angelo, s. (en'dżilo) postać z "Miarka Za Miarkę" Szekspira, hipokryta przekraczający prawo na każdym kroku, lecz strzegący gorliwie, by inni tego nie czynili.

angelolatry, s. (endżelo'latri) hist. kość. czczenie aniołów, angelolatria, **KRK** aprobowana na soborze nicejskim w 787 i na soborze trydenckim 1545-1563.

angelologia, s. (endżelo'łodzi) angelologia, nauka o aniołach, część dogmatyki zajmująca się oddawaniem czci aniołom.

angelological, adj. (en'dżelolo'dżikeł) angelologiczny, dotyczący nauki o oddawaniu czci aniołom.

angellogically, adv. (-li) stosownie do działu dogmatyki o oddawaniu czci aniołom, zgodnie z angelologią.

Angelonia, s. (endżilo'nje) bot. anhelonia, rodzaj podzwrotnikowych amer. ziół trędownikowatych, **SCROPHULARIACEÆ**, o fioletowym kwiecie.

angelophany, s. (endżelo'fani) widzenie anioła, objawienie się anioła.

angelot, s. (en'dżelat) 1) złota moneta francuska, z wizerunkiem archanioła Michała zabijającego smoka, wybita przez Ludwika XI (1461-1482) i używana od w. XV do XVII; 2) złota moneta angl.-franc., bita przez Henryka VI (1422-1471) w Paryżu; 3) muz. rodzaj lutni, obecnie już wyszły z użycia; 4) rodzaj sera normandzkiego.

angel sleeve (e. sli'w) bardzo szeroki rękaw, zwisający od ramienia jak gdyby skrzydło.

angel's trumpet (e. trom'pet) jeden z dwóch płd.-amer. gatunków bielunia, DATURA SUAVEOLENS i ARBOREA, hodowanych dla wielkich wonnych kwiatów o kształcie trąby.

angel's wing (e. uin ~') med. szczególny anormalny wyrostek łopatkki powodujący zniekształcenie plec.

angel tree (e. tri) bot. drzewo MORINGA MORINGA ob. horse-radish tree.

Angelus, s. (en'dżiles) 1) Anioł Pański, modlitwa zmagwana rano, w południe i wieczór na odgłos dzwonu kościelnego, składająca się z trzech biblijnych ustępów o misterium na przemian z trzema Zdrowaś Mario; poczyna się od słów ANGELUS DOMINI NUNTIAVIT MARIAE (Anioł Pański zwiastował Marii), stąd nazwa; 2) dzwon wzywający na Anioł Pański; także Angelus bell.

angel water (e. uo'tyr) wonna woda, dawniej zaprawiana głównie dziegłem, różą, mirtem i kwiatem pomarańczowym, później paczulą, ambłą itp.

anger, s. (en'ger) 1) przest. kłopot, nawiedzenie, ból przykrość; 2) złość, wzburzenie, oburzenie, przełożny gniew.

anger, vi. r. oburzyć się.

anger, vt. 1) przest. drażnić; 2) pobudzić do gniewu, rozgniewać, oburzyć.

angrily, adv. (-li) przest. ob. angriły.

Angevin(e), adj. (en'dziwin) Andegawański, dotyczący francuskiego domu Anjou an ~'zu') z którego pochodził też król węgierski Ludwik Wielki, ojciec królowej Jadwigi, matki rodu Jagiellonów.

Angevin(e), s. (en'dziwin) Andegawańczyk. (m), Andegawanka (f), osoba pochodząca z Andegawani; (Anjou, a ~'zu') części Francji, obecnie obejmującej części czterech departamentów, przeważnie Maine-et-Oise (mei'ne oa'z) niegdyś udzielnego królestwa ze stolicą Angers (a ~'ze, w roku 1940 siedziba rządu polskiego na węgnowaniu); w szcz. potomek królewskiego rodu Anjou.

angiectasis, s. (en'dziek'tazys) med. rozszerzenie naczyń krwionośnych, rozdęcie naczyń.

angili, s. (en'dżili, nazwa miejscowa tamilska) drzewo chlebowca, ARTOCARPUS HIRSUTA, z rodziny morwowatych, MORACEAE, z płd. Indyj Wsch., także a. wood, znakomite do budowy okrętów.

angina, s. (poprawnie en'dżina, lecz w częstszym używaniu: endżaj'na) med. angina, zapalenie gardzieli połączone ze spazmatycznymi napadami kaszlu; a. pectoris (e. pek'toris) dusznica bolesna prawdziwa, silny ból w klatce piersiowej zwykle spowodowany zmianami w sercu lub w wielkich naczyniach krwionośnych.

anginal i **anginose**, adj. (en'dżinel, en'dżinoz) anginowy, dotyczący anginy czyli dusznicy.

angio- przedr. (poprawnie endżaj'o, lecz w częstym używaniu: en'dżjo-) dotyczący naczynia lub czegoś zawartego w naczyniu albo okrytego.

angiocarpous, adj. (endżjokar'pös) 1) mający owoc okryty zewnętrzną ochroną np. osadzony w miseczce, jak żołądź; 2) mający owocnik, APOTHECIUM, otoczony plechą, jak u których porostów; 3) mający hymenium (tkankę tworzącą zarodniki) rozwiniętą w sporoforze i ochronioną specjalnym okryciem.

angiod, adj. (en'dżjo-id) med. podobny do naczynia krwionośnego albo limfatycznego.

angiokeratoma, s. (-ke'rato'ma) pl. angiokeratomata (-kerato'meta) med. choroba skóry znamienna zgrubieniem naskórka, pokrytego licznymi brodawkowymi wzniesieniami, także keratoangioma.

angiology, s. (-o'łodzi) anat i zool. angiologia, nauka o naczyniach krwionośnych i limfatycznych.

angioma, s. (-'ma) med. naczyniak, naczyniak krwisty, guz naczyniakowy, obrzmienie składające się głównie z rozszerzonych naczyń krwionośnych lub limfatycznych.

angiomatous, adj. (-'matös) med. naczyniakowaty.

Angioneurosis, s. (en'dżioniuro'zys) med. naczynioneuroza, zaburzenie systemu wazomotycznego, neuroza naczyń krwionośnych.

angioneurotic, adj. (en'dżioniuro'tyk) med. naczynioneurotyczny, dotyczący braku działania nerwów, zważających i rozszerzających naczynia.

angiopathy, s. (endżio'pa'gi) med. choroba naczyń, w szcz. naczyń krwionośnych.

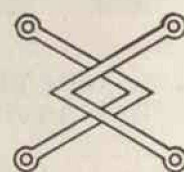
angiosperm, s. (en'dżiosperm) bot. osobnik z grupy okrytozależkowych, ANGIOSPERMÆ.

Angiospermæ, s. pl. (en'dżiosper'mi) bot. okrytozależkowe, podgromada roślin kwiatowych, ANTHOPHYTA, mających zalążki ukryte w owocolistkach zrosnionych w słupki, płętek kielku na znamieniu; dzielą się na jednoliścienne, MONOCOTYLEDONES, i dwuliścienne DICOTYLEDONES, ob. Gymnospermae, nagozalążkowe.

angiospermous, adj. (endżiospermös) bot. okrytozależkowy, mający zalążki i nasiona okryte w zamkniętej zalążni, ovary.

angle, s. (engl; anka ss. hak) 1) wedka, składająca się z linki, haczyka i przynęty, z gibką łaską na końcu jak najcieńsza albo i bez tej łaski; 2) kąt, miejsce między dwiema liniami przecinającymi się w pobliżu miejsca zetknięcia; kacik, róg, wneka; 3) geom. kąt, figura utworzona przez zetknięcie się dwóch linii; **plane a.**, kąt płaski, albo dwóch płaszczyzn, **dihedral a.**, kąt dwuścienny lub krawędziowy, albo trzech lub więcej płaszczyzn; **solid a.**, kąt trójsścienny lub bryłowy; kąt płaski jest półpełny (180°) kiedy ramiona jego tworzą prostą; pełny (360°),

round a., kiedy ramiona pokrywają się; ostry, **acute a.**, kiedy kierunek ramion różni się o mniej niż 90°; prosty, **right a.**, gdy różni się o 90 stopni; rozwarty **obtuse a.**, kiedy różni się o więcej niż 90°; 4) wystający ostry kąt substancji, np. kamienia, kant; 5) her. pl. dwa splecione symetrycznie kąty żelazne o

ramionach zakończonych pierścieniami; 6) kąt żelazny, kątownik, narożnik, wegielnica; 7) przen. kąt widzenia, kąt pod którym osądza się rzecz; **a. of action** mech. kąt działania, kąt obrotu zębów kół zębatych dopóki trwa wzajemne dotykane się tych kół; **a. of advance** mech. kąt przyspieszenia, **a. of approach** mech. kąt ząbienia, kąt zakresłony przez każdy ząb koła zębatego od chwili dotknięcia zęba drugiego koła zębatego aż do chwili pełnego pokrywania się zębów, łuk odpowiadający kątowi każdego z tych zębów zwie się **arc of approach**, łuk ząbienia; **a. of attack** lot. i woj. kąt natarcia; **a. of bending** mech. kąt ugięcia, kąt zgięcia; **a. of collimation** mar. kąt kolimacji; **a. of contingency** mat. kąt stycznych, nieskończenie mały kąt między dwiema bezpośrednio po sobie następującymi stycznymi krzywej; **a. of countersinking** mar. kąt zagłębienia; **a. of declination** woj. kąt nachylenia; **a. of defense** woj. kąt obronny, kąt linii obrony z linią flanku; **a. of deflection** mech. i opt. kąt odchylenia; **a. of departure** woj. kąt oddania strzału, kąt między linią kreśloną przez wychodzący pocisk a linią poziomu widnokregu, **a. of depression**, geodezja, kąt linii skłonu z linią widnokregu, woj. kąt padania, kąt upadku, przec. ob. **a. of elevation**; **a. of descent** woj. kąt trafienia, ob. **a. of fall**; **a. of dip** ob. **dip**; **a. of divergence** bot. w nauce o budowie roślin, PHYLOTAXIS, kąt między następującymi po sobie członkami tej samej spirali, mierzony na powierzchni łodygi; **a. of draft** fiz. kąt ciągnięcia, kąt linii siły ciągnącej z poziomem powierzchni, po której ciężar jest ciągniony; **a. of drift** lot. kąt znoszenia; **a. of eccentricity** mat. antyśinus mimośrodu elipsy; **a. of elevation** geod. kąt wzniesienia, kąt linii wznoszenia z linią widnokregu, woj. kąt celowania, kąt podniesienia, kąt osi armaty z poziomem widnokregu, zwany specjalnie **quadrant elevation**, **quadrant a.**: ponieważ mierzona kwadrantem; jeżeli cel leży niżej, kąt jest ujemny, a wtedy nazywa się **a. of depression**, ob.; **a. of fall** woj. kąt upadku, kąt trafienia, kąt stycznej pocisku w miejscu trafienia z poziomem widnokregu, ob. **a. of descent**; **a. of friction** mech. kąt stałości, kąt płaszczyzn dotyku dwu przedmiotów z poziomem gdy górny przedmiot ma zacząć posuwać się, ob. **a. of repose**; **a. of impact** woj. kąt trafienia; **a. of incidence** opt. kąt padania, kąt linii padającej skośnie na płaszczyznę, np. promienia światła, z prostopadłą padającą w tym samym punkcie,

Ks. A. M. Habrowski, Portage, Pa.
Mieczysław Haiman, kustosz Muzeum Z.P.R.K., Chicago, Ill.
W. Halatek, Chicago, Ill.
Franciszek Hanejko, Wallington, N. J.
W. Haracz, sekretarz I.W.O., New York, N. Y.
Maks Herdzik, Hamtramck, Mich.
Ks. Bernard Hoppa, Mill Creek, Wis.
Dr. K. Ichniowski, Baltimore, Md.
Zofia Jachna, Cleveland, Ohio.
Ks. F. J. Jagielski, Chicago, Ill.
Józef Jagodziński, Chicago, Ill.
J. J. Jałmurzyński, Detroit, Mich.
Władysław Janeczek, Passaic, N. J.
Ks. Jan Janowski, C.M., Erie, Pa.
Ks. Aleksander Jarka, Brooklyn, N. Y.
Ks. Profesor Walery Jasiński, Dr. teol. i fil., Orchard Lake, Mich.
Ks. Józef Jaworski, Chicago, Ill.
Ks. Sebastian Jerzak, Conshohocken, Pa.
Aleksander Joniec, Haddenville, Mass.
Dr. A. M. Józefczyk, Hamtramck, Mich.
Jan Kaczmarek, Dr. pr., Washington, D. C. (Ambasada).
Walter Kaczor, Van Dyke, Mich.
Karola Kajkowska, Detroit, Mich., 10 egz.
Redaktor J. A. Kapmarski, Milwaukee, Wis.
Stanisław Kapryan, Detroit, Mich.
Ks. F. J. Karabasz, Chicago, Ill.
Redaktor Józef Karaś, Milwaukee, Wis.
Ks. J. Karcz, Galloway, Wis.
Redaktorka Jadwiga Karłowicz, Chicago, Ill.
Walter Kasprzak, Chicago, Ill.
Ks. B. J. Kasprzycki, Chicago, Ill.
Dr. Józef F. Kij, Lackawanna, N. Y.
Helena Kilar, Chicago, Ill.
Porucznik-Lotnik Antoni M. Klasinski, na linii bojowej, 2 egz.
Adwokat Leonard J. Kleczka, Milwaukee, Wis.
Redaktor Paweł Klimowicz, Stevens Point, Wis.
S. A. Klukowski, Milwaukee, Wis.
Jakub Kmicic, Detroit, Mich.
Dr. J. P. Kobrzyński, Chicago, Ill.
Inż. Robert P. Kolwicz, Dearborn, Mich.
Tomasz Korbecki, Chicago, Ill.
Leon S. Kosak, Milwaukee, Wis.
Redaktor Józef Kościuk, Milwaukee, Wis.
Wacława Koszewska, Detroit, Mich.
Wydawca Wincenty Kowalewski, Wilmington, Del.
Ks. F. Kowalski, Ennis, Tex.
Ks. Antoni Krawczyk, Lackawanna, N. Y.
Profesorka Maria Królówna, Dr-ka fil., Pittsburgh, Pa.
Karol Krupa, Raymund, Wash.
Kazimierz Kruszewski, Chicago, Ill.
Wilhelm Kruszyński, Detroit, Mich.

Dr. F. J. Krych, Forty Fort, Pa.
Ludwik Krzyżanowski, Dr. fil., Washington, D. C.
J. J. Ksiciński, Milwaukee, Wis.
Jan Kubeczko, Garfield Heights, Cleveland, Ohio.
Redaktor Władysław Kucharski, Detroit, Mich.
Maria Dyniewicz Kuflewska, Chicago, Ill.
Franciszek Kwiatkowski, Ashland, Wis.
Maria Kwiatkowska, Chicago, Ill.
M. Kwaśniewska, Chicago, Ill.
Ignacy Lenard, Chicago, Ill.
Bronisław Lendo, Detroit, Mich.
J. S. Lewandowski, Cleveland, Ohio.
Felicja Lichocka, Chicago, Ill.
Ks. Tadeusz S. Ligman, Gen. Del. XX Zmartwychwstańców, Chicago
Inż. Maria Lilien, Chicago, Ill.
Kazimierz K. Lilien, Barrington, Ill.
Mateusz Lipa, Baltimore, Md.
Fr. Łukaszewicz, Buffalo, N. Y.
Redaktor Czesław Z. Łukaszewicz, Dr. fil., Chicago, Ill.
B. Maglecki, Coloma, Mich.
Michał Majba, Cambridge Springs, Pa.
Jan C. Malolepsy, Wisconsin Rapids, Wis.
Władysław Marciniak, Chicago, Ill.
Ks. Florian Marmurowicz, Junction City, Wis.
Jakub Martyka, Chicago, Ill.
Zygmunt Medwid, Buffalo, N. Y.
Prokurator Jan A. Meleski, Stevens Point, Wis.
Redaktor H. L. Mencken, Baltimore, Md.
A. Michałkiewicz, Poughkeepsie, N. Y.
Józefina Michalska, Harvey, Ill.
Zofia Michno, Chicago, Ill.
S. M. Mieczkowska, Worcester, Mass.
Profesor Stefan P. Mierzwa, Dr. pr., Dyrektor Fundacji Kościuszkowskiej,
New York, N. Y.
Inż. Antoni Milewicz, Chicago, Ill. (uiścił przedpłatę za rok 1944).
Stanisław Milewicz, Detroit, Mich.
Agnieszka Misiaszek, New Bedford, Mass.
Stella E. Mix, Stevensville, Mich.
Ks. Miecz. Monkiewicz, Philadelphia, Pa. (uiścił z góry \$40 za tom)
Walter Morawiec, Warren, Mass.
Józef Moskal, Chicago, Ill.
Stanisław Nastal, Milwaukee, Wis.
Redaktor Stanisław Nawrocki, Buffalo, N. Y.
Siostra M. Nepomucena, Buffalo, N. Y.
Redaktor Henryk Niewolkiewicz, Stevens Point, Wis.
Andrzej Nosek, Brooklyn, N. Y.
Stanisław Nowakowski, Detroit, Mich.
Zygmunt Odalski, Chicago, Ill.
Franciszek Odrobina, Inkster, Mich.
Katarzyna Olech, Detroit, Mich.
Redaktor Adam Olszewski, Chicago, Ill.
B. Olszewski, Ashland, Wis.

Jan J. Olejniczak, Prezes Z.P.R.K., Chicago, Ill.
Stella Osostowicz, Chicago, Ill.
Dr. Romuald O. Ostrowski, Hammond, Ind.
Józefina Osuch, Baltimore, Md.
Redaktorka Maria E. Paryska, Dr-ka fil., Toledo, Ohio.
Redaktor Adolf Pasterz, Wilkes-Barre, Pa.
Profesor Feliks W. Pawłowski, Ann Arbor, Mich.
Profesor Ks. Ferdynand Pawłowski, O.F.M., Green Bay, Wis.
Dr. Hieronim Pawłowski, Detroit, Mich.
Ks. Paweł Piechocki, Middletown, Conn.
Jan Pietraszek, Fall River, Mass.
Maria Pietrzyk, Sydney, N. S.
Albin Piotrowski, Flint, Mich.
Ks. Prałat Aleksander Pitass, Dr. teol. i fil., Buffalo, N. Y.
Ks. W. B. Polaczyk, Plover, Wis.
Franciszek Polakowski, Greene, N. Y.
M. Polaski, Erie, Pa.
Jan Pollock, Cleveland, Ohio.
Antoni Połomski, Bayonne, N. J.
Redaktor Feliks Popławski, New York, N. Y.
Walter Porański, Chicago, Ill.
Ignacy J. Postanowicz, Chicago, Ill.
Sędzia Tadeusz J. Pruss, Milwaukee, Wis.
Lidia Pucińska, Chicago, Ill.
Pulaski Coal Co., Chicago Ill.
Ks. S. Radniecki, Chicago, Ill.
Redaktor Tadeusz Radwański, New York, N. Y.
Emil W. Rarogiewicz, Hamtramck, Mich.
Redaktor Jan Rępała, Milwaukee, Wis.
Halina Drelenkiewicz-Rekwart, Van Nuys, Calif.
Czesław Renkiewicz, Hamtramck, Mich.
Ks. T. J. Rękosiak, Avon, Minn.
Ewelina J. Romer, Washington, D. C.
Profesor Ks. Cz. Ropella, dr. pr. i teol., Orchard Lake, Mich.
Jan F. Rozner, Chicago, Ill.
F. Rozpędowski, Brooklyn, N. Y.
Ks. Profesor Józef F. Rybiński, Dr. teol. i fil., Orchard Lake, Mich.
Jadwiga L. Rynas, New York, N. Y.
Józef Rzeszutko, Chicago, Ill.
Ks. Michał Sadowski, Prezydent Kolegium św. Jana Kantego, Erie, Pa.
Antonina Sajkowska, Royal Oak, Mich.
Artur Salman, New York, N. Y.
Adwokat Andrzej H. Sambor, East Chicago, Ind.
Dr. Antoni Sampoliński, Chicago, Ill.
Wincenty Schultz, Newark, N. J.
A. A. Skalski, Stevens Point, Wis.
K. Skomialowa, S. Hadley Falls, Mass.
Helena Skubikowska, Chicago, Ill.
Ks. Redaktor W. A. Słowakiewicz, Chicago, Ill.
J. Smajdziński, Chicago, Ill.
Jan Sobieraj, Killingly, Conn.

S. Soja, Hammond, Ind.
Nellie Sojka, Ipswich, Mass.
Redaktor Wacław T. Soyda, Detroit, Mich.
Karol Stabryła, Stevens Point, Wis.
Leon Stabryła, Chicago, Ill.
Zygmunt J. Stojowski, New York, N. Y.
B. Stwiertnia, Chicago, Ill.
Redaktor Rudolf Swaljug, Stevens Point, Wis.
Stanisław Szafir, Hadley, Mass.
A. Szott, Turners Falls, Mass.
Ks. Kazimierz Sztuczko, O.S.C., Chicago, Ill.
Albina Szudarska, Chicago, Ill.
Ks. Prałat S. Szudrowicz, Jersey City, N. J.
Dr. S. F. Śnieszko, Orno, Me.
Irena Świątek, Meriden, Conn.
Dziekan Franciszek X. Świetlik, Cenzor Z.N.P., Prezes Rady Polonii, Milwaukee, Wis.
Profesor Wojciech A. Świętosławski, Dr. fil., Pittsburgh, Pa.
Dr. Rudolf G. Tenerowicz, Hamtramck, Mich.
Profesor S. Harrison Thomson, redaktor Journal of Central European Affairs, Boulder, Colo.
Elżbieta Titusowa, Detroit, Mich.
Ks. Leon Trojanowski, Stevens Point, Wis.
Franciszek Turek, New Britain, Conn.
Edmund Tyszka, Hamtramck, Mich.
Redaktor Karol Wachtl, Dr. fil., Philadelphia, Pa.
Redaktor Artur L. Waldo, Phoenix, Ariz.
Franciszek Walus, Buffalo, N. Y.
G. Wanek, Maywood, Ill.
S. W. Warakowski, Sekr. Gen. Polish Union of U. S., Wilkesbarre, Pa.
A. Wardzala, Chicago, Ill.
Ks. Kapelan Józef Warzyński, Stevens Point, Wis.
Redaktor Mieczysław J. Wasilewski, Pittsburgh, Pa.
Dr. Adam Wcisło, Chicago, Ill.
Ks. Franciszek Węgier, Dr. fil. i teol., Stevens Point, Wis.
Anna Wiatros, St. Paul, Minn.
Jan S. Wilk, Adams, Mass.
P. Witkowski, Detroit, Mich.
Józef Wittlin, New York, N. Y.
Ks. Antoni Wojcieszczyk, Suffield, Conn.
Bronisława Wolnikowa, Chicago, Ill.
Celia Wong, Astoria, N. Y.
Michał P. Wontor, Stevens Point, Wis.
Wydawca Władysław Worzała, Stevens Point, Wis.
Ks. Biskup Stefan S. Woźnicki, Wiceprezes Rady Polonii, Detroit, Mich.
Antonina Wrotnowska, Chicago, Ill.
Redaktor B. M. Wrotnowski, Detroit, Mich.
Ks. Jakub Wróblewski, Buffalo, N. Y.
Redaktor Piotr P. Yolles, New York, N. Y.
Marcin Zdobylak, Gary, Ind.
J. S. Zieliński, Chicago, Ill.
L. Zurawicz, Los Angeles, Calif.
Ks. J. Zwierzchowski, Chicago, Ill.

Biblioteka Gł. UPH Siedlce

nr inw.: BR - 31812

br. 31812